

Åke Hassler:
Lagen
om församlings-
styrelse

Norstedts Gula Bibliotek

Stockholms Universitet
Juridiska Biblioteket

Utlåningsbiblioteket

Kyrkorätt

Källskrifter

1291/69

Juridikbokse

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

STOCKHOLMS UNIVERSITET
JURIDISKA BIBLIOTEKET

Lagen om
församlingsstyrelse

med kommentar av
Åke Hassler

Stockholm

P. A. Norstedt & Söners förlag

1291/68

*Arbetet har tillkommit med stöd av Statens råd
för samhällsforskning*

© Åke Hassler, 1967

P. A. Norstedt och Söners förlag, Stockholm 1967

Boktryckeri AB Thule, Stockholm 1967

Företal

Under min verksamhet i Oscars församlings kyrkofullmäktige och kyrkoråd samt i Stockholms församlingsdelegerade har jag många gånger känt behovet av en någorlunda ingående kommentar till åtskilliga bestämmelser i lagstiftningen om församlingsstyrelse, vilka jag varit med om att tillämpa. Tanken att söka åstadkomma en sådan framställning har länge föresvävat mig. Först under de senaste åren har jag emellertid fått möjlighet att ägna en väsentlig del av min arbetstid åt denna uppgift.

Det föreliggande arbetet har ett omedelbart praktiskt syfte. Boken vill vara en vägledning för präster och lekmän, som i olika sammanhang har att syssla med kyrkokommunala ärenden. Det är naturligt att jag sett på uppgiften med den lagfarne lekmanens ögon. Jag vågar likväl förmena att de kyrkliga synpunkterna icke lämnats obeaktade. Formen får icke skymma bort innehållet. Men på det kyrkokommunala området har man dock väsentligen att göra med juridisk och administrativ teknik, som det gäller att begagna till kyrkans bästa.

Materialet till kommentaren utgöres i första hand av förarbetena till lagstiftningen om församlingsstyrelse. Jag har sålunda till grund för framställningen lagt församlingsstyrelsekommitténs motiv samt Kungl. Maj:ts proposition nr 70 till 1961 års riksdag med förslag till lag om församlingsstyrelse med mera. I regeringsrättens årsbok finns ett rikt och för kännedom om praxis oundgängligt material, som jag sökt utnyttja för att konkretisera min framställning. Här möter man de problem som våra ecklesiastika kommunalmän har att brottas med i sin verksamhet. Av litteraturen i ämnet, vilken förtecknats i slutet av boken, har jag främst använt Sundbergs grundläggande verk *Kyrkorätt och Kommunalrätt*, Kaijers kommentar till kommunallagen och Glimelius' kommentar till lagen om församlingsstyrelse.

Såväl i min praktiska verksamhet som under mina rättsfallsstudier har jag funnit, att ordförandens ledning av sammanträde med kyrkofullmäktige och andra kyrkokommunala församlingar erbjuder svårigheter även för den som besitter goda insikter i kyrkokommunala ämnen i övrigt. Jag har därför ägnat relativt rikligt utrymme åt kommentaren till 24 och 25 §§ lagen om församlingsstyrelse, vilka lagrum innehåller ganska knapphändiga bestämmelser om överläggning och beslutförfarande vid sammanträde med kyrkofullmäktige. Tekniken är här densamma i kyrkliga som i borgerliga kommunalförsamlingar. I stort sett har jag därför följt de regler för ledning av sammanträde, som tillämpas i Stockholms stadsfullmäktige. Måhända är praxis avvikande på andra håll, men jag tror att de nämnda reglerna är väl förenliga med lagens anda och syfte.

Under arbetet på boken har jag fått värdefull hjälp av ganska många personer. Främst nämner jag förbundsdirektören i Svenska pastoratens riksförbund Per-Olof Nilsson samt hans medarbetare förbundsjuristen Gunnar Melin och konsulenten Göte Wallin, vilka granskat manuskript och korrektur och jämväl i andra hänseenden biträtt mig. Professorn i rättshistoria vid Lunds universitet Gerhard Hafström har genomsett inledningen. Kyrkoherden i Råsunda församling Henrik Ivarsson samt prodirektorn och socialsekreteraren i Svenska kyrkans centralråd Ingmar Stoltz har granskat framställningen av reglerna om församlings kompetens. Stadssekreteraren i Stockholm Hans Calmfors, regeringsrättssekreteraren Lars Ericsson och kanslichefen i Göteborgs kyrkonämnd Ingmar Ytterbrink har lämnat upplysningar i olika ämnen. Till mina medarbetare i Oscars församling stannar jag i förbindelse för erfarenhetsrön och bistånd under många års samverkan. Här vill jag särskilt nämna kyrkonotarien hovrättsrådet Sigvard Mejegård, kyrkokamreraren Gunnar Jarkander och kontorsskrivaren fru Iris Hammarstedt.

Stockholm den 25 maj 1967

Ake Hassler

Innehåll

3	Företal
6	Förkortningar
7	Inledning
17	Lag om församlingsstyrelse
17	1 kap. Allmänna bestämmelser
59	2 kap. Om kyrkofullmäktige
59	Församling
107	Kyrklig samfällighet
111	3 kap. Om kyrkostämma
115	4 kap. Om församlingsdelegerade
119	5 kap. Om kyrkoråd och övriga nämnder m. m.
119	Församling
146	Stockholms kyrkliga samfällighet
150	Annan kyrklig samfällighet
154	6 kap. Om drätsel
154	Församling
178	Kyrklig samfällighet
180	7 kap. Om församlingsskatt
183	8 kap. Om underställning och besvär
199	Lag om införande av lagen om församlingsstyrelse
202	Lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunalfullmäktige m. m.
211	Protokoll
227	Utgifts- och inkomststat
235	Stadgar för fakultativ nämnd
241	Litteratur
243	Sakregister

Förkortningar

- EBO = Ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932.
FD = Församlingsdelegerade.
FSK = Församlingsstyrelsekommitténs betänkande med förslag till församlingslag.
FSL = Lag den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse.
FSL 1930 = Lag den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse.
FSL Sthlm = Lag den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm.
JO = Riksdagens justitieombudsmans ämbetsberättelser.
KF = Kyrkofullmäktige.
KK = Kungl. kungörelse.
KL = Kyrkolagen den 3 september 1686.
KML = Kommunallag den 18 december 1953.
KR = Kyrkoråd.
KS = Kyrkostämma.
KU = Riksdagens konstitutionsutskott.
KVL = Kommunal vallag den 6 juni 1930.
LS = Länsstyrelse.
Prop. = Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen.
Prop. 1961 = Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen 1961 nr 70.
PVL = Lag den 15 april 1955 om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunalfullmäktige m. m.
R = Regeringsrättens årsbok, referat citerade efter sida, notiser efter departementsbokstav och nummer.
RegR = Kungl. Maj:ts regeringsrätt.
SFS = Svensk Författningssamling.
SKL = Sveriges kommunallagar, utgivna av Sundberg.
SOU = Statens offentliga utredningar.
SRL = Sveriges rikets lag, utgiven av Hellquist.

Observandum

Då paragrafnummer citeras utan angivande av någon lag eller annan författning, avses lagen den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse i dess lydelse den 1 januari 1967. Författare, som citeras utan att boktitel anges eller med förkortad boktitel, finns upptagen i litteraturförteckningen.

*Kristus bjöd bygga kyrka.
Nu vill kristna män hålla Kristi bud.
Då skall de göra dagsverken efter bondetal
Och körslor efter jordetal.*

Upplandslagens kyrkobalk 1 flocken.

Inledning

Sockenstyrelsen i äldre tid

Alltsedan den kristna kyrkan fick fäste i vårt land har dess verksamhet företrädesvis varit knuten till den territoriella församlingen eller socknen.¹ Åtminstone i vissa delar av landet kunde den kyrkliga organisationen bygga på en redan befintlig sockenin-delning. Socknen var bosättningsområdet för den menighet, som besökte samma tingsställe och väl även samma kultplats.

I landskapslagarna framstår sockenmenigheten som självverksam med huvudsaklig uppgift att bygga och underhålla kyrka samt att avlöna sockenpräst och klockare.² Beslutanderätten utövades på landet av sockenstämman, där de jordägande sockenmännen kom samman under sockenprästens ordförandeskap och avgjorde de kyrkliga ärendena. Kyrkans medel förvaltades av sockenprästen och de två kyrkvärdarna,³ vilka årligen avgav redovisning för sin förvaltning inför sockenstämman. Vid kyrk-

¹ Framställningen i inledningen bygger väsentligen på de historiska översikterna i FSK s. 104 ff. och s. 175 ff. samt på arbeten av HAFSTRÖM, vilka redovisas i litteraturförteckningen.

² Enligt SUNDBERG, Kyrkorätt s. 18, kallades sockenprästen curator, någon gång rector. Den svenska benämningen var kirkioherra, vilket ord bevarats i finskan men i svenskan förvandlats till kyrkoherde. Klockaren fick sin benämning därav, att han hade att svara för klockringningen.

³ Om kyrkvärdar se närmare nedan s. 140. Kyrkvärdens benämning är i Västgöotalagarna kirkiudroten, i Östgöotalagen kirkiugömare, i Upplandslagen (stadfäst år 1296) kirkiuværiande. Den sistnämnda termen, jfr norska kirkevæрге, engelska churchwarden, anger som kyrkvärdens uppgift att värja kyrkans rätt.

vårdarnas sida finner man under den senare medeltiden sexmän, av sockenstämman till ett antal av sex valda förtroendemän med uppgift att vaka över kyrkobyggnadens och prästgårdens underhåll. Även i städerna, som i regel bildade egna socknar, förekom sockenstämmor men vanligen utövades beslutanderätten där av ett representativt organ, kyrkorådet.⁴

På den under medeltiden lagda grunden har kyrkan byggt vidare fram till våra dagar.⁵ Mot mitten av 1600-talet började sockenmenigheten medverka vid upprätthållandet av kyrkotukten och småningom också i mån av råd och lägenhet draga försorg om fattigvård och skolväsende.⁶ Prästerskapets rätt att hålla sockenstämmor fastslogs i de prästerliga privilegierna av år 1650, den första författning vari sockenstyrelsen reglerades. På sockenstämma skulle beslutas om behövliga arbeten och anskaffande av medel därtill samt lämnas redovisning för medlens användning. Kyrkvårdar och sexmän skulle beställa om kyrkans inkomster och räkenskaper, kyrko- och prästgårdsbyggnad, kyrkotukt och andra församlingens angelägenheter. Under senare hälften av 1600-talet började även på landet växa fram kyrkoråd, vari kyrkvårdarna och sexmännen ingick. I 1686 års kyrkolag gavs emellertid inga bestämmelser om församlingsorgan och deras verksamhet.⁷

I 1723 års delvis ännu gällande prästerliga privilegier stadgades, att prästerskapet på landsbygden skulle ha makt att minst två gånger om året hålla allmänna sockenstämmor uti sina sockenstugor eller vanliga ställen.⁸ Därvid skulle sockenmännen

⁴ Sockenmenigheten hade i regel behörighet att föreslå sockenpräst, en rättighet som småningom utvecklades till en valrätt.

⁵ Jfr för det följande AHRÉN s. 31 ff.

⁶ Förslag till kommunallag 1952 s. 123.

⁷ Regeringsmakten var föga intresserad av sockenstyrelsen, se HAFSTRÖM i Församlings- och pastoratsförvaltning 1966 s. 278. Prästerskapet fick i stället driva på utvecklingen. Här har man säkerligen att se förklaringen till det något egendomliga förhållandet, att bestämmelserna om sockenstyrelsen fick privilegiekaraktär.

⁸ Privilegier 16 okt. 1723 för biskoparna och samtliga prästerskapet i Sverige och dess underliggande landskap punkt 23, i Kyrkolagarna del I s. 89. AHRÉN säger s. 31 att dessa privilegier visar slutpunkten av den utveckling, som skedde under århundradena närmast efter reformationen.

rådslå och bestämma om kyrkotukten, kyrkans inkomst och räknenskaper, kyrko- och prästgårdsbyggnad med flera enskilda ekonomiska mål och angelägenheter, som kyrkoherden och församlingen hade att föredraga. Med sådana ekonomiska mål avsågs bland annat ärenden rörande fattigvård, hälsovård och undervisning ävensom frågor om anställande av sockenhantverkare och hållande av sockenmagasin samt om löneavtal med prästerskapet. I städerna skulle hållas sockenstämma liksom på landet; stämman kunde emellertid ersättas av ett kyrkoråd, utsett av kyrkoherden och magistraten. I privilegierna gjordes också en mera markerad åtskillnad mellan sockenstämman såsom det beslutande organet på ena sidan samt präst och kyrkvårdar på den andra. Kyrkotuktens handhavande överlämnades åt ett organ, bestående av kyrkoherden, några av de förnämsta i församlingen och kyrkans sexmän.

Kommunalstyrelsens uppkomst

Den första författning, som direkt reglerade den kommunala självstyrelsen, var förordningen den 26 februari 1817 angående sockenstämmor och kyrkoråd. Förordningen gällde närmast landsbygden. Sockenstämmans förvaltningsuppgifter angavs genom en exemplifiering; kompetensområdet var ungefär detsamma som tidigare. Kyrkoråd skulle finnas i varje socken med uppgift att handha kyrkotukten samt vad till religionens och seder- nas vård hörde; någon funktion såsom berednings- och verkställighetsorgan för stämman tillades däremot icke kyrkorådet. År 1828 utvidgades kyrkorådets uppgifter till att även omfatta in- seendet över hälsovården i socknen.

I samband med tillkomsten av 1842 års skollagstiftning ersattes 1817 års förordning av tre särskilda den 29 augusti 1843 utfärdade förordningar om sockenstämmor i riket, om kyrkoråd och om sockennämnder å landet. Till sockenstämmans handläggning hänvisades ärenden, som rörde kyrkans vård samt sock- nens hushållning och allmänna angelägenheter. Uppgifterna an- gavs genom en exemplifiering, vilken på en del punkter avvek

från den i 1817 års förordning upptagna; bland annat gjordes folkskoleväsendet till en obligatorisk uppgift. Kyrkorådet förblev i huvudsak ett organ för kyrkotuktens upprätthållande. Soc-kennämnden fick på landet hand om de borgerliga angelägenheterna, såsom hälsovård, allmän ordning och sedlighet, vilka i stad ombesörjdes av magistraten.

Tanken att särskilja de kyrkliga och de borgerliga elementen i sockenstyrelsen hade sålunda i begränsad utsträckning realiserats i 1843 års lagstiftning genom uppdelning av förvaltningsbestyren på kyrkoråd och sockennämnd. Denna tanke genomfördes helt i de tre förordningarna av den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd. De på den borgerliga kommunen ankommande uppgifterna angavs i förordningarna om kommunalstyrelse med orden »gemensamma ordnings- ochushållningsangelägenheter». Från kommunalstämmans, allmänna rådstugans och stadsfullmäktiges behörighet undantogs angelägenheter, som skulle behandlas på kyrkostämma. I förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd stadgades, att den kyrkliga kommunens kompetensområde skulle omfatta kyrkans och folkskolans angelägenheter, vilka närmare bestämdes genom en uppräknig. Kyrkoherden blev självskriven ordförande i kyrkostämman liksom han tidigare varit det i sockenstämman.

Förvaltande och verkställande organ blev på ena sidan kommunalnämnd och drätselkammare, på andra sidan kyrkoråd och skolråd. Kyrkorådet hade icke blott att befatta sig med kyrkotukten och vården om kyrkans egendom utan skulle dessutom vara församlingens allmänna berednings- och verkställighetsorgan. Motsvarande berednings- och verkställighetsuppgifter tilldelades skolrådet såsom styrelse för skolväsendet. I kyrkorådet var kyrkoherden liksom tidigare självskriven ordförande och samma ställning fick han nu i skolrådet.

För Stockholm och Göteborg gällde vissa särskilda bestämmelser. Sålunda infördes år 1863 genom förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm gemensamma kyrkofullmäktige, utsedda på de territoriella församlingarnas kyr-

kostämmer. Dessa kyrkofullmäktiges verksamhet hade emellertid ej någon större betydelse sedan folkskolebudgeten år 1903 överflyttats till stadsfullmäktige, och detsamma kan sägas om de församlingsdelegerade som år 1914 ersatte kyrkofullmäktige såsom gemensamhetsorgan för huvudstadens församlingar. Vården om samfällda kyrkliga angelägenheter i Göteborg reglerades år 1882 genom en förordning angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg. Församlingarna blev därmed i ekonomiskt hänseende organiserade som en enhet.

1930 års lagstiftning om församlingsstyrelse

Utvecklingen efter 1862 medförde att några angelägenheter, såsom folkskoleväsendet i vissa städer och samhällets barnavård, överfördes från den kyrkliga kommunen till den borgerliga. Krav på ändrad lagstiftning om den kyrkliga kommunens styrelse framkallades därav, att kyrkostämman i större församlingar visade sig alltmera olämplig såsom beslutande organ. År 1918 anhöll riksdagen om utredning av frågan om införande av representativt system i den kyrkliga kommunen. I anledning därav tillkallades år 1919 sakkunniga, vilka även fick i uppdrag att utreda frågan om kyrkliga samfälligheter.

De sakkunniga, som antagit benämningen kyrkofullmäktigsakkunniga, framlade år 1922 ett betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse och till lag om församlingsstyrelse i Stockholm.¹ Dessa förslag bearbetades inom ecklesiastikdepartementet, varpå förslag till lagar om församlingsstyrelse och om församlingsstyrelse i Stockholm framlades för och med vissa ändringar antogs av 1930 års riksdag.² Därefter utfärdades lagarna den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse (FSL 1930) och om församlingsstyrelse i Stockholm (FSL Sthlm). Sedermera tillkom lagen den 12 juni 1931 om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg, vilken lag ersatte 1882 års förordning i ämnet.

¹ Betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse samt lag om församlingsstyrelse i Stockholm avgivet av kyrkofullmäktigsakkunniga. SOU 1923: 4.

² Kungl. proposition till riksdagen 1930 nr 100, KU utl. 1930 nr 31.

Enligt FSL 1930 ägde varje territoriell församling rätt att själv vårda sina gemensamma kyrkliga angelägenheter. Två eller flera församlingar kunde för vården av sådana angelägenheter eller vissa av dem förenas till en kyrklig samfällighet. De kyrkliga angelägenheterna angavs liksom i tidigare författningar genom en uppräknig. I den kyrkokommunala kompetensen ingick även folk- och fortsättningsskoleväsendet samt upprättande och underhåll av församlingen tillhörigt folkbibliotek (församlingsbibliotek). Som förut anförts hade emellertid folk- och fortsättningsskoleväsendet i vissa städer tidigare överförts till den borgerliga kommunen. I lagen den 6 juni 1930 om skolstyrelse i vissa kommuner föreskrevs, att i lands- eller stadskommun, där kommunal- eller stadsfullmäktige fanns, folk- och fortsättningsskoleväsendet skulle utgöra en för kommunen gemensam angelägenhet, vilken kommunen såsom sådan hade att vårda. Slutligen utmönstrades genom en lag den 21 maj 1954 ur FSL 1930 alla bestämmelser som rörde folk- och fortsättningsskoleväsendet.

Församlings och samfällighets beslutanderätt utövades på kyrkostämma eller av kyrkofullmäktige. Enligt den ursprungliga lydelsen av FSL 1930 var kyrkofullmäktige obligatoriskt beslutande organ i församling med mera än 5000 invånare; genom lagändring 1942 sänktes gränsen till 1500 invånare.³ I mindre församling kunde fullmäktige införas om församlingen så önskade. Där fullmäktige fanns var kyrkostämmans behörighet inskränkt till att avse ett fåtal ärenden. Kyrkofullmäktiges antal bestämdes av kyrkostämman i förhållande till folkmängden enligt en skala, löpande från 15 till 40. Kyrkofullmäktige valdes i oktober månad, efter det val av kommunal- och stadsfullmäktige ägt rum, för de fyra nästföljande kalenderåren.

I varje församling skulle finnas ett kyrkoråd; dock kunde två eller flera församlingar förena sig om gemensamt kyrkoråd. Kyrkorådet var dels ett kyrkligt organ med uppgift att i avseende på religionens och sedernas vård vaka över efterlevnaden av där- om gällande författningar, dels ett allmänt kyrkokommunalt be-

³ Denna utveckling har fortsatt därmed att i 1961 års lag om församlingsstyrelse gränsen satts till 1000 invånare, se nedan s. 56.

rednings-, förvaltnings- och verkställighetsorgan. Ledamöter i kyrkorådet till ett antal av lägst fem högst elva jämte suppleanter i den mån sådana ansågs erforderliga valdes för en tid av fyra år. Kyrkoherden eller den hans ämbete förvaltade var självskrivnen ordförande i kyrkorådet. Detta valde inom sig för mandatperioden kyrkvärdar samt inom eller utom sig för kalenderår kassaförvaltare. Enligt den ursprungliga lydelsen av FSL 1930 skulle i varje församling som regel finnas ett skolråd. I den mån vårderna om folk- och fortsättningsskolväsendet överflyttades till den borgerliga kommunen avvecklades emellertid skolråden.

För församlingarna i Stockholm gällde som förut nämnts FSL Sthlm. Denna lag företedde vissa skiljaktigheter i förhållande till FSL 1930, främst beträffande den kyrkokommunala organisationen. En betydelsefull förändring skedd då genom lagen den 30 juni 1942 om ändring i FSL Sthlm en partiell samfällighet bildades med huvudsaklig uppgift att avlöna prästerskap och kyrkobetjante samt att lämna bidrag till byggande och underhåll av kyrka och församlingshus.⁴ Stockholmsförsamlingarnas befattning med skolväsendet upphörde helt genom en lagändring år 1958. I Göteborg bildade församlingarna enligt den ovan nämnda lagen av år 1931 en samfällighet, vilkens kompetens omfattade samtliga ekonomiska angelägenheter, såsom löner, förvaltning av kyrklig egendom, kyrklig byggenskap och dylikt. Församlingarnas befattning med skolväsendet hade tidigare upphört.

Enhetlig lag om församlingsstyrelse

Genom kommunallagen den 18 december 1953 (KML), vilken den 1 januari 1955 trädde i stället för 1930 års lagar om kommunalstyrelse på landet och i stad, skapades enhetliga former för den kommunala organisationen i landskommuner och stä-

⁴ Se Betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1931 om församlingsstyrelse i Stockholm avgivet av ÅKE HASSLER, SOU 1941:31, samt Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen 1942 nr 291, KU utl. 1942 nr 15.

der.¹ Kommunalstämma och rådstuga avskaffades och beslutanderätten tillades i samtliga kommuner kommunens fullmäktige. I syfte att stärka ledningen av förvaltningen gjordes kommunalnämnd och drätselkammare till kommunens centralorgan, dess styrelse. Nya bestämmelser gavs om anhängiggörande av ärenden och om kommunala tillkännagivanden. Vidare infördes interpellationsrätt och reglerades rätten att väcka motion. Beträffande kommunens drätsel upptogs i lagen en allmän bestämmelse om skydd för kommunens förmögenhet samt föreskrifter om fondbildning. Kommunernas fria lånerätt vidgades. Slutligen omarbetades besvärreglerna.

Samma år som KML antogs tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet särskilda sakkunniga för att verkställa översyn av lagstiftningen om församlingsstyrelse. I direktiven för de sakkunniga motiverades detta i första hand därmed, att alltsedan uppdelningen i borgerliga och kyrkliga primärkommuner år 1862 genomfördes vittgående överensstämmelse rätt i författningsregleringen för de båda förvaltningsområdena och att denna likformighet alltjämt finge anses vara av värde.² Utgångspunkten för utredningen borde vara att överensstämmelse skulle råda i form och innehåll mellan de kyrkliga och de borgerliga kommunalförfattningarna, i den mån icke sakliga skäl betingade skiljaktigheter. Vidare underströks att de sakkunniga borde söka åstadkomma en över hela linjen klarare gränsdragning mellan de kyrkliga och de borgerliga kommunernas kompetensområden.

De sakkunniga, som antagit benämningen församlingsstyrelsekommittén, avlämnade den 10 april 1957 ett betänkande med förslag till församlingslag samt till vissa därmed sammanhängande lagändringar.³ I betänkandet redovisades resultatet av en fullständig översyn av lagstiftningen om församlingsstyrelse utom

¹ Förarbetena till KML finns i Förslag till kommunallag m. m. Kommunallagskommitténs betänkande III, SOU 1952: 14, samt Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen 1953 nr 210, KU utl. 1953 nr 22.

² Direktiven för de sakkunniga finns i FSK s. 52 f.

³ Församlingslag. Betänkande avgivet av församlingsstyrelsekommittén. SOU 1957: 15 (FSK). Kommitténs ordförande var f. d. lagmannen OLOF LÖTHNER och efter dennes fränfalle talmannen redaktören ANDERS OLSSON.

såvitt angick Stockholms stad. Församlingslagen var avsedd att träda i stället för FSL 1930. I enlighet med sina direktiv hade kommittén i första hand inriktat sig på att till den nya lagen överföra de nyheter av saklig och formell natur, som innefattades i KML. I en del ämnen, som ej direkt berördes av KML, hade kommittén föreslagit nya bestämmelser eller omformulering av de då gällande. Detta rörde särskilt församlingskompetens, kyrkorådets församlingsvårdande uppgifter och handläggning av ärenden, gemensamma för två eller flera församlingar.

Den 11 november 1957 avlämnade kommittén ett betänkande med förslag till församlingslag för Stockholm.⁴ Den sålunda föreslagna lagen var avsedd att ersätta FSL Sthlm. I väsentliga delar följde detta lagförslag kommitténs förslag till allmän församlingslag. Likformigheten mellan de båda förslagen omfattade såväl den systematiska uppställningen som den formella avfattningen av flertalet lagrum. I den mån de för Stockholmsförsamlingarna dittills gällande särbestämmelserna befunnits ändamålsenliga och motiverade av huvudstadens särskilda förhållanden, hade de emellertid bibehållits i kommitténs förslag till Stockholmslag.

Efter remissbehandling av församlingsstyrelsekommitténs lagförslag utarbetades på grundval av desamma inom ecklesiastikdepartementet ett förslag till lag om församlingsstyrelse. Detta förslag jämte vissa andra därmed sammanhängande lagförslag förelades genom kunglig proposition 1961 års riksdag.⁵ Genom den sålunda föreslagna nya lagen om församlingsstyrelse skulle de dittillsvarande särskilda lagarna om församlingsstyrelse, om församlingsstyrelse i Stockholm och angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg ersättas med en lag om församlingsstyrelse, gällande för alla kyrkliga kommuner. Departementschefen, statsrådet Ragnar Edenman, förklarade sig anse, att en för hela riket gemensam lag innebar praktiska fördelar i skilda av-

⁴ Församlingslag för Stockholm. Betänkande avgivet av församlingsstyrelsekommittén. SOU 1957: 45.

⁵ Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen 1961 nr 70 med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m. (Prop. 1961).

seenden, icke minst med hänsyn till önskvärdheten av enhetlighet i rättstillämpningen.⁶

Över propositionen avgav konstitutionsutskottet utlåtande, vari hemställdes att riksdagen måtte för sin del med en mindre ändring antaga de framlagda lagförslagen.⁷ Sedan riksdagen bifallit utskottets hemställan utfärdades den 2 juni 1961 lag om församlingsstyrelse och lag om införande av lagen om församlingsstyrelse,⁸ enligt vilken senare lag den nya lagen om församlingsstyrelse (FSL) skulle träda i kraft den 1 januari 1963.

FSL har efter utfärdandet undergått några mindre ändringar. Två av dem har samband med motsvarande ändringar i KML och andra kommunallagar. Genom en lag den 11 maj 1962 infördes i 31, 38, 59 och 77 §§ FSL ändrade bestämmelser om gottgörelse till förtroendemän.⁹ Rösträttsåldern vid val till kyrkofullmäktige och på kyrkostämma sänktes genom en lag den 3 december 1965 från tjuogoett till tjuugo år; denna lag medförde ändring i 9 § FSL, vartill hänvisas i 33 och 34 §§ FSL.¹⁰ En tredje ändring berör endast FSL. Efter framställning av kyrkofullmäktige i den kyrkliga samfälligheten i Göteborg upphävdes genom en lag den 27 maj 1966 första momentet i 32 § FSL med den särskilda bestämmelsen att kyrkofullmäktiges antal i den kyrkliga samfälligheten i Göteborg skulle vara sextio.¹¹ Till följd därav gäller numera även för Göteborg regeln, att Konungen bestämmer antalet kyrkofullmäktige i kyrklig samfällighet.

⁶ Prop. 1961 s. 71.

⁷ KU utl. 1961 nr 16; ändringen rörde bibehållande av suppleanter för församlingsdelegerade i Stockholms kyrkliga samfällighet, se nedan s. 116.

⁸ SFS 1961 nr 436 och nr 437.

⁹ Se nedan s. 106.

¹⁰ Se nedan s. 61.

¹¹ Se nedan s. 108.

Lag om församlingsstyrelse

given Stockholms slott den 2 juni 1961

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §

Denna lag äger tillämpning å de territoriella församlingarna i riket.

Beträffande icke-territoriell församling skola lagens bestämmelser gälla i tillämpliga delar; dock må, om församlingen så beslutar, i stället tillämpas den ordning som förut varit övlig.

I denna paragraf anges FSL:s tillämpningsområde. FSL skall i princip gälla för samtliga till svenska kyrkan hörande församlingar i riket. Särskilda lagar för Stockholm och Göteborg, som tidigare funnits, har ej ansetts behöfliga.

FSL är tillämplig även på icke-territoriell församling, om ej annat bestämts. Sådan församling får själv avgöra om den skall bibehålla sin vid FSL:s tillkomst gällande ordning eller följa bestämmelserna i FSL i den mån de kan tillämpas.¹

Vid ingången av år 1967 fanns i riket 2557 territoriella församlingar, 6 icke-territoriella församlingar och 1136 pastorat. Antalet kontrakt var 179 och anstalet stift 13.²

Om ändring i rikets indelning i territoriella församlingar förordnar Konungen. Fråga om sådan ändring handlägges av kammarkollegiet.³

¹ Det förutsattes i Prop. 1961 s. 159, att icke-territoriell församling skulle taga ställning i denna fråga innan FSL trädde i kraft.

² Uppgifter om den ecklesiastika indelningen finns i statskalendern och i Statistisk matrikel över svenska kyrkans prästerskap 1967 utgiven av SVEN HÅKAN OHLSSON.

³ Se 35 § lagen 13 juni 1919 om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, SKL s. 114, samt 3 § instruktionen för kammarkollegiet 3 dec. 1965.

2 §

1 mom. Församling äger att själv vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt denna lag eller särskild författning tillkommer annan.

Med församlings angelägenheter avses frågor om:

a) anskaffande av och vård om kyrka, begravningsplats, församlingshus, tjänstebostäder och annan för kyrkligt ändamål avsedd egendom;

b) åtgärder till främjande av gudstjänstliv och kyrklig förkunnelse i övrigt samt av kristen verksamhet bland barn och ungdom, ålderstigna, sjuka och andra, som äro i behov av omvårdnad; samt

c) avlöningsförmåner åt präst, kyrkomusiker och annan personal.

Angående vissa på församling ankommande angelägenheter är särskilt stadgat.

2 mom. Om Konungen för särskilt fall så förordnar, skall begravningsplats anskaffas eller vårdas av borgerlig kommun.

Den allmänna kompetensregeln

FSL anger församlings kompetens i första hand med ett allmänt stadgande, vilket därefter kompletteras med en i princip uttömmande uppräkningslista av de olika gruppernas särskilda församlingsangelägenheter. Den allmänna kompetensbestämmelsen är utformad efter mönster av motsvarande bestämmelse i 3 § KML rörande den borgerliga kommunens kompetens. Församling är emellertid en specialkommun, som endast har att vårda vissa begränsade angelägenheter, i motsats till den borgerliga kommunen, vilkens kompetens omfattar alla kommunala angelägenheter i den mån de ej särskilt undantagits. Uppräkningen i FSL av församlingsangelägenheter har därför ingen motsvarighet i KML.

När FSL talar om att församling äger vårda *sina* angelägenheter ligger däri ett krav på att ifrågakommande angelägenhet skall vara gemensam i den meningen, att den sträcker sig utanför den enskilde församlingsmedlemmens sfär.¹ Angelägenheten skall alltså ha betydelse för ett flertal medlemmar av församlingen. Den får emellertid icke innebära ett obehörigt gynnande av

¹ FSK s. 123.

vissa församlingsmedlemmar.² Att angelägenheten i princip skall vara av kyrklig karaktär får anses självklart, då församlingens uppgift är att vårda kyrkliga angelägenheter. Det hindrar emellertid icke, att församling genom särskild föreskrift kan åläggas att ombesörja angelägenhet, som i och för sig ej kan anses ha kyrklig karaktär.³

I den allmänna kompetens bestämmelsen kommer vidare till uttryck principen om den kommunala självbestämmanderätten i vad gäller församling såsom kommun. Handhavandet av församlingsangelägenheterna tillkommer församling såsom en *rättighet*. Någon däremot svarande skyldighet stadgas icke i FSL. Däremot finns i specialförfattningar bestämmelser av sådan innebörd beträffande en del av de ifrågavarande angelägenheterna. Det gäller exempelvis i vad angår prästerskapets och kyrkomusikernas avlöande, byggande och underhåll av prästgård samt anskaffande av och vård om begravningsplats. Men även i andra fall än de nu åsyftade måste församling, oaktat särskilda föreskrifter därom saknas, anses ha icke blott rätt utan också skyldighet att ombesörja en viss angelägenhet. Sålunda är byggande och underhåll av församlingskyrka att anse som en obligatorisk uppgift för församling. Vidare måste församling anses skyldig att vid sidan av prästerskap och kyrkomusiker anställa och avlöna personal, som erfordras för fullgörande av församlingsverksamheten.⁴

Frågan om församlings kompetens är väsentligen en fråga om vilken verksamhet församling äger bedriva eller stödja med *skat-*

² I R 1912 s. 117 upphävdes beslut att använda kyrkokassas medel för anläggande av elektrisk kraftledning till kyrka, enär anläggningen var större än som erfordrades för kyrkans behov och största nyttan därav skulle komma att tillfalla enskilda församlingsmedlemmar. Jfr nedan s. 189 om beslut som vilar på orättvis grund.

³ Ett exempel härpå erbjuder kyrkobokföringen, vilken icke nämnes bland församlingsangelägenheterna. Den är en statlig uppgift, som genom särskild lagstiftning ålagts pastorat. Kyrkobokföringen saknar emellertid ingalunda betydelse ur församlingssynpunkt, eftersom den utgör ett viktigt band mellan församlingens befattningshavare och dess medlemmar i övrigt.

⁴ Jfr Förslag till kommunallag 1952 s. 372, FSK s. 214.

temedel.⁵ Vid sidan härav ligger sådan församlingsverksamhet, som icke kräver att penningmedel tages i anspråk för densamma. Frågan berör icke heller den verksamhet församling kan utöva med stöd av kollektmedel, donerade medel och andra frivilliga bidrag. Området för sådan verksamhet bestämmes ej i första hand av FSL. Avgörande är i stället såvitt angår kollektmedel det inom ramen för gällande kollektkungörelse bestämda kollektändamålet samt, i fråga om donerade medel och andra frivilliga bidrag, de ändamålsbestämmelser, som vederbörande gåvourkund innehåller eller eljest kan ha meddelats.⁶ Församling har därför i mån av tillgång till kollektmedel och andra frivilliga bidrag möjlighet att verka även utanför de gränser, som FSL uppdrager för dess kompetens. En begränsning av mera allmän räckvidd måste emellertid anses föreligga såtillvida, att den verksamhet som skall stödjas till sin natur icke får vara främmande för församlingslivet.⁷

Gränserna för församlings kommunala kompetens är bestämda med hänsyn till det syfte församlingen har att fullfölja.⁸ Detta syfte är att *möjliggöra och främja kyrkans gärning*, vilken väsentligen består i ordets förkunnelse genom predikan, undervisning och själavård med därtill knuten kärleksverksamhet. Kyrkan verkar härvid genom sitt prästerskap och genom lekmän inom församlingen. Församlings kyrkokommunala uppgift är att sörja för organisatoriska och ekonomiska betingelser för kyrkans gärning.

Församling och borgerlig kommun verkar vid sidan av varandra för skilda ändamål. De är båda, var inom sitt område, utrustade med *beskattnings- och anslagsrätt*. I den mån en viss

⁵ Härmed förstås medel, som influtit genom utdebitering av församlings-skatt, se nedan s. 180.

⁶ Sådana ändamålsbestämmelser måste noggrant iakttagas. I R 1954 E 16 ansågs församling ej äga fatta beslut rörande dispositionen av donerat markområde i strid mot de vid donationen av området fästade villkoren beträffande dess användning. Jfr R 1948 s. 110: kommun ägde icke förfoga över donerad stiftelses tillgångar i strid mot föreskrifter i testamente, varigenom stiftelsen konstituerats.

⁷ Prop. 1961 s. 101.

⁸ FSK s. 117 f.

verksamhet ankommer på endera kommunen är den andra i princip förhindrad att för ändamålet anslå skattemedel.⁹ Socialvården i trängre mening eller trygghuset av behövandes uppehälle regleras av särskild lagstiftning. I lagen om socialhjälp har den borgerliga kommunen tillagts befogenhet att även i andra hänseenden meddela hjälp, som kan vara nödvändig. Som nedan närmare utvecklas finns emellertid möjlighet för församling att vid sidan av den borgerliga kommunens socialvårdande verksamhet bistå behövande.

För församlings anslagsrätt gäller vissa vedertagna principer, som är gemensamma för alla kommuner. Offentlig verksamhet måste städse präglas av *planmässighet och objektivitet*. Där församling inom ramen för sin beslutanderätt lämnar bidrag eller understöd, får verksamheten icke framstå som ett obehörigt gynnande av enskilda församlingsmedlemmars eller andra personers särskilda intressen eller behov.¹⁰ Vidare får församling liksom annan kommun icke driva eller stödja verksamhet i spekulativt syfte. Att idka affärsverksamhet ingår ej i församlings kommunala kompetens.¹¹

Som allmän regel måste gälla, att verksamhet som stödes med skattemedel skall vara knuten till den egna församlingen. Härav följer att anslagsgivning till verksamhet, som bedrivs av organisation eller institution utom församlingen, bör anses i princip otillåten. Denna regel är emellertid icke undantagslös. Om verk-

⁹ I R 1960 s. 52 förklarades utförande av vatten- och avloppsledning ankomma på den borgerliga kommunen, varför KF genom att bevilja anslag därtill ansågs ha överskridit sin befogenhet.

¹⁰ Om kommuns rätt att lämna gåva se SUNDBERG, Kommunalrätt s. 466 ff., R 1915 s. 196, 1926 s. 213.

¹¹ Ett typiskt exempel härpå finns i R 1964 E 44. Beslut rörande avgifter för urnplatser i kolumbarium upphävdes, enär avgifterna satts avsevärt högre än som kunde anses motiverat med hänsyn till de uppgivna kostnaderna för kolumbariets anläggande och den framtida vården och underhållet av upplåtta urnplatser. I R 1953 E 97 upphävdes beslut att teckna aktier i Skogsägarnas Cellulosaaktiebolag. Jfr R 1948 s. 140, däri församling ansågs ej behörig teckna andelar i ekonomisk förening med ändamål att bedriva begravningsrörelse. Då syftet med verksamheten angavs vara »att befordra god begravnings sed» kan man här möjligen tala om ett socialt ändamål, jfr nedan s. 35.

samhet som nyss nämnts fullföljer syften, som ligger inom ramen för församlings kompetens och direkt eller indirekt är till gagn för församlingens arbete, föreligger ej hinder mot att verksamheten främjas genom anslag. Innebörden härav belyses närmare nedan.

En annan allmän begränsning av församlings kompetens angiver FSL uttryckligen med stadgandet i 1 mom. 1 st. att församling icke äger vårda angelägenhet, om handhavandet därav enligt lag eller författning tillkommer annan. Ett exempel härpå är att kyrklig samfällighet har att vårda viss angelägenhet.¹⁰ Församling får således icke taga befattning med skötseln av prästgård i flerbörsamlingspastorat. Vidare må nämnas, att vården av vissa kyrkogårdar i Stockholm utgör en för hela staden gemensam angelägenhet, vilken staden såsom kommun har att ombesörja.¹¹

Kyrkokommunala angelägenheter

Den uppräknings av de särskilda församlingsangelägenheterna, som föreligger i 1 mom. 2 st., är i princip uttömmande. En angelägenhet, för vilken skattemedel tages i anspråk, skall således vara hänförlig till någon av de i stadgandet angivna grupperna. Formuleringarna är emellertid tämligen vida och tager sikte på de yttre gränserna för församlingens verksamhet. Därigenom har utrymme lämnats åt nya initiativ, och församlingsverksamheten kan sålunda vidgas till att avse nya angelägenheter, som ligger inom den genom stadgandet uppdragna ramen.¹

Uppräkningen i 1 mom. 2 st. omfattar två ganska väsensskilda grupper av församlingsangelägenheter, vilket dock icke kommer

¹⁰ Jfr nedan s. 45 ff., MOGÅRD s. 25 f.

¹¹ Förordning 16 maj 1924 om vården av vissa kyrkogårdar i Stockholm, se SKL s. 50.

¹ I Prop. 1961 s. 111 framhåller departementschefen, att kompetensbestämmelsen är utformad med tanke på att verksamheten icke blir låst för hårt i givna former. Utrymme lämnas således åt vad som kan betingas av utvecklingen på det kyrkliga området. Det blir också i fortsättningen en viktig uppgift för rättstillämpningen att närmare angiva gränserna för församlings kompetens.

till uttryck i stadgandets uppställning. I den ena gruppen ingår angelägenheter av övervägande ekonomisk natur, som rör anskaffande av och vård om egendom samt anställande och avlönan- de av personal; dessa kan kallas *kyrkokommunala angelägenheter* i trängre bemärkelse. Den andra gruppen omfattar angelägen- heter, som rör det egentliga församlingsarbetet eller *församlings- vården* i vidsträckt mening.

Vi behandlar först de kyrkokommunala angelägenheterna i förevarande avsnitt. Därefter följer en redogörelse för försam- lingsvården i fyra särskilda avsnitt, vilka handlar om allmän för- samlingsvård, diakoni, ungdomsvård och verksamhet utom för- samlingen. De kyrkokommunala angelägenheterna är av två oli- ka slag.

1. *Åtgärder för anskaffande av och vård om kyrka, försam- lingshus, begravningsplats, tjänstebostäder och annan för kyrk- ligt ändamål avsedd egendom.*

För kyrkligt ändamål avsedd egendom kan antingen tillhöra lokalkyrkan såsom särskilt rättssubjekt (*kyrkoegendom*) eller församlingen (*församlingsegendom*).² Kyrkoegendom kan utgö- ras av själva kyrkobyggnaden med vad därtill hör, kyrkohem- man och annan fast egendom ävensom lös egendom, såsom in- ventarier, donerade medel och dylikt. Egendom som med skatte- medel förvärvats av församlingen eller skänkts till densamma ut- gör församlingsegendom. Såväl kyrkoegendom som församlings- egendom skall vårdas av församlingen. Med uttrycket anskaffan- de av och vård om egendom åsyftas i främsta rummet församlings- befogenhet att anslå medel för dessa ändamål; verkställande av anslagsbeslut ankommer som i det följande närmare utvecklas på särskilt församlingsorgan. Den omständigheten att lagen talar om egendoms anskaffande och vård utgör ej hinder för försam- ling att, med iakttagande av de särskilda bestämmelser som där- om kan vara meddelade, även avyttra egendom.³

Byggande och underhåll av *kyrka* är en församlingsangelä-

² Om kyrkoegendom och församlingsegendom se närmare SUNDBERG, Kyr- korätt s. 293 ff., ävensom GLIMELIUS s. 55 f.

³ Observera emellertid den nedan s. 155 omtalade regeln att församlings- förmögenhet ej får minskas.

genhet⁴ av central betydelse. I varje församling skall finnas en församlingskyrka, dock att sammanbyggande av kyrka för två eller flera församlingar kan äga rum i enlighet med därom gällande föreskrifter.⁵ Befintlig församlingskyrka skall underhållas och vårdas av församlingen. Kyrkobyggnadsskyldigheten omfattar endast byggande och underhåll av församlingskyrka. Hinder finns emellertid ej mot att församling bygger och underhåller ytterligare kyrkor och kapell.⁶ Det är vanligt i mera vidsträckta församlingar; sålunda brukar stadsdelskyrkor uppföras i större stadsförsamlingar. Det förekommer också, att kyrkobyggnad uppföres av enskild person, förening eller stiftelse. Församling är ej skyldig att svara för sådan byggnads underhåll med mindre församlingen genom särskilt beslut åtagit sig detta.⁷

Även byggande och underhåll av *församlingshus* är en församlingsangelägenhet av väsentlig betydelse.⁸ Någon skyldighet att

⁴ Borgerlig kommun är behörig upplåta mark för kyrkobyggnad, R 1930 s. 264.

⁵ Se yttrande av kammarkollegiet i R 1935 s. 33 och den utförliga framställningen hos SUNDBERG, Kyrkorätt s. 301 ff. Kyrkobyggnadsskyldigheten är reglerad i bl. a. 26 kap. KL och lagen den 5 juni 1909 angående byggnad och underhåll av kyrka m. m. jämte andra författningar under 26: 1 BB i SRL. Särskilda bestämmelser om byggande av kyrka finns i kungörelsen 26 nov. 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet, SKL s. 81, se ock MOGÅRD s. 48. I R 1923 s. 8 omtalas ett fall, där Konungens Befallningshavande vid vite ålagt församling att verkställa nödiga reparationer på kyrka.

⁶ Med byggande är att jämställa inköp av redan befintlig byggnad, jämför det i not 8 nedan omnämnda rättsfallet R 1929 E 79.

⁷ Se det ovan återopade rättsfallet R 1935 s. 33.

⁸ I R 1931 E 166 uttalades, att byggande av församlingshem är en gemensam kyrklig angelägenhet, varom det tillkommer KS att besluta. Församling fick i R 1954 E 65 besluta om avsättning till fond för församlingshem (föreningen Ljungbyheds församlingshem). I R 1951 E 5 godkändes anslag till stiftelse med uppgift att tillhandahålla lokaler för kyrkligt evangeliskt-lutherskt församlingsarbete. I R 1954 E 64 ogillades besvär över beslut om byggande av en hemvärnsgård, vilken enligt överenskommelse mellan församlingen och hemvärdet skulle utan inskränkning och hyresfritt upplåtas till församlingen att användas som församlingshem. Däremot upphävdes i R 1962 E 8 beslut om anslag till iordningsställande av ett baptistkapell trots att församlingen skulle få disponera lokalerna under ombyggnad av egen fastighet. I R 1929 E 79 ansågs församling behörig att inköpa fastighet för inrättande därstädes av ett församlingshem.

uppföra församlingshus torde icke föreligga utan därtutinnan äger församling besluta såsom lämpligt finnes; dock att lokaler för pastorexpedition med arbetsrum för församlingens befattningshavare ävensom för KF:s och KR:s sammanträden skall finnas. Församlingshus skall tillgodose ändamål, som tillhör området för församlingens verksamhet. För att anslag skall kunna lämnas till byggande av församlingshus fordras därför att lokalerna är avsedda att brukas för församlingsändamål; församlings medel får ej användas till byggande av samlingslokaler för andra ändamål än kyrkliga.⁹ Församlingshus får således i princip icke omfatta lokaler, som ej erfordras för församlingsverksamhet. Undantag göres emellertid när det är fråga om bostadslägenheter, även sådana för uthyrning.¹⁰ Det är i många fall ekonomiskt olämpligt att bebygga en tomt utslutande med församlingslokaler eller kanske rent av ogörligt av stadsplanetekniska skäl. Skall tjänstebostad anordnas, är det väl oftast lämpligt att förlägga sådan till församlingshus.¹¹

Anskaffande av och vård om *begravningsplats* är av gammalt en församlingsangelägenhet. I 18: 8 KL föreskrevs, att det skulle åligga församlingens ledamöter var för sig att erlægga vad till kyrkogårdsbyggnaden behövdes. Numera finns bestämmelser här om i lagen den 18 oktober 1963 om gravrätt med mera. Enligt 2 § denna lag åligger det församling eller, om Konungen för särskilt fall så förordnar, borgerlig kommun att hålla allmän begravningsplats med erforderligt antal begravningsplatser av vedertagen typ. Försummar församling sådant åliggande, kan LS

⁹ I R 1912 s. 285 upphävdes beslut om uppförande av byggnad, som ansågs i väsentliga delar vara av beskaffenhet att uppförandet av densamma icke vore att betrakta som en församlingsangelägenhet. Likaledes upphävdes i R 1938 E 149 beslut om byggande av församlingshus, enär byggnadsföretaget var avsett att i väsentlig omfattning tjäna tillgodoseende av behov av lokaler av icke-kyrklig natur.

¹⁰ Församling fick i R 1924 E 145 besluta om uppförande av byggnad inrymmande kyrkliga lokaler och bostadslägenheter; samma utgång i R 1931 E 165.

¹¹ Här må antecknas att i R 1960 E 6 församling ansågs behörig anslå medel till anskaffande av tjänliga lokaler vid fullgörandet av prästerskaps skyldighet att hålla gudstjänst i skilda delar av församlingen.

vid vite ålägga församlingen att fullgöra sin skyldighet. Om Konungen förordnat, att anskaffandet eller vården av allmän begravningsplats skall åligga den borgerliga kommunen, övergår skyldigheten att hålla begravningsplats på denna.¹² Skyldighet att inrätta krematorium åligger ej församling, men församling äger bevilja anslag till anläggande av sådant¹³ ävensom till inrättande av kolumbarium eller annan dylik anordning för bevarande av aska efter avlidna personer.¹⁴

Vad angår *tjänstebostäder* märkes att byggnad och underhåll av prästgård enligt prästlönekostnadslagen den 29 juni 1951¹⁵ är en pastoratsangelägenhet. Det innebär att dessa uppgifter i ett flerförsamlingspastorat tillkommer de i pastoratet ingående församlingarna såsom gemensamma angelägenheter.¹⁶ I 7—20 §§ ecklesiastika boställsordningen (EBO)¹⁷ finns bestämmelser, som reglerar omfattningen av pastorats skyldigheter härutinnan. Närmare föreskrifter om tjänstebostäder är meddelade i bostadsordningen den 21 maj 1961.¹⁸ Beträffande tjänstebo-

¹² Lagstiftningen om gravrätt behandlas av DIGMAN i arbetet Begravningslagstiftningen. Lagen om gravrätt samt KK 18 okt. 1963 om begravningsplatser och gravar m. m. (begravningskungörelse) är intagna i SRL.

¹³ Se R 1931 E 131 och 1937 E 5. I R 1933 E 19 ansågs församling behörig att bevilja anslag för upplysningsverksamhet i eldbegängelsefrågor, i R 1953 s. 107 att lämna bidrag till kostnader för eldbegängelse utom församlingen.

¹⁴ Se det s. 21 ovan omnämnda rättsfallet R 1964 E 44.

¹⁵ Lag 29 juni 1951 angående pastorats deltagande i kostnader för församlingsprästernas avlöning (prästlönekostnadslag), SKL s. 392. Rubriken har erhållit denna lydelse enligt lag 28 juni 1963.

¹⁶ Jfr nedan s. 47.

¹⁷ Ecklesiastik boställsordning 30 aug. 1932 är intagen i SRL jämte hänvisningar till andra därmed sammanhängande författningar. Se även PRAWITZ, Ecklesiastik boställsordning.

¹⁸ SFS nr 335. Se vidare KK:a 26 maj 1961 nr 333 angående tjänstebostadshyra och nr 334 angående bränslekostnadsgottgörelse, 9 § KK dec. 1965 nr 729 med vissa bestämmelser om anställning som präst, kungl. cirkuläret 17 dec. 1965 med vissa bestämmelser i anledning av prästlönerglementets upphävande m. m., Kyrkoförfattningar 1966 h.2. Statens personalbostadsdelegation är enligt kungl. instruktion 3 dec. 1965 nr 643 rådgivande organ i frågor rörande bl. a. prästerliga tjänstebostäder.

stad åt annan än prästerlig befattningshavare i församling finns intet stadgat. Församling får anses behörig att anordna och på de villkor församlingen bestämmer tillhandahålla sådan bostad.¹⁹

Utöver vad nu anförts rörande olika slag av fast egendom ankommer det på församling att anskaffa och vårda annan för kyrkligt ändamål avsedd egendom, fast och lös. Till sådan egendom är att hänföra inventarier, som är nödvändiga eller eljest tjänliga för den kyrkliga verksamheten. Även konstverk och andra prydnadsföremål får anses ingå härunder.²⁰

2. Anställande och avlönande av personal.

Den församlingsprästerliga organisationen bestämmes genom beslut av Konungen. Tillsättning av ordinarie tjänst som *församlingspräst* sker enligt bestämmelserna i lagen den 20 oktober 1957 om prästval.²¹ Pastorats åliggande i fråga om avlönande av församlingspräst är reglerat i prästlönekostnadslagen. Enligt denna lag skall pastorat i regel bestrida församlingspräst tillkommande avlöningsförmåner ävensom kostnad för tjänstebostad, som pastorat tillhandahåller sådan präst.²²

Enligt lagen den 27 juni 1947 om *kyrkomusiker*²³ skall för kyrkomusikens uppehållande för varje territoriell församling finnas

¹⁹ Avgörandet i R 1955 E 71 berodde tydligen på att RegR fann inredande av tjänstebostad åt kyrkovaktmästare ej vara en pastoratsangelägenhet. I praxis förekommer allmänt att församling medverkar till anskaffande av bostad åt icke prästerlig befattningshavare, och laga hinder häremot kan ej anses föreligga.

²⁰ Sålunda ansågs församling i R 1911 s. 139 och 1935 E 191 behörig anslå medel till målning av kyrkoherdes porträtt. Avgörandet i R 1928 E 150 torde ej innebära att församling äger bevilja anslag till inköp av gravvård över avliden kyrkoherde i församlingen.

²¹ Lagen finns i SRL, se ock KM:ts stadga 23 maj 1958 nr 261 om prästval.

²² Jfr nedan s. 46. Församlingspräst äger ej av pastorat åtnjuta särskild ersättning för tjänstgöring i pastoratet. Se MCGÅRD s. 35; den av honom åberopade bestämmelsen är emellertid upphävd. Om reseersättning till präst stadgas i prästresekungörelsen 1 nov. 1963, SFS nr 117.

²³ I Kyrkolagarna del VII finns de författningar, som reglerar kyrkomusikerverksamheten. Avlöningsreglementet för kyrkomusiker är emellertid upphävt.

anställd kyrkomusiker. Kostnaderna för kyrkomusikers verksamhet gäldas, i den mån de icke skall enligt vad särskilt stadgas annorledes utgöras av pastorat och församling, vardera i den utsträckning Konungen efter av riksdagen godkända grunder bestämmer.²⁴ Närmare föreskrifter om kyrkomusikers anställande och verksamhet är meddelade i kyrkomusikerstadgan den 2 juni 1950.

Det ålåg enligt 24 kap. KL församling att anställa klockare. Bestämmelserna härom är emellertid upphävda. Några allmänna föreskrifter om *andra befattningshavare i församling* än präster och kyrkomusiker finns icke. Man torde emellertid kunna gå ut från den ovan anförda regeln, att församling är skyldig att anställa och avlöna personal, som är nödvändig för den lagstadgade kyrkliga verksamheten i församlingen. Till sådan personal kan hänföras klockare, kyrkokamrerare, kyrkonotarie,²⁵ kyrkoskrivare, kyrkogårdsföreståndare, kyrkovaktmästare, kyrkovakt, kanslist och kontorsskrivare, allteftersom behov av dylik befattningshavare föreligger.²⁶ Däremot kan församling ej anses skyldig anställa personal för annan verksamhet, såsom diakonissa, diakon, församlingssekreterare och ungdomssekreterare; därutinnan äger församling besluta som lämpligt finnes.

För inrättande i församling av befattning om vilken nu är fråga fordras beslut därom av KF eller KS.²⁷ Tillsättande och entledigande av sådan befattningshavare utgör åtgärder av förvaltnings karaktär och ankommer därför i första hand på KR som församlingens styrelse.²⁸ Löneförmåner för personal varom nu är fråga bestämmas av församlingens beslutande organ, KF

²⁴ Jfr nedan s. 47.

²⁵ Se nedan om kyrkokamrerare s. 141, om kyrkonotarie s. 101.

²⁶ I R 1935 E 514 ansågs det ankomma på Konungens Befallningshavande att bedöma huruvida församling var skyldig anställa kyrkobetjäning vid viss kyrka. Enligt R 1951 E 16 är KF ej skyldiga anslå medel till skrivbiträde på pastorsexpedition med mindre behov därav visas.

²⁷ R 1957 s. 79. Den omständigheten att befattningshavaren skulle avlönas av partiell samfällighet ansågs ej föranleda att undantag gjordes från den angivna regeln.

²⁸ Se närmare nedan s. 125.

eller KS.²⁹ Detta organ kan emellertid delegera sin beslutanderätt dels till KR eller särskild nämnd³⁰, dels till organisation med uppgift att tillvarata medlemmarnas intressen såsom arbetsgivare.³¹ Lönevillkor såväl för präster och kyrkomusiker som för andra befattningshavare i församling bestämmes numera i stort sett genom kollektivavtal.³²

Allmän församlingsvård

Under denna rubrik behandlas vad FSL benämner åtgärder till främjande av gudstjänstliv och kyrklig förkunnelse i övrigt. Man kunde således här med lagens uttryck använda rubriken förkunnelse. Detta synes emellertid knappast sakenligt. Djupare sett är all församlingsverksamhet vid sidan av den kyrkokommunala att betrakta som förkunnelse, nämligen av budskapet om frälsningen i Jesus Kristus. Denna förkunnelse sker såväl genom församlingsvård i inskränkt bemärkelse eller allmän församlingsvård som genom diakoni, ungdomsvård och stödjande av verksamhet utom församlingen.

Åtgärder som angår församlingsvården kan vara av vitt skilda slag, men de låter sig alltid hänföra till endera av två huvudtyper. Den ena av dessa innefattar åtgärder, som går ut på drivande av en verksamhet, exempelvis en församlingens ungdomsgård,

²⁹ I R 1943 E 49 ansågs det tillkomma KF, ej KR, att meddela beslut av allmängiltigt innehåll rörande kyrkobetjänings löneförmåner. Enligt R 1959 E 18 är utfästelse i kungörelse om ledigförklarande av befattning bindande för församling, däremot ej uttalande som gjorts av förtroendemän i församlingen. KF ansågs i R 1959 E 63 ha rätt att lämna gratifikation åt avliden kyrkogårdsvaktmästares änka.

³⁰ Jfr GLIMELIUS s. 15. Ehuru stöd av lag saknas är det av praktiska skäl nödvändigt att KR resp. särskild nämnd kan tilldelas befogenhet att avsluta eller godkänna löneavtal.

³¹ Lag 27 mars 1954 om rätt för kommun att uppdraga beslutanderätten i vissa frågor till sammanslutning av kommuner (kommunal delegationslag), KAIJSER s. 461.

³² Centrala förhandlande organ är på arbetsgivarsidan dels Statens avtalsverk, dels Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet i samarbete med Svenska pastoratens riksförbund, på arbetstagersidan Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Svenska kommunalarbetsareförbundet.

medan den andra typen omfattar åtgärder, som avser stödjande av en verksamhet som drives av annan än församlingen. Någon principiell skillnad ur kompetenssynpunkt föreligger emellertid icke mellan de båda typerna av åtgärder. Fallor verksamhetens ändamål utanför ramen för församlings befogenhet att bevilja anslag, kan församlingen varken driva eller stödja verksamheten.

Till allmän församlingsvård är först och främst att hänföra främjande av *gudstjänstlivet* samt vad som med en gemensam term kallas *de kyrkliga handlingarna*, dop, konfirmation, vigsel och jordfästning. Som exempel på hithörande angelägenheter kan nämnas anordningar för kyrkosång och annan kyrkomusik, kyrkans prydnad med blommor och ljus, anskaffande av psalmböcker för kyrka och församlingshus, högtalaranordning och apparatur till hjälp åt hörselsvaga personer.

I den allmänna församlingsvården ingår anordnande av församlingsaftnar och andaktsstunder samt förhyrande av lokaler för kyrklig verksamhet i områden, där församlingen icke själv disponerar sådana.¹ Medel kan anslås även för hållande av gudstjänst, som icke är författningsmässigt föreskriven. Det torde vara av särskild betydelse för gudstjänstlivet i utvecklingsorter.² I församling med flera kyrkor kan behov föreligga att mot särskild ersättning anlita präst från annat pastorat för att hålla gudstjänst. Församling kan vidtaga olika åtgärder för att underlätta kyrkobesök, såsom att anordna parkeringsplats vid gudstjänstlokal och sätta in kyrkbuss.³

¹ Se det ovan s. 25 nämnda rättsfallet R 1960 E 6. I R 1950 E 27 godkändes beslut om anslag till förening för anskaffande av inventarier till de inom föreningens egendom befintliga samlingslokaler, vilka användes för andakt och därjämte plägade kostnadsfritt upplåtas för det frivilliga församlingsarbetet; sammankomster i lokalerna skedde under ledning av församlingens präster.

² I Prop. 1957 nr 153 s. 19 upptogs anslag ur kyrkofonden för att undvika sammanlysning av gudstjänster.

³ För det sistnämnda torde dock böra fordras, att åtgärden framstår såsom särskilt påkallad av de lokala förhållandena. Från en äldre tid här-

FSL 1930 upptog i 2 § bland kyrkliga angelägenheter »särskilda anordningar till kyrkomusikens höjande». Detta moment infördes i lagen år 1950 i samband med att den nya kyrkomusikerorganisationen kom till. Att momentet uteslutits i FSL innebär ej någon ändring i sak. Den *kyrkomusikaliska verksamheten* ingår i församlingsvården såsom en betydelsefull åtgärd för att främja gudstjänstliv och kyrklig förkunnelse i övrigt.⁴ Körverksamhet får anses vara ett normalt inslag i gudstjänsten. För speciella kyrkomusikaliska uppgifter, såsom kyrkokonserter, kan anlitas annan kyrkomusiker än sådan som är anställd i församlingen.⁵

En viktig uppgift för församling är att främja *kyrkligt bildningsarbete* bland församlingsmedlemmarna. Församling äger därför anslå medel till kyrklig studiecirkel ävensom till förening, som verkar i samma syfte, exempelvis kyrkobrödrakår inom församlingen.⁶ Vidare kan medel anslås för utdelande av biblar, psalmböcker och annan uppbyggelselitteratur till konfirmander och till sociala anstalter inom församlingen, såsom ålderdomshem och sjukvårdsinrättningar. Att hålla församlingsbibliotek i förut vedertagen mening är icke en kyrklig angelägenhet, men hinder föreligger ej för församling att inneha ett bibliotek med litteratur, som är av betydelse för det aktiva församlingsarbetet och fyller församlingsmedlemmarnas behov av uppbygglig och ur kyrklig synpunkt instruktiv litteratur.⁷ Utgivning av församlingsblad är av värde för att sprida kännedom om kyrkans arbete

rör rättsfallet 1918 E 146, enligt vilket församling ansågs äga behörighet att invid prästgård uppföra stallbyggnad till tjänst för besökande på pastorsexpeditionen.

⁴ Prop. 1961 s. 104.

⁵ Verksamhet som stödes med anslag av skattemedel måste emellertid begränsas till den egna församlingen eller i varje fall ha betydelse för kyrkomusiken inom denna. Att bekosta framförande av körverk på annan ort är principiellt icke någon församlingsangelägenhet.

⁶ I R 1931 E 200 ansågs församling behörig bevilja anslag till särskild undervisning i Luthers lilla katekes.

⁷ Jfr Prop. 1961 s. 102 f. Föreskrifter av den art varom där talas har icke meddelats, jfr nedan s. 201.

och kan jämväl utgöra en förkunnelsegärning av särskild art.⁸ I detta sammanhang må även nämnas det alltmer tilltagande bruket att annonsera gudstjänster, andaktsstunder och annan kyrklig verksamhet i pressen.

Den *enskilda själavården* i form av samtal mellan präst och församlingsmedlem eller annan, som önskar anlita präst, drager väl i allmänhet inga särskilda kostnader. I det nutida samhället måste emellertid själavården alltmera bli av uppsökande karaktär om den skall fylla sin uppgift, och den kan då behöva ekonomiskt stöd. I åtskilliga städer har man sålunda infört så kallad kyrklig jourtjänst, varigenom den som så önskar kan telefonledes komma i förbindelse med en präst. Att församling äger bevilja anslag för denna och liknande själavårdande verksamhet får anses klart.⁹

Diakoni

Den diakonala verksamheten härleder sig från förhållanden i de tidigaste kristna församlingarna. Sedan länge har denna verksamhet utgjort ett viktigt led i församlingsarbetet inom svenska kyrkan.¹ I och med att det borgerliga samhället övertagit och med ökade resurser byggt ut den allmänna hjälpverksamheten bland behövande, framträder icke längre församlingens åtaganden med samma styrka. Men församlingens diakonala verksamhet är i mycket till sitt väsen annorlunda beskaffad än det borgerliga samhällets socialvård. Den är intimt sammanbunden med övrig kyrklig verksamhet och utgör bland annat ett värdefullt

⁸ I R 1936 s. 23 utgick man från att församling ägde behörighet att besluta om anslag till utgivande av församlingsblad. Fråga var blott om för beslutet krävdes kvalificerad majoritet, vilket spörsmål numera saknar betydelse.

⁹ Enligt meddelande i Svensk Kyrkotidning 1965 nr 44 drevs detta år själavård genom »jourhavande pastor» i 13 städer. Uppsala kyrkliga sällskap hade beviljat ett årligt anslag om 5.600 kr. till annonsering i ortspressen och telefonkatalogerna m. m.

¹ Detta stycke återger väsentligen ett uttalande av departementschefen i Prop. 1961 s. 106.

komplement till den prästerliga gärningen.² Det borgerliga samhällets socialvård och den kyrkliga diakonien kan utan hinder verka vid sidan av varandra.

Utåt ter sig den diakonala verksamheten mången gång som ren socialvård, i synnerhet i fall då den tager sig uttryck i meddelande av sjukvård.³ Den utövas väsentligen av diakonissor anställda av församlingarna. Ett ej obetydligt antal av de vid diakonissanstalterna utbildade diakonissor står emellertid i de borgerliga kommunernas tjänst för handhavandet av uppgifter inom den allmänna sjuk- och socialvården. Den verksamhet, som en sådan diakonissa utövar skiljer sig i många fall ej från den, som bedrivs av en i församlingstjänst anställd diakonissa. Diakonien låter sig i själva verket ej särskiljas från socialvården i egentlig mening genom något yttre kriterium. Skillnaden mellan diakoni och socialvård ligger fastmera i de olika syften den fullföljer och de olika bevekelsegrunderna för dem. I motsats till socialvården syftar nämligen diakonien ej endast till sjukvård, åldersvård eller fyllande i övrigt av timliga behov utan också till själavård.

Det som särskilt utmärker diakonien är att den till sitt väsen bottenar i det kristna tjänarsinnet och att dess uppgift är att giva uttryck åt »den aktiva kristna kärleksgärningen som en källa till andligt liv och *en form för evangeliets förkunnelse*».⁴ Även den som arbetar i socialvården kan givetvis vara besjälad av den för diakonien utmärkande andan, men i motsats till vad som gäller om diakonien är detta ej något särtecken. Diakonien giver något utöver vad den egentliga socialvården i allmänhet kan giva och har därför som kyrklig verksamhetsgren en uppgift vid sidan av socialvården.

Det tillkommer församling att vidtaga åtgärder till främjande av den *hjälpverksamhet bland gamla, sjuka och nödställda*, som inom församlingen bedrivs i diakoniens ram. Med hänsyn

² I Prop. 1961 s. 106 anföres att denna omständighet framhållits i ett avgörande i rättspraxis. Härmed torde avses det nedan nämnda rättsfallet R 1926 E 78. Jfr BROLIN i Förvaltningsrättslig tidskrift 1940 s. 91 f.

³ FSK s. 148.

⁴ BRILIOTH, Svensk kyrkokunskap s. 419.

till diakoniens karaktär av en till offersinnet vädjande kärleksgärning⁵ måste det anses principiellt riktigt att församlings stöd till den diakonala verksamheten tager formen att skattemedel användes för att utdelas som direkta understöd åt behövande inom församlingen. I den mån behov av sådana understöd från kyrkans sida anses föreligga bör de betalas med kollektmedel, donationsmedel eller andra frivilliga bidrag.

Som exempel på åtgärder, som ligger inom ramen för församlings befogenhet på detta område, må nämnas *anställande och avlönande av diakonissor*, diakoner och andra diakoniarbetare samt tillhandahållande av lokaler och vad i övrigt erfordras för deras verksamhet,⁶ stödjande av kyrkliga sjukvårdsföreningar⁷ och andra sammanslutningar med diakonalt syfte samt anordnande av »de gamlas dag» och liknande sammankomster. Inom vissa församlingar ingår som ett led i själavården bland de gamla drivande av *sommarhem*, där åldringar för en kortare tid mottages för vila och rekreation. Därest sådant hem står under ledning av och kontinuerligt besökes av präst i församlingen eller annan i församlingsvården verksam församlingsmedlem och hemmet har till syfte att bereda tillfälle till själavård bland de gamla, kan verksamheten anses ligga inom församlingens kompetens. Skulle emellertid de angivna förutsättningarna brista, träder det rent socialvårdande momentet i verksamheten i förgrunden och församlingen blir därmed principiellt obehörig att driva den samma.

Förutsättning för församlings befogenhet att lämna anslag till en verksamhet av social karaktär bör alltså vara att denna *syftar till själavård* och att den sociala sidan av verksamheten träder i bakgrunden för detta syfte. Där så ej kan sägas vara fallet, bör

⁵ BRILIOTH a. st.

⁶ Hinder torde sålunda icke finnas mot att ställa till diakoniarbetares förfogande anslag för täckande av utgifter i tjänsten och kostnader för åtgärder, som ej har understödskaraktär.

⁷ I R 1926 E 78 ogillades besvär över beslut av församling om anslag till föreningen för sjukvård åt fattiga inom Östermalms församlingar. Föreningen hade hos sig anställd utom andra en diakonissa i nära samarbete med församlingens prästerskap vid fullgörande av dess skyldigheter i avseende på omvårdnaden om de sjuka bland församlingens fattiga.

angelägenheten i fråga anses falla utom ramen för församlingens kompetens. Församling får därför anses obehörig att anslå medel till hemsysterverksamhet, nykterhetsvård och annan verksamhet av rent socialvårdande art.⁸ Ännu mindre bör givetvis församling äga att stödja den allmänna verksamheten vid någon till den borgerliga socialvården anknuten inrättning eller eljest inom församlingen verkande borgerligt-social institution. Där- emot bör det vara tillåtet för församling att stödja en i och för sig inom församlingens kompetens liggande verksamhet vid så- dan institution.

Ungdomsvård

Den kyrkliga verksamheten bland barn och ungdom, vilken här med en sammanfattande beteckning kallas ungdomsvård, om- fattar drivande av kyrkliga småbarnskolor och söndagsskolor samt juniorarbete, konfirmandundervisning och kyrkligt ung- domsarbete efter konfirmandåldern. Föreningsverksamhet före- kommer såväl bland barn före konfirmandåldern som bland kon- firmander och äldre ungdom. I förra fallet utgör verksamheten vanligen en påbyggnad på söndagsskolan i form av exempelvis juniorföreningar eller juniorklubbar. Däremot syftar verksam- heten i det senare fallet, under benämningar såsom konfirmand- ringar, ungdomskretsar och dylikt, merendels till att bibehålla den kontakt mellan kyrkan och ungdomen, som skapats genom konfirmationen.

Utmärkande för den nu åsyftade föreningsverksamheten är att den, liksom i än högre grad småbarnsskola, söndagsskola och kon- firmandundervisning, väsentligen är *ett led i förkunnargärning- en*. Även om i verksamheten kan ingå andra moment, vilka i och

⁸ Vägledande är bland andra följande avgöranden, däri anslagsbeslut upphävdes: R 1950 E 27 (hem för gamla), 1951 E 11 (semesterhem för husmödrar), 1952 E 12 (hem för arbetssökande kvinnor), 1960 E 32 (De Blindas förening). Här må även erinras om det ovan s. 21 omnäm- nda rättsfallet R 1948 s. 140, däri församling ansågs obehörig att teckna andelar i ekonomisk förening för bedrivande av begravningsrörelse i syfte att »befordra god begravnings».

för sig saknar religiös karaktär, såsom scouting, slöjd, gymnastik, idrott och lägerliv, eller icke behöver ha denna karaktär, såsom studiearbete och körverksamhet, intager dock den religiösa uppbyggelsen i form av direkt förkunnelse en central plats i verksamheten. Det synes klart att församling likaväl som den kan främja småbarns- och söndagsskolearbete samt konfirmandundervisning äger bevilja anslag till föreningsverksamhet av ifrågavarande art.¹

Konfirmandundervisningen är en församlingsangelägenhet av stor vikt. Inom församlingens kompetens ligger anskaffande av litteratur och undervisningsmateriel för densamma ävensom utdelande av biblar, psalmböcker och annan uppbyggelselitteratur till konfirmander. Hit hör också särskilda åtgärder för främjande av konfirmandundervisningen, såsom lämnande av bidrag till konfirmanders resor till den ort där undervisningen bedrivs. I vissa fall, särskilt i Norrland, där stora avstånd skapar särskilda svårigheter, synes församling vara behörig att betala kostnader för inackordering av konfirmander. Däremot torde församling icke kunna anslå medel till beklädnad av behövande konfirmander. Detta är en form av socialhjälp, som bör lämnas av borgerlig kommun.²

På sina håll, särskilt i större stadsförsamlingar, har man inrättat särskilda institutioner för ungdomsvård, vanligen kallade *ungdomsgårdar*. En ungdomsgård kan vara inrymd i församlingshus eller i en särskild byggnad. Tanken är här att kyrkan bör möta ungdomen på dess egen mark och söka anknytning till dess intressen. Verksamheten på en ungdomsgård är ägnad att

¹ I fråga om rättspraxis kan hänvisas till följande avgöranden, i vilka församling ansetts behörig bevilja bidrag, R 1922 E 288 till ungdomsförening med kyrklig tendens (jfr FSK s. 372), 1942 E 10 till KFUM, 1956 s. 45 till frikyrkliga söndagsskolor, 1957 E 61 till ett av organisationer inom församlingen bildat ungdomsråd, vars verksamhet befanns vara i väsentligt avseende inriktad på att främja en även ur kyrklig synpunkt önskvärd livsföring hos ungdom.

² Enligt FSK s. 146 finns ej hinder mot att med kollektmedel och andra för ändamålet tillgängliga gåvomedel fylla förekommande behov. Det gäller emellertid generellt om understödsbehov i församlingen, jfr ovan s. 20.

göra ungdomen mottaglig för både moralbildande fostran i allmänhet och kyrklig förkunnelse. En del av den ungdom som besöker ungdomsgård övergår småningom till det kyrkliga föreningslivet. Församling får anses behörig att driva eller stödja verksamhet vid ungdomsgård under förutsättning, att verksamheten står under kyrklig ledning och präglas av kyrklig anda.

Efter liknande synpunkter som i fråga om ungdomsgård är spörsmålet om församlings behörighet att bevilja anslag till *sommarhem för ungdom* att bedöma. Ett sådant sommarhem bör alltså i princip vara jämställt med söndagsskola och ungdomsgård, i det samma verksamhet som vid dessa bedrivs vid sommarhemmet. Däremot synes ej vara med sommarhemmets syfte förenligt att detsamma användes som ett allmänt semesterhem, där församlingens ungdom kan bo under sin semester, lika litet som det bör förekomma att bostad annat än tillfälligt upplåtes i ungdomsgård.

Undervisningsväsendet är i princip en den borgerliga kommunens angelägenhet och ligger således utanför församlings kompetens. Församling äger i regel ej lämna bidrag vare sig till direkta undervisningsändamål eller till andra med undervisningsväsendet sammanhängande angelägenheter.³ Undantag från den angivna regeln kan emellertid tänkas.⁴ Sålunda kan vid en folkhögskola arbetet bedrivas i kristen anda, och församling bör då anses behörig stödja denna verksamhet. Vissa av de så kallade rörelseskolorna är fast knutna till en bygds andliga liv. Om en sådan skolas verksamhet är till gagn för en församling, bör denna kunna stödja skolan med bidrag till verksamheten. Skolan kan bland annat medverka till att församlingen tillföres krafter, som deltagar i det kyrkliga ungdomsarbetet. Hinder torde ej heller finnas mot att anslå medel till stipendier åt elever som vistas vid skolan.

³ FSK nämner s. 153 skolbarnsbeklädnad, elevstipendier, premier, skolresor, utflykter och dylikt.

⁴ Se för det följande Prop. 1961 s. 108. Departementschefen gick i detta avseende mot den ståndpunkt som FSK intagit och vilken även kommit till uttryck i rättsfallet R 1956 s. 45. Man torde därför ha anledning att vänta en mera liberal bedömning av förevarande anslagsfrågor.

Inom den nu uppdragna ramen för den kyrkliga ungdomsvården äger församling vidtaga åtgärder till främjande av frivilligt *studiearbete bland ungdomen* antingen detta bedrivs i studiecirkelns form eller tager sig uttryck i enskilda studier. Som ett led i denna verksamhet kan tänkas ingå även inrättande av särskilt ungdomsbibliotek i studiecirkelnas tjänst, vilket icke behöver vara begränsat till litteratur av direkt uppbyggande art. Församlings stöd till studieverksamhet bland ungdom torde emellertid främst böra inriktas på tillhandahållande av lokaler och ledare för studiearbetet samt på bidrag till studiemateriel.

Ett viktigt verksamhetsområde är arbetet inom den allmänt *förebyggande ungdomsvården*.⁵ Ofta är denna samtidigt diakonalt inriktad. Verksamheten måste här som eljest vara motiverad av det budskap kyrkan har att frambära och därför utgöra ett led i det övriga kyrkliga arbetet. Det kommer an på viljan att fostra kristna människor och på att denna karaktär hos verksamheten är klart ådagalagd. Detta förhållande bör särskilt beaktas när det gäller att bedriva verksamhet, som till både namn och flera yttre kännetecken är lika, vare sig den bedrivs av församling eller borgerlig kommun, exempelvis arbetet vid en kyrklig ungdomsgård eller en av borgerlig kommun driven hemgård för ungdom. Från denna utgångspunkt måste vissa entydigt socialt inriktade angelägenheter inom barn- och ungdomsvården avskiljas från församlings kompetens. Församling får således icke driva eller stödja barnhem, barndaghem, barnstuga, barnkrubba, barnkoloni eller liknande anstalt för halvöppen barnavård.⁶

I fråga om *sommarkoloni* för barn i skolåldern och därunder äger det förut om ungdomsgård anförda motsvarande tillämpning. När det gäller yngre årsklasser har i allmänhet verksamheten vid en sommarkoloni sådan karaktär, att den måste föras till samma kategori som barnkoloni och barnstuga. Här liksom i fråga om sommarhem för äldre barn och ungdomar kommer det emellertid an på syftet och inriktningen. Har verksamheten på-

⁵ Prop. 1961 s. 107.

⁶ För praxis se R 1943 s. 77 (församling ej behörig besluta om uppförande av byggnad huvudsakligen avsedd för barnkrubbeverksamhet), R 1946 E 5 (beslut om anslag till drivande av daghem upphävt).

tagligt kristlig prägel, såsom en sommarkoloni där konfirmand-undervisning bedrives som ett väsentligt led i verksamheten, möter ej hinder mot att den handhas av församling. Även andra former av sådan verksamhet kan tänkas. Stundom torde det emellertid vara mera naturligt och lämpligt, att församling stöder ett kyrkligt inriktat arbete vid inrättning varom nu är fråga utan att samtidigt vara huvudman för densamma.

Nära gränsen till diakonien ligger ett i vissa städer med kyrkligt stöd bedrivet hjälparbete, vilket företrädesvis avser kvinnlig ungdom och vars syfte är att taga hand om sådana unga, som ej har ordnade arbets- och hemförhållanden och som löper fara att moraliskt förfalla. Stundom ingår i sådan verksamhet att driva ett hem, i vilket de unga mer eller mindre tillfälligt får bostad. I den mån ett sådant hem ej endast är avsett att bereda bostad åt de unga utan giver dem något därutöver i form av kyrklig hemmiljö och personlig omvårdnad i kristen anda, bör hinder ej anses föreligga mot att församling stöder denna verksamhet.⁷

Verksamhet utom församlingen

Som inledningsvis anförts måste de samhällseliga angelägenheter, som kan bli föremål för en kommuns omvårdnad, i princip vara lokaliserade till kommunen. Man kan också formulera denna regel så att det allmänna intresse, som tillgodoses genom den kommunala åtgärden, skall hänföra sig till den egna kommunen.¹ I FSL har det uttryckts med orden att församling äger vårda »sina angelägenheter». Församling bör alltså principiellt anses obehörig att stödja ett ändamål, som hänför sig exempelvis till svenska kyrkan i dess helhet eller till annan församling. Tydligt är emellertid att den angivna regeln icke kan vara undantagslös. Församling bör i likhet med vad som gäller för den borgerliga kom-

⁷ I Stockholm förekommer sådan verksamhet bedriven av Föreningen för unga kvinnors värn, anknuten till Jakobs församling. Oscars församling ansågs i R 1952 E 12 behörig bevilja anslag till denna förening.

¹ FSK s. 156, som hänvisar till ett uttalande av kommunallagskommittén i SOU 1947: 53 s. 69.

munen kunna stödja en verksamhet, som bedrivs utom församlingen men som det oaktat är till direkt nytta för densamma. Församling äger därför bevilja anslag till en organisation med omedelbart syfte att tillvarata dess intressen av ekonomisk och därmed jämförlig natur, såsom Svenska pastoratens riksförbund.²

Den kyrkliga verksamheten har emellertid under senare tid undergått en markant förändring, som innebär att församlingsgränserna icke längre har samma betydelse som tidigare. En stor och ständigt växande del av det kyrkliga arbetet bedrivs numera centralt av olika organisationer och institutioner, vilkas verksamhet är till gagn för kyrkan i dess helhet och därmed också för de särskilda församlingarna. Dessa organisationer och institutioner har i själva verket övertagit en del av det arbete, som församlingarna eljest skulle ha kunnat bedriva var för sig. Genom centraliseringen får detta arbete en helt annan effektivitet. Vad nu sagts gäller ej endast rikskyrklig verksamhet utan också arbete på regionalt plan, stift, kontrakt och annat område. Det måste anses befogat för att icke säga nödvändigt att tendensen till centralisering kommer till uttryck i församlingarnas anslagsgivning.

Men även i andra avseenden har utvecklingen ställt församlingarna inför nya gränsöverskridande uppgifter. Sålunda samlas i städer med universitet och andra läroanstalter stora och snabbt växande skaror av ungdom, som under en följd av år i stort sett mister kontakten med hemförsamlingen. Det moderna fritidslivet har också en tendens till att försvaga sambandet mellan församlingen och dess medlemmar. Många vistas under sin lediga tid helt eller till väsentlig del i sina fritidshem och kommer sålunda att stå mer eller mindre vid sidan av församlingens liv. Allt flera tillbringar sin semester och annan ledighet på resor i Sverige och utomlands. Om församlingen skall kunna fylla sin uppgift måste den söka upp sina medlemmar där de finns.

² I R 1924 S 106 ansågs kommunalfullmäktige behöriga att besluta om inträde i Svenska landskommunernas förbund och att erlägga stadgad avgift till förbundet. Vad angår församling föreligger ett liknande avgörande i R 1925 s. 81 med avseende på inträde i kommunalt folkskoleförbund. Fallet får anses ha principiellt intresse fastän församling numera icke har befattning med skolväsendet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts är det klart, att man icke kan stanna vid att församling endast äger stödja sådan utom densamma bedriven verksamhet, som kan påvisas vara till direkt nytta för församlingen. Det måste vara tillräckligt att man kan konstatera, att verksamheten mera allmänt sett är till gagn för församlingen genom att fullfölja dess uppgifter med avseende på församlingsvården.³ En förutsättning för att församling skall äga stödja en verksamhet, som ej omedelbart har församlingen till föremål, måste således vara, att verksamheten är av sådan art att den i och för sig ligger inom ramen för församlingens kompetens. På grund härav bör det vara uteslutet, att församling lämnar anslag till institutioner som har övervägande socialvårdande syfte eller bedriver allmänt kulturell verksamhet.⁴

Tydligt är att en verksamhet, som icke avser att tjäna svenska kyrkan eller dess församlingar som sådana, ej kan inrymmas i församlings kompetens. En verksamhet av övernationell karaktär sådan som världsmissionen saknar anknytning till den enskilda församlingen och kan därför ej stödjas av denna. Missionen har visserligen en ej ringa betydelse för församlingsarbetet men kan likväl icke sägas vara en den enskilda församlingens angelägenhet. Något liknande får anses gälla om det internationella ekumeniska arbetet och om den samlutherska verksamheten.⁵

Bland rikskyrkliga organ, som kan komma i fråga att stödjas av församling, är först att nämna *Svenska kyrkans centralråd* för evangelisation och församlingsarbete, tidigare benämnt Svenska kyrkans diakonistyrelse. Detta centralorgan för kyrkans fria verksamhet har till uppgift att i samarbete med präster och lekmän inom församlingarna och i samråd med stiftsstyrelserna verka för en rikare utveckling av församlingslivet och den kristliga kär-

³ Jfr departementschefens yttrande i Prop. 1961 s. 110. Vad där säges om rikskyrklig verksamhet synes vara principiellt tillämpligt även med avseende på annan utom församlingen bedriven verksamhet.

⁴ I R 1955 E 50 upphävdes beslut om anslag till Arbetarnas bildningsförbund (ABF).

⁵ Församling ansågs i R 1956 s. 45 obehörig anslå medel till Svenska ekumeniska nämnden och till Lutherska världsförbundets svenska sektion.

leksverksamheten inom svenska kyrkan.⁶ Med hänsyn till den betydelse för de enskilda församlingarna som centralrådets verksamhet har kan det ej råda tvekan om att bidrag till denna verksamhet faller inom församlings kompetens.⁷

Diakonianstalernas verksamhet för utbildning av diakonissor och diakoner är av grundläggande betydelse för det diakonala arbetet i församlingarna. *Svenska kyrkans diakoninämnd* är ett samarbetsorgan för diakonianstalerna, vilket har till uppgift att främja svenska kyrkans diakoni samt att verka för samarbete och samordning inom diakoniverksamheten.⁸ Denna uppgift fylldes tidigare av Diakoniens centrala råd. Det har ansetts falla inom församlings kompetens att bevilja anslag till såväl diakonianstalt som till Diakoniens centrala råd.⁹

En verksamhet av rikskyrklig karaktär utövas vidare av *Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse*. Denna verksamhet omfattar sjömansvård i såväl svenska som utländska hamnar.¹⁰ Sjömansvården har en särskild betydelse ur synpunkten av ungdomsvård och med hänsyn till förbindelsen mellan sjömännen och de hemmavarande. Om en församling har medlemmar, som till yrket är sjömän, bör den vara oförhindrad att lämna bidrag till kyrklig sjömansvård såväl i svenska hamnar som i utländska sådana, där sjömän från hemorten tillfälligt vistas.¹¹ Likaledes kan bidrag

⁶ Kungl. Maj:ts stadgar för Svenska kyrkans diakonistyrelse 9 dec. 1910, SFS nr 142, senast ändrade genom KK 5 nov. 1965 nr 566, samt KK 5 nov. 1965 nr 565 om ändrad benämning av Svenska kyrkans diakonistyrelse.

⁷ Se det nyss åberopade rättsfallet R 1956 s. 45. En verksamhet, som står centralrådets nära, utövas av Sveriges kyrkliga studieförbund. Denna verksamhet bör kunna stödjas av församling liksom även den verksamhet, som bedrivs av Sveriges kristna ungdomsråd, det samfälliga organet för de kristna ungdomsorganisationerna i landet.

⁸ Kungl. Maj:ts stadga för Svenska kyrkans diakoninämnd 27 juni 1964, SFS nr 551.

⁹ R 1956 s. 45. Då Svenska kyrkans diakoninämnd trätt i stället för Diakoniens centrala råd bör nämndens verksamhet kunna stödjas av församling.

¹⁰ Kungl. Maj:ts stadgar för Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse 12 maj 1933, SFS nr 195, senast ändrade genom KK 28 juni 1963 nr 468.

¹¹ Prop. 1961 s. 110 f.

till sjömansvårdsstyrelsen lämnas under motsvarande förutsättning.¹²

I fråga om de kyrkliga institutioner, som verkar inom stiftets eller kontraktets ram, föreligger i allmänhet betingelser för stöd från de enskilda församlingarnas sida.¹³ Främst bland dem må nämnas *stiftsråden*. De är centralorgan för det fria församlingsarbetet och har på sina håll även speciella uppgifter på ungdomsvårdens, sjömansvårdens och socialvårdens områden. Stundom finns särskilda råd för dessa uppgifter. Vidare har stiftet bildningsförbund med studiecirkel- och biblioteksverksamhet på sina program och kyrkosångsförbund eller liknande sammanslutningar med uppgift att verka för kyrkomusikens höjande. Stiftsgårdar kan inrättas till tjänst för stiftsarbetet särskilt på ungdomsvårdens område. Dessa institutioner är till direkt nytta för arbetet i stiftets församlingar och anslag till dem faller därför inom församlings kompetens. I detta sammanhang må också nämnas *stiftsting*, vilka i åtskilliga stift inrättats för att tjäna som representativa organ för stiftets församlingar. Församling äger lämna anslag till stiftsting men däremot icke binda sig för att i framtiden erlægga avgifter till detsamma.¹⁴

Vad nu sagts om församlings befogenhet att stödja den stiftsvis bedrivna verksamheten äger motsvarande tillämpning med avseende på det fria kyrkliga arbetet inom kontraktets ram. Sådant arbete förekommer i de flesta stift, vanligen med ett kontraktsråd eller ett kontrakt ungdomsråd som sammanhållande organ. Detta har därvid inom kontraktet uppgifter av liknande art som stiftsrådet eller stifts ungdomsrådet inom stiftet.

Även andra organisationer och institutioner än de nu nämnda kan komma i fråga till att erhålla anslag av församling. Sålunda

¹² R 1956 s. 45. Den inom en församling bedrivna kyrkliga sjömansvården kan denna församling stödja såsom en gren av församlingsvården.

¹³ FSK s. 158, Prop. 1961 s. 110, R 1956 s. 45 (stiftsråd).

¹⁴ I R 1964 s. 112 hade en församling anslutit sig till stiftsting och beviljat anslag till detsamma beräknat efter 1 öre per skattekrona. Anslagsbeslutet ansågs i och för sig lagligt men däremot kunde församlingen icke »förplikta sig att för framtiden erlægga stiftstingsavgift med belopp som stiftstinget för framtiden ägde bestämma». Det innebar att KF i så måtto överlätit sin rätt att bevilja anslag av församlingens medel.

har församling ansetts kunna lämna bidrag till KFUM.¹⁵ Likaledes har församling ansetts äga stödja avdelning av Sveriges kristliga gymnasiströrelse, inom vars arbetsområde församlingen var belägen.¹⁶ En kyrklig ungdomsgård, tillhörande en förening, kunde erhålla anslag av församling, som låg inom ungdomsgårdens arbetsområde.¹⁷ En församling har vidare ansetts behörig att lämna bidrag till soldathem på ort, där till församlingen hörande värnpliktiga fullgjorde sin värnplikt.¹⁸ Församling i Stockholm har ansetts kunna lämna bidrag till Stockholms stadsmission, som får anses vara en institution av diakonal karaktär.¹⁹ I detta sammanhang må även nämnas studentprästernas verksamhet, som får allt större betydelse i samband med den högre undervisningens expansion. Denna verksamhet bör kunna stödjas av församling, från vilken ungdom söker sig till universitets- och högskoleorter. Det torde vara praktiskt taget alla församlingar i riket.

Församlingsmedlemmarnas spridning genom fritidsliv och semesterresor kommer otvivelaktigt att inom den närmaste framtiden medföra väsentliga förändringar i det kyrkliga arbetets struktur. Ovan har framhållits att församlingen måste söka upp sina medlemmar där de vistas, då de ej längre är stadigt samlade inom församlingens område. Undersökningar och förarbeten för en sådan strukturförändring är sedan någon tid i gång. Man kan nu icke med visshet förutsäga hur utvecklingen i detta avseende kommer att gestalta sig. Men säkert är att krav kommer att ställas på församlingarnas medverkan i ekonomiskt hänseende. Särskilt torde man böra räkna med att större stadsför-

¹⁵ R 1942 E 10. Det framgår ej av notisen, huruvida föreningen arbetade inom församlingen eller församlingen var belägen inom föreningens verksamhetsområde.

¹⁶⁻¹⁸ R 1956 s. 45. Däremot ansågs Örnsköldsviks församling i samma rättsfall obehörig att lämna bidrag till Svenska Missionssällskapet, som bedriver kristlig och social verksamhet bland barn, ungdom och gamla i Lappland. Anledningen torde ha varit att församlingen var belägen utom sällskapets arbetsområde. Man synes näppeligen med FSK s. 376 kunna beteckna sällskapets verksamhet som rikskyrklig.

¹⁹ R 1952 E 12. En institution av liknande art är Stockholms kyrkliga socialråd.

samlingar får lämna bidrag till kyrklig verksamhet i landsförsamlingar, där stadsborna tillbringa en väsentlig del av sin lediga tid. Det är nödvändigt att ordna så att denna tid kan användas även för andlig vederkvickelse och fostran.

3 §

1 mom. Bilda två eller flera församlingar ett pastorat, skola de, om Konungen ej annorlunda förordnar, utgöra kyrklig samfällighet för handhavande av de angelägenheter som enligt lag eller författning ankomma på pastoratet.

Om Konungen så förordnar, äger samfällighet som nyss sagts vårda även annan församlingsangelägenhet av ekonomisk natur. Sådant förordnande må meddelas endast under förutsättning att församlingarna samtyckt därtill eller åtgärden finnes vara påkallad av betydande allmänt behov.

Församlingar må även eljest förenas till kyrklig samfällighet för handhavandet av en eller flera ekonomiska församlingsangelägenheter. Om bildande av dylik samfällighet förordnar Konungen. Förordnande må meddelas endast under förutsättning som i andra stycket sägs.

2 mom. I Stockholm skola de territoriella församlingarna utgöra kyrklig samfällighet med uppgift att handhava de angelägenheter, som i detta moment sägs.

Samfälligheten har att handlägga frågor om

- a) kostnaderna för kontanta avlöningsförmåner åt präster och kyrkomusiker;
- b) vården om sådan egendom, som är avsedd för bestridande av de under a) angivna kostnaderna; samt
- c) den allmänna kyrkoavgiften.

Samfälligheten äger på framställning bevilja församling anslag motsvarande högst kostnaderna för kontanta avlöningsförmåner åt annan personal än präster och kyrkomusiker samt fyra femtedelar av kostnaderna för anskaffande av och vård om kyrka, församlingshus, pastors-expedition och tjänstebostäder jämte vad därtill hör.

Samfälligheten äger jämväl handlägga annan fråga av ekonomisk natur, om den är gemensam för samtliga församlingar.

Samfälligheten äger ock att på uppdrag av församling med bindande verkan för församlingen genom kollektivavtal eller annorledes enhetligt reglera anställningsvillkoren för sådana arbetstagare i församlingens tjänst, vilkas villkor det icke ankommer på statlig myndighet att fastställa. Samfälligheten må förbehålla sig sådan rätt, då

den beviljar församling anslag, varmed avlöningskostnader skola bestridas.

3 mom. I Göteborg skola de territoriella församlingarna utgöra kyrklig samfällighet med uppgift att handhava alla församlingsangelägenheter av ekonomisk natur.

I denna paragraf meddelas bestämmelser om *kyrklig samfällighet* som form för samverkan mellan församlingar. De angelägenheter, som primärt ankommer på församling, kan i större eller mindre utsträckning handhas av samfällighet såsom kommunalrättsligt subjekt.

1 mom. Pastorat, som består av två eller flera församlingar, *flerförsamlingspastorat*, utgör *legal samfällighet* för vården av pastoratets angelägenheter. Konungen kan emellertid förordna om undantag från denna regel.¹

Flerförsamlingspastorat utgör en specialkommun med självständig anslags- och utdebiteringsrätt. Bestämmelserna om drätsel och församlingsskatt i 6 och 7 kapitlen är enligt 81 och 85 §§ tillämpliga på pastorat i egenskap av kyrklig samfällighet. Om organ för beslutanderätt, förvaltning och verkställighet stadgas i 6 § 1 och 3 st. Beslutanderätten utövas av FD. Någon gemensam KS såsom beslutande organ förekommer ej vidare. I flerförsamlingspastorat, som utgör samfällighet, skall finnas KR, om vars uppgifter bestämmelser meddelas i 63 §.

De angelägenheter som handhas av pastorat är väsentligen lönekostnader för präster och kyrkomusiker, förvaltning av prästlönefond, avgifter till kyrkofonden, förvaltning av prästgård och löneboställe samt anordningar för kyrkobokföring.²

Pastorats åligganden i fråga om avlöande av församlingspräst är reglerade i prästlönekostnadslagen.³ Pastorat bestrider de kontanta avlöningsförmåner, som tillkommer församlingspräst, samt svarar för kostnad för tjänstebostad åt församlingspräst och för bidrag till uppvärmningskostnad med mera. För tjänstebostad

¹ Härmed avses fall då pastorat ingår i en större samfällighet, som även handhar pastoratsangelägenheterna.

² Observeras må att nämnda angelägenheter helt eller delvis kan handhas av samfällighet, som nämnes längre fram under förevarande paragraf.

³ Jfr ovan s. 26 f.

är emellertid präst skyldig att betala hyra till pastoratet. Prästlönekostnad bestrides med avkastningen av lokala avlöningstillgångar och skattemedel. Ekonomiskt svagare pastorat åtnjuter i skatteutjämnande syfte lindring genom tillskott ur kyrkofonden, som i sin tur får medel härtill främst genom den allmänna kyrkoavgiften. Denna avgift erlægges till kyrkofonden i förhållande till det antal skattekronor, för vilket församlingsskatt skall utgå till pastorat.⁴

Det åligger pastorat att förvalta prästlönefond. Sådan fond kan vara en sedan gammalt bestående fond för avlöning av församlingsprästerskapet eller också ha bildats genom försäljning av kyrklig jord. Prästlönefond skall av pastorat göras räntebärande men kan också användas till grundförbättring eller inköp av fastighet.⁵

Enligt lagen om kyrkomusiker skall avlöningskostnad för kyrkomusiker bestridas i nära överensstämmelse med vad som gäller i fråga om prästlönekostnad.⁶ I 9 kap. kyrkomusikerstadgan är också bestämmelser meddelade om kostnaderna för kyrkomusikers verksamhet. Dessa kostnader fördelas på församling och pastorat, vilket senare har att svara för den kontanta avlöningen.

Pastorat svarar för byggande och underhåll av prästgård. Omfattningen av denna skyldighet regleras i EBO.⁷ Där stadgas vidare, att pastorat har att förvalta löneboställe.⁸ Pastoratets förvaltningsbefogenhet omfattar rätt att sluta avtal om utarrende-

⁴ Se lag 30 aug. 1932 om kyrkofond, SKL s. 240, samt SUNDBERG, Kyrkorätt s. 330. Enligt R 1946 s. 78 får pastorats andel i överskottsmedel, som avses i 4 § lagen om kyrkofond, icke användas för ändamål, som angår allenast en av de i pastoratet angående församlingarna. Dylika medel får således endast användas för ändamål, som är gemensamt för de i pastoratet ingående församlingarna, jfr FSK s. 413.

⁵ Se lag 15 maj 1942 angående användande i vissa fall av prästlönefond m. m., SKL s. 238.

⁶ Jfr ovan s. 27 f.

⁷ Se ovan s. 26.

⁸ Av rättsfallet Nytt Juridiskt Arkiv I 1963 s. 612 framgår, att pastorat är rätt part i fråga om huruvida viss fastighet är att anse som löneboställe; detta är en konsekvens av förvaltningsrätten.

ring av löneboställe. För skötseln av löneboställes skog skall hos pastoratet finnas anställt ett sakkunnigt biträde. Skogen får ej utarrenderas utan skall skötas av pastoratet i enlighet med en av stiftsnämnden upprättad hushållningsplan.

Kyrkobokföringen ankommer på pastorsämbetet. Pastoratet skall tillhandahålla pastorsämbetet erforderlig biträdespersonal, kontorslokaler, inventarier, materiel, tjänstetelefon och det som i övrigt fordras för kyrkobokföringen.⁹

Annan församlingsangelägenhet av ekonomisk natur än de förut nämnda kan enligt 2 st. genom särskilt beslut överföras till flerförsamlingspastorat såsom samfällighet.¹⁰ Därigenom kan enheter med större ekonomisk bärkraft skapas och mera långsiktig planering åstadkommas.¹¹ Stora fördelar i ekonomiskt hänseende står att vinna genom samfällighetsbildning. Små kyrkokommunala enheter innebär ofta splittring av de ekonomiska resurserna. Genom att utnyttja det större skatteunderlag som en samfällighet erbjuder kan tillgängliga medel mera rationellt utnyttjas och ett jämnare skatteuttag möjliggöras. Församlingar bör därför när förutsättningar finns gå samman och bilda enheter med större ekonomisk bärkraft.

FSL utgår från att initiativ till en utsträckning av den ekonomiska gemenskapen tages av de församlingar, som ingår i pastoratssamfälligheten. De skall utverka Konungens tillstånd därtill.¹² Utan samtycke av församlingarna, vilka har att besluta var för sig, får Konungen meddela förordnande som här avses

⁹ Se 1 och 58 §§ folkbokföringsförordningen 9 juni 1967, SFS nr 198, även i SRL.

¹⁰ I R 1954 s. 114 ansågs pastorat, bestående av församlingar vilka icke förenats till en kyrklig samhällighet, ej äga bevilja anslag till reparation av en till församlingshem avsedd pastoratet icke tillhörig byggnad. Här var fråga om en angelägenhet, som ej faller inom den legala pastoratssamfällighetens kompetens. Se även rättsfallet R 1955 E 71, omnämnt ovan s. 27.

¹¹ Se Prop. 1961 s. 152. Även KU understryker i utlåtande 1961 nr 16 s. 59 vikten av att samfällighetsbildning kommer till stånd i ökad omfattning.

¹² I ett betydande antal fall har Konungen meddelat förordnande som avses i 2 st. Därvid har merendels förordnande givits om bildande av total ekonomisk samfällighet. Initiativ till utsträckning av pastoratssam-

endast i det fall, att åtgärden finnes vara påkallad av betydande allmänt behov. Förarbetena synes ej lämna någon vägledning när det gäller bedömande av vad som skall anses som betydande allmänt behov.

I 3 st. är fråga om *särskilt bildad samfällighet*. Församlingar, som icke tillsammans utgör ett pastorat, kan genom beslut av Konungen förenas till en samfällighet. Sådan samfällighet kan blott omfatta ekonomiska angelägenheter, ej angelägenheter som har karaktär av församlingsvård. Man har ansett det vara viktigt att slå vakt om verksamheten i den enskilda församlingen. Organisationen i denna skall lämnas oberörd av samfällighetsbildningen.¹³

Det kan enligt lagens ord vara fråga om en eller flera församlingsangelägenheter av ekonomisk natur, som samfälligheten har att ombesörja. Samfälligheten kan vara *total*, i det att samtliga ekonomiska församlingsangelägenheter vårdas av densamma, eller *partiell*, så att den omfattar endast en eller flera särskilda ekonomiska angelägenheter, exempelvis kyrkogårdsväsendet. Bildas total ekonomisk samfällighet, tillkommer beskattnings- och anslagsrätt samfälligheten ensam och alla angelägenheter, som förutsätter sådan rätt, blir gemensamma. Härigenom kan utdebiteringen bli jämn och förutsättningar skapas för ett i stort sett lika intensivt församlingsarbete i alla samfällighetens församlingar. Nödiga belopp bör ställas till lokalkyrkorådets förfogande för arbetet i de särskilda församlingarna.¹⁴

Enligt 6 § 1 och 2 st. utövas beslutanderätten i total ekonomisk samfällighet av KF, i partiell ekonomisk samfällighet av FD, som utses av de särskilda församlingarnas beslutande organ, KF eller KS. Förvaltning och verkställighet inom samfällighet tillkommer enligt 6 § 3 st. KR och övriga nämnder.

fällighetens kompetens har i de flesta fall tagits från församlingarnas sida. I intet fall har förordnande meddelats utan samtycke av berörda församlingar.

¹³ I Prop. 1961 s. 152 framhålles att det är av vikt att den till lokalkyrkan knutna församlingsverksamheten icke försvagas även om församlingarna går tillsammans till mera bärkraftiga ekonomiska enheter.

¹⁴ Se GLIMELIUS s. 14 och nedan s. 152.

För bildande av kyrklig samfällighet fordras som förut antytts förordnande av Konungen. Förutsättning för sådant förordnande är liksom när det gäller förordnande om utsträckning av pastoratssamfällighets kompetens att de församlingar, som avses ingå i samfälligheten, samtyckt därtill eller att åtgärden finnes vara påkallad av betydande allmänt behov.

De samfälligheter, som funnits före tillkomsten av FSL, har ej rubbats genom denna, 3 § lagen den 2 juni 1961 om införande av FSL. Bestämmelserna i FSL kan emellertid ha föranlett att de föreskrifter Konungen utfärdat för viss samfällighet ändrats. I den mån ej annorledes förordnats får de under äldre lag tillkomma totala samfälligheterna bestå, och de i dem ingående församlingarna kommer även i fortsättningen att sakna egna organ. Omfattar samfälligheten alla de i FSL 1930 nämnda angelägenheterna, har församling icke någon befogenhet att själv vårda sina angelägenheter.¹⁵

I detta sammanhang bör anmärkas, att samverkan mellan församlingar kan förekomma även under annan form än kyrklig samfällighet. Församling kan visserligen icke ingå i kommunalförbund,¹⁶ men församlingar äger allmän befogenhet att sluta avtal om samgående i viss eller vissa angelägenheter. En samverkan kan också åvägbringas på legal väg, såsom när två eller flera församlingar, som ej tillsammans utgör ett pastorat, sammanföres till ett kyrkomusikerdistrikt. I fall som de nu angivna anordnas samverkan i form av gemensamt kyrkoråd. Härom hänvisas till anmärkningarna under 42 §.¹⁷

2 mom. Den kyrkliga samfälligheten i Stockholm är en partiell ekonomisk samfällighet. Den tillkom genom en lag den 30 juni 1942 i syfte främst att genom ekonomiskt samgående mellan församlingarna underlätta nya församlingsbildningar och åstad-

¹⁵ En tablå över den 1 januari 1956 bestående förordnade kyrkliga samfälligheter finns i FSK s. 392 ff. I Svenska pastoratens riksförbunds organ Tidskrift för pastoratsförvaltning 1964 h. 2 och 8, Församlings- och pastoratsförvaltning 1966 h. 7 har publicerats redogörelser för samfälligheter, bildade under FSL fram till 1 juni 1966, av regeringsrättssekreteraren LARS ERICSSON.

¹⁶ Lag 31 maj 1957 om kommunalförbund, SKL s. 108, KAIJSER I s. 211.

¹⁷ Se nedan s. 119.

komma en skatteutjämning.¹⁸ För att en kyrklig organisation skulle kunna uppbyggas i Stockholms vidsträckta och folkrika ytterområden var det nödvändigt att kostnaderna för personallöner och kyrkliga byggnader kunde fördelas på stadens hela skatteunderlag. Man eftersträvade att göra en avvägning mellan på ena sidan behovet av samgående och på andra sidan de enskilda församlingarnas intresse av att själva få besluta i sina angelägenheter.

Reglerna om samfällighetens kompetens bestämmer i första hand vilka angelägenheter samfälligheten är skyldig att ombesörja. Samfälligheten skall betala kostnaderna för de kontanta avlöningsförmånerna åt präster och kyrkomusiker samt svara för den allmänna kyrkoavgiften. Vidare skall samfälligheten förvalta sådan egendom, som är avsedd för bestridande av de nyss angivna lönekostnaderna.¹⁹ Detta innebär en begränsning av vissa församlingskyrkoråds förvaltningsbefogenhet, vilken begränsning dock icke har någon större praktisk betydelse.

Därnäst talar lagen om angelägenheter, som samfälligheten har befogenhet men ej skyldighet att ombesörja. Samfälligheten kan på framställning bevilja församling anslag motsvarande högst kostnaderna för annan personal än präster och kyrkomusiker. Enligt äldre lag gällde denna befogenhet endast befattningshavare, som ingick under begreppet kyrkobetjänte,²⁰ således klockare, kyrkovaktmästare, kyrkvakt, eldare, ringare, parkvårdare, kyrkogårdsföreståndare och dylik befattningshavare, skrivbiträde på pastorsexpedition, kyrkokamrerare och kyrkonotarie. Numera äger samfälligheten bevilja anslag för avlönande av jämväl annan personal, såsom diakonissor, diakoner, ungdomssekreterare och församlingssekreterare. Denna befogenhet kan bli av stor betydelse för intensifiering av diakoni och kyrklig ungdomsvård i Stockholm.

¹⁸ Betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm (SOU 1941: 31), Prop. 1942 nr 291, FSK s. 261 ff., Prop. 1961 s. 155 f.

¹⁹ Det rör sig här om boställsjord, som tillhör enskilda församlingar.

²⁰ Jfr SOU 1941: 31 s. 58.

Vid sidan av personallönerna hör utgifterna för anskaffande och vård om kyrka, församlingshus och tjänstebostäder till de största kostnadsposterna i en församlings stat. Det stadgas därför att samfälligheten äger på framställning bevilja församling anslag med fyra femtedelar av kostnaderna för anskaffande av och vård om kyrka, församlingshus, pastorsexpedition och tjänstebostäder jämte vad därtill hör. Den övervägande delen av kostnaden för kyrkliga byggnader kan således komma att bäras av samfälligheten.²¹

Den tredje gruppen av angelägenheter, som samfälligheten har befogenhet men ej skyldighet att ombesörja, omtalas i 4 st. Där säges att samfälligheten äger jämväl handlägga annan fråga av ekonomisk natur, om den är gemensam för samtliga församlingar. Stadgandet tillkom under departementsbehandlingen av församlingsstyrelsekommitténs förslag. I vissa remissyttranden över detta hade anmärkts att ditills gällande kompetensreglering för samfälligheten, vilken bibehållits i nämnda förslag, var alltför snäv. De framställda önskemålen om en vidgning av samfällighetens kompetens tillmötesgicks med införande i lagen av det nyss nämnda stadgandet.²² Avfattningen av detta är knappast tillfredsställande. Det synes vanskligt att bestämt ange vad som skall anses vara en för Stockholms församlingar gemensam angelägenhet. Tydligt är att angelägenheten skall vara av beskaffenhet att enligt 2 § falla inom församlings kompetens.²³ Vidare

²¹ I SOU 1941: 31 hade föreslagits att samfälligheten skulle stå för hela kostnaden. Nedskrivningen till fyra femtedelar gjordes under departementsbehandlingen, se Prop. 1942 nr 291 s. 57. Den torde ha förestavats mera av politiska än av sakliga skäl.

²² Se Prop. 1961 s. 156 och KU 1961 nr 16 s. 60. Uttalandena i Prop. 1961 är anmärkningsvärt vaga. Sålunda säger departementschefen, att han inte finner det påkallat med givna gränser för Stockholmssamfällighetens verksamhetsområde. Samfälligheten skulle således kunna stödja vilken kyrklig verksamhet som helst. KU anser det närmast vara en intern kyrklig angelägenhet för Stockholmsförsamlingarna vilka uppgifter som skall handhas av samfälligheten. Av sådana uttalanden får man knappast någon ledning när det gäller den bestämning av samfällighetens kompetens, som av praktiska skäl är ofrånkomlig.

²³ Det bör därför vara uteslutet att bevilja viss eller vissa församlingar anslag i skatteutjämnande syfte.

torde man böra fordra att angelägenheten skall ha betydelse för Stockholms församlingar tagna som en enhet och alltså icke vara av riks- eller stifts kyrklig karaktär.²⁴

I 5 st. upptages en regel, som möjliggör central reglering av anställningsvillkoren för vissa befattningshavare i församling.²⁵ När samfälligheten betalar kostnaderna för avlöning av personal bör den kunna föranstalta om enhetliga anställningsvillkor. Att åstadkomma sådana utgjorde också ett av de skäl, som anfördes för inrättande av samfälligheten. Tidigare var lönesättningen i hög grad ojämn och anställningsvillkoren i övrigt skiftande.

3 mom. Den kyrkliga samfälligheten i Göteborg är en total ekonomisk samfällighet. Den omfattar alla territoriella församlingar i Göteborg, även de som före ikraftträdandet av FSL stått utanför samfälligheten.²⁶ Samfällighetens kompetens omfattar ekonomiska frågor såsom löner, disposition över kyrkomedel, förvaltning av kyrkans och viss församlingarnas egendom, kyrkliga byggnader och avgifter till samfälligheten. Församlingarna i Göteborg har endast beslutanderätt i frågor, som ej är av ekonomisk natur.²⁷

4 §

Församlings beslutanderätt utövas av kyrkofullmäktige eller å kyrkostämman.

Förvaltning och verkställighet tillkomma församlingens kyrkoråd och övriga nämnder.

²⁴ Angelägenhet av sådan art kan icke sägas vara gemensam för Stockholms församlingar; den är gemensam för samtliga församlingar i riket resp. stiftet. Som för Stockholms församlingar gemensamma angelägenheter kan nämnas gemensam annonsering av gudstjänster och annan kyrklig verksamhet samt anställande av diakoniarbetare för verksamhet i staden i dess helhet.

²⁵ Se SOU 1957: 45 s. 69 och Prop. 1961 s. 155. Bestämmelserna har förebild i den kommunala delegationslagen, jfr ovan s. 29.

²⁶ Enligt förslag till utgifts- och inkomststat för samfälligheten för år 1967, Göteborgs kyrkofullmäktiges handlingar 1966 nr 28, omfattar samfälligheten 27 församlingar.

²⁷ Beträffande anslag från samfälligheten till församlingarnas KR för främjande av församlingsvård se nedan s. 152.

Paragrafen motsvarar 4 § KML.

Den kyrkokommunala verksamheten är enligt detta lagrum uppdelad i på ena sidan utövning av beslutanderätt och på andra sidan förvaltning och verkställighet. Församlings beslutanderätt utövas av kyrkofullmäktige (KF) eller på kyrkostämma (KS), medan förvaltning och verkställighet ankommer på församlingens kyrkoråd (KR) och övriga nämnder. Någon skarp åtskillnad mellan beslut och verkställighet av detsamma kan man dock ej upprätthålla i praktiken. Ett beslut kan sällan bli så uttömmande, att icke den som skall verkställa det måste utöva en viss beslutanderätt på församlingens vägnar. Likaså måste förvaltning i regel inbegripa fattande av beslut i viss utsträckning.¹

Den *beslutanderätt* som avses i 1 st. innefattar först och främst makt att förfoga över församlingens tillgångar. Ett förvaltningsorgan har i princip ej rätt att avhända församlingen något dess förmögenhetsobjekt. KF eller KS beslutar om beviljande av anslag,² köp och försäljning av fastighet, mottagande av donation,³ upptagande och förnyande av lån, ingående av borgen och uttaxering av församlingsskatt. Vidare äger KF eller KS besluta om inrättande av tjänst i församlingen,⁴ om arvode och ersättning till förtroendeman, om revision och om ansvarsfrihet för nämnds förvaltning. Varje åtgärd, som i rättsligt avseende förändrar församlingens ekonomiska status, är beroende på beslut av KF eller KS.

KF och KS kan i viss utsträckning överlåta, delegera, sin be-

¹ Se Förslag till kommunallag 1952 s. 106. Om KF beviljat anslag för uppförande av en byggnad och uppdragit åt nämnd att verkställa beslutet, måste nämnden i allmänhet utöva beslutanderätt i vidsträckt omfattning: antaga entreprenör, inköpa materiel, godkänna detaljritningar etc. Då till nämnd överlämnats viss förvaltning, måste nämnden träffa bindande beslut om uthyrning av lägenhet, placering av penningmedel o. d. I Kommunalkunskap 3 s. 36 skiljes mellan ledande beslut och följdbeslut.

² Rätt att bevilja anslag innefattar befogenhet att besluta om direktiv för anslaget användning. Rörande KS:s rätt att ge direktiv för förvaltning se R 1931 s. 71, 1934 s. 16.

³ Se R 1945 E 80.

⁴ R 1957 s. 79, anmärkt ovan s. 28.

slutanderätt.⁵ Som framgår av vad förut anförts måste av praktiska skäl en *delegation* förekomma vid utförande av verkställighets- och förvaltningsuppdrag. Ett beslut som framstår såsom en konsekvens av dylikt uppdrag får anses rättsenligt. Dessutom torde KF eller KS ha möjlighet att lämna ett förvaltningsorgan anslag utan att i detalj reglera hur anslaget skall disponeras. Om ett anslag betecknats som förslagsanslag, anses förvaltningsorganet kunna överskrida anslaget, därest medel finns tillgängliga därför. Vidare kan KF och KS delegera sin befogenhet att bestämma anställningsvillkor för befattningshavare i församlingen.⁶

Den verksamhet, som i 2 st. betecknas med *förvaltning och verkställighet* omfattar även *beredning* av ärenden, som skall handläggas av KF eller KS. Om beredning stadgas i 22 §. Förvaltning innebär vård om och utnyttjande av egendom ävensom drivande av annan verksamhet; därunder bör inbegripas anställande av personal, som erfordras för verksamhetens drivande. Med verkställighet förstås vidtagande av åtgärder för realiserande av fattat beslut. När lagen talar om att förvaltning och verkställighet tillkommer KR och församlingens övriga nämnder innebär detta, att den verksamhet varom är fråga icke får överlämnas vare sig till annan myndighet⁷ eller till enskild person eller företag. Nämnden måste alltid leda och övervaka verksamheten; den kan emellertid för bestämt uppdrag anlita befattningshavare i församlingen eller annan, exempelvis en entreprenör.⁸ Om delegation av nämnds beslutanderätt finns särskilda bestämmelser i 56 § 2 mom., vartill hänvisas i 57 § 2 mom. 2 st. Delegation av nämnds beslutanderätt får ej ske i vidare mån än av dessa lagrum framgår.

⁵ Prop. 1961 s. 161, SUNDBERG, Kommunalrätt s. 484 ff. Att allmän delegation av beslutanderätt ej är tillåten ligger i sakens natur.

⁶ Se ovan s. 29 och den där omnämnda kommunala delegationslagen 27 mars 1954.

⁷ R 1914 s. 155. KS beslöt att till en av den borgerliga kommunen utsedd styrelse överlämna vården av en kyrkogård och planteringen kring en kyrka. Beslutet blev efter besvär upphävt.

⁸ Jfr STRÖMBERG s. 13. Ett annat exempel är att medelsförvaltning överlämnas till borgerlig kommun eller bank, se nedan s. 141.

5 §

1 mom. I församling med mera än 1 000 invånare skall beslutanderätten utövas av kyrkofullmäktige. Vad nu sagts skall dock ej gälla församling, som ingår i den kyrkliga samfälligheten i Göteborg, samt, om Konungen för särskilt fall så förordnar, ej heller församling annorstädes, som ingår i annan kyrklig samfällighet än som avses i 3 § 1 mom. första stycket.

Har i församling, där enligt första stycket kyrkofullmäktige finnas, invånarantalet nedgått till 1 000 eller därunder, skall beslutanderätten fortfarande utövas av kyrkofullmäktige, om ej fullmäktige besluta annorlunda.

2 mom. Församling med 1 000 invånare eller därunder äger uppdraga beslutanderätten åt kyrkofullmäktige. Förslag om upphävande av sådant beslut må ej väckas i kyrkofullmäktige förrän fyra år förflutit sedan fullmäktige trädde i verksamhet och skall, om det godkännes, tillämpas från utgången av det år, då allmänna fullmäktigeval nästa gång förrättas.

3 mom. Beslut om införande eller avskaffande av kyrkofullmäktige skall ofördröjligen anmälas hos länsstyrelsen och domkapitlet.

1 mom. I alla församlingar med mera än 1000 invånare, utom Göteborgsförsamlingarna och församling för vilken Konungen förordnat om undantag, skall beslutanderätten utövas av KF. Över hälften av rikets territoriella församlingar har emellertid 1000 invånare eller därunder¹ och får således välja mellan att ha KF eller KS. Om församlings invånarantal nedgår under gränsen, fordras beslut av KF om att fullmäktiginstitutionen skall upphöra. Det sammanhänger med att KS icke vidare förekommer i församling med KF. Rätten för församling, som ingår i den kyrkliga samfälligheten i Göteborg, att utse egna KF har upphört.

Konungen kan giva församling med mera än 1000 invånare dispens från skyldigheten att ha KF, därest församlingen ingår i annan samfällighet än pastoratssamfällighet. Detta avser fall då församling ingår i total ekonomisk samfällighet och KF därför skulle sakna betydelse. Anslags- och uttaxeringsrätt till-

¹ Enligt uppgift i Statistisk matrikel över svenska kyrkans prästerskap 1967 s. 355 hade 1 jan. 1966 av rikets 2 563 församlingar 1 891 ett invånarantal under 1 000.

hör samfälligheten och de angelägenheter, som förutsätter sådan rätt, ankommer på samfälligheten att behandla. Återstående ärenden kan avgöras på KS.²

2 mom. På grund av bestämmelserna i detta moment kommer KF att verka åtminstone under en åttaårsperiod. Man har velat förhindra täta kastningar mellan fullmäktige- och stäm-system. Med uttrycket »må ej väckas» bör förstås att förslag, som väckes i förtid, icke skall föranleda någon KF:s åtgärd. Man bör alltså ej förklara förslaget vilande i avbidan på utgången av den fyraårsperiod, under vilken det väckts.

I församling, vars befolkningsantal kommit att överstiga 1000, införes KF först i samband med nästpåföljande allmänna val av KF.³

6 §

I Stockholms kyrkliga samfällighet så ock i annan kyrklig samfällighet, som ej handhar alla församlingsangelägenheter av ekonomisk natur, utövas beslutanderätten av församlingsdelegerade.

I den kyrkliga samfälligheten i Göteborg och annan kyrklig samfällighet, som handhar alla ekonomiska församlingsangelägenheter, utövas beslutanderätten av samfällighetens kyrkofullmäktige.

Förvaltning och verkställighet inom samfällighet tillkomma kyrkoråd och övriga nämnder.

Beslutande organ är i partiell ekonomisk samfällighet församlingsdelegerade (FD), i total ekonomisk samfällighet dess KF. Att lagen i förevarande hänseende skiljer mellan partiell och total ekonomisk samfällighet beror på att vid partiell samfällighet en del angelägenheter av ekonomisk natur ankommer på församling, som ingår i samfälligheten. Denna måste därför ha KF eller KS såsom beslutande organ, medan vid total samfällighet församling ej har behov av dylikt organ. Eftersom pastoratssamfällighet är partiell utövas i sådan samfällighet beslutanderätten av FD, utsedda av de olika församlingarna var för sig. Även i

² FSK s. 277 f., GLIMELIUS s. 17. Val av KR förrättas således på KS.

³ Prop. 1961 s. 162 f. Departementschefen ansåg särskilt stadgande där- om onödigt.

andra partiella ekonomiska samfälligheter tillämpas systemet med FD.¹

7 §

Fordras särskilda föreskrifter om tillämpning av denna lag med avseende å kyrklig samfällighet eller beträffande handläggning av ärenden, som äro gemensamma för två eller flera församlingar, vilka icke utgöra kyrklig samfällighet, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.

Några föreskrifter av beskaffenhet varom här är fråga har ej meddelats.

¹ FSK s. 272 föreslog undantag för fall, i vilka den ekonomiska gemenskapen är i det närmaste total men någon eller några ekonomiska uppgifter förbehållits församlingarna. Dispens skulle kunna meddelas av Konungen. Departementschefen ansåg emellertid att även i sådant fall FD skulle vara tillfyllest, Prop. 1961 s. 153. Om KF önskades borde steget tagas fullt ut och total ekonomisk samfällighet bildas.

2 kap. Om kyrkofullmäktige

Församling

8 §

1 mom. I församling i Stockholm bestämes kyrkofullmäktiges antal i förhållande till folkmängden sålunda, att

församling med 10 000 invånare eller därunder utser 15—25,

församling med över 10 000 till och med 20 000 invånare utser 20—30,

församling med över 20 000 till och med 40 000 invånare utser 25—35, samt

församling med över 40 000 invånare utser 30—40.

2 mom. I annan församling bestämes kyrkofullmäktiges antal i förhållande till folkmängden sålunda, att

församling med 2 000 invånare eller därunder utser 15—20,

församling med över 2 000 till och med 5 000 invånare utser 15—25,

församling med över 5 000 till och med 10 000 invånare utser 20—30, samt

församling med över 10 000 invånare utser 25—40.

3 mom. Kyrkofullmäktige besluta, med iakttagande av vad i 1 och 2 mom. är sagt, huru många fullmäktige skola utses för församlingen; dock ankommer det å kyrkostämman att besluta härom, då fullmäktige första gången skola utses. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

Har beslut fattats om ändring av kyrkofullmäktiges antal, skall församlingen ändock intill utgången av det år, då allmänna fullmäktigeval nästa gång skola förrättas, företrädas av fullmäktige till det antal, som tidigare blivit bestämt.

Om bestämmande av kyrkofullmäktiges antal, då beslut därom påkallas av ändring i ecklesiastik indelning, är särskilt stadgat.

Paragrafen motsvarar 5 § KML.

1 och 2 mom. Med invånare i församling förstås mantalskrivna invånare, ej invånare som tillhör svenska kyrkan.¹ Särskilda

¹ Jfr FSK s. 172. Avgörande är folkmängden vid mantalskrivningen året innan val av KF sker.

bestämmelser gäller för Stockholm, eftersom antalet invånare i åtskilliga Stockholmsförsamlingar är mycket högt.

3 mom. Då fullmäktigsystem införes i en församling, har KS att besluta om antalet fullmäktige. Därefter tillkommer bestämmanderätten i regel KF själva. I vissa fall skall emellertid LS fastställa antalet fullmäktige, nämligen dels vid nybildning av församling, som är av den storlek att fullmäktigsystemet är obligatoriskt, och dels då nytt val av KF skall äga rum i anledning av ändring i den ecklesiastika indelningen.²

KF behöver icke fatta beslut om antalet fullmäktige i annat fall än då det påkallas av att folkmängden i församlingen ökats eller minskats. Beslut om ändrat antal bör då fattas av KF i god tid före nästa allmänna val; under löpande valperiod tillämpas icke ändringsbeslut. LS skall underrättas om beslut rörande fastställande av antalet fullmäktige men äger icke på grund av underrättelsen ingå i prövning av frågan om beslutet är lagligen grundat. Prövningsrätt tillkommer LS om KF:s beslut överklagas eller klagan föres över val, som ägt rum med tillämpning av beslutet.³

9 §

Rösträtt vid val av kyrkofullmäktige tillkommer envar inom församlingen mantalsskriven svensk medborgare, som är medlem av svenska kyrkan och som senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuugo års ålder och ej på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbliva omyndig. Varje röstberättigad äger en röst.

Den som är kyrkoskriven i icke-territoriell församling äger ej rösträtt vid val av kyrkofullmäktige i annan församling.

Om upprättande av röstlängd och om röstlängdens bindande verkan stadgas i kommunala vallagen. *Lag den 3 december 1965.*

² Se lag 13 juni 1919 om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, SKL s. 114.

³ Har valet vunnit laga kraft, göres ej någon ändring under löpande valperiod, R 1951 I 53. Om folkmängden nedgått så att antalet fullmäktige skall minskas men detta förbisetts, blir valet efter klagan upphävt, R 1923 s. 7. Motsvarande bör gälla om folkmängden ökats så, att ett större antal fullmäktige skall väljas.

Paragrafen motsvarar 6 § KML. Genom lagändring år 1965 sänktes den kommunala rösträttsåldern från tjugott till tjugo år.¹

Enligt KVL upprättas kommunal röstlängd för varje år av lokal skattemyndighet.² Av röstlängden framgår vilka personer som är röstberättigade. I densamma skall göras anteckning huruvida en person saknar rösträtt på den grund, av att han ej är medlem av svenska kyrkan eller att han tillhör icke-territoriell församling. Röstlängden kommer också till användning på KS och vid prästval. Ett exemplar av röstlängden bör vid behov ställas till förfogande av valnämndens ordförande. Möter svårigheter här för, kan församling på egen bekostnad förskaffa sig avskrift av röstlängden i erforderliga delar.

10 §

Kyrkofullmäktige väljas bland de röstberättigade, som äro boende inom församlingen och uppnått tjugotre års ålder. Den som är omyndig eller i konkurstillstånd kan ej väljas till fullmäktig.

Landshövding, landssekreterare, landskamrerare och biskop må icke utses till kyrkofullmäktige. Vad nu sagts om landshövding, landssekreterare och landskamrerare skall såvitt avser Stockholm i stället gälla överståthållaren och underståthållaren samt kanslidirektörerna och skattedirektören vid överståthållarämbetet.

Kommer kyrkofullmäktig efter valet i den ställning, att han ej längre är valbar, frånträder han omedelbart sitt uppdrag.

Den som uppnått sextio års ålder må avsäga sig uppdrag att vara kyrkofullmäktig. Eljest må ej någon avsäga sig sådant uppdrag med mindre han uppger hinder, vilket godkännes av fullmäktige.

Paragrafen motsvarar 7 § KML.

Valbar till kyrkofullmäktig är den som är såsom röstberättigad upptagen i röstlängden, vid valet fyllt tjugotre år, bor inom församlingen och ej är omyndig eller befinner sig i konkurstillstånd. För valbarhet kräves alltså, att vederbörande skall ha

¹ Prop. 1965 nr 106, KU utl. 1965 nr 40.

² Se 3 kap. kommunala vallagen 6 juni 1930 (KVL) och KK 18 april 1947 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd, SKL s. 129, s. 154.

bostad och regelbundet vistas i församlingen; det räcker ej att han är mantalsskriven inom densamma. Konkurstillstånd varar från det beslut om egendomsavträde meddelats till dess konkursen avslutats genom att kungörelse utfärdats om framläggande av förslag till slututdelning eller konkursen nedlagts eller avskrivits eller ackord fastställts av rätten.

Vissa högre ämbetsmän har ansetts icke böra vara valbara, företrädesvis därför att de kan komma att ex officio pröva beslut av KF. Befattningshavare i församling är icke i denna sin egenskap obehörig att vara fullmäktig. Förbudet i äldre lag för »församlingens redovisningsskyldiga och avlönade betjante» att vara fullmäktige återfinnes ej i FSL.¹

Fullmäktig som mist sin valbarhet, exempelvis på grund av att han flyttat från församlingen, skall ej längre kallas till sammanträde och får ej heller såsom fullmäktig delta i sådant.²

Avsägelse av uppdrag som fullmäktig riktas till KF. Har vederbörande uppnått sextio års ålder, föranleder avsägelsen intet beslut av KF. I annat fall skall hinder uppgivas, vilket KF godkänner. Som sådant hinder brukar anses bland annat varaktigt laga förfall på grund av sjukdom eller annan anledning.³

Då vakans uppkommit bland KF skall LS på KF:s anmälan genom ny sammanräkning av de vid valet avgivna röstsedlarna utse efterträdare till den avgångne, 52 § 2 mom. KVL. Har fullmäktig mist sin valbarhet, avlidit eller efter fyllda sextio år av sagt sig uppdraget, torde KF:s ordförande kunna göra anmälan på KF:s vägnar; i annat fall fordras beslut av KF. Göres ej

¹ FSL saknar motsvarighet till bestämmelsen i 7 § 2 st. KML att kommunal tjänsteman i ledande ställning ej får vara fullmäktig. På grund därav föreligger icke hinder mot att välja kyrkokamrerare till kyrkofullmäktig, jfr FSK s. 80, Prop. 1961 s. 165.

² Det hjälper ej att den avgångne återfår sin valbarhet, t. ex. genom att han flyttar tillbaka till församlingen. Endast genom nytt val kan han åter bli fullmäktig. Motsvarande gäller om avsägelse skett, R 1924 s. 224.

³ Fråga om befrielse från uppdrag på grund av avsägelse skall upptagas i kungörelse om sammanträde, R 1922 s. 193. Däremot torde ej vara nödvändigt att kungöra fråga om anmälan med hemställan om ny sammanräkning.

anmälan skall LS ex officio föranstalta om ny sammanräkning, när det kommer till dess kännedom att vakans uppstått.⁴

11 §

Kyrkofullmäktige väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett. Där val sker första gången och icke äger rum under år, då allmänna val av fullmäktige förrättas, skall valet dock ej avse längre tid än till utgången av det år, då sådana allmänna val nästa gång skola äga rum.

Om val av kyrkofullmäktige i anledning av ändring i ecklesiastikindelning är särskilt stadgat.

Paragrafen motsvarar 8 § KML.

Allmänna val av KF ägde rum år 1966, varför val kommer att förrättas 1970, 1974 etc.

Hänvisningen i 2 st. avser lagen den 13 juni 1919 om ändring i kommunal och ecklesiastikindelning.¹

12 §

1 mom. För val av kyrkofullmäktige må församling i Stockholm indelas i valkretsar, om i församlingen skola utses mera än trettio fullmäktige.

Församling utom Stockholm med mera än 10 000 invånare må indelas i valkretsar, där så befinnes lämpligt. Annan församling utom Stockholm må ej indelas i valkretsar, såframt icke till följd av församlingens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden synnerliga skäl föreligga därtill.

Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

2 mom. Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kan beräknas komma att utse minst tio fullmäktige med tillämpning av vad i följande stycke sägs; att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att antalet fullmäktige för hela församlingen kan beräknas bliva lika fördelat på de

⁴ Jfr SUNDBERG, Kommunalrätt s. 189 och KAIJSER s. 120 samt rättsfallen R 1953 s. 46 och 1964 I 77. Fullmäktig eller annan person kan fästa LS:s uppmärksamhet på att vakans uppstått.

¹ SKL s. 114.

särskilda valkretsarna i den mån det utan olägenhet kan ske; samt att valkretsarna såvitt möjligt sammanfalla med valkretsarna vid kommunal- eller stadsfullmäktigeval.

I varje valkrets väljes, efter kretsens i mantalslängden upptagna befolkning för året näst före den fyraårsperiod, som valet gäller, en fullmäktig för varje fullt tal, motsvarande det som erhålles, då församlingens för samma år i mantalslängden upptagna folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela församlingen. Därest det antal fullmäktige, som med tillämpning av denna regel skall utses, icke uppgår till det för församlingen bestämda antalet, skola för ernående av detta antal de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt den angivna regeln äro bestämmande för fullmäktiges antal inom valkretsarna, vara berättigade att var för sig i ordning efter överskottens storlek välja ytterligare en fullmäktig. Äro överskottstalen lika för två eller flera valkretsar, avgöres företrädet genom lottning.

3 mom. Om indelning i valkretsar äga, efter därom av kyrkorådet uppgjort förslag, fullmäktige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts fullmäktige att avgiva yttrande i ärendet.

Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Det antal fullmäktige, varje valkrets skall utse, fastställas av länsstyrelsen det år, då valet skall äga rum, före april månads utgång med giltighet för den period valet avser. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen äger utse enligt i 2 mom. andra stycket angivna grunder, icke till tio, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till tio; och skall i sådant fall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

Paragrafen motsvarar 9 § KML.

1 mom. Man har att skilja mellan valkrets, det område för vilket särskilda KF väljes, och valdistrikt, inom vilket valesedlar avlämnas. En valkrets kan omfatta flera valdistrikt. Rösträtt utövas inom det valdistrikt där den röstberättigade är mantalskriven.¹

Utses någon för samma tid till fullmäktig i två eller flera val-

¹ Den som innehar röstkort kan emellertid enligt bestämmelser i 6 kap. KVL få avlämna valesedel på postanstalt, svensk beskickning eller konulat eller fartyg.

kretsar, skall han enligt 48 § 1 mom. KVL bestämma i vilken valkrets han skall anses vald och skyndsamt göra anmälan om sitt beslut till LS. Den valde anses ha avgått som fullmäktig i valkrets, i vilken han ej önskat mottaga uppdrag, och efterträdare till honom utses i den ordning, som gäller vid fullmäktigs avgång.

13 §

Om valdistrikt och valdag samt vals kungörande, förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kyrkofullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, stadgas i kommunala vallagen.

Beträffande församling i Stockholm skall därutöver gälla, att annat än allmänt val skall äga rum å sön- och helgdag, som överståthållarämbetet bestämmer, samt att kungörelse om val skall anslås å församlingens anslagstavla och införas i ortstidningar.

Paragrafens första stycke motsvarar 10 § KML.

Enligt bestämmelser i KVL skall allmänna val av KF äga rum tredje söndagen i oktober inför den valnämnd, som har att förrätta val till riksdagens andra kammare för valdistriktet. Valnämndens ordförande utfärdar kungörelse om valet. Sammanräkning av de avgivna rösterna verkställs av LS. Klagan över val kan föras genom besvär, som ställes till Konungen och ingives till LS inom tio dagar efter den dag då valet avslutats. Besvärsmål avgöres av RegR.

14 §

Kyrkofullmäktige välja varje år för nästkommande kalenderår bland sig en ordförande och en vice ordförande samt, då fullmäktige så besluta, jämväl en andre vice ordförande. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för intagande i länskungörelserna samt till domkapitlet.

För året näst efter det, då val av kyrkofullmäktige ägt rum, skall ordförandevalet hållas i januari månad; dock skall ordförandevalet hållas i december månad det år fullmäktigvalet ägt rum, om val av församlingsdelegerade då skall ske. Intill dess ordförande blivit vald utövas ordförandeskapet av den som fullmäktige därtill särskilt utsett.

Äro både ordförande och vice ordförande hindrade att inställa sig vid fullmäktiges sammanträde, äga fullmäktige utse annan ledamot att för tillfället föra ordet. Intill dess så skett, utövas ordförandeskapet av den till tjänstgöringstiden äldste bland fullmäktige eller, där två eller flera fullmäktige ha lika lång tjänstgöringstid, av den bland dessa, som är till levnadsåren äldst.

Paragrafen motsvarar 11 § KML.

Enligt 1 st. skall KF varje år välja en ordförande och en vice ordförande samt äger rätt att därutöver utse en andre vice ordförande. Förslag att välja andre vice ordförande kan väckas vid varje ordförandeval och skall behandlas innan valet äger rum. Ordförande och vice ordförande skall utses genom skilda valhandlingar.¹ Avgår ordförande eller vice ordförande innan tjänstgöringsåret börjat eller under detsamma, skall fyllnadsval avseende tjänstgöringstid som återstår snarast förrättas. Har någon av dem mist sin valbarhet, är han därmed obehörig att fungera som ordförande.²

Val av ordförande och vice ordförande förrättas i regel vid sammanträde, som hålles före utgången av december, och avser nästkommande kalenderår. Det framgår av stadgandet i 16 § 2 mom. 3 st.³ Man kan sålunda företaga valet vid sammanträde i oktober, så att särskilt decembersammanträde blir onödigt. När allmänna val av KF ägt rum, sammanträder de nyvalda KF först i januari för val av ordförande, såvida ej FD skall utses för nästa fyraårsperiod.⁴ Eftersom FD fungerar från årets början, måste de vara utsedda innan dess. Man håller då sammanträde med de nyvalda KF i december för val av presidium och FD.⁵ De av-

¹ Man får således icke vid votering rösta med valsedel upptagande två namn, av vilka det första avser ordförande och det andra vice ordförande, R 1958 E 73.

² R 1927 s. 145. Ordförande som försatts i konkurs hade därmed mist sin behörighet, och under hans ledning fattat beslut blev efter klagan upphävt.

³ Lagens redigering är här knappast tillfredsställande. I 14 § 2 st. borde ha lämnats fullständiga föreskrifter om tiden för val av presidium. Man kan lätt förbise att huvudregeln härom gives på ett annat ställe i lagen.

⁴ Om val av FD se nedan s. 116 f.

⁵ Andra ärenden får ej företagas till avgörande vid sammanträdet; de avgående KF har beslutanderätten till årets utgång.

gående KF har att, lämpligen vid sammanträde i oktober, utse någon att föra ordet, vilket vill säga att utfärda kungörelse om sammanträde och presidera vid detsamma till dess ordförande blivit vald. Till detta uppdrag torde böra utses en ledamot av de nyvalda KF.

Den i 3 st. meddelade bestämmelsen avser alla fall, då ordförande och vice ordförande är hindrade,⁶ således även det att den i 2 st. nämnde ordföranden icke kan fungera. Ålderspresidenten öppnar sammanträdet och förrättar val av ordförande med uppgift att presidera vid detsamma.⁷

Ordföranden är ansvarig för att KF:s verksamhet äger rum i laga former.⁸ När FSL föreskriver att viss åtgärd skall vidtagas, såsom i förevarande paragraf att underrättelse skall insändas till LS och domkapitlet, har ordföranden att tillse att det sker.

Rörande ordförandens *särskilda åligganden* må följande anföras. Det ankommer på ordföranden att utfärda kungörelse om sammanträde och tillse att i kungörelsen upptagna ärenden är vederbörligen beredda. Vid sammanträde skall ordföranden framställa ärende till överläggning, lämna ordet till talare som anmäler sig, efter överläggningens slut redogöra för framställda yrkanden, ställa proposition på dem i vederbörlig ordning, verkställa begärd votering och klubbfasta fattat beslut. Han skall vidare föra eller på sitt ansvar låta föra protokoll över sammanträde med KF, ombesörja justering av protokollet och föranstalta att avskrift eller utdrag av detsamma tillställas KR ävensom annan nämnd och myndighet enligt vad i 29 § stadgas. Överlämnas till ordföranden interpellation, motion eller annan framställning, skall han tillse att densamma behandlas utan dröjsmål.⁹

Vad angår ordförandens befogenhet att *avgöra formellt spörsmål*, som uppkommer under sammanträde, bör man beakta stad-

⁶ Såsom hinder räknas jäv, R 1953 I 39.

⁷ Ålderspresidenten torde även kunna utfärda kungörelse om sammanträde, såvida det behövs på grund av hinder för vald ordförande.

⁸ Ansvaret åvilar ordföranden även om sekreterare finns anställd. Det är därför av vikt att endast fullt kompetent biträde anlitas.

⁹ Uppräkningen är ej uttömmande utan omfattar endast några av de viktigaste uppgifter som åligger ordföranden.

gandena i 24 § 1 st. och 30 § 2 st.¹⁰ Enligt det förra lagrummet skall ordföranden tillse att ej andra frågor företagas till avgörande än de som finns angivna i kungörelsen om sammanträdet, enligt det senare har han att vaka över ordningen vid sammanträde. Ordföranden har det slutliga avgörandet när det gäller tillämpning av dessa bestämmelser. I andra avseenden tillkommer beslutanderätten KF. Det gäller exempelvis spörsmål om sammanträdet behöriga utlysande, ändring i föredragningsordningen, jäv, ställande av proposition och röstsedels giltighet. Men om ingen erinran göres mot den mening ordföranden uttalat i en viss fråga, blir denna mening efter klubbslag KF:s beslut.

15 §

Kyrkofullmäktigesammanträde skall hållas å ställe, som fullmäktige bestämt.

Paragrafen motsvarar 12 § KML.

Som plats för sammanträde torde företrädesvis ifrågakomma sockenstuga, församlingshus och kyrka. Sammanträdesstället skall ligga inom församlingen, om ej särskilt skäl föranleder till annat.¹ Beslut om sammanträdesställe behöver ej fattas årligen utan gäller till dess ändring beslutas. Uppstår svårighet att för visst sammanträde använda lokal som beslut avser, exempelvis på grund av byggnadsarbete, torde ordföranden kunna förlägga sammanträdet till annat ställe. KF bör anses oförhindrade att uppdraga åt ordföranden att bestämma plats för visst eller vissa sammanträden, om särskilt skäl därtill föreligger.

16 §

I mom. Sammanträden skola av kyrkofullmäktige hållas enligt ordning, som bestämmes av fullmäktige. Sammanträde skall ock hållas, när länsstyrelsen eller domkapitlet därom förordnar eller visitations-

¹⁰ Se JO 1912 s. 142 med hänvisning till HAMMARSKJÖLD s. 159 f., SUNDBERG, Kommunalrätt s. 196.

¹ Jfr R 1952 s. 112.

förrättare, kyrkorådet eller de flesta av fullmäktige det begära eller ordföranden finner det nödigt.

2 *mom.* Vid sammanträde före utgången av juni månad fattas beslut i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning.

Vid sammanträde i oktober månad fastställs församlingens utgifts- och inkomststat.

Vid sammanträde före utgången av december månad förrättas val till de befattningar inom församlingen, vilka vid årets slut bliva lediga.

Paragrafen motsvarar 13 § KML.

1 *mom.* Att KF äger bestämma sammanträdesordning ligger i sakens natur. Stadgandet i 1 p. måste därför så förstås, att KF är skyldiga att fatta *beslut om sammanträdesordning*; ordföranden har att tillse att det sker.¹ Formen för sådant beslut kan växla. I arbetsordning kan sålunda föreskrivas att sammanträden skall hållas på viss dag, exempelvis sista måndagen i maj och oktober. Lämpligare torde emellertid vara att i beslut, som fattas vid årets slut, fixera dagar för sammanträden under det kommande året. Tveksamt är huruvida beslut kan givas det innehåll, att KF uppdrager åt ordföranden att bestämma sammanträdesdagar. Uppdraget torde i varje fall böra begränsas genom angivande av viss tid, under vilken sammanträde skall hållas, exempelvis senare hälften av maj och oktober.

Kyrkoherden äger icke som enligt äldre lag påkalla hållande av sammanträde. Han får vända sig till ordföranden för att få sammanträde utlyst. Vägrar denne, kan hänvändelse ske till KR, LS eller domkapitlet.²

Lagen innehåller ej någon bestämmelse om tid på dagen då sammanträde skall hållas. Klockslag kan vara angivet i beslut

¹ Det måste anses vara av vikt att ledamöterna i god tid får reda på när sammanträden skall hållas; att sammanträdesdagar utsättes på förhand är också en förutsättning för rationell planering av arbetet. Vidare bör man kunna samordna sammanträden, som hålles av KF och av FD i samfällighet till vilken församlingen hör, så att dessa sammanträden äger rum på skilda tider.

² Även enskild person kan hos ordföranden eller nämnda myndigheter göra framställning om hållande av sammanträde. För praxis se R 1910 s. 21, s. 180, 1917 s. 144, 1920 E 52, 1929 E 272, 1932 E 127, 168.

om sammanträdesordning. I den mån så ej är fallet får ordföranden bestämma tidpunkten. Man bör ej såsom i äldre tid var vanligt utsätta sammanträde att hållas efter gudstjänstens slut eller efter det annat sammanträde avslutats utan angiva ett bestämt klockslag.³ Ätminstone i städer torde det vara lämpligast att hålla sammanträde på aftonen.

2 mom. Man skiljer ej längre mellan ordinarie och extra sammanträden. Minst två sammanträden måste hållas varje år, nämligen före juni månads utgång för dechargebehandling (*dechargesammanträde*) och under oktober månad för statbehandling (*statsammanträde*). KF äger ej besluta om senare tidpunkt för hållande av dessa obligatoriska sammanträden. Vid sammanträde i oktober eller eljest före utgången av året skall förrättas val till de befattningar inom församlingen, som blir lediga vid årets slut. Här avses bland annat val av revisorer och revisors-suppleanter samt av presidium under år då allmänna val av KF ej äger rum. Efter sådana val skall som under 14 § anförts sammanträde med de nyvalda KF för val av presidium hållas i december om FD därjämte skall utses men eljest i januari. Val av KR skall förrättas i december året efter det allmänna val av KF ägt rum.⁴

17 §

1 mom. Kungörelse om kyrkofullmäktigsammanträde, innehållande uppgift om tid och ställe för sammanträdet och de ärenden, som därvid skola behandlas, utfärdas av ordföranden eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden. Då sammanträde skall hållas första gången, sedan beslutanderätten uppdragits åt fullmäktige, utfärdas kungörelsen av den senast valde ordföranden i kyrkostämman eller, vid hinder för honom, av den senast valde vice ordföranden.

Kungörelsen skall minst en vecka före sammanträdet anslås å en av församlingen på lämplig plats anordnad anslagstavla (församlingens anslagstavla) och, därest kyrkofullmäktige så beslutat, jämväl

³ Se nedan s. 113 angående tid för hållande av KS. Sammanträde får ej hållas på tid då allmän gudstjänst äger rum i församlingen, R 1923 s. 224.

⁴ Se nedan s. 132.

annorstädes. Kungörelse skall ock senast fyra dagar före sammanträdet delgivas envar fullmäktig.

Därjämte skall tillkännagivande om tid och ställe för sammanträde samt, därest kyrkofullmäktige så bestämt, om de ärenden, som skola behandlas, införas i en eller flera ortstidningar senast en vecka före sammanträdet. Vid sammanträde före utgången av december månad avgöres för nästföljande kalenderår, i vilken eller vilka tidningar tillkännagivande skall införas. Därvid böra väljas sådana tidningar, som genom spridning inom olika grupper av församlingsborna bringa tillkännagivandet till de flestas kännedom. Har vid fattande av beslut i ämnet förslag om tillkännagivandets införande i annan ortstidning än sådan, som omfattas av beslutet, varit under omröstning och därvid erhållit minst en tredjedel av de i omröstningen deltagandes röster, skall tillkännagivandet införas jämväl i denna tidning.

Den omständigheten att kungörelse om sammanträde icke blivit anslagen annorstädes än å församlingens anslagstavla eller att tillkännagivandet ej blivit infört i tidning utgör ej hinder för sammanträdet hållande.

2 mom. Fordrar ärende så skyndsamt handläggning, att kungörande icke medhinner i den ordning, som stadgas i 1 mom., må sammanträde för ärendets behandling ändock hållas, därest senast söckendagen före sammanträdet kungörelse, innehållande uppgift som i sagda moment avses, anslagits å församlingens anslagstavla och delgivits envar kyrkofullmäktig.

3 mom. Kungörelse må, i stället för att delgivas kyrkofullmäktig inom tid, som sägs i 1 eller 2 mom., översändas till honom med posten så tidigt, att den kan antagas komma honom tillhanda inom samma tid.

Paragrafen motsvarar 14 § KML.

1 mom. Kungörelse om sammanträde med KF skall vara undertecknad av ordföranden eller vid hinder för honom vice ordförande och innehålla uppgift om tid och ställe för sammanträdet och de ärenden som skall behandlas på detsamma.¹ Ärende, som ej angivits i kungörelsen, får i regel icke upptagas till behandling vid sammanträdet, 24 § 1 st. Det händer ej sällan att beslut upphäves på den grund, att ärendet vari beslutet fattats icke

¹ Om tid och ställe för sammanträde se ovan s. 68 f. I R 1936 s. 64 upphävdes beslut, enär kungörelsen innehållit oriktig tidsuppgift.

upptagits i kungörelsen eller i densamma ej angivits med erforderlig tydlighet.² Ett ärende bör i kungörelsen rubriceras med ledning av det under 22 § omnämnda yttrandet i ärendet. Den i kungörelsen angivna frågan skall vara identisk med fråga som enligt vad i sagda lagrum föreskrives underkastats beredning. Allmänna förutsättningar för att ett ärende skall kunna företagas till behandling på sammanträde är nämligen att ärendet vederbörligen beretts och upptagits i kungörelsen om sammanträdet; när fråga är om val kräves dock ej beredning.

Församling skall ha en *officiell anslagstavla*, som lämpligen förses med beteckning såsom »Edeby församlings anslagstavla». Angående tavlans placering giver lagen ej annan föreskrift än att den skall anordnas på lämplig plats. En sådan plats torde vara förrummet eller porten till sockenstuga, församlingshus eller annan byggnad, där pastorexpeditionen är inrymd. Man kan också sätta upp anslagstavlan vid eller i kyrkan.³ Platsen där tavlan är uppsatt måste emellertid vara tillgänglig för församlingens medlemmar; förutsättning för att tavlan får placeras i kyrkan är således att denna hålles öppen. Om det anses lämpligt kan anslagstaylor uppsättas även på andra platser, men de bör till skillnad från den officiella anslagstavlan betecknas som »meddelanden rörande Edeby församling» eller dylikt.

Kungörelse skall minst en vecka före sammanträdet anslås på den officiella anslagstavlan. Iakttages ej detta, blir på sammanträdet fattat beslut efter klagan upphävt.⁴ Det är likaledes nödvändigt att envar fullmäktig erhåller del av kungörelsen minst fyra dagar före sammanträdet.⁵ Vanligen sker det genom att kun-

² Ur praxis kan antecknas bl. a. R 1917 s. 225, 1918 s. 117, s. 161, 1924 E 15, 1926 E 86, 1947 E 68, 1950 E 13, 1957 s. 15, jfr 1910 s. 44, 1927 s. 27, 1961 E 17. Se nedan s. 83 angående ordförandens skyldighet att tillse att ej andra frågor företagas till avgörande än de som upptagits i kungörelsen.

³ Se Prop. 1961 s. 169. Meddelanden, som avses i lagen 13 mars 1942 med vissa bestämmelser om kungörande i kyrka, kan då anslås på tavlan.

⁴ Däremot är det ej nödvändigt att anslag sker på annan anslagstavla. Kungörelsen får ej avlägnas från den officiella anslagstavlan före sammanträdet.

⁵ Jfr R 1918 s. 72.

görelsen översändes till honom med posten i tillräckligt god tid; personlig delgivning torde i regel ej förekomma.

Vidare skall sammanträde minst en vecka i förväg annonseras i en eller flera ortstidningar med tillkännagivande av tid och ställe för sammanträdets hållande. KF kan besluta att annonsen skall göras utförligare, så att den upptager viktigare ärenden eller återgiver hela kungörelsen. Med ortstidning avses tidning som har spridning inom orten; det är ej nödvändigt att tidningen utgives eller tryckes där. Företrädesvis bör anlitas tidning eller tidningar, där andra officiella tillkännagivanden brukar införas. Beslut skall fattas årligen, lämpligen på statsammanträdet, om annonsering under det kommande året. En minoritet av en tredjedel av de i omröstning deltagande kan genomdriva annonsering även i annan tidning än majoriteten beslutat. Att sammanträde rätteligen annonserats är ej villkor för att vid sammanträdet fattat beslut skall vara giltigt.⁶

2 mom. Kungörelse- och delgivningstiden kan förkortas när det gäller ärende som fordrar skyndsam handläggning. Huruvida så är fallet bedömer KF men frågan kan bli föremål för prövning i besvärsväg.⁷ Ärendet måste vara vederbörligen berett, såvida ej undantag är medgivet i 22 § 2 st. Enligt 24 § 2 st. kan fråga, som fordrar skyndsam behandling, ändå att den ej angivits i kungörelse om sammanträde, upptagas till avgörande på sammanträdet, om samtliga närvarande fullmäktige beslutar att den skall upptagas. Här finns alltså ett undantag från regeln att ett ärende måste vara angivet i kungörelsen för att kunna upptagas till avgörande.

18 §

Kyrkofullmäktige må ej handlägga ärende, såvida icke flera än hälften av dem äro tillstädes. Är tillstädesvarande fullmäktig enligt vad i 19 § eller 77 § andra stycket sägs hindrad att delta i visst ärende,

⁶ Se R 1919 s. 206.

⁷ Jfr ovan s. 68. I R 1926 E 150 upphävdes beslut, enär ärendet varit beslutet fattats ej krävt så skyndsam handläggning, att föreskriven kallelsetid icke kunnat iakttagas.

utgör ej den omständigheten, att till följd därav antalet av de deltagande icke överstiger hälften av fullmäktiges hela antal, hinder för ärendets handläggande.

Paragrafen motsvarar 15 § KML.

FSL använder växelvis uttrycken handläggning och behandling av ärende. Dessa uttryck får anses vara synonyma och innefatta såväl överläggning som fattande av beslut i ärendet.

Flera än hälften av KF måste vara närvarande vid ärendes behandling. Är så ej fallet, blir beslut i ärendet upphävt om det överklagas.¹ Däremot krävs ej att visst antal deltagare i beslut. Annars kunde ett mindretal förhindra fattande av beslut genom att avstå från att delta i detsamma. Är någon eller några fullmäktige på grund av jäv utestängda från att delta i behandlingen av visst ärende, inverkar det ej på beslutförhållningen. Om någon eller några fullmäktige avlägsnat sig, så att KF ej längre är beslutsföra, måste sammanträdet ajourneras eller avslutas.² Med att en fullmäktig avlägsnat sig menas att han befinner sig på sådan plats, att han icke kan infinna sig vid upprop.

Att KF är beslutsföra konstateras genom upprop vid sammanträdet början ävensom under dess fortgång om anledning därtill yppar sig. Sådan anledning föreligger bland annat när en fullmäktig begär att upprop skall verkställas och det icke är uppenbart att beslutfört antal fullmäktige är tillstädes.

19 §

Kyrkofullmäktig må ej delta i behandling av ärende, som personligen rör honom eller någon honom närstående, som sägs i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken om jäv emot domare.

Om hinder att delta i val av revisor eller revisorssuppleant och i beslut med anledning av revisorernas granskning stadgas i 77 § andra stycket.

¹ Beslutet är emellertid ej utan vidare ogiltigt (nullitet ipso jure), R 1944 s. 67.

² I R 1955 E 25 hade några fullmäktige avlägsnat sig så att KF ej längre var beslutsföra. Beslut som därefter fattats blev efter klagan upphävt.

Paragrafen motsvarar 16 § KML.

Om jäv mot domare på grund av släktskap, svågerlag eller adoptivförhållande stadgas i 4 kap. 13 § rättegångsbalken: »Domare vare jävig att handlägga mål: — 2. om han med part är eller varit gift eller är troluvad eller är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i den släktskap, att den ene är avkomling till den andres syskon eller att de äro syskonbarn, eller i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon eller syskons avkomling eller med någon från vilkens syskon den andre härstammar, eller om han på grund av adoption står i motsvarande förhållande till part».¹

Då ett ärende personligen rör fullmäktig eller någon hans anhörig, som nämnes i det här återgivna lagrummet, är fullmäktigen av jäv förhindrad att deltaga i ärendets behandling.² Med ordet »personligen» vill lagen säga, att jäv i princip icke föreligger om ärendet rör fullmäktig eller anhörig till honom i vederbörandes egenskap av medlem i en association, såsom en förening eller ett bolag. Förutsättning för jäv är i regel att fullmäktig eller anhörig är omnämnd i ärendet men nödvändigt är det icke.³ Jävsbestämmelserna bör i viss utsträckning tillämpas analogiskt, så att inom jävsområdet föres fall, som med avseende på jävsreglernas anda och syfte är fullt jämförbara med de särskilt reglerade fallen.⁴

Bestämmelserna om jäv täcker för övrigt icke alla de fall, där

¹ Om domarejäv se i övrigt HASSLER, Svensk civilprocessrätt (Stockholm 1963) s. 49 ff.

² Den som är jävig kan således ej fungera som ordförande. Då jävig fullmäktig deltagit i överläggning ehuru ej i fattande av beslut, blev beslutet upphävt, R 1963 s. 17.

³ Bland nyare rättsfall, vari jäv mot kommunal förtroendeman ansetts föreligga, må antecknas följande. R 1956 s. 35 (i beslut om inköp av en fastighet hade deltagit en svåger till säljarens hustru), 1962 s. 144 (i beslut rörande en anslagsfråga hade deltagit en morbror till en person, vars hustru berördes av frågan), 1963 s. 17 (i behandling av fråga om fastighetsköp hade deltagit en fullmäktig, som hade uppdrag att mot provision förmedla köpet) 1964 s. 130 (två fullmäktige hade deltagit i beslut om anslag till ett bolag, för vars checkräkningskredit de tecknat borgen).

⁴ Prop. 1953 nr 210 s. 151.

en fullmäktig kan tänkas sätta eget eller annans intresse framför församlingens när han tager ställning i en fråga. En fullmäktig bör därför, när för honom med avseende på ett ärende något slag av intressekollision föreligger, hellre frivilligt avstå från att delta i ärendets behandling än ådraga sig misstanke att handla i eget eller annans enskilda intresse. Sålunda bör fullmäktig, om han själv eller anhörig är ställföreträdare för någon som ärendet rör eller ledamot av styrelsen för bolag eller annan juridisk person som ärendet angår, avstå från att delta i ärendets behandling. Fullmäktig, som anfört besvär över beslut av KF, bör ej delta i avgivande av förklaring över besvären.⁵

Jävsreglerna är ej tillämpliga med avseende på val. I sådant äger fullmäktig delta oavsett om han själv eller anhörig föreslagits till befattning som valet avser. Rörande val av revisor och revisorssuppleant gäller emellertid enligt 77 § 2 st. särskilda bestämmelser.⁶

Fråga om jäv kan uppkomma därigenom, att fullmäktig anmäler att omständighet föreligger, som kan grunda jäv mot honom. Annan fullmäktig kan framställa jävspåstående och ordföranden kan självmant taga upp fråga om jäv. Jävsfråga avgöres av KF men kan bli föremål för prövning i besvärsväg.⁷ En fullmäktig som anser att ärende personligen rör honom eller anhörig, fastän formellt jäv ej föreligger, bör anmäla att han avstår från att delta i ärendets behandling. Fullmäktig, som är jävig eller som avstår från att delta i ärendes behandling, behöver icke avlägsna sig från sammanträdeslokalen.⁸

20 §

Varje kyrkofullmäktig äger en röst.

Vid kyrkofullmäktigsammanträde äga kyrkorådets ordförande eller vice ordförande samt kyrkoherden, ändå att de icke äro fullmäktige, att vara tillstädes och delta i överläggningarna men ej i beslutet.

⁵ Jfr nedan s. 191.

⁶ Se nedan s. 173.

⁷ Jfr ovan s. 68.

⁸ Däremot skall enligt 50 § 2 st. jävig ledamot av KR avträda.

Sådan rätt tillkommer jämväl ordförande eller vice ordförande i annan församlingens nämnd eller beredning vid behandling av ärende, som beretts av nämnden eller beredningen, ävensom vid besvarande av interpellation, som framställts till nämndens eller beredningens ordförande. Dylig rätt äger ock revisor vid granskning av den av honom avgivna revisionsberättelsen.

Efter därom av kyrkofullmäktige för varje fall fattat beslut må i församlingens tjänst anställd befattningshavare vara tillstådes vid sammanträde för att tillhandagå fullmäktige med erforderliga upplysningar.

Paragrafen motsvarar 17 § KML.

KR:s ordförande har i denna sin egenskap rätt att yttra sig men icke att framställa förslag. Ordet »eller» innebär att vice ordförande har yttranderätt då ordföranden ej är närvarande vid sammanträde. Motsvarande gäller med avseende på ordförande och vice ordförande i annan nämnd eller i beredning. Kyrkoherden äger i denna sin egenskap yttrande- men ej förslagsrätt och samma befogenhet har den som uppehåller hans tjänst.¹ Om interpellation stadgas i 26 § och om granskning av revisionsberättelse i 79 §.

Beslut att låta befattningshavare närvara för att lämna upplysningar fattas för varje gång särskilt; det får således icke givas i tjänsteinstruktion eller genom annan generell föreskrift. Bland personer, som här kan komma i fråga, märkes särskilt kyrkokamrerare eller annan befattningshavare, som sköter församlingens bokföring. Även kyrkomusiker kan det stundom vara anledning att höra. Om någon, som icke är befattningshavare i församlingen, exempelvis arkitekt eller annan tekniker, finnes böra höras i ärende, måste KF a journera sig för enskild sammankomst.²

¹ Enligt FSK s. 302 är det uppenbart att vikarie på kyrkoherdetjänst har samma befogenheter som kyrkoherden. I 20 § liksom i FSL i övrigt avses således med kyrkoherden även den som förvaltar hans ämbete.

² KF äger ej, även om de är enhälliga, tillåta någon annan än i 3 st. nämnd befattningshavare att yttra sig vid sammanträde. Vill annan än fullmäktig hålla t. ex. ett tacktal, får det ske utom sammanträde.

21 §

Kyrkofullmäktige skola meddela beslut i ärende, som hänskjutits till dem av högre myndighet, ävensom i fråga, som väckts genom framställning av kyrkorådet eller annan församlingens nämnd eller genom motion av fullmäktig.

Paragrafen motsvarar 18 § KML.

Här regleras de olika formerna för *anhängiggörande av ärende* hos KF. Med högre myndighet förstås Konungen, centralt ämbetsverk, LS och domkapitlet. Även annan myndighet kan begära att KF avgiver yttrande i viss fråga.¹ Det vanliga är att ärende anhängiggöres hos KF genom framställning från KR, eftersom ärende enligt 22 § i regel skall beredas av KR. Val behöver ej beredas och fråga därom kan upptagas direkt av KF på anmälan av ordföranden.

Motion kan av en eller flera fullmäktige² väckas vid sammanträde men också när som helst ingivas till ordföranden och efter beredning upptagas till avgörande vid nästkommande sammanträde.³ Är KF:s ordförande ej tillika ordförande i beredningsorganet, bör han ofördröjligen överlämna motionen till ordföranden i detta organ. Annan än fullmäktig äger ej väcka fråga genom framställning till KF. Vill han ha en fråga behandlad av KF, får han vända sig till någon fullmäktig eller till vederbörande beredningsorgan.

22 §

De ärenden, som företagas till avgörande av kyrkofullmäktige, skola vara vederbörligen beredda av kyrkorådet eller annan nämnd eller beredning, dit ärendet efter sin beskaffenhet hör, eller av en eller flera särskilt för sådan beredning utsedda personer. Innan ärende, som beretts annorledes än av den nämnd eller beredning, dit ären-

¹ Om avgivande av yttrande se vidare nedan s. 126.

² Såsom motionär kan ej uppträda en partigrupp eller annan sammanslutning inom KF. En s. k. partimotion får undertecknas av gruppens styrelseledamöter såsom motionärer. En partigrupp är icke något legalt subjekt utan en privat sammanslutning.

³ FSK s. 61.

det efter sin beskaffenhet hör, företages till avgörande, skall tillfälle lämnas nämnden eller beredningen att avgiva yttrande däröver. Kyrkorådet skall städse givas tillfälle att yttra sig över ärende, som beretts annorledes än av rådet.

Val må dock av kyrkofullmäktige förrättas utan föregående beredning. Detsamma gäller om avgörande av ärende, som fordrar skyndsam handläggning och icke avser utgift eller anvisning av medel därtill eller avhändande av församlingen tillhörig egendom eller efterskänkande av någon församlingens rättighet.

Paragrafen motsvarar 19 § KML.

Ärende som företages till avgörande i KF skall ha undergått *beredning*; i annat fall blir beslut i ärendet efter klagan upphävt. Undantag från beredningstvånget gäller endast för val och för ärende, som fordrar skyndsam handläggning och icke avser något ekonomiskt engagemang från församlingens sida. Ärende rörande decharge får anses vara vederbörligen berett genom att revisorerna enligt 79 § avgivit revisionsberättelse.¹

Beredning av ett ärende avslutas med att det beredande organet avgiver *yttrande i ärendet*.² Yttrandet skall innehålla för ärendets bedömande erforderlig utredning, så att avgörandet i KF kan grundas på ett reallt ståndpunktstagande från ledamöternas sida. Men dessutom skall yttrandet innefatta förslag till beslut i ärendet, vilket har formen av en *hemställan till KF* att fatta beslut av angivet innehåll. Hemställan skall vara formulerad så, att ordföranden kan ställa proposition på förslaget genom en fråga till KF, som kan besvaras med ja eller nej. Yttrande bör avfattas i skrift och i ärende av större betydelse på förhand i tryck eller stencilerat tillställas ledamöterna.

KR är det ordinära beredningsorganet. I mindre församlingar förekommer som regel intet annat beredningsorgan än KR, me-

¹ Har revisorerna framställt anmärkning, kompletteras beredningen genom att förklaring över anmärkningen infordras, se nedan s. 176.

² Det räcker således icke att organet diskuterat ärendet, R 1924 s. 207. Beredningen är icke avslutad förrän ett formellt yttrande beslutats. Till beredandet av ett ärende hör också föreskriven förhandling med organisation; se även nedan s. 161 angående samråd före upprättande av statförslag.

dan i de större stundom utses nämnd eller beredning för särskilda slag av ärenden. Om ärende hör under sådan nämnd eller beredning, skall denna lämnas tillfälle att avgiva yttrande. KR är alltid sista beredningsinstans.³ Genom att KR:s mening sålunda inhämtas ernås enhetlighet i behandlingen av förekommande ärenden och KR får möjlighet att väga olika intressen mot varandra.

23 §

Kan ärende, som handlägges å kyrkofullmäktigsammanträde, icke å den utsatta dagen bringas till slut, skall sammanträdet fortsättas å annan dag. Om sammanträdets fortsättande skall, därest fullmäktige så besluta, kungörelse i vanlig ordning utfärdas. Beslutes icke sådan kungörelse, har ordföranden att, innan sammanträdet upplöses, bestämma och för de närvarande tillkännagiva tid för det fortsatta sammanträdet.

Om fortsättande och avslutande av valförrättning, när val är proportionellt, gäller vad därom är särskilt stadgat.

Begäres vid ärendes behandling å kyrkofullmäktigsammanträde bordläggning av ärendet och förenar sig minst en tredjedel av de närvarande därom, skall ärendet uppskjutas till annan dag, som ordföranden har att bestämma och i vanlig ordning kungöra.

Bordläggning må ej, såvida icke beslut därom fattas med vanlig röstövertikt, ske i fråga om val eller mera än en gång i samma ärende.

Paragrafen motsvarar 20 § KML.

Om man vid ett sammanträde med KF icke hinner slutbehandla ett eller flera ärenden, som upptagits i kungörelsen om sammanträdet, skall detta *fortsätta på en senare dag* i den mån ej bordläggning sker. Fortsatt sammanträde behöver ej kungöras i vanlig ordning, utan ordföranden lämnar endast meddelande om när sammanträdet skall fortsätta. KF kan emellertid besluta att kungörelse skall utfärdas. Det kan vara påkallat särskilt om ett flertal fullmäktige är frånvarande.

Ett sammanträde kan också *ajourneras* för att *återupptagas samma dag*. Om KF ej är beslutföra när sammanträde öppnats,

³ Om KR ej beretts tillfälle att yttra sig i ett ärende, blir beslut i ärendet efter klagan upphävt, R 1935 s. 7, 1951 E 28.

får man avvakta att flera kommer tillstådes, så att beslutfört antal uppnås. Varar ett sammanträde länge, kan ett uppehåll behövas för att giva ledamöterna tillfälle att vila och intaga förfriskningar. Vidare är det stundom erforderligt att bereda någon, som ej äger yttra sig vid sammanträde, tillfälle att inför KF:s ledamöter enskilt redogöra för ett sakförhållande eller eljest uttala sig i en uppkommen fråga. Skäl till ajournering kan även vara att några fullmäktige önskar hålla enskild överläggning i ett ärende, som är föremål för behandling vid sammanträdet. Resultat därav kan bli att man under hand kommer överens om hur ärendet skall avgöras. Om en fullmäktig yrkar att sammanträde skall ajourneras, är ordföranden skyldig att ställa proposition på yrkandet.¹

I 2 st. hänvisas till 2 § lagen den 15 april 1955 om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunalfullmäktige m. m.²

Bordläggning av ett ärende innebär att ärendet »ligger på bordet» till nästa sammanträde, då det skall återföretagas till behandling i oförändrat skick. När ett sammanträde dragit ut på tiden, händer det att ordföranden föreslår bordläggning av ett eller flera ärenden, som icke kräver omedelbar behandling.³ En fullmäktig kan yrka bordläggning av ett ärende, vanligen därför att han och kanske även andra fullmäktige önskar sätta sig närmare in i ärendet. Bordläggningsyrkande får ej kombineras med yrkande om införskaffande av ytterligare utredning i ärendet.⁴ För bifall till bordläggningsyrkande är det i regel tillräckligt att

¹ Jfr R 1943 E 94, 1944 E 192. Önskar en fullmäktig ajournering men ordföranden motsätter sig detta, bör fullmäktigen framställa ett formligt yrkande på ajournering och därefter, om ordföranden finner yrkandet avslaget, begära votering.

² Se nedan s. 203.

³ Stundom föreslår ordföranden att ärende, vari ingen begär ordet, avgöres medan övriga ärenden bordlägges.

⁴ Såsom bordläggningsyrkanden har ej ansetts yrkande om uppskov med ärendes avgörande i avvaktan på slutförande av viss utredning (R 1944 s. 60), yrkande om bordläggning med uppdrag till KR att inkomma med nytt förslag (R 1950 E 6), yrkande om bordläggning och tillsättande av ny byggnadskommitté (R 1958 E 17). Se även R 1951 E 52, 1954 s. 122.

en tredjedel av de närvarande förenar sig därom.⁵ Sådan minoritetsbordläggning förekommer emellertid endast en gång i samma ärende och kan ej avse val.

Från bordläggning bör noga skiljas *remiss* av ärende. Några bestämmelser därom finns ej i FSL. Remiss innebär att ärendet remitteras till ett beredningsorgan för avgivande av yttrande eller införskaffande av annan utredning, varefter ärendet i sålunda ändrat skick skall företagas till ny behandling. Vanligen talar man om *återremiss*, eftersom ärende i regel skickas tillbaka till det organ, som överlämnat detsamma till KF, vilket är KR. Vill en fullmäktig ha ett ärende ytterligare berett, skall han yrka remiss. För beslut om remiss fordras vanlig pluralitet.

24 §

Ordföranden åligger att å kyrkofullmäktigsammanträde framställa ärendena till överläggning samt att tillse, att ej andra frågor företagas till avgörande än de som finnas angivna i kungörelsen om sammanträdet.

Fråga, som fordrar skyndsam handläggning, må med iakttagande av vad i 22 § är stadgat, ändå att den ej angivits i kungörelsen, företagas till avgörande å sammanträdet, där samtliga närvarande kyrkofullmäktige besluta, att den skall upptagas.

Paragrafen motsvarar 21 § KML.

När ordföranden efter klubbslag förklarar sammanträde med KF öppnat, har han först att genom *upprop* konstatera vilka fullmäktige som är tillstädes.¹ Vid upprop brukar man börja med ordföranden och vice ordföranden² och sedan taga övriga full-

⁵ Jävig fullmäktig räknas icke som närvarande, R 1944 s. 16. Den som avstår från att rösta har ej »förenat sig» om yrkandet.

¹ Till ordförandens tjänst bör en särskild föredragningslista upprättas med anvisningar om vad han har att iakttaga under sammanträdet.

² I kommunala sammanhang användes ej andra titlar än herr, fru eller fröken. Enda undantaget är att benämningarna ordförande och vice ordförande nyttjas i stället för namn.

mäktige i bokstavsordning.³ Visar det sig vid uppropet att beslutfört antal fullmäktige ej är tillstädes, kan sammanträdet ajourneras i avvaktan på att ytterligare ledamöter infinner sig. Innan KF är beslutföra får sammanträdet ej fortsättas.

Ordföranden bör därefter redogöra för vidtagna kungörelseåtgärder och fråga de närvarande om de har någon anmärkning att framställa mot *sammanträdets kungörande*. Om anmärkning ej framställes, förklarar ordföranden sammanträdet behörigen kungjort och klubbfäster denna förklaring. Uppkommer fråga huruvida sammanträdet behörigen kungjorts, avgöres denna fråga av KF men kan sedan bli föremål för prövning i besvärsväg.⁴

Som en tredje punkt på föredragningslistan bör upptagas fråga om *justering av protokollet* över sammanträdet. Ordföranden skall enligt 27 § 3 st. regelmässigt bestämma och vid sammanträdet tillkännagiva tid för justeringen. Enligt samma lagrum skall minst två justeringsmän utses bland de närvarande fullmäktige. Tillkännagivande av tid för justeringen och val av justeringsmän sker lämpligen i detta sammanhang.

Ärenden föredrages i den ordning de upptagits i kungörelsen. Avvikelse från denna ordning får ej göras utan beslut därom av KF. Önskar ordföranden ändra ordningen, har han således att inhämta KF:s medgivande därtill. Lagen ålägger ordföranden att tillse, att ej andra frågor företagas till avgörande än de som finns angivna i kungörelsen om sammanträdet. Framställer en ledamot ett förslag rörande en fråga, som ej inrymmes i något i kungörelsen upptaget ärende, kan förslaget icke bli föremål för beslut vid sammanträdet. Stundom är det tveksamt vad ett visst ärende skall anses innefatta. Man torde i sådant fall böra hålla

³ Det är lämpligt att ha till hands en tryckt eller stencilerad lista, på vilken man kan pricka av dem som anmäler sig vid upprop. Listan kan sedan användas vid upprop för votering och vid uppsättande av protokollet, som enligt 27 § 2 st. skall innehålla förteckning på närvarande ledamöter. I samband med uppropet antecknas även annan närvarande, som har yttranderätt.

⁴ Jfr ovan s. 68.

sig strängt till rubrikens ordalydelse och alltså tolka dess avfattning restriktivt.⁵

Vid föredragningen skall ordföranden enligt lagens ord *framställa ärendena till överläggning*. Detta tillgår så att han med ledning av kungörelsen eller särskilt upprättad föredragningslista anger ärende som skall behandlas. Har beredningsorganets yttrande i ärendet i tryckt eller stencilerat skick på förhand tillställts ledamöterna, är det tillräckligt att den i yttrandet gjorda hemställan uppläses. I annat fall måste yttrandets innehåll refereras innan hemställan föredrages. Om ett ärende är vidlyftigt och består av flera delar, såsom ett förslag till utgifts- och inkomststat, plägar ordföranden föreslå att ärendet behandlas punktvis och att vid behandlingen av den punkt, där överläggning först uppstår, denna får avse ärendet i dess helhet. Vid bifall härtill sker föredragning punktvis.⁶

Sedan hemställan upplästs, får fullmäktig och annan som har rätt därtill *yttra sig i ärendet*.⁷ Det är olämpligt eller i varje fall onödigt att ordföranden förklarar ordet fritt. Den som vill yttra sig har att dessförutan hos ordföranden begära ordet. Om ingen anmäler sig ställer ordföranden proposition på den föredragna hemställan. Begär fullmäktig eller annan som har yttranderätt ordet, lämnar ordföranden honom det genom att uppropa honom.⁸ Anmäler sig flera talare får de ordet i den ordning de anmält sig. Önskar någon yttra sig i en ordningsfråga, bör han få

⁵ Se t. ex. R 1922 s. 193 (beslut att på ansökan av ledamot av KR befria denne från hans uppdrag och utse annan i hans ställe olagligt, när frågan om hans befrielse ej upptagits i kungörelsen), 1950 E 13 (då kungörelsen blott upptog avgivande av yttrande i anledning av besvär, kunde KF ej besluta om ändring i det överklagade beslutet), 1957 s. 15 (kungörelsen upptog endast val av ledamöter i KR och man kunde då ej fatta beslut om deras antal).

⁶ Jfr nedan s. 163.

⁷ KF kan ej besluta att utan debatt lägga ärende till handlingarna, jfr R 1952 s. 45. Vägrar eller underlåter ordföranden att efter begäran giva fullmäktig eller annan som har yttranderätt ordet, kan beslut i ärendet bli upphävt, R 1959 E 13, 1964 E 45.

⁸ I en längre debatt är det lämpligt att ordföranden när han uppropar en talare även nämner vem som efter honom får ordet. Denne kan då hålla sig beredd att tala.

ordet efter den som för tillfället talar.⁹ Hinder finns ej mot att fullmäktig eller annan som har yttranderätt på förhand anmäler hos ordföranden, att han önskar yttra sig i ett angivet ärende. Det synes dock tveksamt om förhandsanmälan bör mottagas av ordföranden innan han kommit tillstådes vid sammanträde.

Ordföranden bör under överläggning i *sakärende* anteckna yrkande som framställles av fullmäktig. Som nedan omförmäles börjar nämligen beslutförfarandet i sakärende med att ordföranden redogör för framställda yrkanden. Finnes sekreterare har denne att när överläggning avslutats tillhandahålla ordföranden skriftlig uppgift på yrkanden, som framställts under överläggningen.¹⁰ I vidlyftigt och invecklat ärende kan KF besluta att yrkande skall avlämnas i skriftlig form. Beslut därom bör fattas innan överläggningen börjar.

I *valärende* bör ordföranden uppmärksamma, att innan val sker stundom skall bestämmas antalet av dem som skall väljas. Detta skall ske genom särskilt beslut, som fattas innan valet för rättas.¹¹ Föreligger avsägelse av uppdrag, skall avsägelsen behandlas särskilt, därest den föranleder beslut av KF.¹² Först sedan avsägelsen godkänts får val av efterträdare ske. För övrigt är att märka, att under överläggning i valärende ordföranden och om sekreterare finns även denne bör omedelbart anteckna namn på föreslagen kandidat. Yppas anledning därtill skall ordföranden upptaga fråga huruvida föreslagen person är valbar.

Under överläggning skall ordföranden tillse, att ej något lagstridigt eller mot anständigheten stötande förekommer.¹³ Han bör övervaka att talare håller sig till saken och således ej inlåter sig på ämne, som saknar samband med det behandlade ärendet. Om en talare icke låter sig rätta av ordförandens tillsägelse, äger

⁹ Särskilda föreskrifter kan ha meddelats i arbetsordning om ordningen mellan anmälda talare, t. ex. om replikrätt. I den mån sådana föreskrifter saknas torde ordföranden vara skyldig iakttaga den i texten angivna ordningen.

¹⁰ Denna uppgift kan sedan användas vid uppsättande av protokollet, som enligt 27 § 2 st. skall för varje ärende angiva däri framställda yrkanden.

¹¹⁻¹² Jfr not 5 ovan.

¹³ Jfr nedan s. 105 angående ordningen vid sammanträde.

denne fråntaga talaren ordet. Någon begränsning av yttranderätten förekommer eljest icke.¹⁴ När ingen vidare önskar yttra sig frågar ordföranden KF, huruvida överläggningen kan anses avslutad. Jakande svar befastes med klubbslag.

I 2 st. omtalas ett undantag från regeln att endast ärende, som angivits i kungörelsen om sammanträdet, får upptagas till avgörande vid detsamma. Ärende som fordrar skyndsamt behandling kan, om KF enhälligt så beslutar, avgöras fastän det ej finns angivet i kungörelsen.¹⁵ Man måste emellertid iakttaga föreskrifterna i 19 § 2 st. om beredning. Föreligger ej samtliga förutsättningar för att ett ärende skall kunna avgöras utan kungörelse, får ordföranden icke upptaga det till behandling.

25 §

Sedan överläggningen i ett ärende förklarats avslutad, framställer ordföranden proposition så avfattad, att den kan besvaras med ja eller nej.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där ej omröstning begäres, med klubbslag.

Begäres omröstning, skall den verkställas efter upprop och utom vid val ske öppet. Där ej för särskilda fall annorlunda stadgas, bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Falla rösterna lika för olika meningar, skiljer vid val lotten mellan lika rösttal, men blir i övriga fall den mening beslut, som ordföranden biträder. Vid omröstning för tillsättande av tjänstebefattning skall förfaras såsom vid val.

Val av församlingsdelegerade, ävensom i Stockholms kyrkliga sällighet suppleanter, av kyrkoråd och sådan församlingens nämnd, som sägs i 57 § 2 mom., samt av revisorer och revisorssuppleanter, som avses i 77 §, så ock av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skola företagas till avgörande av kyrkofullmäktige, skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

¹⁴ Om ordföranden med KF:s gillande »satt streck» för anmälda talare, kan talare som senare anmäler sig ej vägras ordet, R 1959 E 13. KF äger över huvud icke genom beslut inskränka yttranderätten.

¹⁵ Bestämmelsen är ny. För äldre rätt se R 1950 s. 118.

Förevarande paragraf, som motsvarar 22 § KML, handlar om förfarandet vid fattande av beslut i KF. Detta förfarande gestaltar sig olika allteftersom fråga är om beslut i sakärende eller om val. Vi behandlar därför dessa båda ämnen vart för sig.

Beslutförfarande i sakärende

När överläggning i sakärende förklarats avslutad, redogör ordföranden först för de under överläggningen framställda *yrkandena*. För detta ändamål begagnar han sig av den förut omnämnda uppteckningen; yrkande på bifall till beredningsorganets hemställan omnämnes först. Har yrkande formulerats skriftligt, uppläser han det skrivna. För varje yrkande anges den eller de fullmäktige, som framställt yrkandet. Sedan ordföranden redogjort för yrkandena, förvissar han sig genom fråga till de närvarande om att yrkandena är riktigt uppfattade.¹

Ordföranden är i princip skyldig att ställa varje under överläggningen framställt yrkande under *proposition*. Förutsättning är emellertid, att yrkandet faller inom ramen för det behandlade ärendet. Är så ej fallet, har man att göra med ett särskilt förslag, en ny fråga varom beslut kan fattas först efter beredning och kungörelse. Ordföranden skall vägra proposition på yrkandet, och hans vägran kan icke bli föremål för KF:s prövning.² Förmenar ordföranden att ett yrkande eljest är olagligt, det går exempelvis ut på en åtgärd som faller utanför KF:s kompetens, bör han vägra att ställa yrkandet under proposition. Men då kan fullmäktig påkalla beslut av KF i frågan.³

¹ Underlåter någon, som framställt yrkande, att göra anmärkning mot ordförandens återgivande av detsamma, torde han ej sedan kunna göra gällande att fel begåtts.

² Jfr ovan s. 68 och R. 1950 s. 118. Efter besvär över beslut i ärendet kan emellertid frågan huruvida propositionsvägran varit befogad prövats av besvärsmyndighet.

³ Låter KF vid ordförandens propositionsvägran bero, föranleder denna ej upphävande i besvärsväg av fattat beslut i ärendet. Detsamma gäller ordförandens underlåtenhet att ställa visst yrkande under proposition, R 1966 E 2. Om propositionsvägran och underlåtenhet att ställa proposi-

Då ordföranden övergår till att ställa proposition på det eller de under överläggningen framställda yrkandena, har han att iakttaga regeln att proposition skall ställas så att den kan besvaras med ja eller nej. För övrigt är olika situationer tänkbara.

Har ingen yttrat sig i ärendet eller under överläggningen endast framställts yrkande om bifall till beredningsorganets hemställan, göres proposition på bifall till denna. Finner ordföranden frågan med ja besvarad,⁴ tillkännagiver han detta och befäster efter ett kortare uppehåll, om ingen begär votering, beslutet med klubbslag. Om ordföranden däremot icke finner den framställda frågan med ja besvarad, ställer han proposition på avslag och meddelar därefter vilken av de båda frågorna han finner med ja besvarad, varefter det sålunda angivna beslutet befästes med klubbslag om votering ej begäres.⁵

När två eller flera yrkanden framställts under överläggningen, blir förfarandet mera komplicerat. En viktig regel är att man skall skilja på *formella yrkanden och reella*, yrkanden som rör proceduren och yrkanden som rör den i ärendet behandlade saken. Yrkande på remiss eller bordläggning är av formell natur. Sådant yrkande måste avgöras innan man går in på realiteten,⁶ ty bifall till yrkandet innebär att ärendets behandling uppskjutes till ett senare sammanträde.

Om både remiss och bordläggning yrkats, ställes först proposition på *remissyrkandet*, som till skillnad från bordläggningsyrkandet icke blott går ut på uppskov med avgörandet utan innehåller något därutöver. Bifalles remissyrkandet, är därmed ärendet vid detta sammanträde slutbehandlat. Avslås det ställes *bord-*

tion se vidare Sundberg, Kommunalrätt s. 235 f., JO 1936 s. 139 ff. och rättsfallen R 1924 E 92, 174, 1925 E 6. 67, 1929 E 220, 233, 1931 E 243, 1933 E 91, 130, 1934 E 189, 1935 E 190, 1940 S 47.

⁴ Om ingen säger något, anses frågan besvarad med ja och klubbfast beslut blir gällande, R 1936 E 132.

⁵ Jfr RAMSTEDT s. 77. Ordföranden bör ej förklara en av honom framställd fråga besvarad med nej. När en fråga förklaras besvarad med ja blir följden, att de som biträder den mening ordföranden funnit vara majoritetens kommer att i votering, om sådan äger rum, rösta ja.

⁶ Se R 1934 E 279, 1937 E 38.

läggningsyrkandet under proposition. Först om jämväl detta yrkande avslås går man till beslut i själva saken.⁷

Föreligger två eller *flera sakyrkanden*, bör ordföranden meddela KF hur han avser att ställa propositioner på dessa och inhämta KF:s godkännande av den föreslagna propositionsordningen. Om någon fullmäktig är av annan mening än ordföranden, har han att giva det tillkänna innan beslut i frågan klubbfästs.⁸

Enklast gestaltar sig propositionsordningen om med avseende på ett förslag, exempelvis beredningsorganets hemställan, yrkats såväl bifall som avslag. Då ställes dessa yrkanden mot varandra. En annan situation föreligger när yrkanden framställts dels på bifall till ett framlagt förslag oförändrat och dels på ändring i detsamma på en eller flera punkter. Man har då att ställa varje ändringsyrkande för sig under proposition. Sedan beslut fattats rörande ändringsyrkandena, göres proposition på bifall till förslaget i övrigt. Föreligger dels yrkande på bifall till ett förslag oförändrat, dels ändringsyrkanden och dels yrkande på avslag, ställes först avslagsyrkandet under proposition. Bifalles detta yrkande är saken därmed avgjord; i motsatt fall har man att ställa propositioner på ändringsyrkandena vart för sig och därefter på bifall till förslaget i övrigt. Liknande blir förfaringsättet när i ett anslagsärende yrkats dels bifall med olika belopp och dels avslag. Man ställer då först avslagsyrkandet under proposition.⁹ Faller detta yrkande, göres därefter propositioner på bifallsyrkan-

⁷ Annan mening rörande ordningen mellan bordläggnings- och remissyrkande SUNDBERG, Kommunalrätt s. 237. Det förfarande RAMSTEDT s. 82 förordar kan i varje fall icke användas vid sammanträde med KF. Man måste skilja på bordläggning och remiss både med hänsyn till deras innebörd och därför att bordläggning enligt 23 § 3 st. kan beslutas av en minoritet.

⁸ Se ovan s. 68. I R 1926 E 148 var propositionsordningen felaktig, men då erinran däremot ej gjorts och votering ej heller begärts, avslogs anförda besvär, jfr R 1931 E 243, 1941 E 49.

⁹ Jfr R 1930 E 236. Föreligger i ärende som ej rör anslag två olika bifallsyrkanden jämte yrkande på avslag, ställes först avslagsyrkandet under proposition. Faller detta yrkande, ställes de båda bifallsyrkandena mot varandra.

dena vart för sig. Beslutas ett belopp, är yrkande på lägre belopp förfallet.¹⁰

När ordföranden framställt proposition, avvaktar han ledamöternas svar. Får han ej något tydligt intryck av svaret, kan han upprepa propositionen. Men sedan måste han bestämma sig och ange hur han anser att svaret utfallit.¹¹ Därtill bör han föga ett uttalande om vad KF:s beslut enligt hans mening går ut på. Efter ett kortare uppehåll klubbfäster han beslutet, om ingen begär votering.

Har *votering* begärts, vilket skall ske senast vid klubbslaget, konstaterar ordföranden detta med uttalande att votering är begärd och skall äga rum. Han tillkallar så två eller flera fullmäktige för att som *rösträknare* biträda vid voteringen och kontrollera resultatet av densamma.¹²

Därefter har ordföranden att formulera *voteringsproposition*. Denna skall som *huvudproposition*, på vilken röstas ja, upptaga det yrkande som ordföranden funnit bifallet. Mot huvudpropositionen skall ställas en *kontraposition*, på vilken den som ej vill bifalla huvudpropositionen har att rösta nej. Föreligger beträffande ett förslag yrkanden på bifall och avslag, ställes proposition på bifall till förslaget mot proposition på avslag på det samma. När två yrkanden eljest står emot varandra, lyder huvudpropositionen på bifall till det ena och kontrapositionen på bifall till det andra.¹³

¹⁰ Se exempel nedan s. 214. De i texten behandlade situationerna torde vara de som vanligen förekommer i praktiken. I övrigt bör följande iakttagas. Utesluter flera yrkanden varandra kan blott ett av dem bli beslut, och man måste då ställa propositioner på yrkandena i ett sammanhang för att utröna vilket av dem som stödes av majoriteten. Om däremot yrkanden ej utesluter varandra, t. ex. ett huvudyrkande och ett eller flera tilläggsyrkanden, fattas beslut om vart och ett av dem för sig.

¹¹ Somliga ordförande brukar alltid »höra ja» på beredningsorganets hemställan. Ledamöterna vet då att den som vill bifalla denna har att rösta ja i en kommande votering.

¹² I fråga om proportionellt val finns uttrycklig föreskrift därom i 2 § 1 st. PVL, se nedan s. 202. Rösträknare bör emellertid tillkallas vid varje votering såväl i sakärende som vid val. Bestämmelse om tillkallande av rösträknare finns stundom i arbetsordning.

¹³ Den som vill bifalla herr A:s yrkande röstar ja. Den det ej vill röstar nej. Vinner nej har herr B:s yrkande bifallits.

Finns utom det yrkande huvudpropositionen innefattar två eller flera yrkanden, som kan ställas mot förstnämnda yrkande, måste man bestämma vilket av dessa senare som skall upptagas som kontraposition. Det sker genom att ordföranden beträffande vart och ett av yrkandena ställer fråga om det antages till kontraposition. Sedan har ordföranden att meddela vilket yrkande han funnit antaget och klubbfästa detta beslut. Votering kan emellertid begäras härom. Föreligger ett flertal yrkanden, kan det bli en serie av voteringar innan man avgjort vilket yrkande som skall upptagas som kontraposition i huvudvoteringen.¹⁴

Sedan ordföranden formulerat voteringspropositionen föredrager han den och tillfrågar KF huruvida den godkännes (*justering av voteringsproposition*).¹⁵ Besvaras frågan med ja, klubbfäster ordföranden beslutet, upprepar den godkända voteringspropositionen och giver därtill tydlig anvisning om vad det innebär att rösta ja och att rösta nej. Därefter röstas om de båda yrkanden, som ingår i voteringspropositionen.

Votering sker *efter upprop och öppet*,¹⁶ så att varje närvarande fullmäktig när han uppropas svarar ja, nej eller avstår.¹⁷ Uppropet verkställes av någon, som ordföranden därtill anmodar, med ledning av den förut nämnda uppslagslistan.¹⁸ Efter upp- ropet frågar ordföranden om samtliga närvarande fullmäktige uppropats. Anmäler sig då icke någon, förklarar han voteringen avslutad. Sedan denna förklaring klubbfästs får någon röst ej vidare avgivas.¹⁹

¹⁴ Ett exempel på förfarandet vid bestämmande av kontraposition finns nedan s. 221.

¹⁵ Om de närvarande godkänt voteringsproposition torde besvär, som grundas på att den skulle varit felaktig, böra ogillas.

¹⁶ Slutna votering förekommer när fråga är om tillsättande av tjänstebefattning, däremot ej vid upprättande av förslag till sådan befattning, R 1935 s. 114.

¹⁷ Beslut som när öppen votering skolat äga rum fattats med slutna votering har efter klagan upphävts, R 1951 E 12, 1958 E 37.

¹⁸ Ett exemplar av listan bör tillhandahållas rösträknare, så att denne kan följa voteringen.

¹⁹ R 1919 s. 147, 1947 E 75.

Under ordförandens ledning sammanräknas så rösterna, varpå ordföranden meddelar resultatet, angiver det beslut KF genom voteringen fattat och *klubbfäster beslutet*. I regel bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna; undantag gäller enligt 17 § 1 mom. 3 st. för visst beslut om kungörande i tidning och enligt 23 § 3 st. för visst beslut om bordläggning. Vid lika rösttal blir den mening beslut, som ordföranden biträder (utslagsröst).²⁰

Emedan votering efter upprop är en ganska omständlig voteringsform händer det stundom att man använder annan metod, såsom handuppräckning eller uppresning, för att utröna om majoritet för visst yrkande föreligger. Sådant förfarande har endast betydelse som försöksvotering. Om en fullmäktig begär det innan beslut klubbfästs, skall votering efter upprop ske.²¹

Val inom fullmäktige

Har under överläggning i valärende framställts formellt yrkande, exempelvis på bordläggning, avgöres detta yrkande först.

Valförrättningen börjar med att ordföranden angiver namnen på den eller de kandidater, som föreslagits under överläggningen, och förvissar sig om att namnen är riktigt uppfattade. Sedan ställer ordföranden proposition.¹

Avser valet ett mandat och blott en person är föreslagen, tillfrågas KF om de vill välja denne. Skall flera väljas och endast motsvarande antal personer är föreslagna, ställes samma fråga

²⁰ Ordföranden är skyldig att vid lika rösttal tillkännagiva vilken mening han biträder, även om han tidigare förklarat sig avstå från att rösta, R 1958 s. 25. I RegR hade emellertid den meningen förespråkare, att utslagsröst i sådant fall tillkommer vice ordföranden, om denne deltagit i voteringen.

²¹ R 1929 E 163, 1933 E 122, 1937 s. 82, 1941 E 90, 1945 E 108, 1951 E 41, 1959 E 61. I R 1943 E 74 fattades efter uppresning beslut, vilket klubbfästes. Sedan begärdes votering, som utföll på annat sätt. Det första beslutet ansågs gällande.

¹ Anser ordföranden föreslagen person icke valbar, skall han förklara sig icke kunna ställa val av denne under proposition. Fullmäktig äger emellertid påkalla KF:s beslut i frågan, R 1928 E 223, 1929 E 220, vilket sedan får prövas i besvärsväg.

med avseende på envar av dem.² Vid jakande svar klubbfastes beslut särskilt för var och en. Är flera föreslagna än det antal som skall väljas, ställer ordföranden för var och en föreslagen person fråga om denne väljes.³ Därefter anger han vilken eller vilka av de föreslagna han funnit utsedd eller utsedda och klubbfäster beslutet.

Det nu angivna tillvägagångsättet kan komma att ändras genom att *votering* begäres. Begäran om votering kan framställas under överläggningen och därefter ända tills ordföranden klubbfast valbeslut. Har votering begärts innan ordföranden ställt proposition, göres ej någon sådan.⁴

Votering sker efter *upprop med slutna valsedlar*. Det innebär att den som deltagar i voteringen vid upprop avlämnar en valsedel, som är vikt eller hoprullad på sådant sätt, att man icke vid dess avlämnande kan se vilket eller vilka namn den upptager.⁵ Några bestämmelser om hur valsedel skall vara beskaffad finns icke i FSL.⁶ Valsedel kan vara tryckt, maskinskriven eller skriven för hand.⁷ Namn på valsedel, vilket icke fullt otvetydigt

² Föreligger ett enhetligt förslag, t. ex. från en valkommitté, mot vilket förslag ingen opposition rests, kan ordföranden ställa proposition på förslaget såsom en helhet.

³ När två eller flera är föreslagna, får man icke förklara en i sänder vald till dess det antal personer som skall väljas blivit utsedda, R 1929 E 166, 1936 s. 46, E 113. Valet skall ske genom en enda valhandling. Det är också uteslutet att ställa val av samtliga på ett enhetligt förslag uppförda kandidater under proposition med bortseende från annan kandidat. Proposition skall ställas på val av alla valbara personer som föreslagits.

⁴ Då flera mandat skall besättas måste votering avse dem alla, R 1912 s. 184, 1936 s. 46. Man kan icke först enas om något eller några namn och sedan verkställa votering för besättande av övriga mandat.

⁵ Endast om alla i valet deltagande är ense därom får votering ske genom att man väljer mellan två vid sammanträdet framlagda listor, var för sig upptagande namn på personer till det antal som skall utses, R 1919 s. 214, 1921 s. 155, 1922 s. 138, 1923 E 129, 1933 E 119.

⁶ Däremot är med avseende på proportionellt val föreskrifter därom meddelade i 3 § PVL, se nedan s. 203. Dessa får anses delvis tillämpliga även i fråga om annat val.

⁷ Valsedel på linjerat papper godkändes i R 1926 s. 197. SUNDBERG, Kommunalrätt s. 242, framhåller att valsedlar icke får vara av så olika färg eller format, att det vid avlämnandet kan iakttagas hur ledamöterna röstar.

angiver vem som därmed avses, ävensom namn på icke valbar person betraktas som obefintligt. Överstrykning och tillskrivande av namn är tillåtet, likaså rättande av stavfel och tillfogande av adress eller annat i syfte att förtydliga vem som avses med visst namn. Däremot får valsedel icke vara märkt, det vill säga försedd med kännetecken, som kan antagas vara anbragt med avsikt, såsom understrykning eller markering med kryss av visst namn.⁸ För övrigt är reglerna olika beroende på vilken valmetod som kommer till användning.

Val genom votering är antingen *majoritetsval* eller *proportionellt val*. Vid majoritetsval besätter majoriteten samtliga mandat; vid proportionellt val kan även en minoritet bli representerad. Då majoritetsval är en enklare metod, användes den i första hand. Vid majoritetsval tillsättes samtliga mandat genom en enda valhandling. Valsedel vid sådant val måste därför upptaga otvetydigt angivna namn på valbara personer till det antal, som motsvarar antalet av dem som skall väljas. I annat fall kasseras valsedeln.⁹

Proportionellt val av förtroendemän, som nämnes i 3 st., äger rum efter *särskild begäran* därom.¹⁰ Ändamålet med sådant val är att tillgängliga mandat skall fördelas mellan olika grupper i KF i förhållande till deras inbördes styrka.¹¹ I praktiken förekommer proportionellt val ganska sällan. Möjligheten att begära sådant val är likväl av stor betydelse. Den föranleder nämligen grupperna inom KF att på förhand överenskomma om fördelning av mandaten och förena sig om ett förslag, som kan beslutas utan votering. Man slipper då använda den besvärliga och

⁸ I R 1934 S 376 avsågs valsedel märkt, då ett namn på densamma var understruket med blyerts, jfr R 1926 s. 197, 1930 s. 287.

⁹ Se bl. a. R 1911 s. 268, 1924 s. 148, 1926 E 68, 1929 s. 299, 1936 E 141, 1946 s. 155, 1948 E 76.

¹⁰ Proportionellt val kan också äga rum på grund av stadgande i annan lag eller författning. Sålunda kan val av boställsstyrelse enligt 3 § EBO ske proportionellt.

¹¹ Här och i det följande bortses från det i 5 § 2 mom. PVL omnämnda fallet, att endast ett mandat skall tillsättas genom proportionellt val, se nedan s. 208.

tidkrävande proportionella valmetoden men når ändå samma resultat med avseende på mandatens fördelning.

Om förfarandet vid proportionellt val är bestämmelser meddelade i lagen den 15 april 1955 om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunalfullmäktige med mera (PVL). Denna lag jämte förklarande anmärkningar till densamma finns intagen längre fram i föreliggande arbete.¹² Här må blott framhållas, att reglerna om valsedels beskaffenhet är väsentligt olika när det gäller proportionellt val än vid majoritetsval. Valsedel måste vid proportionellt val vara försedd med partibeteckning, placerad överst på valsedeln och således före namnen. Det är icke nödvändigt att antalet namn är detsamma som antalet av dem som skall väljas. Övertaligt namn anses obefintligt. Valsedel behöver endast upptaga otvetydigt angivet namn på en valbar person.

När *votering* begärts, konstaterar ordföranden detta med klubbslag och tillkallar rösträknare. Framställer ej fullmäktig begäran om proportionellt val, förklarar ordföranden att valet skall förrättas som majoritetsval och klubbfäster beslut därom.¹³ Om däremot proportionellt val påyrkas, har ordföranden att utröna, huruvida detta yrkande stödes av tillräckligt antal fullmäktige.¹⁴

Ordföranden frågar då först KF om de önskar att valet skall förrättas proportionellt. Besvaras denna fråga med enhälligt ja, skall proportionellt val äga rum.¹⁵ I annat fall verkställes upprop,¹⁶ varvid de som önskar proportionellt val röstar ja och de övriga nej. Sedan antalet röstande räknats delas det härigenom erhållna talet med det tal, som uppstår när antalet av dem som skall väljas ökas med 1. Det tal som då uppkommer motsvarar det minimiantal jaröster, som krävs för bifall till yrkandet om proportionellt val. Om de väljandes antal är 30 och 4 mandat skall besättas, måste 6 fullmäktige ha röstat ja för att proportio-

¹² Nedan s. 202. Se även protokollsexempel nedan s. 217.

¹³ Jfr R 1936 s. 46.

¹⁴ Underlåtes det, blir valet efter klagan upphävt vare sig den ena eller andra valmetoden använts, R 1929 s. 171, 1936 s. 46, 1945 E 19, 1948 E 71, 1960 E 41, jfr R 1924 E 63, 1936 E 143, 1963 s. 136.

¹⁵ R 1929 E 4.

¹⁶ R 1926 E 20. Omröstningen torde böra ske öppet, då lagen ej synes giva stöd för att göra undantag från huvudregeln om öppen omröstning.

nellt val skall äga rum. Skall valet ske proportionellt, klubbfäs-
ter ordföranden beslut därom.¹⁷

Sedan frågan om vilken valmetod som skall användas sålunda
blivit avgjord, kan det stundom vara lämpligt att ordföranden
meddelar upplysning om hur valsedel, som kommer till använd-
ning, skall vara beskaffad. De som deltagar i voteringen bör om så
erfordras erhålla rådrum för att iordningsställa sina valsedlar.
Efter det att de väljande på tillfrågan förklarar sig redo att rösta,
verkställles upprop.

Vid *upprop för votering* nedlägges valsedlarna under ordför-
randens inseende i en urna eller annan lämplig persedel. Ordför-
randen bör särskilt tillse att röstande icke avlämnar mera än en
valsedel och att denna är vikt eller hoprullad på sätt ovan sagts.
Efter uppropet frågar ordföranden om alla som vill deltaga i
voteringen avlämnat sina valsedlar. Vid jakande svar förklarar
ordföranden med klubbslag voteringen avslutad. Därefter får ej
någon valsedel mottagas.¹⁸

Sammanräkning av de avgivna rösterna börjar med att valsed-
larna öppnas och deras giltighet undersökes. Valsedel som be-
finnes ogiltig skiljes från de övriga. Sedan blir förfarandet olika
allteftersom valet förrättas som majoritetsval eller proportionellt.
Vid sammanräkning i samband med majoritetsval¹⁹ skiljer man
mellan olika sedeltyper, var och en upptagande samma namn.
Den sedeltyp som fått de flesta rösterna bestämmer utgången.
Röster på samma namn från olika sedeltyper får icke samman-
räknas.²⁰ Om sammanräkning vid proportionellt val är bestäm-
melser meddelade i PVL, till vilka hänvisas.²¹

¹⁷ Observeras bör att proportionellt val skall avse samtliga mandat som
skall tillsättas. Man kan t. ex. icke utse några ledamöter i ett KR med ma-
joritetsval och resten proportionellt.

¹⁸ R 1919 s. 147, 1947 E 75.

¹⁹ Sammanräkning vid majoritetsval får icke såsom beträffande samman-
räkning vid proportionellt val är i 2 § PVL medgivet, uppskjutas till
senare dag utan måste äga rum omedelbart.

²⁰ SUNDBERG, Kommunalrätt s. 242. Det kan hända att en person, som
står som första namn på flertalet valsedlar, ej blir vald om dessa val-
sedlar företer splittring i fråga om övriga namn. Man kan emellertid gar-
dera sig häremot genom att begära proportionellt val.

²¹ Se nedan s. 205.

Visar det sig vid sammanräkning att beträffande namn eller sedeltyper föreligger lika rösttal, skiljer lotten dem emellan.²² Ordföranden har ej utslagsröst, enär han då skulle bli tvungen att deklarerera sin ställning och valet således ej i detta hänseende skulle vara slutet. Lottning skall verkställas under kontroll av rösträknare eller särskilt utsedda kontrollanter.²³ Vanligen sker lottning så att två valsedlar, representerande de alternativ som står mot varandra, nedlägges i en urna eller annan lämplig peredel, varefter en av ordföranden tillkallad fullmäktig upptager den ena valsedeln, vilken då faller utslaget.

När sammanräkningen är klar meddelar ordföranden resultatet av densamma. Det kan hända att tillräckligt många personer ej blivit valda på grund av att en eller flera valsedlar är ogiltiga eller ofullständiga. I så fall måste valet göras om.²⁴ Eljest förklarar ordföranden den eller de utsedda personerna valda. Sedan *valbeslut klubbfasts* får valärendet ej upptagas till ny behandling²⁵ utan valet gäller för den tid det avser.²⁶

Val av ledamöter och suppleanter i samma nämnd eller styrelse skall ske genom skilda valhandlingar, varvid ovan angivna regler gäller för båda valen.²⁷ Först sedan val av ledamöter skett bör man företaga suppleantval. Hinder finns ej mot att välja ledamöter proportionellt och suppleanter med majoritetsval.

²² Lottning är obligatorisk. Man får icke ajournera sammanträdet i avvaktn på att någon ytterligare fullmäktig skall komma tillstädes och med sin röst avgöra valet, R 1924 s. 195.

²³ R 1947 s. 151.

²⁴ R 1956 E 49, jfr 1960 E 42.

²⁵ R 1949 E 74, 1960 s. 79. Val kan icke upphävas annorledes än efter prövning av besvär över detsamma. Däremot kan ett i sakärende fattat beslut, såvida det ej gäller enskild rätt som t. ex. arvode, ändras efter laga beredning och kungörelse, R 1945 E 80, 1965 E 50. I det senare fallet ändrade KF ett tidigare av dem fattat beslut angående restaurering av kyrka.

²⁶ Val behöver icke ha vunnit laga kraft för att den valde skall kunna utöva uppdraget, JO 1930 s. 223. Överklagas valet får han tjänstgöra intill dess valet blivit genom lagakraftgående beslut upphävt, såvida han ej av annan anledning frånträder uppdraget.

²⁷ Jfr 7 § PVL, nedan s. 209. Man får ej rösta med en valsedel, på vilken ett flertal personer uppförts, med föreskrift att de som kommer närmast de till ledamöter valda skall anses utsedda till suppleanter, R 1929 s. 238, 1933 E 165.

I samband med majoritetsval av suppleanter skall genom särskilt beslut bestämmas i vilken ordning suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring.²⁸ Föreskrifter härom finns i 40 § 1 mom., 44 § 2 mom. 2 st. och 61 § 1 mom. 3 st. med hänvisningar i 57 § 2 mom. 2 st. och 63 § 2 mom. Man kan besluta att suppleanterna skall inkallas i den ordning de blivit valda, det vill säga nämnda i valprotokollet. Om viss ledamot skall ha en eller flera personliga suppleanter, bestämmas för honom den ordning, i vilken suppleanterna skall inträda. Man bör därvid icke nöja sig med en eller två, utan samtliga suppleanter bör upptagas i ordning för varje ledamot.²⁹ I den mån så icke skett får suppleanterna inträda i den ordning de blivit valda.

Efter valet bör de avgivna valsedlarna förvaras på betryggande sätt, helst under försegling med två närvarande fullmäktiges sigill, till dess valet vunnit laga kraft.³⁰ Skulle valet bli efter besvär upphävt på grund av felaktig sammanräkning, kan besvärmyndigheten då nöja sig med att förordna om ny sammanräkning. Annars får man göra om valet.³¹

26 §

Vill kyrkofullmäktig till ordförande i kyrkorådet eller annan församlingens nämnd eller beredning framställa interpellation i ämne, som tillhör fullmäktiges handläggning, skall interpellationen, skriftligen avfattad, avlämnas till fullmäktiges ordförande före det sammanträde, vid vilket den är avsedd att framställas. Fullmäktige besluta utan föregående överläggning, huruvida interpellationens framställande skall medgivas. Lämnas sådant medgivande, bör interpellationen besvaras senast vid nästa sammanträde.

²⁸ Angående den ordning, vari suppleanter som utsetts genom proportionellt val skall inkallas till tjänstgöring i stället för ledamot, är bestämmelser meddelade i 8 § PVL, nedan s. 209.

²⁹ I R 1954 s. 21 uttalade RegR följande. Det kan icke med laga verkan bestämmas, att suppleant må inträda endast för viss eller vissa ledamöter men icke för andra. Om vid valet endast angivits att suppleant är personlig för viss ledamot bör detta förstås så, att för denne ledamot skall inträda i första hand hans personliga suppleant och i andra hand övriga suppleanter. Om den inbördes ordningen mellan de senare har i sådant fall föreskrift icke givits vid valet. Se vidare nedan s. 220.

³⁰ Se KAIJSER s. 392 och rättsfallen R 1944 s. 140, 1952 I 274.

³¹ Jfr nedan s. 193.

Paragrafen motsvarar 23 § KML.

Interpellationsrätten är avsedd att giva fullmäktig möjlighet att erhålla upplysningar rörande församlingens förvaltning och såmedelst utöva kontroll över denna vid sidan av revisionen. Sedan interpellation överlämnats till ordföranden bör den omedelbart tryckas eller stencileras och tillställas KF:s ledamöter ävensom annan, som interpellationen kan angå.¹ Vid nästa sammanträde tages interpellationen under behandling. Rör den ett ämne, som icke tillhör KF:s handläggning, skall ordföranden vägra proposition på dess framställande. I annat fall har KF att utan föregående överläggning besluta huruvida interpellationens framställande skall medgivas.²

Lämnar KF medgivande, kan interpellationen besvaras omedelbart eller vid nästa sammanträde. Ärende rörande interpellation brukar företagas efter det att övriga ärenden behandlats. Det hör till god ordning att interpellanten och helst även övriga fullmäktige på förhand får del av skriftligt interpellationssvar; i annat fall kan någon verklig debatt i den genom interpellationen väckta frågan svårligen föras. Har svaret utdelats till ledamöterna, behöver någon uppläsning av detsamma ej äga rum utan interpellanten kan genast få ordet och interpellationsdebatten sålunda komma i gång. I denna debatt får även andra än interpellanten och den som besvarat interpellationen delta. Ordförande och vid förfall för honom vice ordförande i nämnd eller beredning har enligt 20 § 2 st. rätt att närvara och yttra sig vid besvarande av interpellation, som framställts till nämndens eller beredningens ordförande.³

När föredragningslistan genomgått bör ordföranden fråga de närvarande, om någon har något ytterligare att andraga till sam-

¹ Föreskrift härom samt om överlämnande på förhand av interpellationssvar kan lämpligen upptagas i arbetsordning.

² Ordföranden bedömer således lagligheten, KF lämpligheten av interpellationens framställande; dock avgör KF om det påkallas även frågan om lagligheten, jfr ovan s. 68. Förmenar någon att beslut att tillåta framställande av interpellation varit olagligt, kan han få frågan prövad i besvärsväg, R 1927 s. 56.

³ Något beslut kan ej fattas i anledning av interpellation. Önskar interpellanten få till stånd ett sådant, har han att väcka motion i frågan.

manträdet. Fullmäktig eller annan som har yttranderätt kan då till ordföranden eller tillstädesvarande representant för KR eller annan nämnd *framställa spörsmål* i ämne som tillhör KF:s handläggning men icke varit under behandling vid sammanträdet.⁴ Den tillfrågade är emellertid ej skyldig att svara. Vägrar han lämna begärd upplysning, får frågande fullmäktig framställa interpellation i saken. Någon debatt i ämnet bör ej tillåtas.

Då ingen vidare begär ordet, frågar ordföranden KF om de behagar åtskiljas. Vid jakande svar förklarar han *sammanträdet avslutat* och klubbfäster förklaringen.

27 §

Ordföranden skall vid kyrkofullmäktigsammanträde föra eller på sitt ansvar låta föra protokoll.

Protokollet skall innehålla förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende, efter en kortfattad redogörelse för dess beskaffenhet, angiva däri framställda förslag och yrkanden, som ej återkallats, samt av kyrkofullmäktige i ärendet fattat beslut, ävensom, där omröstning ägt rum, redogörelse för propositionsordningen och uppgift om huru många röstat för eller emot. Har omröstning skett öppet, skall i protokollet angivas, huru envar röstat.

Justering av protokollet verkställs senast tio dagar efter sammanträdet å tid, som ordföranden bestämmer och vid sammanträdet tillkännagiver, av ordföranden jämte minst två därtill för varje gång av kyrkofullmäktige utsedda närvarande ledamöter. Justering må ock verkställas av fullmäktige antingen genast eller vid nästa sammanträde. Protokollet underskrives, med anteckning om justeringen, av ordföranden och de utsedda justeringsmännen eller, där justeringen verkställts av fullmäktige, av ordföranden och minst två vid sammanträdet närvarande ledamöter.

Senast å andra dagen efter det protokollet justerats skall genom ordförandens försorg justeringen och det ställe, där protokollet finnes tillgängligt, tillkännagivas å församlingens anslagstavla. Tillkännagivandet skall vara försett med uppgift å den dag det anslagits. Det må ej avlägsnas före utgången av stadgad besvärstid. Bevis om dagen för justeringens tillkännagivande skall tillika åtecknas protokollet eller särskilt utfärdas.

⁴ Vid detta tillfälle kan lämpligen avlämnas motion, som färdigställts till sammanträdet.

Paragrafen motsvarar 24 § KML.

Ordföranden är ansvarig för *protokollets riktighet* oavsett vem som uppsatt det. KF kan anställa särskild protokollförare,¹ stundom kallad kyrkonotarie, men för tillsättande av sådan befattning erfordras ordförandens godkännande. Ordföranden är ej skyldig att begagna sig av protokollförarens biträde utan kan själv föra protokollet eller anlita någon annan för protokollföringen.²

Beträffande *protokollets innehåll* kan hänvisas till protokollsformulär, intaget längre fram i detta arbete.³ Vilka ledamöter som närvarit antecknas från den sammanträdeslista, som förut omnämnts.⁴ Redogörelse för behandlat ärendes beskaffenhet brukar lämnas genom hänvisning till handlingarna i ärendet. Skäl som anförts för framställda förslag och yrkanden behöver ej antecknas. Men om det sker, måste samtliga förslag och yrkanden, som framställts i ett ärende, behandlas lika.⁵ Resultatet av öppen votering brukar stundom angivas genom hänvisning till en voterslista, men det blir tydligare och lättare att uppfatta om namnen på dem som röstat ja, på dem som röstat nej och på dem som avstått från att delta i omröstningen utsättes i protokollet. Klart är att alla vid sammanträde fattade beslut skall protokollföras; ett beslut som ej upptagits i protokollet saknar laga verkan.⁶

Tiden, inom vilken *justering genom särskilda justeringsmän* skall ske, har satts till tio dagar. Som förut omnämnts bör justeringsmän utses vid sammanträdet början, så att de kan göra erforderliga anteckningar för kontroll av protokollets avfattning.⁷

¹ Prop. 1961 s. 170.

² Eftersom ordföranden är ansvarig för protokollföringen bör han ha rätt att på KF:s bekostnad för densamma anlita det biträde han önskar.

³ Nedan s. 211.

⁴ Ovan s. 83. Det är mindre lämpligt att i protokollet endast hänvisa till denna. Ordet »ledamöter» torde i förevarande sammanhang utöver fullmäktige inbegripa annan närvarande, som har yttranderätt.

⁵ Uppenbart är att protokollet icke får ha någon tendensiös karaktär utan måste vara fullt objektivt, jfr JO 1911 s. 54.

⁶ R 1952 s. 100. Beslutet fanns ej upptaget i det justerade protokollet, mot vilket icke i laga ordning anmärkning framställts.

⁷ Justeringsman är underkastad ämbetsansvar enligt 20 kap. brottsbalken.

Samtidigt bör ordföranden tillkännagiva vilken dag protokollet kommer att justeras.⁸ Det är ej nödvändigt att ordföranden och justeringsmännen sammanträffar och gemensamt verkställer justering. Ofta händer det att ordföranden först underskriver protokollet med anteckning om justeringen,⁹ varefter de särskilt utsedda justeringsmännen infinner sig senare och påtecknar protokollet. Om justeringsman anser sig ej kunna godkänna protokollets avfattning, bör han vända sig till ordföranden för att få rättelse. Erhålles ej sådan har justeringsmannen att underskriva protokollet med tillkännagivande av hur detsamma enligt hans mening bort avfattas.¹⁰ Om någon finner det justerade protokollet oriktigt, kan han överklaga beslut i ärende, som beröres därav, ävensom göra skriftlig anmälan till KF, vilken bör delgivas KF vid nästa sammanträde.

KF kan själva verkställa justering antingen genast eller vid nästa sammanträde. *Omedelbar justering* förekommer då man önskar utan tidsutdräkt expediera ett fattat beslut. Observeras bör att det icke är beslutet utan protokollet rörande det ärende vari beslutet fattats som skall justeras. Detta protokoll måste således utskivas, om det ej uppsatts på förhand, och uppläsas för KF, som tillfrågas om de godkänner avfattningen.¹¹ Denna skall också granskas av de för sammanträdet utsedda justeringsmännen eller, om sådana ej utsetts, av två vid sammanträdet närvarande ledamöter, vilka har att med anteckning om justeringen i denna del underskriva protokollet. För justering, som KF själva verkställer vid nästa sammanträde, har någon särskild frist ej föreskrivits. Sådan justering torde sällan förekomma i praktiken.

⁸ Ordförandens underlåtenhet att vid sammanträde tillkännagiva när protokollet skall justeras gör ej på sammanträdet fattat beslut ogiltigt, R 1946 E 88, 1957 E 39.

⁹ Har vice ordförande lett handläggningen av ärende skall han underskriva och justera protokollet med avseende på ärendet.

¹⁰ Däremot får justeringsman icke företaga ändring i protokollets text genom strykning eller överskrivning, jfr R 1932 E 31. Vid oenighet om protokollets avfattning kan ordföranden till KF:s avgörande hänskjuta frågan därom, R 1936 s. 66, jfr 1912 s. 94.

¹¹ STRÖMBERG framhåller s. 67 att vid omedelbar justering av en paragraf i protokollet måste denna genast bestämmas till sin ordalydelse.

Tillkännagivande av justering sker genom anslag på församlingens anslagstavla, varom bevis åtecknas protokollet eller särskilt utfärdas. Därest KF begagnar sin möjlighet att endast i viss del själva justera protokollet, vilket är det vanliga fallet, kan tillkännagivande av justeringen ske omedelbart eller också sedan återstående delar av protokollet justerats. Omedelbart tillkännagivande möjliggör snabbare expediering. När justeringen i sin helhet tillkännagives vid ett och samma tillfälle, kommer gemensam besvärstid att löpa för alla vid sammanträdet fattade beslut.¹²

28 §

Den som vid kyrkofullmäktigsammanträde deltagit i avgörandet av ärende äger anföra reservation mot det fattade beslutet. Reservation skall anmälas innan sammanträdet avslutas samt, om den närmare utvecklas, avfattas skriftligen och avgivas sist vid justeringen av protokollet.

Paragrafen motsvarar 25 § KML.

Endast den som deltagit i avgörande av ärende äger anföra reservation.¹ Har ärende avgjorts utan votering, kan var och en som icke uttryckligen avstått från att delta i beslutet reservera sig.² Reservation får anföras även om av protokollet framgår hur reservanten röstat i votering, varigenom ärendet avgjorts.³

Reservation kan anföras i muntlig eller skriftlig form. Den måste alltid anmälas före sammanträdet slut, varefter reservanten har möjlighet att före justeringen av protokollet avlämna

¹² Besvärstid räknas enligt 89 § 1 mom. 2 st. från den dag då justering tillkännagivits på församlingens anslagstavla, jfr nedan s. 190. Observeras bör att anslaget ej får tagas ned förrän besvärstiden utgått.

¹ Reservation skall anföras av en eller flera fullmäktige personligen. En partigrupp eller annan sammanslutning inom KF kan ej reservera sig genom sin ordförande eller annorledes, jfr ovan s. 78.

² R 1952 s. 130. Reservant behöver ej ha ställt något yrkande eller över huvud ha yttrat sig under överläggning i ärendet.

³ R 1955 s. 134.

den skriftligen avfattad.⁴ I protokollet skall reservation upptagas i anslutning till det beslut den avser, varvid anges namn på den eller de fullmäktige som reserverat sig.

29 §

Så snart kyrkofullmäktiges protokoll blivit justerat, skall avskrift av protokollet överlämnas till kyrkorådet och utdrag därav tillställas de övriga nämnder, åt vilka verkställighet av kyrkofullmäktiges beslut uppdragits.

Kyrkofullmäktiges protokoll och andra arkivhandlingar skola förvaras i kyrkoarkiv. I fråga om vården av nämnda protokoll och arkivhandlingar skall gälla vad som finnes föreskrivet om sådant arkiv.

Den som med begagnande av sin rätt enligt tryckfrihetsförordningen tagit avskrift av kyrkofullmäktiges protokoll äger att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

Paragrafen motsvarar 26 § KML.

KR skall såsom församlingens styrelse erhålla en fullständig avskrift av protokollet, även om KR ej har att verkställa något i detsamma upptaget beslut. Annan nämnd skall tillställas utdrag av protokollet innefattande den eller de paragrafer i detsamma, vari finns intaget beslut som nämnden har att verkställa.

Kyrkoarkiv vårdas av pastor. Detta åliggande har sin grund i KL:s föreskrift att pastor är ansvarig för kyrkans egendom.¹ Bestämmelser om vården av kyrkoarkiv finns i allmänna arkivstadgans den 10 november 1961² med tillhörande författningar. Enligt stadgans 2 § bör arkiv omsorgsfullt vårdas av den, under vars närmare tillsyn det är ställt, i förevarande fall pastor. Kyrkoarkiv står under tillsyn av landsarkiv och kan inspekteras av biskop och kontraktsprost.

Enligt 2 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen skall allmän handling, som ej skall hållas hemlig, på begäran genast eller så snart

⁴ Reservant kan däremot icke fordra, att en muntligen avgiven reservation skall närmare utvecklas i protokollet, R 1961 s. 137.

¹ GLIMELIUS s. 30. GLIMELIUS hänvisar till S. JOHNSSON, Hur man kan förteckna ett kyrkoarkiv (Lund 1962).

² SFS 1961 nr 590.

ske kan utan avgift tillhandahållas den som för läsning eller avskrivning på stället önskar taga del därav.² Allmänna handlingar är enligt 2 kap. 2 § samma förordning bland annat alla hos kommunalmyndighet förvarade handlingar. Sådant bevis om avskrifts riktighet, som nämnes i 3 st., torde kunna begäras hos och utfärdas av pastor, ordföranden eller särskild protokollförare.

Önskar någon före justeringen taga del av uppsatt protokoll, torde ordföranden kunna bevilja detta. Men någon rätt att få del av ojusterat protokoll finns ej, eftersom protokoll först sedan det justerats är att betrakta som allmän handling.

30 §

Kyrkofullmäktiges förhandlingar skola vara offentliga; dock må fullmäktige för visst ärende besluta, att överläggningen skall hållas inom stängda dörrar.

Ordföranden vakar över ordningen vid kyrkofullmäktigsammanträde samt kan varna och, efter förutgången varning, låta utvisa envar, som förhåller sig oskickligt. Uppstår oordning, som ordföranden icke kan avstyra, äger han upplösa sammanträdet.

Paragrafen motsvarar 27 § KML.

Att ett sammanträde är offentligt innebär att envar äger närvara vid detsamma så långt utrymmet räcker. KF kan besluta att överläggning i visst ärende skall hållas inom stängda dörrar, varvid endast i 20 § nämnda personer får närvara, men fattande av beslut måste alltid försiggå offentligt.¹ Ordförandens åtgärd att utvisa någon kan icke särskilt överklagas.² Störande av kommunal förrättning är straffbelagt i 16 kap. 4 § brottsbalken.

² Se MALMGREN m. fl., Sveriges grundlagar 9 uppl. (Sthlm 1966) s. 237 ff., Offentlighetsprincipen och myndigheterna, handledning utgiven av justitiedepartementet och Stockholms stad (Lund 1965) samt JO 1967 s. 316 angående skyldighet att tillhandahålla handling som inkommit till KR.

¹ Vid s. k. enskild sammankomst kan beslut med laga verkan icke fattas, R 1934 S 256.

² R 1944 s. 162.

31 §

1 mom. Kyrkofullmäktige må besluta, att till kyrkofullmäktig skall enligt de grunder kyrkofullmäktige bestämma utgå traktamente för särskilda av uppdraget föranledda kostnader för uppehälle samt ersättning för resekostnader och andra med uppdraget förenade utgifter.

Efter kyrkofullmäktiges bestämmande må till kyrkofullmäktig jämväl utgå arvode för det arbete som är förenat med uppdraget. Arvodet må icke överstiga vad som är skäligt med hänsyn till göromålets omfattning och art samt den tid som kan beräknas åtgå för uppdraget. *Lag den 11 maj 1962.*

2 mom. Kyrkofullmäktige äga, i fall som avses i författning om allmän försäkring, träffa överenskommelse att utgående arvoden skola anses som inkomst av anställning. *Lag den 11 maj 1962.*

3 mom. Vad i 1 och 2 mom. stadgas om kyrkofullmäktig skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot av beredning och suppleant för sådan ledamot. *Lag den 11 maj 1962.*

Paragrafen motsvarar 28 § KML.

Genom 1962 års lagändring infördes nya bestämmelser om gottgörelse till kommunala förtroendemen.¹ En skillnad mellan 28 § KML och 31 § FSL föreligger i så måtto, att möjlighet saknas att bevilja pension till förtroendeman i församling. Enligt hänvisningsbestämmelser är reglerna i 31 § gällande även för KF i samfällighet, 33 §, och för FD, 41 §.²

1 mom. Förtroendeman har icke någon rätt att få arvode, traktamente eller ersättning för resekostnader eller andra utgifter. Församling har emellertid möjlighet att gottgöra förtroendeman för arbete och omkostnader, som är förenade med hans uppdrag. Församling kan bestämma såväl om gottgörelse över huvud skall utgå som vilka grunder därvid skall tillämpas. Vid fattande av beslut härom bör man följa mera allmänt vedertagna normer.³ Giltigheten av beslut om gottgörelse är ej begränsad

¹ Prop. 1962 nr 71, KU utl. 1962 nr 15.

² Särskilda bestämmelser om ersättning till ledamot av KR och nämnd finnes i 59 § och till revisor i 77 § 5 st. Dessa hänvisar till 31 § 1 och 2 mom. Till bestämmelsen i 59 § hänvisas i sin tur i 62 § 1 st. och 63 § 2 mom. 1 st. beträffande KR i samfällighet. Rörande KS se 38 §.

³ Jfr MCGÅRD s. 75. Kommunförbunden har till ledning för kommunerna på statsmakternas uppfordran utarbetat oförbindande normalreglementen rörande gottgörelse till kommunal förtroendeman.

till viss tid utan beslutet gäller till dess det upphäves eller ersättes med ett nytt beslut.⁴

2 mom. Arvode till förtroendeman men ej ersättning för omkostnader är i princip pensionsgrundande enligt lagen den 28 maj 1959 om allmän tilläggspension.⁵ Församling kan träffa överenskommelse om att arvode till förtroendeman skall anses som inkomst av anställning, vilken avses i nämnda lag. Sådan överenskommelse innebär, att inkomst blir pensionsgrundande då den uppgår till 300 kronor för år och att pensionsavgiften betalas av församlingen. Lagens lydelse möjliggör liknande anordning beträffande andra sociala försäkringar.

3 mom. Här avses endast suppleant, som är närvarande vid sammanträde utan att därigenom inträda i ordinarie ledamots ställe. Suppleant, som tjänstgör i stället för ledamot, får gottgörelse efter samma grunder som gäller för denne, varvid arvode för sammanträde bör beräknas därest ordinarie ledamot åtnjuter årsarvode. Man behöver i övrigt icke bestämma arvode till suppleant till samma belopp som utgår till ordinarie ledamot.

Kyrklig samfällighet

32 §

Skola kyrkofullmäktige utses för kyrklig samfällighet, bestämmet Konungen fullmäktiges antal.

Av det för samfällighet bestämda antalet fullmäktige skall varje i samfälligheten ingående församling utse en samt därutöver det antal, som belöper på församlingen efter den beräkningsgrunden, att en fullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande det som erhålles, då samfällighetens hela folkmängd delas med det återstående antalet fullmäktige för hela samfälligheten. Därest det antal fullmäktige, som med tillämpning av nämnda regel bör utses, icke uppgår till det för samfälligheten bestämda antalet, skola för ernående av detta antal de församlingar, vilkas folkmängd mest överstiger omfördälda tal, vara berättigade att var för sig välja ytterligare en fullmäktig. Antalet fullmäktige, som i enlighet med dessa

⁴ Om arvode bestämts för år, kan beloppet därav ej nedsättas genom senare beslut fattat under det löpande året, R 1962 s. 16.

⁵ För det följande se närmare GLIMELIUS s. 32.

föreskrifter skola utses av varje församling, bestämmas av länsstyrelsen i god tid före valet. *Lag den 27 maj 1966.*

Genom lagändringen år 1966 upphävdes paragrafens förutvarande 1 mom., enligt vilket KF:s i den kyrkliga samfälligheten i Göteborg antal skulle vara sextio.¹ Den generella regeln att Konungen bestämmer KF:s antal gäller således numera även för den kyrkliga samfälligheten i Göteborg.²

Bestämmelserna om fördelning av antalet fullmäktige på de olika i samfälligheten ingående församlingarna har utformats så, att varje församling får minst en ledamot i KF. Omprövning av fördelningen av antalet fullmäktige på de särskilda församlingarna skall ske före varje allmänt val. Sådan omprövning åligger LS.³ Enligt 39 § 2 mom. 4 st. tillämpas den här stadgade beräkningsgrunden även vid fördelning av FD i samfällighet utanför Stockholm.

33 §

Beträffande fullmäktige i kyrklig samfällighet skall i övrigt vad i 9—31 §§ är stadgat med avseende å fullmäktige i församling äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av följande särskilda bestämmelser.

a) Vid val av fullmäktige skall varje i samfälligheten ingående församling utgöra en valkrets. Konungen äger förordna, att valbarheten skall vara inskränkt inom församling.

b) Vad som stadgas om kyrkoråd skall avse samfällighetens kyrkoråd.

c) Kungörelser och tillkännagivanden skola anslås å en av samfälligheten på lämplig plats anordnad anslagstavla (samfällighetens anslagstavla).

¹ Se Prop. 1966 nr 84, KU utl. 1966 nr 34. Ändringen föranleddes av en framställning från KF i den kyrkliga samfälligheten i Göteborg, vari anfördes att folkmängden och antalet församlingar i Göteborg ökats så att det kunde vara påkallat att välja ett större antal fullmäktige än sextio.

² Genom beslut 16 juni 1966 har Konungen bestämt att antalet kyrkofullmäktige i samfälligheten från 1 jan. 1967 skall vara åttio.

³ Uttrycklig bestämmelse därom har ansetts onödig, Prop. 1961 s. 174.

d) Då fullmäktige i kyrklig samfällighet första gången skola sammanträda, utfärdas kungörelse därom av ordföranden i kyrkofullmäktige i den till folkmängden största av de i samfälligheten ingående församlingarna eller, vid hinder för honom, av vice ordföranden i samma församlings fullmäktige. Därest fullmäktige icke finnas i nämnda församling, utfärdas kungörelsen av ordföranden i församlingens kyrkostämma eller, vid hinder för honom, av stämmans vice ordförande.

e) Vid sammanträde med fullmäktige i kyrklig samfällighet äger, utom personer som avses i 20 § andra stycket, jämväl ordförande eller vice ordförande i församlings kyrkoråd, ändå att han icke är fullmäktig, att vid behandling av fråga, som angår församlingen särskilt, vara tillstädes och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Där samfälligheten omfattar församlingar tillhörande olika pastorat, tillkommer rätten för kyrkoherde att vara tillstädes och deltaga i överläggningarna den av församlingarnas kyrkoherdar, som domkapitlet därtill utser. I Göteborgs kyrkliga samfällighet skall sådan rätt tillkomma två av församlingarnas kyrkoherdar.

f) Avskrift av fullmäktiges protokoll skall efter verkställd justering tillställas även kyrkoråd i församling, som ärende angår. Om Konungen så förordnar, äga fullmäktige förvara protokoll och andra arkivhandlingar annorstädes än i kyrkoarkiv.

Med avseende på KF i samfällighet gäller i huvudsak samma regler som i fråga om KF i församling. Vissa undantagsbestämmelser har emellertid ansetts erforderliga, vilka upptagits i förevarande paragraf. Beträffande de särskilda punkterna i densamma må följande anföras.

a) Som regel gäller att valbarhet till KF ej är inskränkt till viss församling.¹ Konungen kan emellertid för viss samfällighet förordna om undantag från denna regel.² Anledning därtill bör naturligtvis vara att det kan anses vara av särskild betydelse att varje församling erhåller egna representanter.

c) Angående anslagstavla hänvisas till vad därom anförts i anmärkningarna under 17 §.

¹ Detta överensstämmer med tidigare praxis, R 1932 s. 10.

² Sådant förordnande har meddelats beträffande ett mindre antal samfälligheter, dock icke med avseende på Göteborgs kyrkliga samfällighet, där valbarheten tidigare var inskränkt till församling, se Prop. 1961 s. 174.

e) Församling företrädes av KR:s ordförande eller vid förfall för honom dess vice ordförande. Sådan representant har dock endast rätt att deltaga i behandling av ärende, som särskilt angår hans församling. KF prövar huruvida sådan rätt föreligger.

Kyrkoherde i församling, som ingår i samfällighet, äger ej i denna sin egenskap närvara och yttra sig vid sammanträde med KF. Omfattar samfällighet ett pastorat, har kyrkoherden i detta rätt att närvara och deltaga i överläggning. För att i annat fall de prästerliga synpunkterna skall komma till uttryck har sådan rätt tillagts en, i Göteborgs kyrkliga samfällighet två av kyrkoherdarna i de till samfälligheten anslutna församlingarna. Domkapitlet utser därtill en, respektive två av kyrkoherdarna; förordnande bör avse KF:s mandattid.³

³ Meddelande om förordnande bör vara KF till handa innan de första gången sammanträder under mandatperioden.

3 kap. Om kyrkostämman

34 §

Beträffande rösträtt å kyrkostämman skall vad i 9 § stadgas om rösträtt vid val av kyrkofullmäktige äga motsvarande tillämpning.

Lagen innehåller icke några bestämmelser om röstlängd vid kyrkostämman.¹ Det är emellertid tydligt att röstlängd måste finnas tillgänglig, om beslut skall kunna fattas genom votering, ty man måste ju kontrollera att den som deltagit i voteringen är röstberättigad. Ordföranden bör därför tillse att röstlängd finns tillgänglig och vid KS:s början tillfråga de närvarande om någon anmärkning mot röstlängden föreligger. Underlåtenhet härutinnan kan medföra, att på KS fattat beslut efter klagan upphäves.²

35 §

Röstberättigad må genom fullmakt till annan röstberättigad överlåta sin talan och rösträtt å kyrkostämman.

Fullmakt skall vara ställd till viss person samt av utställaren underskriven med angivande av den dag underskrivandet skett. Å fullmakten skall tillika vara av två vittnen tecknat bevis, att densamma egenhändigt underskrivits av utställaren å den dag fullmakten utvisar samt att namnet på den person, till vilken fullmakten är ställd, då fanns utsatt å fullmakten. Är fullmakt ej så underskriven och bevitnad, som nu är sagt, är den ogill. Fullmakt äger icke giltighet under längre tid än trettio dagar efter dagen för utfärdandet.

Ej må någon på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mera än en röstberättigad.

¹ Om upprättande av röstlängd se ovan s. 61.

² Se R 1911 s. 212, 1921 E 38, 1922 s. 54, 1926 E 101, 1931 E 171, 1935 E 529, 1936 E 140, 1948 E 72, 1949 E 67. Beslut, som fattats utan votering, blir ej ogiltigt därför att röstlängd icke funnits tillgänglig, R 1923 E 150, 1928 E 74.

Om ogiltig fullmakt godkänts vid votering och detta kunnat inverka på utgången, blir genom voteringen fattat beslut efter klagan upphävt.¹

36 §

1 mom. Kyrkostämman väljer bland de röstberättigade en ordförande och en vice ordförande.

2 mom. I avseende å valbarhet till ordförande och vice ordförande, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i 10 § stadgas om kyrkofullmäktig äga motsvarande tillämpning.

3 mom. Ordförande och vice ordförande utses för fyra kalenderår. Avgår den valde under uppdragstiden, utses i hans ställe annan för den återstående delen av samma tid.

Underrättelse om ordförandeval, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för intagande i länskungörelserna samt till domkapitlet.

Kyrkoherden kan i motsats till vad som gällde enligt äldre lag ej väljas till ordförande eller vice ordförande, om han icke är röstberättigad på KS. Mer än en vice ordförande får ej utses.

37 §

Beträffande kyrkostämman skall vad i 15 §, 16 § 2 mom., 17 § 1 mom. samt 19—30 §§ är stadgat med avseende å kyrkofullmäktige och deras sammanträden äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av följande särskilda bestämmelser.

a) Vad som stadgas om fullmäktig skall i stället avse röstberättigad.

b) Kyrkostämmor skola hållas enligt ordning, som beslutes å stämman. Kyrkostämman skall ock hållas, när länsstyrelsen eller domkapitlet därom förordnar eller visitationsförrättare eller kyrkoråd det begär eller ordföranden finner det nödigt.

¹ R 1926 E 96 (fullmakt ställd till innehavaren), 1938 E 108 (ej lagligen bevittnad fullmakt). Se även R 1912 s. 324 (klagande fick ej med stöd av fullmakt föra talan för annan på stämman för icke klagande), 1930 s. 292 (röstsedel med stöd av fullmakt avlämnad av person, som själv ej var röstberättigad, godkändes icke), 1942 E 66 (namn på fullmakt ej otvetydigt angivet).

c) Fordrar ärende så skyndsamt handläggning, att kungörande icke medhinnes i den ordning, som stadgas i 17 § 1 mom., må kyrkostämman för ärendets behandling ändock hållas, därest senast fyra söckendagar före stämman kungörelse, innehållande uppgift som i sagda moment avses, anslagits å församlingens anslagstavla.

d) Kyrkostämmans förhandlingar skola alltid vara offentliga.

e) Även i annat ärende än val och tillsättande av tjänstebefattning skall slutna omröstning företagas, om det begäres.

f) Kyrkostämmans protokoll behöver icke innehålla förteckning å stämmodeltagarna, och ej heller behöver i protokollet angivas, huru envar vid öppen omröstning röstat.

För KS gäller i stort sett samma bestämmelser som för KF i församling och deras sammanträde. Vissa undantagsbestämmelser har emellertid ansetts erforderliga, till vilka fogas nedanstående anmärkningar.

Enligt äldre lag hade envar röstberättigad rätt att begära hållande av KS. Denna rätt har avskaffats. Kyrkoherden kan icke påkalla att KS hålles, jämför anmärkningarna under 16 § 1 mom. ovan.

Det förekommer stundom, att KS utsättes att hållas på söndag eller helgdag efter gudstjänstens slut. Detta har ansetts lagligt under förutsättning, att gudstjänsten ej avslutas tidigare än vanligt.¹ Då KS hållits på annan plats än som på KS beslutats, har vid sammanträdet fattat beslut efter klagan upphävts.²

Eftersom någon delgivning av kallelse till KS av naturliga skäl icke kan förekomma har den förkortade kungörelsetiden satts till fyra söckendagar, medan enligt 17 § 2 mom. kungörelse om KF:s sammanträde ej behöver anslås förrän söckendagen före sammanträdet.³

Bestämmelserna i 18 § om KF:s beslutförhet är ej tillämpliga på KS. Spörsmål om vad i sådant avseende bör gälla för KS synes

¹ R 1958 E 8, jfr 1912 s. 327, 1914 s. 39, 1928 s. 70.

² R 1925 E 123, jfr 1919 s. 89, 1938 s. 75, 1940 E 117.

³ Se FSK s. 306, Prop. 1961 s. 175. Då det ej visats, att ärende kunde anses ha krävt så skyndsamt handläggning, att den för kungörande i allmänhet föreskrivna tiden icke kunnat iakttagas, hade KS ej varit lagligen kungjord och i ärendet fattat beslut blev efter klagan upphävt, R 1934 E 73.

ej ha förekommit i praxis. Det torde emellertid vara klart att utom ordföranden två ojäviga röstberättigade, som kan justera protokollet, måste vara närvarande vid behandling av ärende för att beslut i detsamma skall kunna fattas.

När slutna votering trots yrkande därpå ej verkställts, har i ärendet fattat beslut efter klagan upphävts.⁴ Däremot har den omständigheten, att votering på KS icke skett efter upprop, ej medfört att genom voteringen fattat beslut blivit ogiltigt, då alla närvarande varit av ordföranden och rösträknarna personligen kända såsom röstberättigade och fått delta i voteringen.⁵

38 §

Kyrkostämma må med avseende å kyrkostämmans ordförande samt ledamot av beredning och suppleant för sådan ledamot fatta beslut som avses i 31 § 1 och 2 mom. *Lag den 11 maj 1962.*

Se anmärkningarna under 31 §.¹

⁴ 1925 E 73, 1938 E 184.

⁵ R 1964 E 31. Det förelupna felet ansågs ej ha inverkat på utgången.

¹ Ovan s. 106.

4 kap. Om församlingsdelegerade

39 §

1 mom. I Stockholms kyrkliga samfällighet bestämmes antalet församlingsdelegerade sålunda, att varje församling utser en delegerad och därutöver ytterligare en för varje påbörjat tjugutusental invånare i församlingen. Suppleanter utses till lika antal som delegerade.

2 mom. Skola församlingsdelegerade utses för annan kyrklig samfällighet, bestämmes delegerades antal i förhållande till folkmängden i samfälligheten sålunda, att

    samfällighet med 2 000 invånare eller därunder utser 15—30,

    samfällighet med över 2 000 till och med 5 000 invånare utser 20—35,

    samfällighet med över 5 000 till och med 20 000 invånare utser 25—40,

    samfällighet med över 20 000 till och med 40 000 invånare utser 35—50, samt

    samfällighet med över 40 000 invånare utser 45—60.

Då delegerade i dylik samfällighet första gången skola utses, böra församlingarna, med iakttagande av vad nu är sagt, träffa överenskommelse om delegerades antal samt ofördröjligen underrätta länsstyrelsen därom. Kunna församlingarna ej enas, bestämmer länsstyrelsen antalet.

Församlingsdelegerade äga själva besluta om ändring av antalet delegerade. Har sådant beslut fattats, skall samfälligheten ändock intill utgången av det år, då allmänna kyrkofullmäktigeval nästa gång skola förrättas, företrädas av delegerade till det antal, som tidigare blivit bestämt. Om beslutet skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas.

Det antal församlingsdelegerade, som skall utses för varje i samfälligheten ingående församling, bestämmes av länsstyrelsen efter de grunder, som stadgas i 32 § andra stycket. *Lag den 27 maj 1966.*

Lagändringen år 1966, som var av rent formell natur, föranleddes av den samtidigt företagna omredigeringen av 32 §.

1 mom. Vad angår FD i Stockholm har reglerna i äldre lag

om bestämmande av delegerades antal och fördelning på de särskilda församlingarna bibehållits. Dessa bestämmelser innebär att såväl antalet som fördelningen är fixerade genom FSL. I den äldre lagen stadgades, att församlingarnas folkmängd vid utgången av det år, då allmänna val av KF senast ägde rum, skulle vara normerande för FD:s antal och fördelning. Någon motsvarande bestämmelse har ej ansetts behövlig i FSL, eftersom mandattiden för KF och FD numera sammanfaller.¹

I Stockholms kyrkliga samfällighet utses suppleanter till lika antal som delegerade. Detta är en avvikelse från vad som gäller beträffande andra samfälligheter. Bestämmelsen därom tillkom efter förslag av konstitutionsutskottet, som fann bärande skäl föreligga för bibehållande av den i äldre lag stadgade suppleantinstitutionen.² Utskottet framhöll att de delegerade i Stockholm hade en stark lokal anknytning och att flera församlingar representerades i samfälligheten av endast två delegerade. Ett undantag från den allmänna regeln att suppleanter ej finns för FD var därför enligt utskottets mening befogat i förevarande fall.

2 mom. Antalet FD i församlingar utanför Stockholm bestäms efter mera elastiska regler. I analogi med vad som gäller om KF i församling ankommer det på FD själva att inom de i lagen angivna gränserna bestämma antalet delegerade. Fördelningen av dessa göres av LS i enlighet med bestämmelserna i 32 § 3 mom. En särskild regel är given för det fall att FD utses för första gången.

40 §

1 mom. Församlingsdelegerade, ävensom i Stockholms kyrkliga samfällighet suppleanter, utses av kyrkofullmäktige i varje församling eller, om sådana icke finnas i församlingen, av kyrkostämman. Sker

¹ Betänkande rörande församlingslag för Stockholm 1957 s. 79. Frågan synes ej vara berörd i Prop. 1961.

² KU 1961 nr 16 s. 60. Enligt Prop. 1961 s. 156, jfr det i föregående not nämnda betänkandet s. 47, skulle suppleanter icke finnas. Bibehållandet av suppleanter i Stockholms FD var den enda ändring, som under riksdagsbehandlingen gjordes i det genom Prop. 1961 framlagda förslaget till FSL, se ovan s. 16.

ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

2 *mom.* I avseende å valbarhet till församlingsdelegerad, verkan av valbarhetens upphörande och rätt till avsägelse skall vad i 10 § stadgas om kyrkofullmäktig äga motsvarande tillämpning; dock skall i Stockholm valbarhet vara inskränkt inom församling.

Vad om församlingsdelegerad är stadgat gäller ock om suppleant.

3 *mom.* Församlingsdelegerade och suppleanter väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då allmänna val av kyrkofullmäktige förrättats. Där val sker första gången och icke äger rum under år, då allmänna val av fullmäktige förrättas, skall valet dock ej avse längre tid än till utgången av det år, då sådana allmänna val nästa gång skola äga rum.

Valet förrättas i december månad näst före ingången av det år, då tjänstgöringstiden börjar. Då valet förrättas av kyrkofullmäktige samma år allmänna val av fullmäktige ägt rum, utövas ordförandeskapet i de nyvalda fullmäktige intill dess ordförande blivit vald av den som fullmäktige därtill särskilt utsett.

Avgår församlingsdelegerad före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, anställs fyllnadsval för den återstående delen av sagda tid; dock skall i Stockholms kyrkliga samfällighet för delegerad, som utsetts vid proportionellt val, inkallas den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda, och skall den sålunda inkallade tjänstgöra under den tid, som återstått för den avgångne.

2 *mom.* Hänvisningen till 10 § innebär att valbarheten till församlingsdelegerad icke är inskränkt inom församling. I Stockholm gällde enligt äldre lag den motsatta regeln, vilken har bibehållits i FSL.

3 *mom.* FD:s mandatperiod överensstämmer med KF:s även vad gäller Stockholm, där FD tidigare valts för samma period som KR.¹ Enligt 14 § skall de nyvalda KF förrätta val av ordförande, om de sammanträder i december månad under valåret för att utse FD. Den nyvalde ordföranden har då att presidera vid val av FD och i Stockholm jämväl suppleanter.

¹ Se Betänkande rörande församlingslag för Stockholm 1957 s. 47 och Prop. 1961 s. 156. Motion om bibehållande av den förut gällande regeln avslogs, se KU 1961 nr 16 s. 39, s. 60.

41 §

Beträffande församlingsdelegerade skall i övrigt vad i 14—31 §§ är stadgat med avseende å kyrkofullmäktige äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av följande särskilda bestämmelser.

a) Vad som stadgas om kyrkoråd skall avse samfällighetens kyrkoråd.

b) Kungörelser och tillkännagivanden skola anslås å en av samfälligheten på lämplig plats anordnad anslagstavla (samfällighetens anslagstavla).

c) Då delegerade första gången skola sammanträda, utfärdas kungörelse av ordförande, som i 33 § under d) sägs.

d) Vid sammanträde med delegerade äger, utom personer som avses i 20 § andra stycket, jämväl ordförande eller vice ordförande i församlings kyrkoråd, ändå att han icke är delegerad, att vid behandling av fråga, som angår församlingen särskilt, vara tillstädes och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Där samfälligheten omfattar församlingar tillhörande olika pastorat, tillkommer rätten för kyrkoherde att vara tillstädes och deltaga i överläggningarna den av församlingarnas kyrkoherdar, som domkapitlet därtill utser. I Stockholms kyrkliga samfällighet skall sådan rätt tillkomma två av domkapitlet utsedda kyrkoherdar.

e) Avskrift av delegerades protokoll skall efter verkställd justering tillställas även kyrkoråd i församling, som ärende angår. I Stockholms kyrkliga samfällighet må delegerades protokoll och andra arkivhandlingar förvaras annorstädes än i kyrkoarkiv.

I denna paragraf har beträffande FD liksom i 33 § angående KF i samfällighet och i 37 § rörande KS sammanförts bestämmelser, som avviker från eller gäller utöver vad som är stadgat om KF i församling. Förordnande för kyrkoherde att deltaga i FD:s sammanträden bör utfärdas av domkapitlet för FD:s mandatperiod och meddelas nyvalda FD vid deras första sammanträde. För Stockholm gäller en särskild arkivstadga, utfärdad den 26 januari 1962.¹

¹ SFS 1962 nr 40, SKL s. 197.

5 kap. Om kyrkoråd och övriga nämnder m.m.

Församling

42 §

I församling skall såsom dess styrelse finnas ett kyrkoråd.

Två eller flera församlingar må, ändå att de icke utgöra kyrklig samfällighet, förena sig om gemensamt kyrkoråd eller ock, med behållande av de särskilda kyrkoråden, utse gemensamt kyrkoråd för vård om viss eller vissa angelägenheter.

Ingår församling i kyrklig samfällighet, som handhar alla församlingsangelägenheter av ekonomisk natur, må Konungen på framställning av församlingen besluta, att kyrkoråd ej skall finnas i församlingen.

Paragrafen motsvarar 29 § KML.

Såsom *församlingens styrelse* intager kyrkorådet (KR) en central och ledande ställning inom församlingslivet.¹ Syftet med dess verksamhet är att befrämja det kyrkliga livet inom församlingen. KR:s uppgifter är av tvåfaldig natur, dels att leda arbetet på församlingsvårdens område och taga initiativ till dess förkovran, dels att handlägga ärenden av administrativ och ekonomisk beskaffenhet.² Om KR:s uppgifter meddelas närmare bestämmelser i 43 §.

Gemensamt KR enligt 2 st. är en form för samverkan mellan församlingar, som icke utgör kyrklig samfällighet. Sådant KR

¹ FSK s. 186 ff., Prop 1961 s. 124 f. Departementschefen avvisade förslag om att dela KF:s uppgifter på två organ, ett råd för det andliga livet och en nämnd för den ekonomiska förvaltningen. Han ansåg det vara av vikt att KR kunde överblicka församlingens ekonomiska situation och utforma verksamheten inom ramen av tillgängliga medel.

² Jfr AHRÉN s. 51 ff.

tillsättes när församlingarna är överens därom.³ Om församlingar, som ej tillsammans utgör ett pastorat, är förenade till ett kyrkomusikerdistrikt, måste de ha gemensamt KR.⁴ Särskilda bestämmelser om gemensamt KR finns i 44 § 1 mom. 3 st. och 3 mom. samt 47 § 1 st. För övrigt gäller allmänna regler om KR och dess verksamhet.⁵

Även församling som ingår i total ekonomisk samfällighet skall i regel ha KR. Detta har då att fylla uppgifter som hänför sig till församlingsvården. På framställning av församling kan emellertid Konungen besluta, att KR ej skall finnas i församlingen. Enligt 63 § 1 mom. 2 st. skall i sådant fall samfällighetens KR fullgöra alla de uppgifter, som enligt FSL ankommer på KR i församling.

43 §

Kyrkorådet skall hava omsorg om församlingens liv och verka för dess utveckling, leda förvaltningen av församlingens angelägenheter samt hava inseende över övriga nämnders verksamhet. Rådet skall med uppmärksamhet följa de frågor, som kunna inverka på församlingens ekonomiska ställning, samt hos kyrkofullmäktige eller kyrkostämman

³ Se ovan s. 50. MOGÅRD s. 82 f. nämner som exempel att två församlingar inom en större samfällighet naturligen hör samman eller att församlingar uppfört gemensam kyrka i en tätortbebyggelse på gränsen mellan församlingarna. Angående fördelning av kostnader mellan församlingar vid gemensamt driven kyrklig verksamhet se R 1926 s. 41, 1929 E 141. Fördelningen synes i princip böra ske i relation till skatteunderlaget i varje församling.

⁴ Det förutsättes i kyrkomusikerstadgan, Prop. 1961 s. 154, GLIMELIUS s. 39. Om församlingarna i kyrkomusikerdistrikt utgör ett pastorat, handlägger pastoratskyrkorådet kyrkomusikerärendena.

⁵ Enligt Prop. 1961 s. 154 f., jfr GLIMELIUS s. 39, svarar gemensamt KR inför sina uppdragsgivare var för sig. I den mån KR behöver medel för sin verksamhet, skall dessa ställas till förfogande genom beslut av varje församling. Om ersättning till ledamot av KR beslutar dock den församling, som valt ledamoten. Varje församlings revisorer har att granska det gemensamma KR:s förvaltning och att avgiva revisionsberättelse till sina uppdragsgivare, som sedan har att besluta om ansvarsfrihet i vad på den församlingen ankommer. Anslag av tillkännagivanden måste ske på varje församlings anslagstavla.

och övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finnas påkallade.

Kyrkorådet har vidare:

a) att, såsom i 22 § sägs, bereda ärenden, som skola förekomma till behandling hos kyrkofullmäktige eller å kyrkostämman;

b) att handhava församlingens drätsel och därvid självt förvalta kyrkans och församlingens egendom, i den mån ej sådan förvaltning uppdragits åt annan nämnd eller eljest tillkommer annan;

c) att ombesörja verkställighet av kyrkofullmäktiges eller kyrkostämmans beslut, i den mån ej verkställigheten uppdragits åt annan;

d) att självt eller genom ombud föra församlingens talan i alla mål och ärenden, där detta icke på grund av lag eller beslut av kyrkofullmäktige eller kyrkostämman ankommer på annan; samt

e) att i övrigt fullgöra de uppdrag, som av kyrkofullmäktige eller kyrkostämman överlämnas till rådet.

Kyrkorådet har ock att taga befattning med de ärenden, vilkas handläggning enligt särskilda författningar ankommer på rådet.

Kyrkorådet äger att från församlingens övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare infordra de yttranden och upplysningar, som erfordras för fullgörande av rådets uppgifter.

Paragrafen motsvarar 30 § KML.

I 1 st. framhålles KR:s uppgift att vara det ledande och initiativtagande organet i fråga om *församlingsvården*. Denna uppgift angavs i det första förslaget till FSL sålunda, att KR skulle ha omsorg om församlinglivet och med uppmärksamhet följa dess utveckling.¹ Under remissbehandlingen framställdes emellertid önskemål om att KR:s församlingsvårdande uppgift skulle i lagen komma till uttryck i mera aktiva ordalag. Med anledning därav upptogs i lagen formuleringen att KR skall ha omsorg om församlinglivet och verka för dess utveckling.² KR har alltså att inom lagens ram vidtaga åtgärder, som är ägnade att

¹ FSK s. 203.

² Prop. 1961 s. 125 f. Departementschefen ansåg i likhet med FSK, att KR:s församlingsvårdande uppgift i FSL endast borde angivas med ett allmänt hållet stadgande men fann att detta borde få en mera aktiv innebörd.

främja församlingens utveckling.³ Den kompetens FSL i sådant hänseende giver församling bör KR såsom församlingens styrelse utnyttja.⁴

Bestämmelserna om KR:s *kyrkokommunala uppgifter* är anpassade till stadgandena i KML om vad som åligger kommunens styrelse. KR har främst att *leda förvaltningen* av församlingens angelägenheter.⁵ Med denna ledarställning följer, att KR skall ha inseende över den verksamhet, som utövas av övriga nämnder, som kan finnas inom församlingen, och vaka över att beslut av KF eller KS, som KR icke själv har att verkställa, blir verkställt av vederbörande nämnd. För att KR skall kunna utöva denna funktion har stadgats, att avskrift av protokoll vid sammanträde med KF respektive KS skall tillställas KR, 29 § 1 st., 37 § 1 st.,⁶ varjämte KR tillerkänts rätt att från förvaltningens olika grenar infordra de yttranden och upplysningar, som erfordras för fullgörande av KR:s uppgifter.

Inseendet över övriga nämnders verksamhet innebär i första hand en *tillsyn över förvaltningens fortgång* i allmänhet. Om KR därvid finner, att någon nämnd icke på tillfredsställande sätt fullgjort sina uppgifter, bör påpekande härom göras samt råd och anvisningar meddelas. Därest så erfordras skall KR påkalla ingripande av KF eller KS i mån av deras befogenhet eller vända sig till annan vederbörlig myndighet. Det tillkommer där-

³ KR äger emellertid ej ingripa i församlingens vård i den mån denna är av sakral karaktär. Sålunda ansågs i R 1961 s. 130 KR icke ha befogenhet att föreskriva, att alkoholfri dryck skulle användas för nattvardsbruk. Nattvårdens sakrament skulle därigenom erhålla en annan utformning än som på grund av hävd och lag är gällande.

⁴ Närmare föreskrifter om församlingens vård får anses vara av kyrkolags natur och därför ej kunna meddelas i kommunallag. Bland annat av detta skäl har i FSL ej upptagits någon motsvarighet till de i äldre lag förekommande bestämmelserna om KR:s befattning med kyrkotukten, jfr GLIMELIUS s. 41.

⁵ Här må antecknas, att enligt uttalande av RegR i R 1966 E 8 det icke tillkommer församling eller dess organ att ha överinseende över prästerskapets ämbetsförvaltning. KR fick därför ej överklaga domkapitelens beslut i fråga om tjänstefel av präst.

⁶ Hänvisning till 29 § 1 st. förekommer även i 33 § 1 st. (KF i samfällighet) och 41 § 1 st. (FD).

emot ej KR att föreskriva att viss åtgärd skall vidtagas av nämnd, liksom KR icke heller får ingripa i verksamhet, som i särskild författning reglerad nämnd utövar enligt denna författning.

Som församlingens ledande organ skall KR vidare med uppmärksamhet följa de frågor, som kan inverka på *församlingens ekonomiska ställning*. Det är naturligt att detta företrädesvis sker i samband med den årliga statregleringen, varom talas längre fram.⁷ KR har att i fråga av detta slag hos KF eller KS ävensom hos annan församlingens nämnd eller statlig eller kommunal myndighet göra framställning som finnes påkallad. Härvid är särskilt att märka framställning om bidrag från samfällighet till ändamål som denna kan stödja.⁸

Vid sidan av de mera allmänt angivna styrelsefunktioner varom nu varit tal angiver lagen i 2 st. vissa konkreta angelägenheter som KR har att ombesörja.

a. KR är i princip sista instans för *beredning av ärenden*, som skall förekomma till behandling i KF eller på KS. Härom stadgas i 22 §, under vilken paragraf reglerna om beredningstvånget berörts.⁹ Som regel förekommer i mindre församlingar intet annat beredningsorgan än KR, medan i större församlingar utses särskilda nämnder eller beredningar för angivna ändamål. Om ett ärende beretts av sådan nämnd eller beredning, skall tillfälle alltid lämnas KR att yttra sig däröver. Någon skyldighet att avgiva yttrande har KR icke utan kan därvid förfara som KR finner lämpligt.¹⁰

b. Som centralorgan för församlingens förvaltning skall KR handha *församlingens drätsel*, varom stadgas i 6 kap. Därvid tillkommer det KR att förvalta församlingens huvudkassa och

⁷ Se nedan s. 161.

⁸ KR torde äga att utan bemyndigande av KF eller KS göra sådan framställning. Det får anses höra till beredning av anslagsfråga, eftersom det beslutande organet vid sin behandling av sådan fråga bör äga kännedom om huruvida och i vilken mån bidrag från annat håll kan påräknas.

⁹ Se ovan s. 79.

¹⁰ KR kan icke genom att underlåta att avgiva yttrande förhindra att ett ärende framlägges för KF eller KS. Om KR icke inom skälig tid yttrat sig sedan tillfälle därtill beretts får man antaga, att KR icke önskar avgiva yttrande.

ombesörja dess huvudbokföring. Det åligger KR att upprätta förslag till utgifts- och inkomststat för församlingen. KR äger vidare lämna anvisningar till annan församlingens nämnd, som omhänderhar medel, rörande nämndens räkenskapsföring.

KR:s *egendomsförvaltning* omfattar såväl kyrkoegendom som församlingsegendom.¹¹ Omfattningen av KR:s förvaltningsrätt inskränkes genom den befogenhet rörande förvaltning av kyrklig jord, som tillkommer vissa myndigheter. KR:s åliggande i fråga om förvaltning av prästgård och löneboställe kan jämlikt bestämmelser i EBO överflyttas till särskild boställsstyrelse. Enligt 57 § 2 mom. äger församling tillsätta särskild nämnd för förvaltning av annan egendom, vare sig fråga är om kyrko- eller församlingsegendom. Anordningar som de nu nämnda får dock ej inkräkta på KR:s allmänna ledning av förvaltningen.¹²

c. KR skall ombesörja *verkställighet* av KF:s respektive KS:s beslut, om ej föreskrift meddelats att verkställigheten skall ankomma på annat förvaltningsorgan. Särskilda bestämmelser kan vara meddelade i specialförfattning, såsom EBO. KR äger för genomförande av verkställighet anlita befattningshavare i församlingen eller annan person eller företag. Verkställighet bör i regel ej äga rum förrän det beslut som skall verkställas vunnit laga kraft.¹³ I brådskande fall har KR att bedöma huruvida verkställighet skall ske innan laga kraft åkommit beslutet. Hänsyn bör

¹¹ Om dessa slag av egendom se ovan s. 23.

¹² Angående KR:s förvaltningsbefogenhet märkes följande rättsfall. KR bestämmer om dispositionen över orgel i församlingens kyrka, R 1931 s. 71, 1944 s. 43, och över församlingssal, R 1941 E 22, samt beslutar om dekoration i kyrkan, R 1935 E 525. Däremot äger KR icke besluta om disposition av en till församlingen överlämnad fastighet, R 1942 s. 110. Rörande KR:s befogenhet med avseende på förvaltning av begravningsplats se R 1949 E 11, 1958 E 4, 1962 E 17, 1963 E 5, 1964 E 28, 29, jfr R 1963 s. 6 (gravsättning på enskild begravningsplats). Om KR:s skötsel av ecklesiastikt boställe se R 1934 s. 16.

¹³ Jfr R 1928 s. 163, 1960 s. 96, STRÖMBERG s. 68. Att beslut kan verkställas innan det vunnit laga kraft framgår av 90 § 1 st., enligt vilket stadgande LS kan förordna om inhibition av verkställighet. Tidigare skulle klagande ingiva diariebevis om att han besvärat sig. Numera torde det ankomma på KR att när anledning därtill förekommer taga reda på om besvär anförts.

därvid tagas till risken att beslutet kan bli upphävt. Vid genomförandet av verkställighet av beslut skall KR endast företaga omedelbara verkställighetsåtgärder och får således ej överskrida det uppdrag som beslutet innefattar.¹⁴

d. Det åligger KR att *föra församlingens talan* i alla mål och ärenden, såvida icke KF eller KS utsett ombud eller i lag föreskrivits att talan skall föras av annan.¹⁵ KF eller KS har således frihet att bestämma vem som i viss sak skall föra församlingens talan. Det sagda gäller även mål eller ärende som rör kyrkoegendom. Liksom förvaltning av viss egendom kan uppdragas åt annat organ än KR så kan även föreskrivas att det med förvaltningen följande processuella representantskapet skall tillkomma annan. En annan fråga är om KR överhuvud har befogenhet att börja process utan att KF eller KS beslutat därom. En sådan befogenhet bör man säkerligen tillägga KR. Dock bör fråga om förande av process, som kan medföra betydande kostnad, underställas KF eller KS, om KR vill ha säkerhet mot revisionsanmärkning.¹⁶

Någon bestämmelse om vilket organ som skall *handlägga personalärenden* i församling är ej meddelad i FSL.¹⁷ Enligt 41 § FSL 1930 hade KR att tillsätta och entlediga kyrkobetjante, varmed avsågs icke prästerliga befattningshavare i församlingens tjänst. Någon motsvarighet härtill har ansetts icke böra upptagas i FSL; bestämmelse av sådant innehåll finns ej heller i KML. Det centrala förvaltningsorganet, alltså KR, har att tillse att be-

¹⁴ I R 1922 E 54 upphävdes beslut av KR, när det innefattade mera än omedelbara verkställighetsåtgärder av stämmobeslut. KR hade ej hållit sig inom ramen av det bemyndigande, som beslutet innebar, utan i fråga om ett bygge uppställt andra villkor än i beslutet angivits.

¹⁵ Om den rättsliga representationen se närmare SUNDBERG, Kyrkorätt s. 355 ff., GLIMELIUS s. 42.

¹⁶ Enligt R 1962 E 35 har KR behörighet att anföra besvär över stiftsnämnds beslut angående traktamente åt skogsbiträde. KR ansågs i R 1947 s. 6 behörigt utan uppdrag fullfölja talan mot beslut av överståthållarämbetet i anledning av besvär över KF:s beslut rörande ekonomisk förmån åt präst. Enligt R 1936 E 63 får ordföranden icke anföra besvär på KR:s vägnar; han skall visa sig ha KR:s bemyndigande därtill.

¹⁷ Rörande tillsättning av tjänst som församlingspräst och som kyrkomusiker se ovan s. 27 f.

fattning blir tillsatt, men det representativa organet, KF eller KS, kan förbehålla sig rätt att självt utse befattningshavare.¹⁸ I den mån så icke skett har KR att tillsätta tjänst. Man torde kunna räkna med att även under den nya ordningen KR kommer att regelmässigt tillsätta befattning inom församling och entlediga befattningshavare.¹⁹ KR:s behörighet att vidtaga disciplinär åtgärd mot annan befattningshavare än församlingspräst och kyrkomusiker är reglerad genom bestämmelser i kollektivavtal.²⁰

Bestämmelser saknas om vilken myndighet som skall *avgiva yttrande* i ärende som angår församlingen. Om myndighet infordrat yttrande från visst organ, skall detta organ avgiva yttrandet.²¹ Har i remissen intet sagts om vilket organ som skall avgiva yttrande, är det församlingens beslutande organ som skall besvara remissen. Det kan emellertid tänkas att detta organ uppdrager åt KR att i ärende av mindre vikt avgiva yttrande på församlingens vägnar. Till sådana ärenden bör i varje fall ej räknas att avgiva förklaring i anledning av besvär över något KF:s eller KS:s beslut. KR bör till nästa sammanträde med KF eller nästa KS lämna meddelande om avgivet yttrande och dess innehåll.

KR har *särskilda uppgifter* enligt ett ganska stort antal författningar. Vid byggande och ändring av kyrka och annan för kyrkligt ändamål avsedd byggnad skall KR eller annan, som på församlingens vägnar handhar verkställandet, tillse att detsamma utföres skickligt och noggrant, 33 § KK den 26 november 1920.

¹⁸ Se FSK s. 214. Man har samma ordning i kyrklig som i borgerlig kommun. Prop. 1961 s. 176 synes ej fullt exakt återgiva detta när det säges att det representativa organet avgör vilket förvaltningsorgan som skall handlägga personalärenden. Man får det intrycket att det behövs ett särskilt beslut för att KR skall ha behörighet därtill.

¹⁹ Intet hindrar att KR kan hemställa hos KF eller KS att tillsätta eller avskeda befattningshavare, se R 1946 E 88 (uppsägning av kyrkvaktare), 1963 E 39 (avskedande av syssloman vid Varnhems klosterkyrka).

²⁰ Enligt 49 § kyrkomusikerstadgan har domkapitlet att vidtaga disciplinär åtgärd mot kyrkomusiker, jfr 1963 E 38. Angående präst se s. 122 not 5. KR:s beslut att uppsäga strejkande kyrkovaktmästare ansågs i R 1957 s. 31 ej utgöra kränkning av föreningsrätten; motsatt utgång i R 1957 E 30.

²¹ I R 1934 s. 16 fick KS ej på KR överlåta att avgiva yttrande, som stiftsnämnden eller boställsnämnden begärt av pastoratet.

Om förvaltning av begravningsplats stadgas i lagen den 18 oktober 1963 om gravrätt och den samma dag utfärdade begravningskungörelsen. Enligt 3 § lagen den 11 oktober 1963 om upplåtande av kyrkorum i vissa fall ankommer på KR att besluta om tillfälligt upplåtande av kyrkorum för annat ändamål än gudstjänst och därmed jämförlig förrättning. KR har enligt 1 § kyrkomusikerstadgan den 2 juni 1950 att taga befattning med kyrkomusikerärendena. Om boställsstyrelse ej finns, skall pastorats KR fullgöra de skyldigheter som stadgas i EBO och dithörande författningar. Statistiska uppgifter skall lämnas av KR enligt KK den 6 juni 1962. Pastorats KR utbetalar avlöning till präst och kyrkomusiker.²² Till annan befattningshavare har församlingens KR att betala avlöning ävensom arbetsgivaravgift enligt bestämmelser i den sociala försäkringslagstiftningen.²³ KR beslutar om församlingskollekt enligt kollektkungörelsen den 30 december 1953. Pastorats KR utser ombud för val av ledamot och suppleant i domkapitel, 4 § lagen den 13 november 1936 om domkapitel. KR har att bereda val av elektor för utseende av kyrkomötesledamot, 7 § 5 mom. kyrkomötesförordningen. Vid tillsättande av prästerlig tjänst i församlingen har KR enligt 34 § lagen den 25 oktober 1957 om prästval rätt att i visst fall avgiva yttrande.

44 §

1 mom. Kyrkoherden är ledamot av kyrkorådet.

I annexförsamling må kyrkoherden för den tid övriga ledamöter inväljas i rådet förordna i pastoratet tjänstgörande präst att i kyrkoherdens ställe vara ledamot av rådet. Om sådant förordnande skall kyrkoherden underrätta kyrkofullmäktiges eller kyrkostämmans ordförande.

Hava församlingar tillhörande olika pastorat gemensamt kyrkoråd, förordnar domkapitlet en av församlingarnas kyrkoherdar att vara le-

²² Jfr ovan s. 46.

²³ Om pastorat resp. församling ingår i kyrklig samfällighet, kan skyldighet att betala avlöning till såväl församlingspräst och kyrkomusiker som annan befattningshavare åligga samfällighetens KR. Så är exempelvis fallet i Stockholm och Göteborg.

damot i rådet och en annan att vid hinder för honom vara ledamot i hans ställe.

2 mom. Övriga ledamöter i kyrkorådet jämte suppleanter för dem väljas av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kyrkostämman till det antal, som bestämmes av fullmäktige eller stämman. Antalet ledamöter, däri inberäknat ledamot som avses i 1 mom., må dock icke vara under fem.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

3 mom. I kyrkoråd, som är gemensamt för två eller flera församlingar, bestämmes antalet ledamöter i rådet och det antal, som skall utses av varje församling, genom överenskommelse mellan församlingarna. Varje församling skall vara företrädd av minst en ledamot. Kunna församlingarna ej enas, bestämmer länsstyrelsen antalet ledamöter i rådet och det antal, som skall utses av varje församling.

1 mom. Liksom enligt äldre lag är kyrkoherden självskriven ledamot av KR; däremot är han ej längre självskriven ordförande däri, 47 §. Med hänsyn till det samband som råder mellan kyrkoherdens tjänsteutövning och KR:s uppgifter är det naturligt, att han får medverka i arbetet inom församlingens styrelse. Kyrkoherden är ledamot i KR omedelbart på grund av sitt ämbete.¹ Hans medverkan i KR är icke inskränkt till allenast föredragning och verkställighet utan han har liksom annan ledamot rätt både att yttra sig och att deltaga i beslut.

Någon ersättare för kyrkoherden finns ej. Kyrkoherdens personliga insats i KR har ansetts vara av sådan betydelse, att ersättare för honom icke borde komma i fråga. Något praktiskt behov av suppleant för den prästerliga ledamoten i KR torde knappast uppstå. Om annan än kyrkoherden är ordförande i KR, bör denne ej utsätta sammanträde utan att först göra sig underrättad om att kyrkoherden har möjlighet att närvara.² Får kyrkoherden förfall, lär utsatt sammanträde i allmänhet kunna uppskjutas till dess förfallet upphört eller vikarie förordnats. Är sammanträdet av särskilt brådskande natur, kan KR låta annan i församlingen tjänstgörande präst närvara och framlägga sina synpunk-

¹ Som ovan s. 77 framhållits avses i FSL med kyrkoherden även den som förvaltar hans ämbete (vice pastor).

² Jfr AHRÉN s. 66 f.

ter på förekommande frågor.³ Kyrkoherden får icke sätta annan i sitt ställe.

Medan kyrkoherden sålunda icke kan ha någon ersättare i moderförsamlingens KR, finns det i fråga om KR i *annexförsamling* möjlighet för annan präst att vara ledamot i stället för kyrkoherden. Därigenom kan denne präst få en självständigare ställning och kyrkoherdens arbetsbörda i någon mån lättas. Kyrkoherden har att pröva lämpligheten av att annan präst än han själv ingår i KR och vaka över att det blir en för uppdraget skickad präst. Endast i pastoratet fast anställd präst bör komma i fråga för uppdraget. Om en sådan präst har sin tjänstgöring knuten till annexförsamlingen, torde det i de flesta fall vara naturligt att låta honom vara ledamot av KR. Förordnande bör avse övriga ledamöters mandattid.⁴

Bestämmelsen i 3 st. avser det fall att församlingar tillhörande olika pastorat har gemensamt KR, vilket fall nämnes i 42 § 2 st. Det är alltså fråga om samverkan mellan församlingar under annan form än kyrklig samfällighet. Om församlingar inom ett pastorat har gemensamt KR, är kyrkoherden självskriven ledamot av detta.⁵

2 mom. motsvarar 31 § KML. Antalet *valda ledamöter* är icke såsom enligt äldre lag maximerat. Av lagens avfattning synes framgå att suppleanter måste väljas; det går således ej att ha ett större antal ledamöter utan suppleanter. Suppleanternas antal är ej bestämt i lagen. Man behöver icke välja lika många suppleanter som ordinarie ledamöter utan kan nöja sig med ett mindre antal, exempelvis åtta ordinarie ledamöter och fyra suppleanter. Bestämmande av antalet ledamöter och suppleanter i KR

³ Se nedan s. 136 och om beslutförhet s. 137.

⁴ FSK s. 196 f. Om kyrkoherden vill under löpande mandattid förordna ersättare, bör förordnandet avse endast tiden intill mandattidens utgång för att sedan eventuellt följas av ett förordnande på fyra år. Hinder föreligger ej mot att präst, som under mandattiden kommer att avgå, förordnas för hela mandattiden, men förordnandet upphör i och med att han lämnar sin tjänst.

⁵ Består samfällighet av församlingar tillhörande olika pastorat, skall enligt 63 § 2 mom. domkapitlet i regel förordna prästerlig ledamot av samfällighetens KR.

utgör icke ett led i valet utan ett särskilt ärende, som skall beredas i laga ordning och upptagas i kungörelsen om sammanträde, på vilket beslut om antalet skall fattas.⁶ Beslut om ändring av antalet kan genomföras först i samband med nyval av KR; enligt 46 § 1 st. skall nämligen ledamot och suppleant som regel väljas för fyra år.

3 mom. Här meddelas bestämmelser för det fall att församlingar, som icke bildar kyrklig samfällighet, enligt 42 § 2 st. har gemensamt kyrkoråd. Församlingarna kan antingen tillhöra samma pastorat utan att tillsammans utgöra ett pastorat eller också tillhöra olika pastorat.

45 §

I avseende å valbarhet till ledamot eller suppleant i kyrkorådet och verkan av valbarhetens upphörande ävensom rätt för vald ledamot eller suppleant att avsäga sig uppdraget skall vad i 10 § är stadgat om kyrkofullmäktig äga motsvarande tillämpning; dock må utom personer, som avses i andra stycket av nämnda paragraf, ej heller i församlingens tjänst anställd befattningshavare, som förestår någon rådet underställd förvaltning, utses till ledamot eller suppleant.

Paragrafen motsvarar 32 § KML.

Tidigare gällde att endast den, som kunde anses vilja främja församlingens liv, var valbar till ledamot eller suppleant i KR. Detta valbarhetsvillkor, som knappast ägde någon praktisk betydelse, har icke upptagits i FSL.¹ Det har befunnits riktigast att överlämna åt de väljande att avgöra vem som kan anses lämplig att företräda dem i KR. Eftersom KR enligt 43 § 1 st. skall

⁶ R 1957 s. 15. Enär beslut om ökning av antalet ledamöter i KR fattats utan att ärendet varit vederbörligen berett och angivet i kungörelsen om KF:s sammanträde, upphävdes efter klagan såväl beslutet som i anslutning därtill förrättat val. Jfr R 1933 E 102, 1936 E 154.

¹ Med avseende på äldre praxis må antecknas, att i R 1932 s. 197 ledamot av baptistsamfundet och i R 1934 E 97 person ansluten till det kommunistiska partiet ansågs valbar till ledamot i KR.

ha omsorg om församlingslivet och verka för dess utveckling måste det anses självklart, att endast person som har intresse för församlingslivet bör inväljas i KR.²

Valbarhetsvillkoren överensstämmer i stort sett med dem som gäller för val av kyrkofullmäktig. I församling med KF behöver ledamot av KR icke vara kyrkofullmäktig, ehuru det ligger nära till hands att i KR invälja ledamöter av KF. Till ledamot av KR får ej utses i församlingens tjänst anställd befattningshavare, som förestår någon KR underställd förvaltning. En föreståndare för någon församlingens förvaltningsgren är ej valbar till ledamot eller suppleant i den nämnd, KR eller annan, under vilken förvaltningsgrenen sorterar.³ En förutsättning för denna regels tillämplighet måste emellertid vara, att vederbörande är att betrakta som befattningshavare i församlingen. Han skall vara anställd i dess tjänst och uppbära lön. Härvid saknar det betydelse, om befattningen är en heltidstjänst eller icke. Under bestämmelsen inbegripes ej förtroendeman, även om hans uppdrag är förordat med arvode.

Kretsen av de tjänstemän inom församling, vilka beröres av det ifrågavarande förbudet, är ganska begränsad i jämförelse med vad fallet är i de borgerliga kommunerna. Främst kommer här i fråga tjänsteman, som har huvudansvaret för medelsförvaltningen, i regel kyrkokamrerare eller motsvarande befattningshavare.⁴ Med hänsyn till församlingsangelägenheternas begränsade omfattning är det mindre vanligt, att speciella uppgifter ombesörjes av en fristående förvaltningsenhet under särskild ledning. Ett icke sällan förekommande fall är dock kyrkogårdsförvaltningen. Är denna underställd särskild kyrkogårdsnämnd blir kyrkogårds-

² KU ansåg enligt vad som anföres i utl. 1961 nr 16 s. 58 f., att då en anvisning härom till de väljande innefattades i själva kompetensbestämelsen för KR, något särskilt valbarhetsvillkor motsvarande det i texten omnämnda icke behövde uppställas.

³ Jfr FSK s. 80 f.

⁴ I R 1961 E 40 överklagades val av kyrkokamrerare till ledamot i KR, men då vederbörande avsåde sig uppdraget kom frågan om hans behörighet ej att prövas av RegR.

föreståndaren obehörig som ledamot eller suppleant i nämnden; om sådan nämnd ej finns, kan han icke vara ledamot eller suppleant i KR.⁵

46 §

Ledamöter och suppleanter i kyrkorådet, vilka avses i 44 § 2 mom., väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skett. Valet skall förrättas i december månad året näst efter det, då allmänna val av kyrkofullmäktige ägt rum.

Avgår ledamot, som utsetts vid proportionellt val, under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda; den sålunda inkallade tjänstgör under den tid, som återstår för den avgångne. Avgår annan vald ledamot, anställes fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden.

Paragrafen motsvarar 33 § KML.

Val av KR skall ske på sammanträde i december månad och får således ej förrättas på statsammanträdet i oktober.¹ Ledamöter och suppleanter skall utses genom *skilda valförrättningar*.² Val av ledamöter bör ske först och därefter suppleanter utses. Samtliga ledamöter respektive samtliga suppleanter skall utses genom en enda valhandling.³ Hinder finns ej mot att välja ledamöter med proportionellt val och suppleanter med majoritetsval. Mandattiden för KR varar ett år efter det mandattiden för KF utgått. Den som utsetts till ledamot eller suppleant i KR kan icke under löpande mandattid entledigas från uppdraget.⁴

Kommer ledamot eller suppleant efter valet i den ställning,

⁵ Den som utsetts till revisor kan väljas till ledamot av KR, R 1933 s. 59, men får sedan icke revidera förvaltning vari han deltagit, se 77 § 2 st.

¹ Val av kommunalnämnd, vilket förrättats tidigare än under december, har efter klagan upphävts, R 1960 I 118.

² Se ovan s. 97 och protokollsexempel nedan s. 217.

³ R 1956 E 42. Man får exempelvis ej uppdelat valet så, att vissa ledamöter utses för en del av församlingen och andra för en annan del.

⁴ Jfr ovan s. 97. I R 1922 s. 3 beslöt KF entlediga en person från hans uppdrag därför att han »förlorat deras förtroende». Beslutet upphävdes efter besvär.

att han ej längre är valbar, frånträder han enligt 45 § jämförd med 10 § omedelbart sitt uppdrag.⁵ Avsägelse av uppdrag som ledamot eller suppleant riktas till KF eller KS. Enligt nyssnämnda lagrum har den som uppnått sextio års ålder rätt att utan angivande av skäl avsäga sig uppdraget. Eljest skall uppgivas hinder, som godkännes av KF eller KS.

När ledamot som utsetts genom majoritetsval avgått, skall fyllnadsval snarast möjligt förrättas för den tid som återstått för den avgångne.⁶ Har ledamot som utsetts genom proportionellt val avgått, skall han efterträdas av den suppleant, som är hans närmaste ersättare.⁷ Det gäller även i det fall, att suppleanterna utsetts genom majoritetsval.⁸ Avgår suppleant, äger fyllnadsval rum om han utsetts genom majoritetsval men icke om han utsetts genom proportionellt val.⁹

47 §

Av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kyrkostämman utses bland ledamöterna i kyrkorådet en ordförande och en vice ordförande att tjänstgöra den tid, för vilken i 44 § 2 mom. avsedda ledamöter blivit invalda i rådet; dock skall kyrkoråd som avses i 42 § andra stycket inom sig utse ordförande och vice ordförande.

Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till länsstyrelsen för intagande i länskungörelserna samt till domkapitlet.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att inställa sig vid sammanträde med kyrkorådet, äger rådet utse annan ledamot att för tillfället föra ordet.

⁵ Jfr ovan s. 62.

⁶ Underlåter ordförande i KF eller KS att föranstalta därom, torde LS kunna föreskriva att fyllnadsval skall förrättas, jfr R 1930 s. 161.

⁷ Fyllnadsval får ej ske, R 1937 E 166. Rörande den ordning, vari suppleanter som valts proportionellt bör inkallas till tjänstgöring i stället för ledamot, se nedan s. 209.

⁸ R 1931 s. 1.

⁹ Om samtliga proportionellt valda suppleanter inträtt som ordinarie ledamöter eller avgått, kan nytt val av suppleanter äga rum för återstående del av valperioden, R 1939 s. 164.

Paragrafen motsvarar 34 § KML.

Kyrkoherden är ej som enligt äldre rätt självskriven ordförande i KR. Ordförande och vice ordförande väljes, liksom fallet är i fråga om motsvarande uppdrag i borgerlig kommun, av det representativa organet; gemensamt KR, som icke är anslutet till samfällighet, utser dock självt presidium. Val av ordförande och vice ordförande avser KR:s mandattid, alltså fyra år. Det gäller även i det fall att kyrkoherden eller präst, som kyrkoherden enligt 44 § förordnat att i sitt ställe vara ledamot av KR, utses till ordförande eller vice ordförande.¹ Avgår ordförande eller vice ordförande under tjänstetiden, skall KF eller KS snarast möjligt välja efterträdare till den avgångne för den tid som återstått för honom.

Ordförande i KR har att draga försorg om att de uppgifter lagen ålägger KR blir fyllda.² Detta gäller icke minst KR:s församlingsvårdande uppgift. Det ankommer på ordföranden att kalla KR till sammanträde och leda förhandlingarna på detta. Han skall på sitt ansvar föra eller låta föra KR:s protokoll samt ombesörja eller ha inseende över KR:s skriftväxling. Det åligger honom tillse att framställningar till KR blir vederbörligen behandlade. Tillsammans med KR:s övriga medlemmar är han ansvarig för att KR:s verksamhet äger rum i laga former. KR:s ordförande äger yttranderätt vid sammanträde med KF eller KS; i samfällighet med FD får han vid sammanträde med FD yttra sig i ärende, som angår församlingen särskilt. I nu nämnda fall kan vice ordförande träda i ordförandes ställe.

48 §

Kyrkorådet sammanträder å det ställe och å de tider rådet bestämmer och däremellan så ofta ordföranden finner det nödigt, ävensom då ledamot, som avses i 44 § 1 mom., eller minst halva antalet av rådets övriga ledamöter för uppgivet ändamål gör framställning därom.

¹ Det synes tveksamt huruvida vice pastor kan utses till ordförande eller vice ordförande i KR. I varje fall måste han frånträda sådant uppdrag när hans förordnande upphör.

² Jfr för det följande MOGÅRD s. 87 f.

Paragrafen motsvarar 35 § KML.

I äldre lag var stadgat att KR skulle sammanträda på ordförandens kallelse, men uttrycklig bestämmelse därom har ansetts onödig. Det finns inga föreskrifter om kallelse vare sig med hänsyn till tiden eller sättet för dess utfärdande. Emellertid ligger det i sakens natur att kallelse till sammanträde med KR skall vara *skriftlig och delgivnas samtliga ledamöter av KR*¹ i så god tid att de hinner förbereda sig till sammanträdet och komma tillstädes.² Dessutom bör kallelsen innehålla uppgift på åtminstone de viktigaste av de ärenden, som skall behandlas vid sammanträdet. Kallelse brukar tillställas ledamöterna med posten.³

KR bestämmer i första hand sin sammanträdesordning. Ofta torde det tillgå så, att man vid ett sammanträdes slut bestämmer tid för nästa sammanträde. Det är svårt att överblicka behovet av sammanträden under en längre tid framåt.

Kyrkoherdens rätt att påkalla sammanträde med KR innebär ett erkännande av hans särskilda ansvar för församlingsvården. När han begär att sammanträde skall hållas skall han samtidigt uppgiva ämne, rörande vilket han önskar överlägga med KR:s övriga ledamöter. Vill kyrkoherden att sammanträde med KF eller KS skall hållas, kan han hos KR utverka att enligt 16 § 1 mom. framställning därom göres.⁴

49 §

Suppleanterna i kyrkorådet böra i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring, i den mån det erfordras till följd av hinder

¹ Då en ledamot av skolråd ej kallats och ej heller varit närvarande vid sammanträde, har på detsamma fattat beslut upphävts, R 1938 s. 71. Endast då det är uppenbart att en ledamot ej kan infinna sig, får man underlåta att kalla honom, R 1929 s. 28.

² Man torde rätt allmänt anse att en kallelsetid av fyra dagar i regel ej bör underskridas.

³ Är sammanträdet brådskande, bör annat kallelsesätt användas, såsom personlig delgivning eller meddelande per telefon, se JO 1923 s. 159.

⁴ Underlåter ordförande i KR att kalla till sammanträde i fall då han är lagligen skyldig därtill, torde LS kunna förelägga honom att hålla sammanträde, jfr R 1929 E 5.

för ledamot eller vid uppkommen ledighet, som ännu ej kunnat fyllas, efter ledamot, som icke utsetts vid proportionellt val.

Suppleant äger rätt att även eljest närvara vid rådets sammanträden och skall alltid underrättas om tid för sammanträde.

Paragrafen motsvarar 36 § KML.

Lagen skiljer mellan *kallelse* till sammanträde, vilken innebär att suppleant inträder i ordinarie ledamots ställe,¹ och *underrättelse* om tid för sammanträde, som endast möjliggör för suppleant att närvara.² Hinder finns icke mot att suppleant, som ej kallats men ändå kommit tillstädes, inträder i stället för ordinarie ledamot, som uteblivit eller lämnat sammanträdet eller är av jäv hindrad att deltaga i visst ärendes behandling.³ Det lär vara allmän praxis att suppleant, som ej inträtt för ordinarie ledamot, får yttra sig. Strängt taget fordras, att KR medgiver suppleant att yttra sig; beslut därom torde ej kräva enhällighet.⁴

KR:s sammanträden är icke offentliga och annan än ledamot av KR har ej rätt att närvara. KR kan emellertid låta såväl befattningshavare i församlingens tjänst som annan vara närvarande för att lämna upplysningar eller eljest biträda KR.⁵ All-

¹ Rörande den ordning, i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring, se ovan s. 98 beträffande suppleanter som utsetts genom majoritetsval och nedan s. 209 i fråga om suppleanter som valts proportionellt.

² I praxis torde man ofta icke göra någon skillnad, utan kallelse utsändes till såväl ordinarie ledamöter som suppleanter. Därigenom blir de senare kallade till tjänstgöring i den mån det erfordras. Enligt R 1963 E 54 medför underlåtenhet att underrätta samtliga suppleanter om tiden för KR:s sammanträde icke i och för sig att vid sammanträdet fattat beslut blir olagligt.

³ Närvarande suppleanter inträder i den ordning de skolat kallas, jfr R 1954 s. 21.

⁴ Kommunalkunskap 3 s. 55, jfr KAIJSER s. 197. Om suppleant som ej inträtt för ordinarie ledamot deltagit i votering, kan genom denna fattat beslut bli upphävt, R 1928 s. 2.

⁵ I R 1965 E 48 vägrade ordförande i KR att ställa proposition på ett yrkande att präst i församlingen skulle kallas till KR:s sammanträden och få deltaga däri. RegR fann emellertid att laga hinder ej förelegat för KR att till prövning upptaga frågan om rätt för den ifrågavarande prästen att deltaga i KR:s sammanträden, varför ordföranden ej ägt vägra att framställa proposition på det nämnda yrkandet.

mänt brukligt är att protokollförare är närvarande.⁶ Bland dem som i övrigt kan närvara för att tillhandagå KR med upplysningar eller annorledes märkes främst kyrkokamrerare eller annan, som har hand om församlingens huvudbokföring, samt kyrkomusiker. Även arkitekt, ingenjör eller annan tekniker kallas stundom att närvara vid överläggning i KR. Beträffande samtliga de nu nämnda gäller, att de ej har någon yttranderätt utan endast får besvara till dem ställda spörsmål. Det är omtvistat huruvida för beslut av KR att låta annan än protokollförare närvara fordras enhällighet. Avgörande skäl synes emellertid tala för att det räcker med majoritetsbeslut.⁷

50 §

Kyrkorådet må ej handlägga ärende, såvida icke flera än hälften av ledamöterna äro tillstädes.

Vad i 19 § första stycket stadgas om jäv för kyrkofullmäktig skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ledamot i kyrkorådet. Vid behandling av ärende, vari ledamot är jävig, skall ledamoten avträda.

Paragrafen motsvarar 37 § KML.

Med ledamot avses i 1 st. även suppleant, som inträtt i ordinarie ledamots ställe. Jävig ledamot får i motsats till vad som gäller enligt 18 § ej inräknas i beslutfört antal. Det beror på att antalet ledamöter i KR är relativt litet. Om ej beslutfört antal ledamöter deltagit i behandling av ärende, kan däri fattat beslut bli efter klagan upphävt.¹

Jävsgrunderna är desamma som för ledamot i KF; det torde emellertid vara vanligare att jävsfråga uppkommer i KR än i KF.

⁶ Att protokollförare icke är ledamot av KR brukar markeras därigenom, att han placeras vid ett särskilt bord vid ordförandens sida.

⁷ Se framställningen hos GLIMELIUS s. 47. I det nyss citerade rättsfallet R 1965 E 48 synes RegR ha gått ut från att enhällighet ej kräves. Om ingen opponerar sig när förslag framställs om att utomstående skall tillkallas för att biträda KR, fattas intet formellt beslut.

¹ R 1925 s. 201, jfr 1959 E 48. För att KR skall vara beslutfört är det ej nödvändigt att kyrkoherden eller annan präst är närvarande.

Anmärkas må att ledamot av KR ej får deltaga i beredning av ärende rörande arvode eller annan förmån åt honom.² Kan det förutses att ledamot blir jävig i något ärende, bör ordföranden förvissa sig om att suppleant finns tillstädes att inträda i ledamotens ställe. Jävsfråga avgöres av KR:s ojäviga ledamöter men kan bli föremål för prövning i besvärsväg.³ När jävig ledamot avträtt, måste de återstående utgöra beslutfört antal för att ärende skall kunna handläggas. Skyldigheten att avträda torde gälla även jävig suppleant, som ej tjänstgör för ordinarie ledamot.

51 §

I fråga om förfarandet vid fattande av beslut skall vad därom för kyrkofullmäktige är stadgat i 25 § äga motsvarande tillämpning med avseende å kyrkorådet.

Paragrafen motsvarar 38 § KML.

Bestämmelsen innebär bland annat, att votering i KR skall förrättas efter upprop och ske öppet utom när det gäller val och tjänstetillsättning. I protokollet skall antecknas hur envar ledamot röstat vid öppen votering.¹

52 §

Vad som är stadgat i 27 § om förande av protokoll vid kyrkofullmäktiges sammanträde och om protokollets innehåll samt i 28 § om reservation skall äga motsvarande tillämpning med avseende å protokoll och reservation vid sammanträde med kyrkorådet.

Justering av kyrkorådets protokoll verkställs senast tio dagar efter sammanträdet av ordföranden jämte minst en därtill för varje gång av rådet utsedd närvarande ledamot. Justering må ock verkställas av rådet antingen genast eller vid nästa sammanträde.

² R 1965 s. 39, jfr 1951 s. 35. När jävig ledamot deltagit i behandling av ärende, hjälper det ej att beslut i ärendet fattats enhälligt, R 1942 s. 110. Den som är jävig får ej fungera som ordförande, R 1959 E 48.

³ Jfr ovan s. 68, KAIJSER s. 198.

¹ Jfr R 1959 E 61.

Tillkännagivande om verkställd justering skall ske i den i 27 § föreskrivna ordningen.

Den som med begagnande av sin rätt enligt tryckfrihetsförordningen tagit avskrift av kyrkorådets protokoll äger att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

Paragrafen motsvarar 39 § KML.

Enligt äldre lag skulle justering verkställas av ordföranden och två justeringsmän, men numera räcker det med en justeringsman.

Angående 4 st. hänvisas till anmärkningarna under 29 §.¹

53 §

Kyrkorådet skall på lämpligt sätt kungöra varest och på vilka tider till rådet ställda framställningar emottagas.

Kyrkorådets skriftväxling ombesörjes av ordföranden eller under hans inseende.

Paragrafen motsvarar 40 § KML.

Kungörelse om mottagande av framställning anslås lämpligen på församlingens anslagstavla. Envar äger göra framställning till KR i ämne, som faller inom KR:s behörighet. Mottages ej framställning av ordföranden, skall den snarast möjligt överlämnas till honom.²

Av KR avlåten skrivelse skall vara undertecknad av ordföranden eller vid hinder för honom av vice ordföranden. Har vice ordföranden presiderat vid sammanträde med KR, skall han underteckna expedition i ärende, som behandlats under hans ordförandeskap. Den som undertecknat en skrivelse är ansvarig för dess avfattning och innehåll. Något ansvar torde icke åligga särskild protokollförare, såvida han ej gjort sig skyldig till tjänstefel, exempelvis genom att lämna medvetet oriktig uppgift.

¹ Ovan s. 104.

² Jfr MOGÅRD s. 88 f.

54 §

Kyrkvårdar väljas av kyrkorådet bland ledamöterna och suppleanterna i rådet för den tid de blivit valda till ledamöter eller suppleanter.

Kyrkorådet utser för varje kalenderår inom eller utom sig en kassaförvaltare, där ej rådets medelsförvaltning är ordnad på ett sätt, som gör sådan kassaförvaltare obehövlig.

Paragrafens 2 st. motsvarar 41 § KML.

Såsom i inledningen anförts fanns redan på landskapslagarnas tid i varje församling två kyrkvårdar, som jämte sockenprästen skulle vårda kyrkans egendom.¹ Denna institution har bibehållits till vår tid och kyrkvårdarnas uppgifter, som ej finns angivna i FSL, är delvis desamma som tidigare. Den befattning med kyrkans ekonomiska angelägenheter, som enligt KL och prästerskapsprivilegier tillkommit prästen och kyrkvårdarna, har visserligen numera övergått till KR såsom församlingens styrelse.² Men fortfarande har enligt nedärvd sedvänja kyrkvårdarna i första hand vården om kyrko- och församlingsegendomen. Det är också praxis att kyrkvårdarna sköter församlingens civila representation.³

Kyrkvårdar bör väljas då praktiskt behov därav föreligger, alltså när KR har hand om vården av kyrka eller annan egendom av väsentlig betydelse. Lagens pluralisform antyder att lagstiftaren tänkt sig att *åtminstone två kyrkvårdar* bör utses, vilket får anses lämpligt med hänsyn till att dessa kan tjänstgöra växelvis. Något maximum finns ej stadgat; om en församling har två eller flera kyrkor, kan KR välja flera än två kyrkvårdar, så att varje kyrka får en kyrkvård, vilken i första hand vårdar densamma. Till kyrkvård kan utses lekman, som är ledamot eller

¹ Ovan s. 7.

² Jfr GLIMELIUS s. 41 f.

³ De bestämmelser om kyrkvårdarnas uppgifter, som finns i 11: 8, 23: 2 och 26: 8 KL samt i § 23 prästerskapsprivilegier 1723, är nu i stort sett föråldrade. Att kyrkvårdarna skall närvara vid installation och visitation får anses självklart. För övrigt rör det sig i nämnda lagrum mest om sysslor, som enligt nutida uppfattning ankommer på klockare eller kyrkovaktmästare.

suppleant i KR.⁴ Val av kyrkvård avser tiden intill utgången av KR:s mandatperiod.⁵

Sedan gammalt har KR utsett särskild *kassaförvaltare*, ofta en av KR:s ledamöter.⁶ FSL räknar fortfarande med detta som det normala sättet att ordna medelsförvaltning och bokföring. Kassaförvaltare, vanligen kallad kyrkokassör, utses för kalenderår av det KR, som har att fungera under året.⁷ En mera varaktig ordning kan mellertid ofta vara att föredraga. Vanligt är numera att församling anställer en *kyrkokamrerare*, som handhar medelsförvaltning och bokföring; han kan också lämpligen vara vice värd för församlingens fastigheter, såsom kyrka och församlingshus.⁸ Om tillräckligt arbete kan beredas en heltidsanställd kyrkokamrerare, torde detta vara den lämpligaste ordningen. Den möjliggör på ett smidigt sätt för KR, i första hand ordföranden och kyrkvårdarna, att hålla omedelbar kontakt med medelsförvaltning och fastighetsvärd.

Församling kan emellertid överlämna kassa- och räkenskaps- göromålen till en borgerlig kommun eller en bank eller dylik inrättning. Ett överlämnande till den borgerliga kommunen innebär självfallet icke någon befogenhet för denna att godkänna ut-

⁴ FSK s. 311 fann det vara självklart och således icke behöva utsägas i lagen att till kyrkvård, som är ett lekmannauppdrag, ej kan utses kyrkoherden eller annan inom församlingen tjänstgörande präst.

⁵ Enligt en kungl. resolution 14 juli 1741, citerad i SKL s. 67, får ingen, som blir vald till kyrkvård, sig utan laga förfall därifrån undandraga. Kyrkvård lär dock ha samma rätt som kyrkofullmäktigt och ledamot av KR att avsäga sig uppdraget.

⁶ Kyrkoherde ansågs i R 1911 s. 204 ej skyldig åtaga sig uppdrag att vara kassaförvaltare. Sådan skyldighet torde ej heller åligga vald ledamot av KR.

⁷ Således vid ombyte av KR det nyvalda KR, rättsfall hos WETTERBERG s. 956. Angående val av kassaförvaltare se vidare R 1937 E 13 och 1948 E 49, rörande arvode till kassaförvaltare R 1915 s. 142. Anmärkas må att till kassaförvaltare ej kan utses annan än fysisk person, således icke bank eller kommunalkontor.

⁸ Beslut om inrättande av befattning såsom kyrkokamrerare fattas av KF eller KS, jfr ovan s. 28. Beslut att uppdraga medelsförvaltningen åt kyrkokamrerare torde böra fattas särskilt.

gifter till betalning eller att besluta om utanordning av medel.⁹ Församlingens medel måste hållas skilda från övriga medel, som den borgerliga kommunen har hand om. Sådant åtskiljande utgör dock icke hinder för att församlingens penningar förvaras gemensamt med medel, som den borgerliga kommunen i övrigt förvaltar. Även i dylikt fall kan nämligen en tillfredsställande åtskillnad mellan de olika medlen åstadkommas genom bokföringen.¹⁰

Det organ, som har hand om församlings medel, måste ha sådan bokföring, att det alltid kan utrönas vilka tillgodohavanden församlingen har.¹¹ Krav på att det medelsförvaltande organet skall hålla församlingens tillgångar helt avskilda kan icke uppställas för alla fall. En sådan regel är opraktisk, om medelsförvaltningen uppdrages åt bank. Önskar församlingen att dess tillgångar totalt avskiljes, kan bestämmelser härom upptagas i överenskommelsen med det medelsförvaltande organet. Behovet härav får bedömas från fall till fall. Ett överlämnande av medelsförvaltningen till organ utanför församlingen förutsätter givetvis att anordningen är såväl praktisk som betryggande.¹²

55 §

Om ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot av kyrkorådet, som vid fullgörandet av sitt uppdrag åsidosätter vad enligt lag eller författning, reglemente, särskild föreskrift eller uppdragets beskaffenhet honom åligger, gäller vad i allmän lag stadgas.

⁹ KR:s befogenheter kan överlätas endast inom ramen för delegationsrätten, se nedan under 56 § 2 mom.

¹⁰ FSK lämnar s. 311 en redogörelse för hur bokföringen kan tänkas ordnad. Det framhålls emellertid att med hänsyn till den snabba utvecklingen beträffande maskinella hjälpmedel på det redovisningstekniska området närmare riktlinjer för bokföringsmetoden icke synes behövliga.

¹¹ Detta stycke återger ett yttrande av departementschefen i Prop. 1961 s. 185.

¹² Beslut om överlämnande bör fattas av församlingens representativa organ. KR kan ej anses behörigt att besluta därom utan får framlägga förslag för KF eller KS.

Paragrafen motsvarar 42 § KML.

Enligt äldre lag ansvarade envar ledamot av KR gemensamt med de övriga för de medel KR hade under sin förvaltning. Bestämmelsen om detta solidariska garantiansvar har nu ersatts med en hänvisning till vad som gäller enligt allmän lag. Ledamot av KR handlar under ämbetsmans ansvar enligt brottsbalken och kan bli skadeståndsskyldig såväl enligt straffrättsliga som civilrättsliga regler.¹

56 §

1 mom. Kyrkofullmäktige eller kyrkostämman må besluta att med kyrkorådets medelsförvaltning skall sammanföras medelsförvaltning, som enligt särskilda författningar tillkommer andra församlingens nämnder. Innan beslut meddelas om sådan centralisering av medelsförvaltningen, skola vederbörande nämnder höras i ärendet.

2 mom. Kyrkorådet må, om kyrkofullmäktige eller kyrkostämman så beslutar, uppdraga åt särskild inom rådet bildad avdelning eller åt ledamot av rådet eller åt i församlingens tjänst anställd befattningshavare att å rådets vägnar fatta beslut i vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges eller stämmans beslut; dock må framställning eller yttrande till fullmäktige eller stämman icke beslutas annorledes än av rådet samfällt.

Beslut, vilket fattas på grund av uppdrag, som avses i detta moment, skall anmälas vid kyrkorådets nästa sammanträde.

Paragrafen motsvarar 43 § KML.

1 mom. Här talas om *centralisering av medelsförvaltningen* inom församling. Det kan vara praktiskt att anordna gemensam medelsförvaltning särskilt om församlingen har en heltidsanställd kyrkokamrerare eller medelsförvaltningen är anförtrodd åt en särskild institution. De nämnder, vilkas medelsförvaltning sålunda kan sammanföras med KR:s, är de i 57 § 1 mom. avsedda. För centralisering av medelsförvaltning fordras beslut av KF eller KS. Bestämmelser därom behöver ej som enligt KML upp-

¹ Se om ämbetsbrott 20 kap. brottsbalken, om skadeståndsskyldighet 6 kap. strafflagen och KARLGRÉN, Skadeståndsrätt 3 uppl. (Sthlm 1965), särskilt om kommunala förtroendemäns straffrättsliga ansvar STRÖMBERG s. 33.

tagas i ett reglemente för församlingens styrelse. Ej heller är det nödvändigt att underställa beslutet LS:s prövning.

2 mom. Om KR:s *delegationsrätt* innehåller FSL bestämmelser, som utformats på ett annat sätt än motsvarande stadganden i KML. Liksom hos andra administrativa organ kan det hos KR förekomma en del angelägenheter av rutinmässig karaktär, som är relativt enkla och stundom fordrar snabb handläggning, exempelvis ärenden rörande tillämpning av bestämmelser om befattningshavares tjänstgöring, semester och dylikt. Det kan vara lämpligt att uppdraga åt någon ledamot, ordföranden eller kyrkvård, eller åt ett par ledamöter eller någon befattningshavare i församlingen att handlägga dylika ärenden.¹

För att delegationsrätt skall tillkomma KR fordras beslut där- om av KF eller KS, vari delegationsrättens innehåll närmare bestämmes. Beslut om delegationsrätt innefattar emellertid endast ett medgivande för KR att delegera sin beslutanderätt; KR bestämmer själv huruvida och i vad mån KR vill begagna sig av medgivandet. KR kan således när som helst återkalla bemyndigande att besluta på KR:s vägnar. Beslut som fattats inom ramen för sådant bemyndigande har samma verkan som ett av KR självt meddelat beslut. Beslut om delegation behöver ej upptagas i reglemente eller underställas LS:s prövning.²

57 §

1 mom. Angående nämnder för vissa i särskilda författningar angivna förvaltnings- eller verkställighetsbestyr gäller vad därom för varje fall finnes stadgat.

2 mom. För handhavande av särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr i övrigt må församling tillsätta de nämnder, som finnas erforderliga. Beträffande dylik nämnd skall vad i 44 § 2 mom. andra stycket, 45 §, 46 § andra stycket, 48—53 §§, 54 § andra stycket, 55 § och 56 § 2 mom. är föreskrivet med avseende å kyrkoråd äga motsvarande tillämpning.

¹ Jfr nedan s. 212.

² Angående KR:s rätt att delegera sin beslutanderätt i ärende rörande upplåtande av kyrkorum se den ovan s. 127 omnämnda lagen 11 okt. 1963.

Paragrafen motsvarar 44 och 45 §§ KML.

1 mom. FSL skiljer liksom KML mellan nämnd, vars verksamhet är reglerad i särskild författning, specialreglerad nämnd, och nämnd för oreglerad förvaltning, vilken brukar kallas fakultativ nämnd. I 1 mom. är det fråga om nämnd av det förra slaget.

På det kyrkokommunala området finns endast en *specialreglerad nämnd*, nämligen särskild *boställsstyrelse*. Enligt 3 § EBO äger pastorat uppdraga åt särskild boställsstyrelse att beträffande förvaltningen av prästgård och löneboställe fullgöra de åligganden, som eljest tillhör KR.¹ Beträffande val av ledamöter och suppleanter gäller samma regler som för KR. Antalet ledamöter får dock icke vara under tre eller över fem. Boställsstyrelse väljer inom sig ordförande och vice ordförande. För övrigt torde beträffande boställsstyrelsens organisation och arbetsformer vad som gäller om KR vara tillämpligt, där ej annat finns föreskrivet. Boställsstyrelse handhar självständigt de till styrelsens förvaltningsområde hörande uppgifterna och skall alltid beredas tillfälle att yttra sig i ärende, som berör styrelsens förvaltning.²

2 mom. Församling äger tillsätta *fakultativ nämnd* i den mån det finnes erforderligt. Bland annat förekommer diakoninämnd, ungdomsnämnd och kyrkogårdsnämnd. Om dessa nämnder meddelas i 2 st. föreskrifter genom hänvisning till vissa bestämmelser rörande KR. I den mån dessa bestämmelser ej är tillämpliga får KF eller KS avgöra vilka regler som skall gälla för ifrågavarande nämnds organisation och verksamhet. Sålunda kan KF eller KS reglera nämndens sammansättning, mandatperiodens längd, begynnelse och slut samt val av presidium i nämnden. Samtliga regler som skall gälla för fakultativ nämnd bör sammanfattas i stadgar för nämnden, som antages av KF eller KS.³

¹ Se närmare PRAWITZ, *Ecklesiastik boställsordning* s. 21 ff.

² Pastorats boställsförvaltning står under uppsikt av boställsnämnd och stiftsnämnd, 4 § EBO. I boställsnämnd utser enligt 5 § EBO pastoratet en ledamot. Enligt R 1939 s. 163 skall val av sådan ledamot i församling, som bildar eget pastorat och har KF, förrättas av dessa.

³ Formulär till sådana stadgar finns nedan s. 235.

58 §

Protokoll och andra arkivhandlingar tillhörande kyrkorådet samt församlingens övriga nämnder skola förvaras i kyrkoarkiv. I fråga om vården av nämnda protokoll och arkivhandlingar skall gälla vad som finnes föreskrivet om sådant arkiv.

Rörande arkivering av kyrkokommunala handlingar hänvisas till anmärkningarna under 29 §.¹

59 §

Kyrkofullmäktige eller kyrkostämman må med avseende å vald ledamot av kyrkorådet och ledamot av annan församlingens nämnd samt suppleant för sådan ledamot ävensom, i fråga om arvode och ersättning för utgifter, å annan ledamot av kyrkorådet, som utsetts till ordförande, fatta beslut som avses i 31 § 1 och 2 mom. *Lag den 11 maj 1962.*

Paragrafen motsvarar 46 § KML. Rörande lagändringen 1962 hänvisas till anmärkningarna under 31 §.²

Gottgörelse kan såvitt gäller KR endast utgå till vald ledamot. Beträffande annan nämnd har någon inskränkning icke behövt föreskrivas, eftersom i sådan nämnd endast finns valda ledamöter. Kyrkoherden såsom självskriven ledamot av KR kan således icke få gottgörelse, och detsamma är fallet vad angår präst, som av kyrkoherden förordnats att i hans ställe vara ledamot av KR. Däremot kan gottgörelse utgå till kyrkoherden och annan präst, som valts till ledamot av nämnd. Kyrkoherde och annan präst, som utsetts till ordförande i KR, kan på grund av det särskilda uppdrag, som ordförandeskapet innefattar, erhålla gottgörelse.

Stockholms kyrkliga samfällighet

60 §

Kyrkorådet i Stockholms kyrkliga samfällighet skall leda förvaltningen av samfällighetens angelägenheter och hava inseende över övriga

¹ Se ovan s. 104.

² Ovan s. 106.

nämnders verksamhet. Det skall med uppmärksamhet följa de frågor, som kunna inverka på samfällighetens ekonomiska ställning samt hos församlingsdelegerade och övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finnas påkallade. Bestämmelserna i 43 § andra—fjärde styckena skola äga motsvarande tillämpning beträffande samfällighetens kyrkoråd, dock med iakttagande av att vad som sägs om församling och kyrkofullmäktige i stället skall avse samfälligheten och församlingsdelegerade.

På samfällighetens kyrkoråd skall jämväl ankomma att förvalta egendom som avses i 3 § 2 mom. andra stycket under b), i den mån ej dylik förvaltning uppdragits åt annan nämnd eller eljest tillkommer annan.

Paragrafen upptager bestämmelser om det beredande och verkställande organ, som övertagit beredningsutskottets i Stockholms kyrkliga samfällighet uppgifter enligt äldre lag. Den ersätter 40 § 1 st. 1 p. FSL Sthlm och överensstämmen i huvudsak med 59 § i 1957 års förslag till församlingslag för Stockholm.¹

I FSL Sthlm fanns icke några bestämmelser om ett beredande och verkställande organ motsvarande KR i församling. Förvaltning och verkställighet skulle tillkomma de olika församlingarnas KR, kassarörelsen skulle skötas av en kassaförvaltare och beredningen av ärendena ombesörjas av ett beredningsutskott.² Genom FSL har Stockholms kyrkliga samfällighet till likhet med övriga kyrkliga samfälligheter fått ett särskilt KR med kyrkokommunala uppgifter, som i huvudsak överensstämmen med dem som tillkommer KR i församling. Samfällighetens KR är således ett allmänt *berednings-, förvaltnings- och verkställighetsorgan*. Det innebär att församlingarnas KR icke vidare är förvaltnings- och verkställighetsorgan för samfälligheten.³ De enda uppgifter av någon betydelse, som därigenom frantagits församlingarna,

¹ SOU 1957: 45 s. 23. I detta lagrum gavs bestämmelser om berednings- och ekonomiutskottet, som skulle vara samfällighetens centrala förvaltningsorgan. Dess uppgifter och befogenheter skulle i huvudsak motsvara dem, som inom församling tillkommer KR med avseende på kyrkokommunala angelägenheter.

² FSL Sthlm. 3 § 1 mom. 2 st., 40 § 1 st., 41 § 2 st., jfr SOU 1941: 31 s. 62 f.

³ SOU 1957: 45 s. 49.

hänför sig till förvaltningen av sådana boställen, vilkas avkastning är avsedd för bestridande av prästerskapets och kyrkomusikernas löneförmåner.⁴

Ansvarigheten för samfällighetens kassarörelse har överförs på dess KR. Rörande kassaförvaltare gäller detsamma som för församling. Samfällighetens KR skall utöver de rent ekonomiska uppgifterna även ombesörja vissa andra, såsom tillsättande och entledigande av befattningshavare i samfälligheten.⁵ Samfälligheten har fått möjlighet att tillsätta nämnder, som kan finnas erforderliga för handhavandet av särskilda förvaltningsbestyr. Beträffande dylika nämnder har meddelats organisatoriska bestämmelser motsvarande reglerna för särskilda nämnder i församling.

61 §

1 mom. Församlingsdelegerades ordförande och vice ordförande äro ledamöter av samfällighetens kyrkoråd och utöva där enahanda befattningar.

Delegerade välja bland sig övriga ledamöter i rådet jämte suppleanter för dessa till det antal delegerade bestämma. Hela antalet ledamöter må dock icke vara under elva. Valet avser kalenderår och skall förrättas å det sammanträde, vid vilket delegerades ordförande utses.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

2 mom. Vid sammanträde med samfällighetens kyrkoråd äger ordförande eller vice ordförande i församlings kyrkoråd, ändå att han icke är ledamot av rådet, att, såvitt rör fråga som angår församlingen, vara tillstädes och deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

3 mom. Om församlingsdelegerade så besluta, må samfällighetens kyrkoråd uppdraga åt vederbörande församlings kyrkoråd eller annan

⁴ Delegationsrätt föreligger emellertid i så måtto, att samfällighetens KR må, om FD så beslutar, uppdraga åt vederbörande församlings KR eller eventuellt förekommande boställsstyrelse att förvalta sådan fastighet, se 61 § 3 mom.

⁵ Jfr vad ovan s. 125 anförts rörande KR:s i församling befogenhet att tillsätta och entlediga befattningshavare. I den mån FD icke bestämt annat tillkommer det samfällighetens KR att handlägga personalärenden.

dess nämnd att i fråga om förvaltningen av fast egendom, som avses i 3 § 2 mom. andra stycket under b), fullgöra uppgifter, som eljest ankomma på samfällighetens kyrkoråd.

1 mom. Enligt äldre lag var antalet ledamöter fixerat till elva. Det står nu FD fritt att överskrida detta antal.

2 mom. Någon självskriven eller särskilt förordnad prästerlig ledamot finns icke, men ordförande eller om han ej kommit tillstädes vice ordförande i församlings KR har rätt att närvara och yttra sig vid behandling av fråga, som angår församlingen. Det förutsattes att ordföranden får underrättelse om tiden då sådan fråga skall behandlas av samfällighetens KR.

3 mom. Bestämmelsen om delegation är ny; den sammanhänger med att samfällighetens KR är en förvaltande myndighet i motsats till beredningsutskottet enligt äldre lag.

62 §

Beträffande samfällighetens kyrkoråd och övriga nämnder skall i övrigt vad i 45 §, 46 § andra stycket, 47 § tredje stycket, 48—53 §§, 54 § andra stycket, 55 §, 56 § 2 mom. samt 57—59 §§ är stadgat gälla i tillämpliga delar, dock med iakttagande av följande särskilda bestämmelser.

a) Vad som sägs om församling och kyrkofullmäktige skall i stället avse samfälligheten och församlingsdelegerade.

b) Kungörelser och tillkännagivanden skola anslås å samfällighetens anslagstavla.

c) Samfällighetens kyrkoråd har att hålla församlingarna underrättade om frågor av större ekonomisk räckvidd samt äger att från församlingarnas kyrkoråd infordra de yttranden och upplysningar som erfordras för fullgörande av rådets uppgifter.

d) Församlingsdelegerade må giva samfällighetens kyrkoråd annan benämning än kyrkoråd.

e) Protokoll och andra arkivhandlingar må förvaras annorstädes än i kyrkoarkiv.

För KR och övriga nämnder i Stockholms kyrkliga samfällighet gäller, vad som beträffande församlings KR är stadgat i fråga om valbarhet till ledamot och suppleant, rätt till avsägelse från

sådant uppdrag, 45 §, förfarande vid ledamots avgång, 46 § 2 st., utseende av tillfällig ordförande, 47 § 3 st., plats och tid för sammanträde, 48 §, suppleants rättsliga ställning, 49 §, beslutfört antal och jäv, 50 §, beslutförfarande, 51 §, protokoll och justering därav, 52 §, mottagande av framställning och skriftväxling, 53 §, utseende av kassaförvaltare, 54 § 2 st., ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot, 55 §, delegationsrätt, 56 § 2 mom., särskild nämnd, 57 §, förvaring av arkivhandlingar, 58 §, och gottgörelse till ledamot, 59 §.

Undantagen från dessa regler är ej av större betydelse. Om dem må följande antecknas.

c) Punkten är utformad efter mönster av 14 § lagen den 31 maj 1957 om kommunalförbund.¹

d) FD har den 23 januari 1963 beslutat, att samfällighetens KR skall benämnas beredningsutskott, vilken benämning förekom i äldre lag.

e) Samfällighetens arkivhandlingar skall vårdas i enlighet med arkivstadgan för Stockholm den 26 januari 1962.²

Annan kyrklig samfällighet

63 §

I mom. Kyrkorådet i annan kyrklig samfällighet än den i Stockholm skall leda förvaltningen av samfällighetens angelägenheter och hava inseende över övriga nämnders verksamhet. Det skall med uppmärksamhet följa de frågor, som kunna inverka på samfällighetens ekonomiska ställning samt hos samfällighetens fullmäktige eller församlingsdelegerade och övriga nämnder ävensom hos andra myndigheter göra de framställningar, som finnas påkallade. Bestämmelserna i 43 § andra—fjärde styckena skola äga motsvarande tillämpning beträffande samfällighetens kyrkoråd, dock med iakttagande av att vad som sägs om församling och kyrkofullmäktige i stället skall avse samfälligheten och dess fullmäktige eller församlingsdelegerade.

Finnes icke kyrkoråd i församling, som ingår i kyrklig samfällighet, har samfällighetens kyrkoråd att fullgöra alla de uppgifter som enligt denna lag ankomma på kyrkoråd i församling.

¹ SKL s. 108, se ock KAIJSER I s. 211.

² SFS 1962 nr 40.

2 mom. Beträffande samfällighetens kyrkoråd och övriga nämnder m. m. skall i övrigt vad i 44—59 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av följande särskilda bestämmelser.

a) Vad som sägs om församling och kyrkofullmäktige skall i stället avse samfälligheten och dess fullmäktige eller församlingsdelegerade.

b) I den kyrkliga samfälligheten i Göteborg skola i samfällighetens kyrkoråd samtliga ledamöter utses genom val.

c) Utgöres annan samfällighet än den i Göteborg av församlingar tillhörande olika pastorat, förordnar domkapitlet en av församlingarnas kyrkoherdar att vara ledamot i samfällighetens kyrkoråd och en annan att vid hinder för honom vara ledamot i hans ställe.

d) Vid val av samfällighets kyrkoråd bör tillses, att om möjligt varje församling blir företrädd i rådet.

e) Kungörelser och tillkännagivanden skola anslås å samfällighetens anslagstavla.

f) Samfällighetens kyrkoråd har att hålla församlingarna underriktade om frågor av större ekonomisk räckvidd samt äger att från församlingarnas kyrkoråd infordra de yttranden som erfordras för fullgörande av rådets uppgifter.

g) Om Konungen så förordnar, äger samfällighetens kyrkoråd uppdraga åt församlings kyrkoråd eller annan dess nämnd att verkställa beslut, som samfällighetens fullmäktige eller församlingsdelegerade fattat eller att förvalta anslag, som enligt fastställd stat eller särskilt beslut blivit anvisat åt församlingen.

h) Samfällighetens fullmäktige eller församlingsdelegerade må giva samfällighetens kyrkoråd annan benämning än kyrkoråd.

i) Om Konungen så förordnar, må protokoll och andra arkivhandlingar förvaras annorstädes än i kyrkoarkiv.

I paragrafen har sammanförts de bestämmelser, som ansetts erforderliga för KR i samfällighet utanför Stockholm, oavsett om denna är total eller partiell.

1 mom. Här behandlas de uppgifter, som åvilar samfällighetens KR. Anmärkas må att i dessa uppgifter ingår omvårdnad om församlinglivet endast i det fall, att de i samfälligheten ingående församlingarna saknar egna KR.

2 mom. I detta mom. hänvisas först till bestämmelserna i 44—59 §§ om KR i församling. Vissa modifikationer i dessa regler uppställes därefter, beträffande vilka må antecknas följande.

b) Liksom hittills skall KR i Göteborgs kyrkliga samfällighet icke ha någon självskreven eller av myndighet förordnad prästerlig ledamot.

c) Om församlingarna tillhör samma pastorat, är kyrkoherden självskreven ledamot i samfällighetens KR.

f) Denna punkt är avfattad efter mönster av 14 § lagen den 31 maj 1957 om kommunalförbund.¹

g) Medgivande enligt denna punkt torde ha betydelse för åstadkommande av ett smidigt och förtroendefullt samarbete mellan på ena sidan samfälligheten och på andra sidan den särskilda församlingens KR. Medgivande kan bli ett medel för utvecklande av initiativ och ansvarskänsla i församlingarna.²

Enligt 13 § i den tidigare gällande lagen den 12 juni 1931 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg skulle i den årliga utgiftsstaten för Göteborgs kyrkliga samfällighet upptagas särskilda anslag att ställas till varje församlings KR:s förfogande för främjande av församlingsvården och tillgodoseende av de övriga uppgifter, beträffande vilka beslutanderätten icke tillkom samfälligheten.³ Denna bestämmelse har ej fått någon motsvarighet i FSL. Meningen har emellertid icke varit att på denna punkt göra någon ändring.⁴ Det får antagas vara en allmänt gällande regel att total ekonomisk samfällighet skall ställa till varje i samfälligheten ingående församlings KR:s förfogande erforderligt belopp för ändamål, som angives i det nyss citerade stadgandet.⁵ Så sker också vad angår den kyrkliga samfälligheten i Göteborg.⁶

¹ Jfr ovan s. 50. Enligt Prop. 1961 s. 180 har kammarkollegiet uttalat, att vederbörande församlings KR alltid torde böra höras i viktigare frågor, som angår viss församling särskilt.

² Jfr GLIMELIUS s. 54, som anför att medgivande icke torde komma i fråga vad angår de vanliga pastoratssamfälligheterna. Enligt Prop. 1961 s. 180 har det i förevarande punkt omförmälda rätten enligt äldre lag funnits i Göteborg.

³ Se FSK s. 324 f. FSK upptog s. 44 i sitt förslag till lag om kyrklig samfällighet i Göteborg 6 § 3 st. ett motsvarande stadgande.

⁴ Meddelande till förf. från tjänstemän i ecklesiastikdepartementet.

⁵ Jfr ovan s. 49.

⁶ Förslag till den kyrkliga samfällighetens utgifts- och inkomststat för år 1967, Göteborgs kyrkofullmäktiges handlingar 1966 nr 28, upptager an-

h) Benämningen på samfällighets beredande och verkställande organ har hittills icke varit enhetlig.⁷ Stundom har det kallats »samfällda kyrkorådet», i Göteborg och Norrköping »kyrkonämnden». Genom bestämmelsen under denna punkt har bland annat lämnats möjlighet att ha kvar en hävdvunnen benämning.

i) Rörande arkivering av kyrkokommunala handlingar hänvisas till anmärkningarna under 29 §.⁸

slag för församlingsvård till envar av de 27 församlingarna med ett belopp av sammanlagt 658 300 kr. I Göteborgs kyrkofullmäktiges handlingar 1960 nr 22 s. 17 finns en P. M. rörande principerna för fördelning av anslaget till främjande av församlingsvården, vilken P. M. avser att tjäna till ledning vid bestämmande av anslagsbelopp och avgivande av redovisning för anslags användande.

⁷ Prop. 1961 s. 180.

⁸ Ovan s. 104.

6 kap. Om drätsel

Församling

Inledande bestämmelser

64 §

Om vård om och förvaltning av kyrka och kyrkoegendom samt av medel, som stå under myndighets särskilda inseende, om särskild revision av kyrkans räkenskaper samt om kollektmedel gäller vad särskilt är stadgat.

Paragrafen motsvarar 56 § 2 st. och 65 § FSL 1930.

Den förra av dessa två bestämmelser, vilken var hämtad från 1862 års förordning om kyrkostämman, kyrkoråd och skolråd och placerad i slutet av kapitlet om kyrkoråd och skolråd, hade följande lydelse: »Beträffande vård av kyrka och kyrkoegendom samt av medel, som stå under domkapitlets inseende, ävensom i fråga om föryttring av sådan egendom gäller vad särskilt är stadgat.» Bestämmelsen avsåg närmast att komplettera stadgandena i FSL 1930 om KR:s befattning med förvaltningen av kyrkans angelägenheter genom en hänvisning till särskilda föreskrifter om sådan förvaltning.¹ I den mån dessa föreskrifter är av väsentlig betydelse med hänsyn till församlingsstyrelsen har de berörts ovan i framställningen av de kyrkokommunala angelägenheterna.²

Den i förevarande paragraf omnämnda särskilda revisionen av kyrkans räkenskaper äsyftar den tillsyn, som enligt gällande före-

¹ Jfr SUNDBERG, Kyrkorätt s. 348. Enligt FSL 1930 tillkom det KR att vårda såväl kyrkoegendom som församlingsegendom.

² Ovan s. 22 ff. Förarbetena innehåller ingen förklaring till att den förevarande bestämmelsen placerats i kapitlet om drätsel. Icke heller säges i förarbetena något om dess innebörd.

skrifter ankommer på högre myndighet.³ Denna tillsyn avser närmast kontroll över kyrkoherdens skyldighet att föra räkenskaper över kyrkans inkomster och utgifter liksom inventarium över dess egendom. Tillsynen över denna kyrkoherdens förvaltning utövas av biskop och kontraktsprost vid installation och visitation. Någon löpande revision sker icke i denna form, utan sådan utövas av församlingens revisorer enligt FSL.

Föreskrifter om bokföring och redovisning av influtna kollektmedel finns i KK den 30 december 1953 angående kollekt.⁴

65 §

Vad församling tillhör i fast eller lös egendom bör så förvaltas, att församlingens förmögenhet ej minskas.

Medel, som församling uppburit såsom vederlag för anläggningstillgång eller på grund av försäkring av sådan tillgång, må tagas i anspråk endast för återbetalning av lån, som upptagits för förvärv av tillgången, eller för anskaffande av annan dylik tillgång.

Såsom anläggningstillgång skall anses fast egendom, så ock lös egendom, avsedd att stadigvarande innehavas av församlingen.

Paragrafen motsvarar 50 § KML.

Sedan länge har det varit en allmänt erkänd princip för kommunal hushållning, att en generation icke bör förbruka vad föregående generationer hopbragt till sina efterkommandes gagn.¹ En församlings förmögenhet får därför ej minskas utan skall bevaras för framtida behov. Förmögenhetsskyddet omfattar vad lagen kallas anläggningstillgångar, fast egendom ävensom lös

³ FSK s. 94.

⁴ SKL s. 83. Enligt 6 § 1953 års KK skall kollektbok med tillhörande handlingar granskas av de för KR:s räkenskaper utsedda revisorerna.

¹ FSK s. 88. En närmare redogörelse för det kommunala förmögenhetsskyddet finns i Förslag till kommunallag 1952 s. 265 ff. Se också KAIJSER s. 221 ff., som hänvisar till Kommunernas kapitalredovisning (Kristianstad 1956) och Kommunernas budget och räkenskaper (Jönköping 1962).

egendom, som är avsedd att stadigvarande innehas av församlingen.² Man plägar sammanfatta dessa tillgångar under beteckningen *stamkapital* i motsats till *driftkapital*, medel som är avsedda att förbrukas. Dit hör de nedan under 70 § omtalade driftfonderna, pensionsfond och skatteregleringsfond. Till medel avsedda att förbrukas är också att räkna belopp, som vid utgången av ett budgetår kvarstår som överskott på utgifts- och inkomststaten för året eller som överskott på reservationsanslag. Av 68 § framgår att överskott på staten skall upptagas på inkomstsidan i nästa års stat och att överskott på reservationsanslag får tagas i anspråk under det följande året.

Bestämmelsen i 2 st. åsyftar att skapa garanti för att regeln om förmögenhetens bevarande respekteras. Om en anläggningstillgång föryttrats eller förstörts, skall medel som influtit såsom vederlag eller på grund av försäkring användas till att betala lån, som upptagits för förvärv av tillgången, eller till anskaffande av annan anläggningstillgång. Har medlen ej sålunda tagits i anspråk före utgången av det år varunder de influtit, skall desamma enligt 72 § 1 st. avsättas till allmän investeringsfond. Man har med nu nämnda bestämmelser sökt förekomma, att medel varom här är fråga förbrukas för löpande behov.

En ytterligare garanti för att förmögenheten bevaras har skapats genom bestämmelserna om fondbildning, vilka behandlas nedan. Här må även erinras om stadgandet i 72 § att överskottsmedel på lån i regel skall avsättas till allmän investeringsfond. Skyldigheten enligt 67 § att underställa vissa anslagsbeslut LS:s prövning innebär en garanti för förmögenhetens bestånd. Slutligen bör nämnas, att enligt stadgad praxis kommun icke får pantförskriva någon sin egendom, exempelvis genom att upptaga lån mot säkerhet av in-teckning i en kommunens fastighet.³ Att den-

² Termen anläggningstillgång är hämtad från 101 § lagen 14 sept. 1944 om aktiebolag, men innebörden av begreppet är något olika i denna lag och i FSL. Anläggningstillgångar i FSL:s mening är alla fastigheter och dessutom varje annat förmögenhetsobjekt, till vars anskaffande KF eller KS anslagit medel och som icke är avsett att förbrukas.

³ KAIJSER s. 222. Förvärvar kommun in-tecknad fastighet, kan i fastigheten beviljad in-teckning få kvarstå.

na regel upprätthålles utgör en av grundvalarna för den kommunala krediten. En kommuns alla tillgångar skall jämte hela dess skattekraft svara för samtliga lån som kommunen upptagit. Denna princip gäller även för kyrklig kommun.

66 §

Församlings medelsbehov skall, i den mån det ej fylles på annat sätt, täckas med församlingsskatt.

Paragrafen motsvarar 51 § KML.

Församling kan ha inkomster av olika slag. En betydande inkomstpost är i många fall hyror för lokaler i församlingens fastigheter. Vidare kan avgifter upptagas för begagnande i övrigt av kyrkoegendom eller församlingsegendom eller för annan tjänstprestation.¹ Ersättning kan uttagas för förvaltning av stiftelsemedel.² Vissa församlingar har donationer, vilkas avkastning får användas för att täcka medelsbehov. Erinras må om bestämmelsen i 68 § 2 st., att såsom inkomst skall upptagas överskott från nästföregående år.

I den mån nu berörda inkomster ej föreslår till att täcka församlingens medelsbehov, fylles detta med församlingsskatt, varom närmare bestämmelser är meddelade i 7 kap. Tidigare kallades detta onus församlingsavgift; namnändringen innebär ingen ändring i sak.

67 §

Beslut om anslag skall tillika innefatta anvisning av medel för anslagets täckande.

Beviljas anslag att täckas genom utdebitering under mer än fem år, skall beslutet underställas länsstyrelsens prövning.

¹ Se R 1921 s. 14 (avgift för gravöppning), 1930 s. 256 (avgift för visning av kyrka). Avgift brukar stundom upptagas då kyrka upplåtes för viss förrättning, exempelvis vigsel när ingendera av kontrahenterna tillhör församlingen.

² R 1945 s. 65.

Paragrafen motsvarar 52 § KML.

Att i beslut om anslag skall angivas ett bestämt ändamål med anslaget och ett bestämt belopp som det avser ligger i sakens natur. Men den som skall utbetala de anslagna medlen måste också veta varifrån de skall tagas. Om ett anslag beviljas i samband med fastställande av utgifts- och inkomststat, har anslaget täckning av medel, som upptagits på statens inkomstsida.¹ Beviljas däremot ett anslag under löpande budgetår, skall till beslutet där- om fogas ett *täckningsbeslut* som anger hur anslaget skall täckas.² Det kan ske genom att medel anvisas från någon stättitel, exempelvis anslaget för oförutsedda behov, genom upptagande av lån eller genom att fondmedel eller annan församlingens tillgång, som får användas för ändamålet, tages i anspråk.³

Församling kan temporärt täcka ett anslag med *förlagsmedel*, varmed förstås medel, som finns tillgängliga i församlingens kassa, hos bank eller annorstädes eller som upplånas inom ramen för den underställningsfria lånerätten enligt 73 § 1 mom. Förutsättning är att medlen återställes genom utdebitering under högst fem år. Vill församlingen slutligt täcka anslaget genom utdebitering under längre tid, måste beslut därom underställas LS.

Om ett företag beräknas taga mera än ett år i anspråk, behöver KF eller KS icke omedelbart anvisa hela det för företaget erforderliga beloppet. I varje års stat kan upptagas den del av anslagssumman, som beräknas åtgå under året.⁴ För att möjliggöra för KR eller annat verkställighetsorgan att i förväg ingå en-

¹ Se vad nedan under 68 § säges om att utgifts- och inkomststat skall vara balanserad.

² Frågan hur ett anslag skall täckas står i omedelbart samband med anslagsbeslutet och behöver förtyd ej upptagas som särskilt ärende i kundgörelse om sammanträde, R 1929 E 171.

³ I R 1925 E 109 och 1945 E 45 upphävdes anslagsbeslut, som ej var åtföljda av täckningsbeslut. Av R 1922 s. 34 framgår att täckningsbeslut måste avse medel som finns tillgängliga; man får icke hänvisa till framtida inkomst.

⁴ KAIJSER s. 234. Hinder finns ej mot att medel reserveras i förväg, så att när företaget beslutas hela eller en större del av kostnadssumman finns tillgänglig. Finansieringen kan också ordnas genom avsättning till investeringsfond, varom se under 70 §.

treprenadavtal, beställa material och dylikt kan KF eller KS besluta att utföra företaget för viss beräknad kostnad och bemyndiga organet att träffa erforderliga avtal inom den angivna kostnadsramen. Sådant beställningsbemyndigande kan lämnas genom att KF eller KS godkänner en för företaget uppgjord arbets- och finansieringsplan.

Utgifts- och inkomststat

68 §

Församling skall årligen upprätta en utgifts- och inkomststat för det nästföljande kalenderåret.

Å statens utgiftssida skola upptagas:

a) det belopp, vartill nästföregående års underskott enligt avslutade räkenskaper uppgått;

b) de anslag, som erfordras för bestridande av tidigare beslutade utgifter för nästföljande år, så ock de belopp, som ytterligare anslås i samband med statens fastställande, däribland även ett anslag för oförutsedda behov.

Statens inkomstsida skall upptaga:

a) det belopp, vartill nästföregående års överskott enligt avslutade räkenskaper uppgått;

b) de inkomster, som i anledning av tidigare fattade beslut eller på annan grund kunna påräknas under det nästföljande året, så ock det belopp, som ytterligare erfordras, ävensom sättet för täckande av detta medelsbehov.

Hinder möter ej för församling att besluta, att vad av särskilt anslag icke förbrukas under det år, för vilket anslaget beviljats, må användas för avsett ändamål under det därpå följande året. Vad som återstår av anslaget vid sistnämnda års utgång må församlingen reservera för samma ändamål för ytterligare ett år; och äger församlingen sedermera fatta enahanda beslut för ett år i sänder.

Paragrafen motsvarar 53 § KML.

Det kommunala budgetåret sammanfaller med kalenderåret. För varje kalenderår skall församling upprätta och fastställa en utgifts- och inkomststat. Den skall tjäna som *finansplan* och ligga till grund för KR:s och andra nämnders verksamhet under året. Genom statbeslutet fastställles definitivt uttaget av församlingsskatt för året. Men i fråga om utgifter, som upptagits i sta-

ten, är denna icke bindande. KF eller KS kan återtaga eller ändra utgiftsbeslut, omdisponera anslag för annat behov eller binda det vid ändrade villkor. Nämnd kan helt eller delvis underlåta att taga ett anslag i anspråk. Staten angiver således endast den yttre ramen för församlingsorganens verksamhet.

I fråga om statens uppställning lämnar FSL församling en betydande frihet.¹ Några viktiga regler har emellertid uppställts. Sålunda måste alltid underskott eller överskott, som enligt bokföringen uppkommit under nästföregående år, upptagas på utgifts- respektive inkomstsidan.² Vidare föreskrives, att i staten skall upptagas ett anslag för oförutsedda behov. Detta anslag står till KF:s eller KS:s förfogande under det löpande året. I staten kan upptagas anslag till KR eller annan nämnd för oförutsedda behov.³ Sådant anslag kan tagas i anspråk jämväl av KF eller KS; nämnden har således ingen rätt att ensam förfoga över detsamma lika litet som över annat anslag, som anvisats nämnden.

Enligt 2 st. kan KF eller KS besluta, att ett anslag skall ha karaktären av *reservationsanslag*, varmed förstås att vad som ej under året åtgår av anslaget skall reserveras för samma ändamål under nästa år.⁴ Sådant beslut kan fattas antingen i samband med att anslag beviljas eller senare under det år för vilket anslaget beviljats. Beslut om reservation gäller året efter det anslaget beviljats men kan årligen förnyas. Anslag för oförutsedda behov kan ej givas karaktären av reservationsanslag.⁵

Av stadgandet i 66 § om täckande av församlings medelsbehov framgår, att utgifts- och inkomststat skall vara balanserad,

¹ Anvisningar för uppställande av utgifts- och inkomststat finns nedan s. 227.

² Man får således icke som enligt äldre bestämmelser var tillåtet i stället upptaga det löpande årets beräknade brist eller behållning. Ej heller får man besluta att överskott skall fonderas, R 1955 s. 58.

³ Se emellertid uttalande av RegR i R 1958 s. 174.

⁴ Behållning på reservationsanslag ingår ej i föregående års överskott, vilket enligt 2 st. skall upptagas på statens inkomstsida, R 1945 s. 9. Man kan ju icke veta i vilken mån anslaget kommer att förbrukas.

⁵ KATJSER s. 239. Av lagtexten synes framgå, att reservationsanslag skall avse ett ängivet ändamål.

så att utgifterna täckes av inkomsterna. Detta åstadkommes genom att uttaget av församlingsskatt anpassas efter medelsbehovet.

69 §

Förslag till utgifts- och inkomststat skall före september månads utgång uppgöras av kyrkorådet. För detta ändamål skola församlingens övriga nämnder före den 1 september, där ej annan tid bestämmes av kyrkorådet, till rådet ingiva sina särskilda statförslag för det nästföljande året.

Innan förslaget till utgifts- och inkomststat uppgöres, skall kyrkorådet samråda med kommunens styrelse.

Förslaget till utgifts- och inkomststat skall från och med dagen för kungörandet av det kyrkofullmäktigsammanträde eller den kyrkostämman, varvid staten skall fastställas, vara offentligen tillgängligt på lämpligt ställe, som tillkännagives i kungörelsen.

På nämnda sammanträde eller stämman upptages statförslaget till granskning och fastställelse. Därvid skola anslag till utgifter, om vilka fullmäktige eller stämman icke tidigare fattat beslut, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

Paragrafen motsvarar 54 § KML.

Statförslag skall omfatta hela den med skattemedel drivna verksamheten i församlingen och uppgöras av KR, till vilket annan nämnd har att ingiva specialförslag. Dessa förslag behandlas av KR, som skall färdigställa statförslaget *före den 1 oktober*; i FSL finns ej någon motsvarighet till stadgandet i 54 § KML att statförslag i visst fall kan uppgöras senare. I praktiken torde preliminärt statförslag ofta uppgöras tidigare än lagen föreskriver för att man skall medhinna det samråd med den borgerliga kommunens styrelse, varom stadgas i 2 st.

Detta *samråd* har till syfte att bereda möjlighet till information och överläggning mellan representanter för församlingen och den borgerliga kommunen rörande ekonomiska frågor, som påverkar utdebiteringens storlek både omedelbart och på längre sikt.¹ Det är fråga om en samverkan av rådgivande och bere-

¹ Jfr departementschefens yttrande i Prop. 1961 s. 182 f., se ock ibm s. 69.

dande natur utan någon inskränkning i den kommunala självbestämmningsrätten. Intet är föreskrivet om formen för samrådet. Lämpligt torde vara att KR underrättar den borgerliga kommunens styrelse om vilken skattesats KR avser att föreslå för nästkommande år samt om föreliggande mera avsevärda investeringsbehov. Sedan kan om det påkallas muntlig överläggning äga rum rörande nyss nämnda ekonomiska frågor. Någon diskussion om statförslagets detaljer åsyftar lagen icke.²

Bestämmelsen i 3 st. att det uppgjorda statförslaget skall vara *offentligen tillgängligt* på ställe, som angives i kungörelsen om statsammanträdet, avser att bereda möjlighet för den därav intresserade att få reda på vilka särskilda ärenden förslaget innefattar. Enligt den regel, som uppställts i 17 § 1 mom. 1 st., borde kungörelsen innehålla uppgift om samtliga dessa ärenden. Eftersom det skulle ställa sig synnerligen besvärligt att i kungörelsen intaga en sådan specifikation, har man i stället valt metoden att framlägga förslaget till offentlig granskning.³

De olika detaljförslagen i ett statförslag grundar sig merendels på tidigare fattade beslut, måhända med någon ändring i fråga om det upptagna beloppets storlek eller i annat hänseende. Är så fallet med ett i statförslaget upptaget anslag, behöver man vid statsammanträdet icke besluta särskilt därom, utan anslaget beviljas genom att staten fastställs.⁴ Annorlunda förhåller det sig när ett anslag första gången föreslås till beviljande. Då skall anslaget samt därmed sammanhängande frågor särskilt bli föremål för överläggning och avgörande.⁵

² Departementschefen uttalar i Prop. 1961 s. 183, att underlåtenhet att samråda med den borgerliga kommunen kan föranleda till att ett fattat statbeslut efter besvär blir undanröjt såsom icke i laga ordning tillkommet. KR bör därför, innan statförslaget upptages till slutlig behandling, av den borgerliga kommunens styrelse erhålla bevis om att samråd ägt rum.

³ Underlåtenhet att framlägga statförslag till granskning kan medföra att fattat statbeslut upphäves, KAIJSER s. 240.

⁴ Jfr MOGÅRD s. 111.

⁵ Asidosättande av denna föreskrift kan medföra att anslagsbeslut blir upphävt, R 1943 s. 40, men enligt R 1946 E 70 medför icke den omständigheten, att beslut om anslag för visst ändamål ej vunnit laga kraft, att upprepat anslag för ändamålet måste behandlas som förstagångsanslag.

Lagens formulering synes närmast giva vid handen att ordföranden bör taga upp varje ny anslagsfråga till särskild behandling innan staten i dess helhet fastställs. Detta är emellertid opraktiskt bland annat av det skälet, att olika anslag i ett statförslag ofta har ett sådant samband, att man icke under överläggning kan hålla dem åtskilda. Det är därför vanligt att ordföranden när statförslag företages till behandling inhämtar KF:s eller KS:s medgivande till att *förslaget behandlas punktvis* och att debatt beträffande statförslaget i dess helhet tillåtes vid den punkt där överläggning först uppkommer.⁶ Överläggning om ett anslag måste anses ha förekommit även om under överläggningen annat anslag förts på tal. Beslut skall däremot avse ett anslag taget för sig.

Vid varje punkt i statförslaget, där nytt anslag förekommer, bör ordföranden påpeka detta. Om ingen begär ordet efter föredragning av en punkt, är under densamma upptaget anslag att anse som beviljat, vilket beslut ordföranden har att klubbfästa. Framställs yrkande med avseende på anslag, som upptagits under föredragen punkt, avgöres yrkandet genom särskilt beslut oavsett om anslaget är nytt eller ej. Sedan samtliga punkter genomgått fastställs staten med ändring, som kan ha beslutats under behandlingen. Beslut om skattesatsen fattas särskilt.

Fondbildning

70 §

I mom. Församling äger avsätta medel till:

- a) pensionsfond för beredande av pension eller därmed jämförligt understöd åt personer i församlingens tjänst eller deras efterlevande;
- b) kassaförslagsfond för tillgodoseende av församlingens behov av rörelsekapital;
- c) allmän investeringsfond för anskaffande av anläggningstillgångar för församlingens behov; samt
- d) särskild investeringsfond för anskaffande av i avsättningsbeslutet angiven anläggningstillgång.

⁶ Jfr ovan s. 84 och protokoll exempel nedan s. 213.

2 mom. Församling äger i samband med fastställande av utgifts- och inkomststaten avsätta medel till skatteregleringsfond eller taga i anspråk medel ur sådan fond.

Beslut att taga medel ur fonden i anspråk må ej avse mer än en tredjedel av det högsta belopp, vartill fonden beräknas uppnå vid utgången av det år beslutet fattas eller uppgått vid utgången av något av de två närmast föregående åren.

Paragrafen motsvarar 55 § KML.

1 mom. De fonder församling äger upplägga är av två olika slag, nämligen *driftfonder*, avsedda att täcka löpande utgifter, och *kapitalfonder*, avsedda att trygga församlingens kapitalbehov. Till driftfonder räknas pensionsfond och skatteregleringsfond, medan till kapitalfonder hänföres allmän och särskild investeringsfond samt kassaförlagsfond. Beslut om avsättning till och uttag ur fond fattas vanligen i samband med fastställande av staten, men när det gäller annan fond än skatteregleringsfond kan avsättning och uttag beslutas även under löpande budgetår.

Pensionsfond har till syfte att bereda pension eller därmed jämförligt understöd åt befattningshavare, som avlönas av församlingen, och deras efterlevande.

Kassaförlagsfond avser att tillgodose församlingens behov av rörelsekapital. Församling kan efter gottfinnande avsätta medel till sådan fond, men den får ej minskas utan Konungens medgivande.

Allmän investeringsfond giver församling möjlighet att snabbt och smidigt finansiera investeringar. Enligt 72 § skall i vissa fall avsättning till sådan fond ske; för övrigt står det församling fritt att besluta om avsättning. Fonden får användas för alla ändamål, varigenom anläggningstillgång tillföres församling eller redan förvärvad anläggningstillgång förbättras.¹ Man kan sålunda ur allmän investeringsfond taga medel för byggande och restaurering

¹ Jfr departementschefens uttalande i Prop. 1936 nr 202 s. 59 och notis i Förvaltningsrättslig tidskrift 1956 s. 279. Anskaffande av anläggningstillgång omfattar jämväl sådan förbättring av dylik tillgång, som medför en motsvarande ökning av tillgångens värde. I beslut 10 febr. 1956 fann Konungen tillstånd ej erforderligt för att avsätta medel till en fond för restaurering av en församlingskyrka.

av kyrka och församlingshus samt för anskaffande av inventarier, exempelvis kyrkorgel.

Särskild investeringsfond bildas för anskaffande av en bestämd anläggningstillgång, såsom byggande av kyrka eller församlingshus. Avsatta medel bindes då för det angivna ändamålet; endast med Konungens tillstånd får man använda medlen till någonting annat.

2 mom. *Skatteregleringsfond* har som framgår av namnet till uppgift att bidra till utjämning av skattesatsen under en längre tid. Andra åtgärder i samma syfte är att avsätta medel till investeringsfond och att påskynda amorteringen av upptaget lån. Församling kan fritt avsätta medel till skatteregleringsfond, men rätten att taga medel ur fonden är begränsad. Beslut att avsätta medel till skatteregleringsfond eller taga i anspråk medel ur sådan fond får endast fattas i samband med fastställande av utgifts- och inkomststat.

71 §

Med Konungens medgivande må församling:

a) avsätta medel till fond för tillgodoseende av annat särskilt behov än i 70 § 1 mom. sägs; och

b) taga i anspråk medel ur fond för annat ändamål än det för vilket fonden är avsedd och, såvitt angår skatteregleringsfond, i vidare mån än i 70 § 2 mom. stadgas.

Paragrafen motsvarar 56 § KML.

Församlings beslut att avsätta medel till annan fond än de i 70 § 1 mom. nämnda eller att taga i anspråk fondmedel i vidare mån än i 70 § är medgivet skall underställas Konungens prövning, varom vidare stadgas i 87 §. Av 71 § synes följa, att kassa-förlagsfond icke utan Konungens medgivande får användas för annat ändamål än att reglera kassahållningen.

72 §

Hava medel, som församling uppburit såsom vederlag för anläggnings-tillgång eller på grund av försäkring av sådan tillgång, icke före utgången av det år, varunder de influtit, anvisats för ändamål, som sägs i 65 § andra stycket, skola medlen, där ej annat är särskilt föreskrivet, avsättas till allmän investeringsfond.

Överskottsmedel å lån, som församling upptagit med Konungens tillstånd och som ej i sin helhet åtgått för det med lånet avsedda ändamålet, skola avsättas till allmän investeringsfond, där ej annat föreskrivits vid tillståndets beviljande. Om församlings skyldighet att i andra fall än i denna paragraf sägs avsätta medel till fond är särskilt stadgat.

Paragrafen motsvarar 57 § KML.

Det i 1 st. stadgade fonderingstvånget gäller icke i fråga om medel, som enligt bestämmelser i särskilda författningar skall disponeras på annat sätt än genom avsättning till allmän investeringsfond.¹ Sådana bestämmelser finns i 6 § lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt ävensom i 7 § prästlönekostnadslagen den 29 juni 1951, se ock 6 § lagen den 15 maj 1942 angående användande i vissa fall av prästlönefond med mera. Under stadgandena om fonderingstvång inbegripes ej heller så kallad gravunderhållsfond, varmed avses fond som är avsedd för bestridande av utgifter för vård och underhåll av gravplats för alltid eller så länge gravplatsen utgör del av kyrkogård eller annan allmän begravningsplats.² Slutligen må framhållas, att under bestämmelserna om fondbildning icke faller fond, som bildats genom testamente eller gåva till församling av medel under villkor, att medlen för framtiden skall förvaltas som en fond. För sådan fond gäller föreskrifter givna av testator el-

¹ FSK s. 314, se ock GLIMELIUS s. 61 f. med hänvisningar.

² Bestämmelser om sådan fond var meddelade i 7 § lagen 24 mars 1916 om nyttjanderätt till gravplats. Denna lag upphävdes genom lagen 18 okt. 1963 om gravrätt m. m., men enligt övergångsbestämmelserna till sistnämnda lag skall medel, som före 1 jan. 1964 för all framtid avsatts för gravunderhåll, förvaltas som särskild fond, se Nytt juridiskt arkiv II 1963 s. 214 ff. Församling torde böra avsätta inflytande gravrätts- och gravunderhållsmedel till allmän investeringsfond.

lär donator, allmänna rättsregler och stadganden i lagen den 24 maj 1929 om tillsyn över stiftelser.

Lånerätt

73 §

1 mom. Församling äger upptaga lån intill ett sammanlagt belopp motsvarande för varje å församlingen belöpande skattecrona enligt den under nästföregående år fastställda taxeringen en utdebitering av en krona. På ansökan av församling äger dock Konungen, där skäl därtill äro, för en tid av högst tio år åt gången medgiva att församlingen må, utan ytterligare tillstånd, upptaga lån intill ett sammanlagt belopp motsvarande viss högre utdebitering än nu sagts.

Lån, som avses i första stycket, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må församling vid förvärv av in-tecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen in-tecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Församling äger ock upptaga lån, vilket enligt uttryckligt beslut skall användas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalningsterminer, som gälla för det äldre lånet.

Med lån avses i detta moment även borgen.

2 mom. Församling äger jämväl upptaga lån av statsmedel, som av Konungen beviljats församlingen, så ock, i den omfattning och på de villkor Konungen bestämmer, lån av statsmedel och kyrkofondsmedel, som beviljats församlingen av statlig myndighet.

Paragrafen motsvarar 58 och 59 §§ KML.

1 mom. I 73 § behandlas *den underställningsfria lånerätten*, församlings rätt att upptaga lån utan att beslut därom behöver underställas Konungens prövning.¹ Denna lånerätt grundas utslutande på storleken av *skatteunderlaget* i församlingen, ej därjämte på skattetryckets höjd.² Att skatteunderlaget ändras under

¹ Beslut om upptagande av lån skall angiva lånebeloppets storlek, R 1928 E 194, och uppgift på ändamål vartill de upplånade medlen skall användas, R 1921 E 209. I det senare fallet skulle lån upptagas »för att minska utdebiteringen». RegR ansåg den verkliga innebörden av beslutet vara, att de upplånade medlen skulle användas till ej angivna utgifter.

² Enligt FSK s. 92 får församling nyttja egna fondmedel utan att den underställningsfria lånerätten därigenom påverkas. Påpekas må att lagen avser det genom taxering fastställda skatteunderlaget. Statligt skatteunderlagstillskott berör ej lånerätten, KAIJSER s. 249.

löpande år inverkar icke på lånerätten. Denna är maximerad till en krona för varje på församlingen belöpande skattekrona, varför det högsta sammanlagda lånebeloppet för år blir lika med antalet skattekronor i församlingen.³

I en del församlingar, särskilt små församlingar med hög utdebitering, kan den nyss nämnda regeln leda till att deras lånerätt blir alltför begränsad. Lagen öppnar därför den möjligheten, att församling hos Konungen begär utökning av sin fria lånerätt.⁴ Konungen kan då i den mån det finnes skäligt meddela församlingens generellt tillstånd att upptaga lån intill ett belopp, som motsvarar en högre utdebitering än en krona per skattekrona, exempelvis två eller tre kronor per skattekrona. Medgivande härtill skall vara begränsat till tiden.

Lån som upptagits enligt bestämmelserna om underställningsfri lånerätt skall återbetalas inom fem år och skall årligen amorteras om lånetiden är längre än ett år; dock med visst undantag för inteckningslån. Amorteringstiden får icke förlängas utöver fem år genom att lånet omsättes.⁵ Stadgandet att för underställningsfri borgen gäller samma bestämmelser som för lån medför, att sådan borgen måste avse lån, som är ställt att betalas inom fem år och årligen amorteras om det löper på längre tid än ett år. Den underställningsfria lånerätten tages i lika mån i anspråk genom upptagande av lån och ingående av borgen.

2 mom. Här omtalas visst slag av upplåning, beträffande vilken underställning ansetts obehövlig, då Konungen i allt fall har bestämmanderätt över låns upptagande.

³ Angående den underställningsfria lånerätten för kyrklig samfällighet se nedan s. 179.

⁴ Förebild för bestämmelsen härom har varit stadgandet i 80 § KML om municipalsamhälles underställningsfria lånerätt, KAIJSER s. 314.

⁵ I R 1912 s. 345 hade en församling beslutat upptaga ett femårigt amorteringslån och efter 2 år omsätta det med återstående 3/5 av lånet. Beslutet ansågs kräva underställning.

74 §

Med Konungens medgivande må församling upptaga lån eller ingå borgen även i andra fall än i 73 § sägs.

Paragrafen motsvarar 60 § KML.

Rörande underställning av beslut om att upptaga lån hänvisas till anmärkningarna under 87 § nedan.

Medelsförvaltning

75 §

Penningar och värdehandlingar, som kyrkorådet eller annan församlingens nämnd för församlingens eller annans räkning har om händer, skola så förvaras och redovisas, att de icke sammanblandas med andra penningar och värdehandlingar.

Penningmedel, som ej erfordras för nära förestående utbetalningar, skola för församlingens räkning insättas hos bank eller centralkassa för jordbrukskredit eller å postgirokonto eller anbringas i sådana tillgångar, i vilka förmyndare äger utan överförmyndares tillstånd anbringa omyndigs medel.

Med länsstyrelsens medgivande må församling anbringa penningmedel även på annat sätt än nu sagts.

Paragrafen motsvarar 61 § KML.

Med stadgandet i 1 st. åsyftas icke att förbjuda *gemensam förvaring och redovisning* av samtliga medel, som församlingen förfogar över. En sådan anordning gör tvärtom redovisningen mera överskådlig och revisionen lättare än om olika slag av medel särhålls i bokföring och kassa. Det är emellertid ej nog att kassaförvaltaren i sin redovisning håller församlingens medel åtskilda. Han måste ha särskilda bank- och postgirokonton för församlingen och särskild kassalåda för kontanta medel. Medel som KR förvaltar för annan nämnd behöver emellertid ej hållas avskilda.

Föreskrifterna i 2 st. avser alla slags församlingen tillhöriga medel, såväl fondmedel som andra. De har tillkommit dels i syfte att nedbringa kontantkassan, dels för att förhindra speku-

lation med församlingens medel.¹ Uttrycket anbringa medel avser åtgärd, som uteslutande betingas av önskemålet att erhålla en god avkastning och trygghet mot kapitalförlust.² De tillgångar, i vilka förmyndare utan överförmyndarens tillstånd äger anbringa omyndigs medel är i huvudsak statliga, kommunala och vissa därmed i säkerhetsavseende jämställda obligationer samt lån mot säkerhet i högvärdiga fastighetsinteckningar.³ Utan tillstånd av LS får församlings medel ej placeras på annat sätt.⁴

76 §

1 mom. Det åligger kyrkorådet att föra fortlöpande räkenskaper över de medel det har om händer.

Annan församlingens nämnd, som omhänderhar medel, skall föra räkenskaper i enlighet med av kyrkorådet givna anvisningar och årligen före den 1 mars, där ej rådet bestämmer annan tid, till rådet avlämna redovisning för sin förvaltning under nästföregående kalenderår.

Sedan sådan redovisning skett, skall kyrkorådet inom tid, som bestämmes av kyrkofullmäktige eller kyrkostämman, dock före den 1 april, sammanfatta och avsluta församlingens räkenskaper för nämnda kalenderår.

2 mom. Kyrkoråd som avses i 42 § andra stycket skall årligen avge redovisning till de församlingar, för vilka rådet är gemensamt. Sådan redovisning skall lämnas före den 1 mars året näst efter det år redovisningen avser. Har församling icke eget kyrkoråd, skall redovisningen lämnas före den 1 april.

¹ Enligt uttalande av departementschefen i Prop. 1961 s. 185 avser bestämmelserna i 75 § icke det fall, att medelsförvaltningen såsom under 54 § omtalats uppdragits åt annan, t. ex. borgerlig kommun eller bank. Detta kan emellertid knappast gälla stadgandena i 2 och 3 st. Alla medel som tillhör församling bör placeras på sätt i dessa lagrum föreskrives.

² SFK s. 315.

³ Se närmare 15 kap. 4 § föräldrabalken och förordningen 21 nov. 1924 med särskilda bestämmelser om anbringande av omyndigs medel, i SRL.

⁴ Värdepapper, som ingår i donationsfonder, torde få bibehållas utan hinder härav. Det är i detta fall knappast fråga om församlingens medel i egentlig mening.

Paragrafen motsvarar 62 § KML.

1 mom. KR har i sista hand ansvaret för församlingens hela bokföring. Sålunda skall medelsförvaltande nämnd föra räkenskaper enligt anvisningar av KR. Dylik nämnd skall före den 1 mars, om ej KR bestämmer annan tid, till KR avlämna redovisning för sin förvaltning under nästföregående kalenderår. Därefter skall KR inom tid, som KF eller KS bestämmer, dock senast den 1 april, sammanfatta och avsluta församlingens räkenskaper för nämnda år. Revisorerna skall sedan granska bokslutet.

Rörande sättet för bokföringen stadgar FSL endast, att räkenskaperna skall vara fortlöpande. Det innebär att införing i böckerna skall ske omedelbart, alltså varje arbetsdag, post för post. Transaktioner under en och samma dag av likartad beskaffenhet kan emellertid samlas i en post. För övrigt gäller att bokföringen bör ske i överensstämmelse med allmänna bokföringsgrunder och med iakttagande av god sedvänja.¹ En grundläggande princip bör vara, att räkenskaperna skall ha samma uppställning som utgifts- och inkomststaten.

2 mom. Bestämmelserna i detta mom. angår sådant KR, som är gemensamt för två eller flera församlingar, vilka ej ingår i samfällighet.

Revision

77 §

Av kyrkofullmäktige eller kyrkostämman skola årligen utses tre eller flera revisorer samt lika många suppleanter för granskning av det nästföljande årets förvaltning.

Den, vilken såsom ledamot eller suppleant i kyrkorådet eller eljest är redovisningsskyldig till församlingen, eller sådan den redovisningsskyldige närstående, som sägs i 4 kap. 13 § 2. rättegångsbalken om jäv emot domare, må icke vara revisor eller revisorssuppleant för granskning av förvaltning, som omfattas av redovisningsskyldigheten,

¹ Jfr Förslag till kommunallag 1952 s. 318. Se även arbetet Kyrkokommunernas budget- och redovisningssystem, omnämnt nedan s. 227.

ej heller deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant för granskning av sådan förvaltning eller i beslut med anledning av granskningen.

Revisorerna äga att när som helst inventera de penningmedel och värdehandlingar, som kyrkorådet eller annan församlingens nämnd omhänderhar, samt taga del av räkenskaper och andra handlingar, som beröra förvaltningen.

Vad i 55 § sägs om ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot i kyrkorådet äger avseende jämväl å revisor.

Kyrkofullmäktige eller kyrkostämman må med avseende å revisor fatta beslut som avses i 31 § 1 och 2 mom. *Lag den 11 maj 1962.*

Paragrafen motsvarar 63 § KML. Rörande lagändringen år 1962 hänvisas till anmärkningarna under 31 §.¹

Enligt 16 § 2 mom. 3 st. skall *val av revisorer och revisorssuppleanter* förrättas vid sammanträde före utgången av december.² Valbar är med undantag som framgår av 2 st. varje myndig person. Det fordras ej att revisor eller revisorssuppleant är röstberättigad eller bosatt i församlingen;³ man kan således utse auktoriserad revisor, som har hemvist på annan ort. De vid nämnda sammanträde utsedda revisorerna skall granska förvaltningen under nästföljande år. Om denna funktion talas närmare nedan.

Antalet revisorer och därmed även antalet revisorssuppleanter skall bestämmas innan man företager själva valet. Vanligen utses samma revisorer att granska hela förvaltningen. Särskilda revisorer kan emellertid utses för viss nämnd;⁴ antalet skall även i sådant fall vara minst tre med lika antal suppleanter. Revisorer och revisorssuppleanter utses var för sig genom skilda valhandlingar. Enligt 25 § 4 st. skall valet vara proportionellt, om det begäres såsom i lagrummet sägs. Den som utsetts till revisor el-

¹ Ovan s. 106. Om särskild revision av kyrkoräkenskaper och redovisning av kollektmedel se under 64 §, ovan s. 154.

² Se protokollsexempel nedan s. 216. Skall vid sammanträdet väljas ledamot av KR eller annan nämnd, bör detta val förrättas innan revisorsvalet företages. Den som valts till ledamot av nämnd kan bli obehörig att väljas till revisor, jfr R 1933 s. 59.

³ R 1928 s. 57, 1930 E 132.

⁴ Jfr R 1944 s. 140.

ler revisorssuppleant kan ej entledigas med mindre han avsagt sig eller blivit obehörig att inneha uppdraget.⁵

Det är KF eller KS obetaget att besluta om *extra revision* och att anslå medel därtill.⁶ Sådan revision kan avse förvaltningen under viss tidrymd, exempelvis så kallad tioårsrevision, eller också vissa poster eller på annat sätt specialiserad del av förvaltningen. KF eller KS utser extra revisor eller revisorer till det antal som finnes erforderligt, vanligen en eller flera auktoriserade revisorer.⁷ Extra revisor kan av KF eller KS tilldelas samma befogenhet som enligt lagen tillkommer ordinarie revisor.

Jävsreglerna i 2 st. avser den som är *redovisningsskyldig till församlingen* och honom närstående.⁸ Redovisningsskyldig till församlingen är dels ledamot av KR eller annan nämnd, till vars förfogande ställts medel som tillhör församlingen, dels befattningshavare som har hand om sådana medel eller utövar beslutanderätt på medelsförvaltande nämnds vägnar.⁹ Jäv utgör hinder för den jävige att deltaga i varje beslut, som rör val av revisor eller ansvarsfrihet för den förvaltning, för vilken han är redovisningsskyldig. I praxis har jävig person befunnits obehörig att deltaga i beslut om antalet revisorer¹⁰ och jämväl i den formella behandlingen av fråga om ansvarsfrihet.¹¹ Däremot har redovisningsskyldig ansetts kunna föra ordet vid val av revisorer.¹² An-

⁵ Se R 1929 s. 41, 1942 E 26. Om utsedda revisorer underlåter att fullgöra uppdraget, torde man emellertid kunna utse ytterligare revisorer till erforderligt antal. Det måste finnas något sätt att få revision till stånd.

⁶ R 1930 E 170, 1935 E 43.

⁷ Däremot får ej KR utse extra revisor, R 1931 E 104. Val av extra revisor torde icke kunna ske proportionellt, då stadgandet i 25 § 4 st. endast gäller revisorer och revisorssuppleanter, som avses i 77 §.

⁸ Jfr anmärkningarna s. 75 ovan till 19 §, som handlar om jäv mot kyrkofullmäktig.

⁹ Kyrkokamrerare är alltså jävig. I äldre praxis har kassaförvaltare i den borgerliga kommunen ansetts jävig, se R 1912 s. 199, 1923 s. 94. Detta kan ej anses gälla numera.

¹⁰ R 1928 E 137. RegR uttalade att vid val av revisorer bestämmandet av revisorernas antal måste anses ingå som ett led i själva valet.

¹¹ R 1909 s. 33.

¹² R 1943 s. 74. I R 1930 E 132 fick redovisningsskyldig föreslå viss person till revisor. Det måste emellertid anses uppenbart olämpligt.

tecknas må vidare, att då i revisorsval deltagit jäviga personer denna omständighet ansetts sakna betydelse när valet skett utan votering.¹³

Den i 3 st. stadgade *inventeringsrätten* innebär en allmän befogenhet för revisorerna att när som helst taga del av räkenskaperna med tillhörande handlingar, till vilka hänföres protokoll som förts hos KF, KS eller nämnd. Såväl KR:s kassa som andra av församlingens organ omhänderthavda medel är underkastade revisorernas kontroll. På många håll brukar man utse en av revisorerna, vanligen en auktoriserad revisor, att vara *siffergranskare* med uppgift att kontinuerligt följa kassarörelsen. Den slutliga revisionen sker när bokslutet föreligger färdigt. Revisorerna får komma överens med kassaförvaltaren eller den som eljest har hand om kassa och bokföring var och när revisionen skall äga rum. Kan de ej enas, bestämmer KR tid och plats för revisionen.¹⁴ Om bokslutet icke såsom i 76 § 2 mom. föreskrives är färdigt för granskning före den 1 april, bör revisorerna göra anmälan därom till ordföranden i KF eller KS.

I FSL saknas närmare bestämmelser om hur revisorernas granskning av förvaltningen skall tillgå. Klart är att redovisningen skall granskas ur rent teknisk synpunkt med kontroll att bokföringen skett på tillfredsställande sätt och att utgifterna är vederbörligen verifierade. Men därutöver bör revisorerna även pröva de vidtagna förvaltningsåtgärdernas lämplighet, så kallad *sakrevision*, och framställa de anmärkningar som de i sådant hänseende finner fog för. Särskilt bör revisorerna ägna uppmärksamhet åt frågan huruvida förvaltande organ följt föreskrifter, som kan ha givits av KF eller KS. De bör också vaka över att onödigt medelförbrukning ej äger rum. Revisorerna har emellertid ingen befogenhet att giva förvaltande organ föreskrifter rörande dess förvaltning. De får nöja sig med att muntligen eller skriftligen göra uttalanden, som de finner anledning till.

¹³ R 1910 s. 201, 1937 s. 66.

¹⁴ Se R 1923 E 187, 1929 s. 41, 1939 s. 155. Av dessa rättsfall synes framgå bland annat att KS ej får bestämma plats för revision och att KR:s ordförande icke är skyldig att utlämna räkenskapsböcker och handlingar till revisorerna att av dem tagas om hand.

78 §

Revisorerna skola avgiva berättelse, innehållande redogörelse för resultatet av deras granskning med uttalande, huruvida anmärkning beträffande räkenskapernas förande eller förvaltningen i övrigt föreligger eller icke. Framställes anmärkning, skall anledningen till denna angivas i berättelsen. Revisionsberättelsen skall ock innehålla särskilt uttalande, huruvida ansvarsfrihet för förvaltningen tillstyrkes eller icke.

Paragrafen motsvarar 64 § KML.

Redogörelsen för resultatet av revisorernas granskning, *revisionsberättelsen*, skall innehålla ett bestämt uttalande huruvida *anmärkning* föreligger eller icke. Med *anmärkning* förstås förklaring att förvaltningsorgan i visst avseende förfarit oriktigt. I *anmärkning* skall angivas vari det enligt revisorernas mening oriktiga förfaringssättet består. Revisorerna är oförhindrade att i revisionsberättelsen göra uttalande om förhållande, som de, ehuru det icke föranleder *anmärkning*, dock anser böra bringas till KF:s eller KS:s kännedom. Revisionsberättelse skall innehålla bestämt uttalande huruvida ansvarsfrihet för den granskade förvaltningen tillstyrkes eller icke. Om revisorerna ej är ense, skall revisionsberättelsen icke avfattas i överensstämmelse med majoritetens mening utan upptaga varje revisors särskilda mening.¹

79 §

Revisionsberättelse skall senast den 1 maj avlämnas till kyrkofullmäktiges eller kyrkostämmans ordförande. Berättelsen skall jämte de förklaringar över framställda anmärkningar, som ordföranden inforrdar, framläggas till granskning och avgörande hos fullmäktige eller stämman vid sammanträde före utgången av juni månad; dock må, där fullmäktige eller stämman så bestämt, ärendet företagas vid sammanträde senare under året.

¹ Eftersom revisionsberättelse icke innefattar något beslut utan endast ett yttrande, kan någon talan mot densamma ej föras, R 1935 E 203.

Paragrafen motsvarar 65 § KML.

Ärende rörande decharge beredes på det sätt, att ordföranden i KF eller KS, därest anmärkning framställts i revisionsberättelsen, infor drar förklaring över anmärkningen från den nämnd, mot vars förvaltning den riktas.¹ Är denna nämnd annan än KR, skall enligt bestämmelse i 22 § 1 st. KR givas tillfälle att yttra sig.²

Om revisionsberättelse ännu den 1 maj icke avlämnats till ordföranden i KF eller KS, bör denne omedelbart sätta sig i förbindelse med revisorerna för att efterhöra anledningen till dröjsmålet. Revisionsberättelse jämte förklaring och annat yttrande över anmärkning, som kan ha framställts i berättelsen, måste nämligen föreligga vid sammanträde med KF eller KS före juni månads utgång.³ Medhinnas ej detta, får särskilt beslut fattas om att hålla dechargesammanträde senare under året.

80 §

På beslut av kyrkofullmäktige eller kyrkostämman ankommer, huruvida framställd anmärkning skall förfalla och ansvarsfrihet för förvaltningen meddelas eller laga åtgärd för bevarande av församlingens rätt skall vidtagas. Anställes ej talan å den förvaltning revisionsberättelse avser inom ett år från det berättelsen framlades å fullmäktigsammanträde eller stämma, skall så anses, som om ansvarsfrihet blivit beviljad. Utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats må talan föras på grund av brottslig handling, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även den handlingen.

Paragrafen motsvarar 66 § KML.

KF eller KS har att taga ställning till anmärkning, som framställts i revisionsberättelse. Frågan om *beviljande av ansvarsfri-*

¹ Underlåtes detta, kan fattat dechargebeslut bli efter klagan upphävt, R 1937 E 50 (KR), 1944 E 29 (boställsstyrelse).

² Jfr ovan s. 80.

³ Se R 1915 E 30, 1939 E 14. I det förra rättsfallet upphävdes fattat dechargebeslut därför att revisionsberättelse jämte vederbörliga förklaringar ej förelåg vid sammanträdet.

het avgöres av KF eller KS genom majoritetsbeslut.¹ Är beslutet icke behäftat med någon formell felaktighet² står det fast, även om en stark minoritet motsatt sig detsamma. Någon prövning i besvärsväg av beslutets riktighet eller lämplighet kan ej förekomma.³ Beviljas ansvarsfrihet, är frågan därom definitivt avgjord. Om däremot ansvarsfrihet vägras, ankommer det på domstol att pröva huruvida skäl till vägran förelegat. Denna prövning äger rum i mål mellan församlingen och den ansvarige om skadestånd för fel i förvaltningen.

Beslut om att väcka *talán om skadestånd* fattas av KF eller KS.⁴ Talán väckes genom stämning till allmän underrätt; ansökan om stämning skall ha inkommit till rätten inom ett år från det revisionsberättelsen framlades till granskning på sammanträde med KF eller på stämman. Om talán ej väckes inom denna tid, skall så anses som om ansvarsfrihet blivit beviljad.⁵ Denna påföljd inträder såväl då församlingen avsiktligt underlåtit att anställa talán som även när av annan anledning ettårsfristen utlöpt utan att talán väckts mot den ansvarige. Även om fristen försuttits kan emellertid talán väckas på grund av brottslig handling, såframt ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även den handlingen.⁶

Om revisionsanmärkning riktats mot den brottsliga handlingen, är det klart att beviljad ansvarsfrihet avser denna. Eljest ankommer det på den ansvarige att visa, att så är fallet. Försam-

¹ Ansvarsfrihet kan vägras även om någon revisionsanmärkning ej framställts, KAIJSER s. 266. Framställes anmärkning under dechargedebatt, kan KF eller KS besluta att uppskjuta avgörandet för att beredning skall kunna ske.

² I R 1934 s. 69 ansågs beslut om ansvarsfrihet ej böra upphävas, fastän två jäviga personer deltagit i revisionen. Avgörandet, som fattades i RegR med 3 röster mot 2, kan knappast anses vara vägledande.

³ Se R 1960 s. 96, där emellertid avgörandet i RegR fattades med 3 röster mot 2, och STRÖMBERG s. 62.

⁴ Om taláns utförande se ovan s. 125.

⁵ I Nytt Juridiskt Arkiv I 1932 s. 255 var fråga huruvida skadeståndstalan mot ledamot i KR väckts i laga tid. FSL har emellertid härutinnan andra bestämmelser än äldre lag.

⁶ I sådant fall kan emellertid skadeståndsyrkandet endast grundas på den brottsliga handlingen. Annan grund är prekluderad.

lingen måste genom någon sin åtgärd ha givit tillkänna att den velat inbegripa den brottsliga gärningen under ett beslut om ansvarsfrihet. Det förutsätter att man på församlingens sida haft kännedom om gärningen.⁷

Kyrklig samfällighet

81 §

Beträffande kyrklig samfällighets drätsel skall vad i 64—80 §§ är stadgat med avseende å församlings drätsel äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande av följande särskilda bestämmelser:

a) Vad som sägs om församlingens kyrkofullmäktige samt dess kyrkoråd och övriga nämnder skall i stället avse samfällighetens fullmäktige eller församlingsdelegerade samt dess kyrkoråd och övriga nämnder.

b) I förekommande fall skola församlingarnas kyrkoråd, inom tid som bestämmes av samfällighetens kyrkoråd, till detta ingiva sina särskilda förslag avseende anslag för det nästföljande året.

c) Församlingskyrkoråd, som omhänderhar medel för samfällighetens räkning, skall årligen inom tid som bestämmes av samfällighetens kyrkoråd till detta avlämna redovisning för sin förvaltning under nästföregående kalenderår.

För samfällighets drätsel gäller generellt samma bestämmelser som för församlings. De modifikationer som göres i 81 § har ej någon större betydelse.

Punkterna b) och c) avser fall, i vilka församlings KR enligt bestämmelserna i 61 § 3 mom. och 63 § 2 mom. under g) omhänderhar medel.

⁷ Anmärkas må, att bestämmelserna i 80 § om ansvarsfrihet endast avser församlingens rätt mot den ansvarige. De berör således icke den allmänna åtalsrätten och ej heller den rätt, som enskild person kan göra gällande mot den ansvarige. I ett fall som R 1960 s. 96 torde de ansvariga kunna dömas för tjänstefel, även om ansvarsfrihet beviljats.

Punkten c) är icke tillämplig på anslag, som FD i Stockholm jämlikt 3 § 2 mom. beviljat församling. Sådåna medel får anses utgöra en församlingens egen tillgång, om de överlämnats att handhas av församlingen.¹

Tilläggas må, att omfattningen av samfällighets lånerätt är beroende på sammanlagda antalet skattekronor² i de i samfälligheten ingående församlingarna. Den fria lånerätten blir större om församlingar bildar partiell kyrklig samfällighet. Flerförsamlingspastorat, som i egenskap av samfällighet förvaltar pastoratets angelägenheter, får i lånehänseende samma ställning som övriga samfälligheter.³

¹ Departementschefen i Prop. 1961 s. 186.

² Jfr ovan s. 167.

³ FSK s. 93.

7 kap. Om församlingskatt

82 §

Församlingskatt skall utom i de fall, för vilka annorlunda är i lag eller författning föreskrivet, utgå såsom allmän kommunalskatt.

Den som är kyrkoskriven i icke-territoriell församling är icke skyldig att erlägga församlingskatt till den territoriella församling, inom vilken han är mantalsskriven.

Angående viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan är särskilt stadgat.

Som förut framhållits är ändringen av beteckningen församlingsavgift i FSL 1930 till församlingskatt av rent formell karaktär i skatte- och uppördshänseende. Församlingskatt debiteras och uppbäres på samma sätt som tidigare skett med församlingsavgift. I 10 § lagen den 2 juni 1961 om införande av FSL stadgas, att vad i lag och författning är föreskrivet om församlingsavgift skall i stället avse församlingskatt.¹

I 3 st. avses lagen den 26 oktober 1951 om viss lindring i skattehänseende för den som icke tillhör svenska kyrkan.²

83 §

Kyrkorådet åligger att, sedan församlingens utgifts- och inkomststat fastställts, ofördröjligen giva kommun, i vilken församlingen är belägen, del av beslutet. På sätt i kommunallagen är stadgat har kommunens styrelse därefter att underrätta länsstyrelsen och vederbörande lokala skattemyndighet, för debitering och uppörd av församlingskatt.

Se 70 § KML. KR brukar översända förslaget till utgifts- och inkomststat jämte protokollsutdrag rörande fastställandet av det samma.

¹ Nedan s. 200.

² I SRL under religionsfrihetslagen 26 okt. 1951.

84 §

Församling äger av statsverket uppbära församlingsskatt med belopp, motsvarande vad som skulle utgå på grundval av det antal skatte-kronor och skatteören, som vid taxering för visst år påföras de till församlingen skattskyldiga, efter det belopp för skattekrona och skatteöre, som bestämts till utdebitering för nästföregående år. Har skattskyldig enligt lagen den 26 oktober 1951 om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan åtnjutit lindring i skattskyldigheten till församlingen eller har dödsbo enligt 75 § kommunalskattelagen medgivits befrielse från att erlægga skatt till församlingen, skall belopp, som församlingen eljest ägde uppbära av statsverket, nedsättas i motsvarande mån.

Församlingen äger av statsverket såsom förskott uppbära det belopp, som på grundval av taxeringsnämnds beslut visst år rörande taxering till kommunal inkomstskatt beslutats till utdebitering för nästkommande år. Vad sålunda beslutats till utdebitering ingår i församlingens fordran hos statsverket vid ingången av året näst efter det, då beslutet fattades. Förskottet avräknas mot den församlingsskatt, som församlingen äger uppbära av statsverket på grundval av taxeringen under året efter det, då förskottet enligt bestämmelserna i nästföljande stycke utanordnas.

Belopp, som vid ingången av ett år utgör församlingens fordran hos statsverket enligt första och andra styckena, skall länsstyrelsen under samma år utanordna till kommun, i vilken församlingen är belägen, med en sjättedel å åttonde dagen i var och en av månaderna januari, mars, maj, juli, september och november. Är församlingens fordran icke uträknad vid utbetalningstillfället i januari månad, skall vid detta tillfälle utbetalas samma belopp som utbetalades i november månad nästföregående år; dock må länsstyrelsen, då särskilda skäl föranleda därtill, förordna att utbetalning skall ske med annat belopp. Därest det i januari månad utbetalade beloppet icke motsvarar en sjättedel av församlingens fordran, skall härav betingad jämkning ske av det belopp, som utbetalas i mars månad. Kommunen skall därefter avlämna medlen till kyrkorådet.

Länsstyrelsen skall senast den 8 mars till församlingen överlämna för nästföregående år upprättad redovisning över församlingen tillkommande och till församlingen utanordnad församlingsskatt.

Närmare föreskrifter angående dylik redovisning meddelas av Konungen eller den myndighet Konungen förordnar.

Paragrafen motsvarar 72 § KML.

I FSL har bibehållits den i äldre lag reglerade ordningen att de skattemedel, som borgerlig och kyrklig kommun äger uppbära, skall av den borgerliga kommunens styrelse fördelas mellan de olika kommunerna.¹ För att underlätta fördelningsarbetet skall emellertid LS upprätta fullständiga redovisningsräkningar, som giver direkt besked om vad som tillkommer varje kommunal enhet. Riksrevisionsverket har utfärdat anvisningar om upprättande av sådana redovisningsräkningar.²

85 §

Vad i 83 och 84 §§ är stadgat med avseende å församling skall äga motsvarande tillämpning beträffande kyrklig samfällighet.

86 §

Beträffande församling i Stockholm och Stockholms kyrkliga samfällighet skola gälla följande särskilda bestämmelser.

a) Det åligger samfällighetens kyrkoråd och varje församlings kyrkoråd att, sedan utgifts- och inkomststat fastställts, ofördröjligen underrätta överståthållarämbetet och den lokala skattemyndigheten om det belopp för skattekrona och skatteöre, som bestämts till utdebitering för nästkommande år. Samtidigt skall överståthållarämbetet underrättas om det sammanlagda belopp, som för nämnda år beslutats till utdebitering på grundval av det löpande årets taxering till kommunal inkomstskatt. Om debitering och uppbörd av församlingsskatt gäller vad därom särskilt är stadgat.

b) Belopp, som avses i 84 § 3 stycket, skola utanordnas direkt till församlingen eller samfälligheten.

I paragrafen redovisas avvikelser för Stockholms del från vad som gäller för riket i övrigt. Den i 64 § FSL Sthlm reglerade ordningen har bibehållits.

¹ Se Prop. 1961 s. 186 ff., särskilt departementschefens yttrande s. 190 f. FSK s. 316 hade föreslagit att skattemedlen skulle utanordnas direkt av LS utan förmedling av den borgerliga kommunen. Detta förslag avvisades av departementschefen.

² För nybildat pastorat gäller bestämmelserna i förordningen 17 dec. 1948 angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m., SFS nr 431, ändr. 1954 nr 583.

8 kap. Om underställning och besvär

87 §

Om beslut, som skola underställas Konungens prövning, sägs i 71 och 74 §§.

Beslut, som skall underställas Konungens prövning, skall insändas till länsstyrelsen, vilken det åligger att överlämna handlingarna, jämte eget yttrande, till Konungen.

Paragrafen motsvarar 74 § KML.

Beslut, som skall underställas Konungens prövning, är enligt 71 § vissa beslut om fondbildning och tagande i anspråk av fondmedel samt enligt 74 § sådana beslut om upptagande av lån och ingående av borgen, som icke faller inom församlings kompetens enligt 73 §.

När KF eller KS fattar beslut av den art, varom nu är fråga, brukar man samtidigt besluta, att det fattade beslutet skall underställas Konungens prövning. Det åligger *ordföranden i KF eller KS* att ombesörja att underställning sker.¹ Detta är nämligen en expéditionsåtgärd, icke en verkställighetsakt som ankommer på KR.

Ett beslut, som kräver underställning, får icke verkställas förrän det blivit fastställt av Konungen. Det åligger KR att iakttaga detta vid äventyr av ansvar för tjänstefel. Om KR finner ett till KR för verkställighet översänt beslut kräva underställning men sådan ej skett, har KR att återställa beslutet till ordföranden i

¹ Enligt uttalande i Förslag till kommunallag 1952 s. 388 torde det ligga i sakens natur, att fullmäktiges ordförande är ansvarig för insändande av beslut som kräver underställning, därest ej fullmäktige bestämt annat. Om KF eller KS på grund av förbiseende underlåtit att besluta om underställning, synes ordföranden kunna insända beslutet utan att särskilt beslut därom fattas.

KF eller KS med påpekande av att beslutet måste underställas. Är ordföranden av annan mening, får han överklaga KR:s beslut att vägra verkställighet.²

Beslut som underställes bör vara åtföljt av protokollsutdrag rörande beslutet, lagakraftbevis och redogörelse för församlingens ekonomi. Är fråga om upptagande av lån för finansiering av byggnadsföretag eller dylikt arbete, bör kostnadsberäkning och annan föreliggande utredning bifogas.³

Såväl underställt besluts laglighet som dess lämplighet prövas av Konungen. Det är naturligt att beslutets ekonomiska innebörd därvid särskilt beaktas. Enligt praxis sker icke någon ändring i sak av underställt beslut; en sådan ändring skulle vara ett ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. Finner Konungen beslutet icke kunna fastställas, lämnas endast meddelande därom.

88 §

Om beslut, som skola underställas länsstyrelsens prövning, sägs i 67 och 75 §§.

Underställt beslut skall antingen oförändrat fastställas eller ogillas. Vägras fastställelse, skall skäl därför uppgivas.

Över vägrad fastställelse må församlingen föra klagan hos Konungen.

Paragrafen motsvarar 75 § KML.

Här är fråga om dels beslut om anslag att täckas genom utdebitering under mer än fem år, 67 §, dels beslut om placering av medel på annat sätt än i 75 § föreskrives. Underställning sker genom skrivelse till LS, undertecknad av ordföranden i KF eller KS.¹ För övrigt gäller motsvarande regler som beträffande underställning enligt 87 §.

² När en församling hos ett kreditinstitut ansöker om lån, bör kreditinstitutet tillse, att underställning av lånebeslutet ägt rum därest sådan erfordras. Jfr Nytt Juridiskt Arkiv I 1960 s. 87.

³ Se vidare hänvisningar hos KAIJSER s. 253. Formulär för ekonomisk redogörelse kan erhållas hos kommunaktiebolaget.

¹ Enskild församlingsmedlem får ej begära fastställelse, R 1921 s. 168.

Därest LS vägrar fastställelse, har församlingen klagorätt. Denna rätt, som icke får förväxlas med besvärsrätten enligt 89 §, kan icke utövas av församlingsmedlem eller KR utan endast av KF eller KS.

89 §

1 mom. Över beslut av kyrkofullmäktige eller kyrkostämma må, där ej annat är särskilt föreskrivet, besvär anföras hos länsstyrelsen. Sådan klagan må grundas endast därå, att beslutet

icke tillkommit i laga ordning,

står i strid mot allmän lag eller författning eller annorledes över-skrider deras befogenhet, som fattat beslutet, eller

kränker klagandens enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund.

Besvärerna skola hava inkommit till länsstyrelsen inom tre veckor från den dag, då verkställd justering av det över beslutet förda protokollet tillkännagivits å församlingens anslagstavla. Besvärerna skola vara åtföljda av överklagade beslutet jämte bevis om dagen för justeringens tillkännagivande.

Länsstyrelsen skall inhämta domkapitlets yttrande över besvärerna, såvida det icke är uppenbart, att sådan åtgärd är obehöflig.

2 mom. I fråga om besvär över beslut av kyrkoråd eller annan församlingens nämnd skola, där ej annat är särskilt stadgat, bestämmelserna i 1 mom. äga motsvarande tillämpning. Mot beslut av rent förberedande eller verkställande art må talan ej föras.

3 mom. Rätt att anföras besvär enligt 1 och 2 mom. tillkommer envar, som är kyrkoskriven inom församlingen, ävensom var och en, vilken, utan att vara kyrkoskriven inom församlingen, har att till denna enligt taxering till kommunal inkomstskatt utgöra församlingskatt.

Paragrafen motsvarar 76 § KML.

Den statliga kontrollen av de kyrkokommunala organens verksamhet utövas ej blott genom prövning av underställda beslut utan även och främst genom prövning i besvärsväg av andra beslut, som de nämnda organen fattat. Denna prövning har mycket stor praktisk betydelse både med hänsyn till rättssäkerheten i kyrkokommunala förhållanden och därigenom, att den skapar en fast sedvänja för tillämpningen av de kyrkokommunala lagreg-

lerna.¹ En framställning sådan som den i föreliggande arbete givna skulle knappast varit möjlig utan den rättsbildning, som skett genom de besvärsprovande myndigheternas verksamhet särskilt under det senaste halvseket.

Det kommunala besvärsinstitutet är gemensamt för de borgerliga och kyrkliga kommunerna även såtillvida, att i samband med besvärsprovning uppkommande juridiska spörsmål merendels är av enahanda art vare sig det gäller beslut som fattats av borgerlig eller av kyrklig kommun. För det närmare studiet av sådana spörsmål kan därför hänvisas till allmänt kommunalrättsliga framställningar.² I föreliggande arbete lämnas en översiktlig redogörelse för besvärreglerna till vägledning för dem, som i församlingarna sysslar med kyrkokommunala ärenden.

1 mom. Kyrkokommunala besvär är ett rättsmedel, varigenom beslut av kyrkokommunalt organ underkastas statlig myndighetsprovning.³ Lagstiftaren har ansett sig kunna i vid utsträckning överlämna åt medborgarna att tillse, att den kyrkokommunala verksamheten försiggår i enlighet med vad gällande lag föreskriver. Som regel har varje medlem av församling befogenhet att påkalla provning av fråga, huruvida ett av något församlingens organ fattat beslut tillkommit i laga ordning eller eljest står i överensstämmelse med gällande lag. Det rör sig i allmänhet om en provning på formell grund; den kommunala självbestämmelserätten utesluter principiellt statlig provning av ett kommunalbesluts materiella innebörd. I samband härmed står regeln att ett

¹ I Prop. 1961 s. 111 betecknar departementschefen som en viktig uppgift för rättstillämpningen att närmare ange gränserna för församlingens kompetens. Detta uttalande kunde väl vidgas till att avse kyrkokommunala rättsfrågor över huvud.

² Se SUNDBERG, Kommunallrätt s. 269 ff., SJÖBERG, Det kommunala besvärsinstitutet (Sthlm 1948), STERZEL, Studier rörande den kommunala besvärprocessen (Sthlm 1963), KAIJSER s. 281 ff. och uppsatser om de kommunala besvärgrunderna i Förvaltningsrättslig tidskrift 1964 och 1965, STRÖMBERG s. 69 ff.

³ Ordet besvär som namn på rättsmedel (av tyska Beschwerde) är plurale tantum, se t. ex. i 89 § 2 st.: »Besvärerna skola hava inkommit etc.». Kommunalesvär är en art av administrativa besvär, vilken utbildats i anslutning till det processuella rättsmedlet besvär.

sådant beslut väl kan efter besvär upphävas av statlig myndighet men icke i denna väg ersättas med ett beslut av annat innehåll.⁴

Beslut som kan överklagas genom besvär är enligt förevarande mom. beslut av KF eller KS, medan i 2 mom. talas om beslut av nämnd såsom föremål för besvär. Alla beslut av KF eller KS, varigenom ett ärende avgöres, så kallade *slutliga beslut*, kan överklagas. Man har stundom velat göra undantag för beslut om att avgiva yttrande.⁵ Det är emellertid knappast riktigt, ty ett sådant beslut kan vara behäftat med formellt fel av beskaffenhet att föranleda beslutets upphävande. I 2 mom. stadgas att talan ej får föras mot beslut av rent förberedande art. Denna regel bör anses gälla även med avseende på beslut av KF och KS. Beslut som fattas under handläggningen av ett ärende får ej särskilt överklagas; prövning av sådant beslut kan påkallas i samband med talan mot slutligt beslut i ärendet. Av det förut sagda framgår, att besvärstalan principiellt skall avse upphävande av överklagat beslut. Någon ändring i beslutet kan i regel ej påyrkas.⁶ Ej heller får klagan riktas mot uttalande i motiveringen till ett beslut.⁷

Besvär över ett kyrkokommunalt beslut medför icke prövning av beslutets rättsenlighet över huvud taget. Till stöd för besvärstalan måste klaganden åberopa en eller flera omständigheter, *besvärshänsyn*, som han förmenar konstituera en i lagen angiven *besvärgrund*. Besvärsprövningen innefattar en undersökning av frågan huruvida med hänsyn till vad sålunda anförts besvärgrund föreligger och föranleder upphävande av det överklagade beslutet. Endast omständighet som sökanden åberopat kommer därvid i betraktande; besvärsmyndighet företager ej

⁴ Ett rättsmedel med dylik effekt brukar betecknas som kassation i motsats till revision, varmed en ändring av överklagat beslut kan ernås.

⁵ SUNDBERG, Kommunalrätt s. 270 f., jfr STRÖMBERG s. 71 och rättsfallet R 1943 s. 71.

⁶ Som nedan omtalas kan emellertid besvärsmyndighet när formellt fel förelupit förordna om rättelse av det överklagade beslutet. Hinder finns ej mot att klaganden yrkar sådan rättelse.

⁷ R 1929 E 104. Denna regel är av allmängiltig karaktär. När det gäller domstols dom brukar man säga, att klagan ej får riktas mot domskäl utan måste avse domslutet.

någon officialprövning.⁸ Besvärsgrunderna är angivna i förevarande moment. De är tämligen allmänt formulerade och griper delvis in i varandra, varför någon exakt åtskillnad mellan dem knappast kan göras.

Den första i lagen upptagna besvärsgrunderna hänför sig till *fel i förfarandet*. Ett beslut har icke tillkommit i laga ordning när fel förelupit i samband med beslutets fattande. Det innebär att någon av de regler lagen uppställer för det förfarande, som skall leda fram till ett giltigt beslut, åsidosatts. I det föregående har i olika sammanhang varit tal om sådana procedurfel. Som exempel må här nämnas fel i kungörelseförfarandet, bristande beredning av ärende, överträdelse av jävsreglerna eller av bestämmelserna om beslutförhet samt oriktig propositionsordning. Vad särskilt angår val kan fel förekomma bland annat med avseende på bestämmande av valsätt, bedömning av valedels giltighet och sammanräkning av röster som avgivits vid valet.

Övriga i lagen angivna besvärsgrunder hänför sig till fel i det överklagade *beslutets innehåll*. Den viktigaste av dessa besvärsgrunder avser det fall, att det beslutande organet genom att fatta beslutet överskridit sin befogenhet. Ett sådant överskridande föreligger bland annat när KF eller KS gått utanför de gränser för församlings kompetens, som är angivna i 2 §, eller fattat beslut i angelägenhet som det ankommer på KR att handha. Hit hör också det fall att KF eller KS otillbörligen bundit sin beslutanderätt.⁹ Det är mindre vanligt att ett beslut påstås eljest stå i strid mot allmän lag eller författning. Som exempel härpå kan nämnas att bestämmelserna i FSL om täckning av anslag, fondbildning och dylikt åsidosatts.¹⁰

I praxis förekommer också mera sällan besvär under åberopande av att överklagat beslut kränker klagandens enskilda

⁸ Se bl. a. rättsfallen R 1925 E 94, 1936 E 84, 1956 E 47. Stundom möter man den uppfattningen, att besvärsmyndighet kan väntas uttala sig i fråga, som är relevant i ärendet men ligger vid sidan om åberopat besvärshänsyn. Detta är felaktigt.

⁹ Se ovan s. 43 angående beslut om erläggande av avgift till stiftsting.

¹⁰ Enligt SUNDBERG, Kommunalrätt s. 278, kan även brytande mot donationsföreskrift utgöra besvärshänsyn.

rätt eller eljest vilar på orättvis grund. Ett kommunalt beslut kan icke inverka på en persons civilrättsliga rättsställning; fråga som berör denna avgöres i processuell väg av domstol eller exekutiv myndighet.¹¹ Det har emellertid förekommit, särskilt i ärenden rörande kommunal befattningshavares rättigheter och skyldigheter, att ett kommunalt beslut befunnits innebära ett sådant ingrepp i enskild rätt, att besvär över beslutet upptagits till prövning.¹² Merendels torde det då ha rört sig om ett överskridande av den kommunala kompetensen. Ett beslut kan anses vila på orättvis grund, om det innebär ett åsidosättande av den kommunala likställighetsprincipen. Det förekommer exempelvis när genom beslutet vissa församlingsmedlemmar till försäkrats rätt till gravplats mot lägre avgift än andra medlemmar får betala.¹³

Prövning av kyrkokommunala besvär ankommer i första instans på *länsstyrelsen* såsom besvärmyndighet.¹⁴ Vissa frågor bör emellertid på grund av sin särskilda beskaffenhet bedömas av domkapitlet.¹⁵ När det gäller ämnen, som har anknytning till gudstjänstliv och församlingsvård, måste de kyrkliga synpunkterna tillmätas stor betydelse. Detsamma kan gälla fråga, som rör anställande av och disciplinär åtgärd mot vissa befattningshavare. I sådana frågor besitter domkapitlet ofta bättre kän-

¹¹ R 1949 E 87, 1958 E 88. När besvär anförts mot beslut under påstående att beslutet kränker klagandens enskilda rätt händer det, att besvären endast föranleder en erinran därom, att beslutet icke utgör hinder för klaganden att vid domstol utföra sin talan i saken.

¹² Se närmare STRÖMBERG s. 78, s. 35. Genom lagen 3 juni 1965 om inskränkning i rätten att föra talan mot offentlig arbetsgivares beslut har förbud införts för arbetstagare att överklaga sådan arbetsgivares beslut rörande arbets- och anställningsvillkor, om tvisten kan dragas inför arbetsdomstolen. En kommunaltjänsteman äger sålunda ej överklaga kommunens beslut i fråga, som regleras av ett för honom gällande kollektivavtal. Han kan besvära sig endast om han är anställd genom särskilt tjänsteavtal eller tvistefrågan ej är reglerad i kollektivavtal.

¹³ Jfr R 1938 s. 34.

¹⁴ Särskild besvärsnämnd, varom stadgas i 76 § 3 mom. KML, har ej ansetts behövlig i kyrklig kommun. Hos Konungen över beslut av KF anförda besvär har ej upptagits till prövning, R 1963 E 30.

¹⁵ Se för det följande uttalande av departementschefen i Prop. 1961 s. 196.

nedom än LS om vad tjänsten kräver. Lagen föreskriver därför, att LS skall i kyrkokommunalt besvärsmål inhämta domkapitlets yttrande, om detta ej är uppenbart obehövt. Det torde böra anses vara fallet när det överklagade beslutet rör fråga av den beskaffenhet, att den kan vara föremål för beslut lika väl av borgerligt som av kyrkligt kommunalt organ.¹⁶

Besvär anföres genom att *besvärsskrift* ingives eller med posten insändes till LS.¹⁷ Besvärsskriften skall ha inkommit till LS inom besvärstiden,¹⁸ som är tre veckor räknade från den dag då enligt 27 § 4 st. justeringen av protokollet i det ärende, vari det överklagade beslutet fattats, tillkännagavs genom anslag.¹⁹ I besvärsskriften skall angivas det beslut som överklagas, omständighet som klaganden förmenar utgöra besvärsfaktum och yrkande som han vill framställa.²⁰ Det är av vikt att klaganden noga anger det eller de besvärsfakta han önskar åberopa dels därför att som förut sagts endast av klaganden åberopat besvärsfaktum beaktas i målet och dels emedan klaganden icke kan räkna med att senare åberopat besvärsfaktum blir föremål för prövning.²¹ Besvärsskriften skall vara undertecknad anting-

¹⁶ Genom KK 25 maj 1967, SFS nr 159, har 33 § kyrkomusikerstadgan fått ändrad lydelse. Om besvär över tillsättning av organisttjänst gäller numera vad i FSL är föreskrivet om besvär över KR:s beslut. Rätt att anföra besvär tillkommer även sökande som är uppförd på förslaget.

¹⁷ Inkommer besvärsskrift till domkapitlet, skall domkapitlet översända besvärsskriften till LS, jfr R 1963 E 3.

¹⁸ Avgörande är när besvärsskriften faktiskt inkommit, ej när den stämpelsplats som inkommen, R 1964 E 24, jfr 1965 E 19.

¹⁹ Jfr ovan s. 103. Den i texten angivna regeln gäller även om ordföranden vid sammanträdet tillkännagivit, att justering skulle ske viss senare dag, R 1959 s. 55. För närmare bestämmande av besvärstid se lagen 30 maj 1930 om beräkning av lagstadgad tid, i SRL.

²⁰ Skrift, vari hemställdes att LS skulle till prövning upptaga ett av FD avgjort ärende, ansågs i R 1963 E 52 innefatta besvär över FD:s beslut i ärendet.

²¹ Av ett stort antal rättsfall framgår att endast besvärsfaktum, som åberopats inom besvärstiden, beaktas vid besvärsprövningen, se bl. a. 1936 E 84, 1946 E 70, 1955 E 18, 82, 1956 E 47, 1959 E 50, 1961 E 43, 1962 E 9. Stundom förekommer att klaganden i besvärsskriften endast anger det beslut som överklagas och framställer yrkande samt förbehåller sig att senare få utveckla sin talan, jfr SUNDBERG, Kommunalrätt s. 275. Det händer då att besvärmyndigheten prövar besvärsfaktum, som åberopas

en av klaganden eller av hans befullmäktigade ombud; i senare fallet skall av klaganden undertecknad fullmakt bifogas. Med besvärsskriften skall följa bestyrkt avskrift av protokoll över det ärende, vari det överklagade beslutet fattats²² samt bevis om dagen för justeringens tillkännagivande. Om fullmakt, protokoll eller bevis som nyss sagts ej inkommit inom besvärstiden, får klaganden föreläggande att ingiva felande handling.

Har besvär vederbörligen anförts inforrar LS *förklaring över besvären* från det organ, som fattat det överklagade beslutet. Någon viss tid för avgivande av förklaring bestämmes i regel ej; man utgår från att organet besvarar remissen utan tidsutdräkt. LS torde emellertid ha befogenhet att förelägga vederbörande att inom angiven tid inkomma med förklaring vid äventyr att målet ändock avgöres. Är klaganden ledamot av KF eller röstberättigad på KS, som fattat överklagat beslut, bör han avhålla sig från att delta i avgivandet av förklaring, och detsamma gäller annan som röstat mot beslutet.²³ Uppnås ej enighet om hur förklaringen skall avfattas, upptages de olika förslagen till förklaring i protokollet med angivande hur många medlemmar som anslutit sig till ett vart av dem, varefter protokollet tillställs LS.

Sedan förklaring inkommit, beredes klaganden om han det begärt tillfälle att bemöta vad i förklaringen anförts. För detta ändamål får han föreläggande att inom viss tid inkomma med *påminnelser* vid äventyr att målet ändock avgöres. LS äger om den finner anledning därtill förordna om fortsatt skriftväxling, varvid part kan anmodas yttra sig i visst angivet hänseende. Det står för övrigt part fritt att i skrift, som inkommer

efter besvärstidens utgång till stöd för dessförinnan framställt yrkande. Men prövningen går ej utanför den ram, som uppdragits genom besvärsskriften.

²² Obestyrkt avskrift av protokoll godkändes icke i R 1964 s. 66. Sedan klaganden fått två förelägganden att inkomma med vederbörligen styrkt protokollsutdrag men underlåtit det avvisades besvären.

²³ SUNDBERG, Kommunalrätt s. 276, framhåller med rätta att de som fattat ett beslut bör avgiva förklaring över detsamma. Hinder finns dock icke emot att klaganden deltar i avgivande av förklaring, såvida ärendet ej rör honom personligen, R 1943 S 295, KAIJSER s. 137.

efter besvärstidens utgång, vidare utveckla sin talan,²⁴ men klaganden får icke därvid åberopa nytt besvärsfaktum eller framställa nytt yrkande. Om möjlighet därtill stode klaganden öppen, skulle förfarandet kunna dragas långt ut på tiden.

Som förut anförts går besvärsprövningen ut på att fastställa huruvida besvärsgrund föreligger och om överklagade beslutet på grund därav skall upphävas. LS är icke bunden av att klaganden under viss besvärsgrund hänfört besvärsfaktum som han åberopat. Om klaganden gjort gällande att det överklagade beslutet kränker hans enskilda rätt, hindrar detta sålunda icke att beslutet upphäves på den grund att det står i strid mot allmän lag eller författning. Men den ram för prövningen, som klaganden uppdragit genom att åberopa visst eller vissa besvärsfakta, får ej överskridas. Att besvärsgrund finnes föreliggande medför ej med nödvändighet att det överklagade beslutet upphäves. Det kan tänkas att LS anser förelupet fel sakna betydelse och därför ej böra föranleda upphävande av beslutet.²⁵

Besvärsprövningen utmynnar i att besvärsmålet avgöres genom *utslag*.²⁶ Detta kan gå ut på att besvärstalan avvisas på formellt skäl, såsom att klaganden saknat besvär rätt eller att besvärsskriften inkommit för sent. Möjligt är också att LS finner ändamålet med besvären ha förfallit.²⁷ Upptages besvären

²⁴ Se R 1963 E 51. Om klagandens efter besvärstidens utgång inkomna skrift innehåller ytterligare utredning rörande rätteligen åberopat besvärsfaktum eller eljest motivering av framställt yrkande, bör LS ej undandra sig prövning av vad i skriften anföres. — Vid bedömning av huruvida slutna omröstning varit riktig beaktas ej utredning om hur särskilda personer röstat, R 1910 s. 7, 1925 E 143.

²⁵ Om förelupet fel i behandlingen av ärende ej kunnat inverka på utgången, lämnas besvären utan bifall, se beträffande sakärende R 1931 E 138, 1939 E 178, 1958 E 44, beträffande valärende R 1952 E 58, 1962 E 39, jfr vad angår de senare rättsfallen R 1933 E 119, 1938 E 108 och 1944 s. 143, i vilka fall felet ansågs ha kunnat inverka på valets utgång.

²⁶ Innan utslag meddelats kan besvärstalan återkallas, R 1928 s. 159, 1935 s. 113. Besvärsmålet avskrivs då.

²⁷ Om överklagat beslut icke tillkommit i laga ordning och det beslutande organet innan anförda besvär avgjorts fattat nytt beslut i ärendet, föranleder besvären intet yttrande i sak. Det beslutande organet kan så-

till saklig prövning, skall desamma antingen avslås, vilket innebär att det överklagade beslutet står fast, eller bifallas med upphävande helt eller delvis av beslutet. Avslag brukar motiveras med att klaganden ej visat, att det överklagade beslutet är olagligt i något av de hänseenden varom i 89 § FSL förmäles. Upphävande av beslut kan förbindas med återförvisning av ärendet för ny laglikmätig behandling av det organ som fattat beslutet.²⁸ Som förut sagts är ändring av överklagat beslut principiellt utesluten. LS kan emellertid när formellt fel förelupit till undvikande av tidsutdräkt förordna om rättelse av beslutet till överensstämmelse med vad lagen i förevarande fall stadgar.²⁹

Utslaget avslutas med *besvärshänvisning*. Genom denna får part meddelande om vad han har att iakttaga därest han vill fullfölja talan mot utslaget. Om sådan fullföljd stadgas i 91 §.

2 mom. Mot beslut av KR eller annan församlingens nämnd kan talan föras genom besvär.³⁰ Det gäller också beslut som fattats med stöd av delegation, vilken meddelats enligt bestämmelserna i 56 § 2 mom. För att ett nämndbeslut skall kunna överklagas måste det emellertid framstå som ett självständigt avgörande, grundat på nämndens förvaltningsbefogenhet, alltså vad man kunde kalla ett *förvaltningsbeslut*. Det är detta lagen vill säga med stadgandet att talan ej får föras mot beslut av

ledes genom att fatta nytt beslut förhindra prövning av besvären och undvika tidsutdräkt.

²⁸ Se bl. a. R 1936 s. 64, 1944 s. 140, s. 143. I fallet 1944 s. 140 förordnades om ny sammanräkning av valesdlar, som avlämnats vid överklagat val. Förutsättning för sådant förordnande är givetvis att valesdlarna förvarats på betryggande sätt.

²⁹ SUNDBERG, Kommunalrätt s. 285, nämner som exempel härpå att anslagsbelopp, som felaktigt utelämnats ur utgifts- och inkomststat, upptages i densamma, och att då val skett för längre tid än lagen föreskriver förklaring meddelas, att valet skall avse i lagen bestämd tid.

³⁰ I EBO finns inga bestämmelser om klagan över beslut av boställsstyrelse, varför sådan klagan torde kunna föras i den ordning FSL stadgar, jfr FSK s. 235 f., GLIMELIUS s. 73. Beslut av ordförande i KR att vägra proposition på framställt yrkande ansågs i R 1965 E 48 kunna överklagas, jfr ovan s. 136.

rent förberedande eller verkställande art. Om en åtgärd av nämnd står i samband med ett beslut av KF eller KS såsom förberedelse till eller verkställighet av beslutet, skall klagan riktas mot beslutet och ej mot nämndens åtgärd.³¹ Rörande besvär över nämndbeslut gäller samma regler som i fråga om beslut av KF eller KS. Besvärgrunderna är desamma³² och likaledes förfarandet i besvärsmål.

3 mom. Här regleras *besvärsrätten* eller rätten att anföra besvär över kyrkokommunalt beslut. Enligt 76 § 1 mom. KML har medlem av kommun rätt att besvära sig över beslut, som fattats av kommunens organ. I FSL är kretsen av besvärberättigade mera vidsträckt.³³ Såväl medlem av församling, varmed förstås den som är kyrkoskriven i församlingen och tillhör svenska kyrkan, som även den, vilken utan att tillhöra församlingen ändock har att erlägga skatt till densamma, äger besvär rätt.³⁴ Besvär rätt tillkommer således inom församlingen kyrkoskriven person, som ej tillhör svenska kyrkan, ävensom ägare av fast egendom inom församlingen i denna hans egenskap.³⁵ Skattskyldig som ej är församlingsmedlem kan vara intresserad av församlingens ekonomiska förvaltning. Ett församlingsorgan får icke överklaga beslut av annat församlingsorgan. Besvär av KR över beslut av KF avvisas därför, om det ej kan anses

³¹ Se bl. a. R 1909 s. 78, 1914 E 90, 1919 E 15, 1931 s. 166 (verkställighetsåtgärd), 1961 I 189 (ledigförklarande av tjänst).

³² I R 1925 s. 201 upphävdes KR:s val av kassaförvaltare, enär KR vid valet ej varit beslutsmässigt. Beslut av KR att uppsäga kyrkvaktare upphävdes i R 1957 E 30, enär beslutet stod i strid mot 3 § lagen 11 sept. 1936 om förenings- och förhandlingsrätt. I det senare fallet kan man måhända säga, att enskild rätt blivit kränkt. Se vidare R 1965 E 27 (tillstånd att uppsätta gravvård), 1965 E 34 (val av kyrkvaktare), 1965 E 49 (utarrendering av fastighet), 1966 E 1 (försäljning av skog).

³³ Se departementschefens yttrande i Prop. 1961 s. 196 f.

³⁴ Besvär rätt är således ej beroende av rösträtt. Enligt R 1932 s. 170 skall besvär rätt föreligga när besvären inkommer; det räcker icke att klaganden då överklagade beslutet fattades hade besvär rätt.

³⁵ R 1920 s. 136 (person som utträtt ur svenska kyrkan), 1956 s. 87 (ägare av fast egendom). Angående rätt att anföra besvär över kyrkogårdsnämnds beslut se R 1958 E 61, 1959 E 41.

att besvären anförts av enskilda ledamöter av KR såsom klagande.³⁶

90 §

Hava besvär anförts hos länsstyrelsen, äger länsstyrelsen, om skäl därtill äro, förbjuda överklagade beslutets verkställighet.

Grundas besvären därpå, att klagandens enskilda rätt blivit kränkt genom beslutet, och bliva besvären godkända, gäller rättelsen till förmån för den som klagat, men står beslutet i övrigt fast, utan så är, att det finnes strida mot allmän lag eller författning eller eljest vila på orättvis grund, då länsstyrelsen må förordna om upphävande av beslutet i dess helhet.

Paragrafen motsvarar 77 § KML.

Då besvär rätteligen anförts äger LS förordna, att det överklagade beslutet tills vidare icke får verkställas, så kallad *inhibition*. Förutsättning för förordnande om inhibition bör vara att klaganden visat skäl för besvärstalan och att verkställighet av beslutet skulle äventyra ändamålet med besvären.¹ Förordnande om inhibition kan meddelas ex officio eller på yrkande av klaganden. Sådant yrkande föranleder särskilt beslut av LS, vilket kan överklagas. Även förordnande, som LS meddelat ex officio, kan bli föremål för överklagande. KR torde vara behörigt att överklaga förordnande om inhibition, vilket berör beslut som fattats av något församlingens organ.² Förordnande om inhibition gäller till dess det hävts av LS eller högre myndighet eller besvärsmålet avgjorts genom lagakraftäggande utslag.

³⁶ Se R 1936 s. 31 och E 63, 1938 E 128. I R 1942 s. 120 ansågs förening med förhandlingsrätt enligt 3 § lagen 11 sept. 1936 om förenings- och förhandlingsrätt behörig att överklaga beslut av KF att vägra ingå i förhandling med föreningen. Om detta och rättsfallet R 1943 s. 18 se SUNDBERG, Kommunalrätt s. 272 f.

¹ Om inhibition se närmare Förslag till kommunallag 1952 s. 339 f. och STERZEL, Studier rörande den kommunala besvärprocessen (Sthlm 1963) s. 183 ff.

² Jfr R 1957 I 72 och 80.

Om besvär grundas på att det överklagade beslutet kränker klagandens enskilda rätt, gäller ändring av beslutet endast till förmån för klaganden. Detta står i överensstämmelse med den hävdvunna principen att man klagar endast för egen räkning. Från den nyss nämnda regeln gör emellertid lagen ett undantag, varigenom LS:s prövningsrätt utsträcker. LS skall undersöka om det överklagade beslutet även strider mot allmän lag eller författning eller eljest vilar på orättvis grund. Där så finnes vara fallet kan LS upphäva beslutet i dess helhet.

91 §

I länsstyrelsens utslag må, där icke för vissa frågor annorlunda är särskilt stadgat, ändring sökas hos Konungen senast inom tre veckor från den dag, då klaganden erhöll del av beslutet; dock äger menighet som klagar åtnjuta två veckor längre besvärstid än nu sagts.

Paragrafen motsvarar 78 § KML.

Rätten att söka ändring i LS:s utslag är beroende av om utslaget innebär avslag på eller bifall till de anförda besvären. Har besvären avslagits, får endast klaganden söka ändring.¹ Om däremot besvären bifallits och det överklagade beslutet alltså helt eller delvis upphävts, kan ändring sökas såväl av KR såsom representant för församlingen² som av envar, vilken enligt 89 § 3 mom. har besvär rätt.³ Sådan person kan ha intresse av att ett av församlingsorgan fattat beslut står fast.

Den som vill söka ändring i LS:s utslag har att ställa sig till efterrättelse den i utslaget meddelade besvärshänvisningen. Han skall till *ecklesiastikdepartementet* ingiva eller med posten insända sin till Konungen ställda besvärsskrift, vid vilken bör

¹ Se bl. a. R 1951 E 30, 1959 E 13, jfr 1925 E 64, 1936 E 162. Härmed bör jämföras det fall att besvären avvisats.

² R 1947 s. 6, jfr dock R 1953 E 86. Är fråga om beslut av KF eller KS, torde emellertid bemyndigande av organ som fattat beslutet böra inhämtas. I R 1958 E 37 fick KF överklaga LS:s utslag, varigenom beslut av KF upphävts.

³ Jfr KAIJSER s. 310.

fogas LS:s utslag och övriga handlingar, som han vill åberopa. Besvärsskriften skall ha inkommit till departementet inom besvärstiden, vilken är tre veckor, för menighet fem veckor från det klaganden fick del av utslaget.⁴ I besvärsskriften skall klaganden angiva i vilket avseende han finner LS:s i utslaget upptagna motivering oriktig och framställa sitt yrkande. Något nytt besvärsfaktum får han icke åberopa; sådant blir ej föremål för prövning.⁵ Däremot äger han komplettera utredningen rörande besvärsfaktum, som han åberopat i sin första besvärsskrift.

När besvären inkommit till departementet, utställes de till förklaring och påminnelser på sätt som sker med besvär som anförts hos LS. Därefter föredrages besvärsmålet i *regeringsrätten*, som har att avgöra detsamma.⁶ Prövningen begränsas liksom hos LS till att avse frågan om det överklagade beslutets rättsenlighet med hänsyn till omständighet, som åberopats inom den första besvärstiden. Besvärstalan avvisas om den finnes ej vara rätteligen fullföljd. Har något fel förelupit i fråga om målets behandling, kan detsamma återförvisas för ny laglikmätig handläggning.⁷ Vid prövning i sak kan besvären avslås, vilket innebär att LS:s utslag står fast, eller bifallas med undanröjande helt eller delvis av utslaget. Det torde kunna antagas att bestämmelserna i 90 § är tillämpliga jämväl med avseende på besvärs-mål, som prövas av RegR. Talan mot LS:s beslut i fråga om

⁴ Jfr lagen 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut, i SRL med hänvisningar. Delgivning med enskild part och med myndighet sker i regel genom att utslaget översändes med posten. Menighet delgives enligt kungl. brev 5 jan. 1808 genom kungörelse i kyrkan. Med menighet avses i praktiken församlingens beslutande organ, STRÖMBERG s. 75. Delgivning med sådant organ torde dock merendels ske genom att utslaget översändes med posten.

⁵ Se bland nyare rättsfall R 1940 E 97, 1949 E 38, 1958 E 9, 1959 E 49, 62, 1961 E 47.

⁶ Enligt 3 § lagen 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall RegR i vissa fall överlämna besvärsmål till avgörande av Konungen i statsrådet, jfr STRÖMBERG s. 70 f.

⁷ Då meddelad besvärshänvisning befanns vara oriktig, återförvisades målet till LS för meddelande av ny hänvisning, R 1954 E 70.

inhibition föres i samma ordning som gäller för överklagande av utslag i besvärsmål.⁸

92 §

Vad i 87—91 §§ är stadgat med avseende å församling, dess fullmäktige och nämnder skall äga motsvarande tillämpning beträffande kyrklig samfällighet, dess fullmäktige eller församlingsdelegerade och nämnder.

Enligt denna paragraf är de för församling och dess organ meddelade bestämmelserna om underställning och besvär tillämpliga även beträffande kyrklig samfällighet och dess organ. Några avvikande stadganden har ej ansetts erforderliga.

⁸ I vissa kyrkokommunala besvärsmål rörande avlöningsförmåner, förvaltning av kyrkomedel m. m. fullföljes talan till kammarkollegiet eller kammarrätten, se SKL s. 79. Härom lämnas meddelande i besvärshänvisning.

Lag om införande av lagen om församlingsstyrelse

Given Stockholms slott den 2 juni 1961

1 §

Den nya lagen om församlingsstyrelse skall, med iakttagande av vad nedan sägs, träda i kraft den 1 januari 1963, dock må Konungen dessförinnan meddela föreskrifter enligt vad i den nya lagen om församlingsstyrelse och i denna lag är för vissa fall stadgat.

Genom den nya lagens ikraftträdande upphävas, med de begränsningar nedan sägs,

1) lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

2) lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;

3) lagen den 12 juni 1931 (nr 201) angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

Med den nya lagens ikraftträdande upphäves vidare kungl. cirkulärbrevet den 13 augusti 1823 angående kyrkovaktares utväljande, så ock vad i övrigt finnes i lag eller författning stridande mot den nya lagens bestämmelser.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses däri eljest föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Enligt det nämnda cirkulärbrevet hade kyrkoherden rätt att på förslag till kyrkvaktartjänst uppföra tre sökande, av vilka församlingen sedan fick välja en till tjänsten. Denna förslagsrätt, som icke ansågs upphävd genom FSL 1930,¹ har nu avskaffats.

2 §

Detta lagrum torde numera sakna betydelse.

¹ Se R 1942 s. 72 och 1946 E 71, jfr FSK s. 212 ff.

3 §

Har före den nya lagens ikraftträdande förordnats om bildande av kyrklig samfällighet skall, i den mån Konungen ej annorlunda förordnar, sådan samfällighet bestå. Omfattar samfälligheten alla de i lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse avsedda angelägenheterna, skall vad i den nya lagen stadgas om församlings rätt att själv vårda sina angelägenheter icke äga tillämpning å de enskilda i samfälligheten ingående församlingarna.

De samfälligheter som fanns vid FSL:s ikraftträdande rubbades icke genom denna.² Bestämmelserna i FSL ansågs emellertid kunna föranleda att de föreskrifter Konungen utfärdat för samfällighet borde ändras. Det gällde särskilt samfälligheten i Göteborg, eftersom några stadganden i den särskilda lagen för Göteborg icke fått någon motsvarighet i den nya lagen. Man utgick från att samfällighet som önskade ändring i de för samfälligheten gällande föreskrifterna skulle göra framställning därom.

Bestämmelsen i andra punkten innebär att församling, som vid lagens ikraftträdande ingick i total samfällighet, fortfarande kommer att sakna egna organ.³

4—9§§

Dessa lagrum torde numera sakna betydelse.

10 §

Vad i lag eller författning är föreskrivet om församlingsavgifter skall i stället avse församlingsskatt.

Se anmärkningarna under 82 § FSL.⁴

² Prop. 1961 s. 198.

³ FSK s. 319, Prop. 1961 s. 198.

⁴ Ovan s. 180.

11 §

Ifrågakommer framdeles införlivande i administrativt, kommunalt och judiciellt hänseende med Stockholms eller Göteborgs städer av kommun eller del av kommun, som sammanfaller med församling, ankommer på Konungen att bestämma tid för församlingens ingående i samsälligheten.

12 §

Fordras närmare föreskrifter med avseende å den nya lagens ikraftträdande, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.

Här avses bland annat frågor hur man skall förfara med egendom som är bunden till en verksamhet, vilken med ikraftträdandet av FSL överförts från den kyrkliga till den borgerliga kommunen.⁴

⁴ Prop. 1961 s. 109 f., s. 199. Föreskrift av den art varom här är fråga har enligt uppgift av tjänsteman i ecklesiastikdepartementet icke meddelats.

Lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunalfullmäktige m.m.

given Stockholms slott den 15 april 1955

1 §

Skall enligt gällande föreskrifter annat val inom landsting än riksdagsmannaval eller ock val inom kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, municipalfullmäktige, kommunala sammanläggningsdelegerade eller kyrkofullmäktige eller å kyrkostämman vara proportionellt, skola därvid de i denna lag givna bestämmelserna lända till efterrättelse.
Lag den 3 december 1965.

Genom lagändringen 1965 insattes i paragrafen orden »kommunala sammanläggningsdelegerade» i samband med att en lag om sådana delegerade utfärdades.¹

Enligt 25 § 4 st. FSL skall KF:s i församling val av FD och suppleanter för dem, av KR och fakultativ nämnd samt av revisorer och revisorssuppleanter så ock av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skall företagas till avgörande av KF, vara proportionellt om det begäres i viss ordning. Härom hänvisas till anmärkningarna under 25 § FSL.²

Bestämmelserna i 25 § 4 st. FSL är även tillämpliga på val som förrättas av KF i samfällighet, 33 § 1 st., på KS, 37 § 1 st., och av FD, 41 § 1 st. FSL. Enligt 3 § 2 st. EBO skall vad om val av ledamot och suppleant i KR är stadgat med en i detta sammanhang betydelselös modifikation äga motsvarande tillämpning i fråga om ledamot och suppleant i boställsstyrelse. Val av dessa senare kan således också vara proportionellt.

2 §

Vid valet utses av och bland de i valet deltagande erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

¹ Prop. 1965 nr 151, KU utl. 1965 nr 41.

² Ovan s. 94 ff.

Där ordföranden med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning finner det nödigt, äger han att, sedan valedlarna avlämnats och innan sammankomsten upplöses, utsätta annan dag för valförrättningens fortsättande och avslutande. Då så sker, skola av och bland de i valet deltagande utses minst två personer att såsom vittnen närvara vid den fortsatta valförrättningen, och skall valurnan, i vilken de avlämnade valedlarna förvaras, omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar. Innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, skall ordföranden i vittnenas närvaro förvissa sig, att sigillerna äro obrutna. Särskild kungörelse om dag för valförrättningens fortsättande erfordras ej.

Valförrättningen börjar med att några av de i valet deltagande utses att biträda ordföranden vid förrättningen.³ Därefter försiggår valet regelmässigt med avlämnande av valedlar och därpå följande sammanräkning.

Enligt 2 st. kan emellertid *särskild förrättning för sammanräkning* äga rum på senare dag, som ordföranden utsätter. Över sådan förrättning skall föras protokoll, av vilket framgår att lagens föreskrifter om försegling och vittnen iakttagits.⁴ Därjämte lämnas i protokollet redogörelse för det sätt varpå sammanräkningen skett och dess resultat.⁵

Rörande förvaring efter avslutad förrättning av de vid valet lämnade valedlarna hänvisas till anmärkningarna under 25 § FSL.⁶

3 §

Val skall förrättas med valedlar. För att bli va gällande skola valedlarna vara enkla och slutna samt före namnen upptaga partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av de väljande eller för viss meningsriktning) men i övrigt vara omärkta.

³ Jfr ovan s. 90, s. 95.

⁴ Val kan bli efter klagan upphävt om ej dessa föreskrifter iakttagits, se 1933 E 102, 1952 I 70, 274, jfr 1948 E 98. Det torde vara lämpligt att utse tre eller fyra vittnen med tanke på att någon kan bli hindrad att närvara vid förrättningen.

⁵ Se protokollsexempel nedan s. 217.

⁶ Ovan s. 98.

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra. Sedel må ej upptaga flera men väl färre namn än det antal personer valet avser.

Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn å någon, som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än vad ovan är medgivet, anses det eller de sista övertaliga namnen som obefintliga.

I denna paragraf lämnas föreskrifter om hur valsedel, som avlämnas vid proportionellt val, skall vara beskaffad. En del av dessa bestämmelser är tillämpliga på alla valsedlar, som användas vid kyrkokommunala val, oavsett huruvida fråga är om majoritetsval eller proportionellt val. De har därför behandlats under 25 § FSL tillsammans med andra regler om kyrkokommunala val.⁷ Här skall beröras bestämmelser, som särskilt angår valsedel vid proportionellt val.

Sådan valsedel skall vara försedd med *partibeteckning*, placerad över de på valsedeln upptagna namnen. Med partibeteckning avses egentligen namn på ett politiskt parti, såsom högerpartiet eller arbetarpartiet-socialdemokraterna. Men även annan beteckning i ord, vilken är ägnad att särskilja en större eller mindre del av de röstande, kan användas som partibeteckning.⁸ Under partibeteckningen får icke utsättas meddelande av något slag,⁹ såsom att valsedeln avser val av kyrkoråd eller

⁷ Se ovan s. 93.

⁸ Såsom partibeteckningar har godkänts bl. a. »Skolorådet 1928», »Sund sparsamhet», R 1929 E 194, »Kyrkoråd», R 1944 E 109, »Kyrkans väl», »Kyrkorådsval», R 1944 E 139. Däremot blev i sistnämnda rättsfall »B. F.» ej godkänt som partibeteckning.

⁹ I 1933 E 141 kasserades valsedel, som under partibeteckningen och ovanför namnen hade ordet »kyrkoråd» och i R 1933 E 173 valsedel med orden »ledamöter» resp. »suppleanter» på samma plats. Under partibeteckningen kan dragas ett vågrätt streck, som skiljer densamma från de på valsedeln upptagna namnen, R 1952 E 35, men det torde förekomma ganska sällan och är i varje fall onödigt.

ordinarie ledamöter. Ej heller får under namnen förekomma någon valbeteckning.¹⁰

På valsedel skall namnen upptagas i en följd, det ena under det andra.¹¹ Antalet namn bör vara lika med det antal mandat valet avser. Avvikelser från denna regel medför dock ej att valsedeln kasseras. Upptager valsedel ett större antal namn än det nyss angivna, anses det eller de sista övertaliga namnen som obefintliga. Ett namn är emellertid övertaligt endast om framför detsamma står erforderligt antal tydligt angivna namn på valbara personer. Att en valsedel upptager ett mindre antal namn än det antal personer valet avser inverkar i och för sig icke på valsedelns giltighet.¹² Men valsedeln måste upptaga åtminstone ett tydligt angivet namn på en valbar person vid äventyr att den eljest kasseras. Valsedeln är annars icke något godtagbart uttryck för den röstades vilja att delta i valet.¹³

Det är lämpligt att ordföranden innan valsedlarna avlämnas erinrar de i valet deltagande om lagens regler rörande valsedels beskaffenhet. Rådrom bör därefter beredas den som så önskar för att färdigställa valsedel. Upprop äger rum sedan alla förklarar sig redo att rösta.

4 §

De avgivna valsedlarna ordnas i grupper, så att sedlar med samma partibeteckning bilda en grupp.

¹⁰ Såsom märkta har kasserats valsedlar, som under namnen upptagit »ledamöter», R 1934 E 210, »ordinarie kyrkorådet», »suppleanter i kyrkorådet», R 1941 E 7, »revisorsval», R 1944 s. 140, »församlingsdelegeradeval», R 1963 E 29.

¹¹ Valsedel får således ej vara »spaltad», d. v. s. upptaga bredvid varandra två namnföljder, åtskilda av streck eller tomrum, R 1960 E 42.

¹² Observeras bör emellertid, att om icke inom en grupp avgives åtminstone en valsedel med fullt antal namn, följderna kan bli att en annan grupp tillsätter ett eller flera mandat, som eljest skulle ha tillfallit den förra gruppen.

¹³ Man kan ej lagligen rösta på en partibeteckning och lämna helt åt andra att avgöra vilka personer som inväljes under beteckningen. En annan sak är att detta de facto är mycket vanligt i praktiken.

Inom varje grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan namnen å gruppens valsedlar.

Vid varje sammanräkning gäller valsedel allenast för ett namn. Valsedel gäller för det namn, som står först å sedeln, så länge detta namn ej erhållit rum i ordningen. Därefter gäller valsedeln för det namn, vilket, bortsett från namn som redan erhållit plats i ordningen, står främst å sedeln.

Valsedel, vilken gäller för sitt första namn, räknas som en röst, valsedel gällande för sitt andra namn som en halv röst, valsedel gällande för sitt tredje namn som en tredjedels röst, och så vidare efter samma grund.

Vid varje sammanräkning kommer det namn närmast i ordningen, som erhållit högsta rösttalet.

Sammanräkningen börjar med att valsedlarna öppnas och deras giltighet undersökes. De giltiga valsedlarna ordnas i grupper, så att sedlar med samma partibeteckning bildar en grupp,¹⁴ varefter antalet sedlar inom varje grupp räknas. Man har sedan att bestämma dels fördelningen av mandaten på de olika grupperna, dels vilken eller vilka personer inom varje grupp som skall anses valda.¹⁵

Är valsedlarna inom varje grupp likalydande, kan man omedelbart i ett sammanhang verkställa fördelning av mandaten och besluta med vilka personer mandaten skall besättas. Men om till en grupp hörande valsedlar ej upptager samma namn med samma inbördes ordning, måste man först företaga en preliminär fördelning av mandaten för att utröna huruvida och i vilken utsträckning det är nödvändigt att särskilt bestämma ordningen mellan gruppens namn. Sedan därefter ordningen mellan namnen i de olika grupperna i erforderlig mån bestämts, går man över till att verkställa definitiv fördelning av mandaten och beslutar samtidigt med vilka personer mandaten skall besättas.¹⁶

¹⁴ Samma partibeteckning anses föreligga även vid en obetydlig avvikelse, när det är klart att man avsett att gå fram under samma beteckning. Sålunda sammanfördes i R 1952 I 274 valsedlar med beteckningarna »De borgerliga» och »Borgerliga».

¹⁵ Jfr SUNDBERG, Kommunalrätt s. 245.

¹⁶ Se protokollsexempel nedan s. 217.

Vid bestämmande av ordningen mellan namnen i en grupp tillämpas regeln om så kallad *enkel absolut rangordning*.¹⁷ När de till gruppen hörande valedlarna är likalydande, besättes gruppens mandat med de främsta valbara namnen på den enhetliga valedeln. Om däremot inom gruppen råder splittring i fråga om namnen eller deras ordningsföljd eller i båda dessa hänseenden, får man göra särskilda sammanräkningar för att bestämma rangordningen mellan namnen. Vid sådan sammanräkning gäller varje valedel endast för ett namn. Detta namn är det som står först på sedeln eller kommer främst sedan framförstående namn placerats. Valedeln räknas som hel röst för det första namnet, halv röst för det andra, tredjedels röst för det tredje namnet och så vidare. Ett namn, som förekommer på två eller flera valedelstyper, tillgodoräknas röster från samtliga dessa, sedan framförstående namn, om sådant finns, blivit placerat. Efter varje sammanräkning uppföres i rangordningen det namn som nått högsta rösttalet.

5 §

1 mom. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika valedelsgrupperna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den grupp, vilken för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit en grupp tilldelad, besättes genast så, att gruppens första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom gruppen, gruppens andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, gruppens tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från en eller flera andra grupper.

Jämförelsetalet är lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av gruppen tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två grupper, skall dock vid beräkning av

¹⁷ Se närmare Prop. 1955 nr 81 med förslag till lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunalfullmäktige m. m. och KU utl. 1955 nr 9 i anledning av denna proposition.

det antal platser, som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre grupper, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har en grupp redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet namn å gruppens valsedlar, är den utesluten från vidare jämförelse.

2 mom. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom den grupp, som har största rösttalet.

1 mom. Fördelningen av mandaten mellan de olika valsedelsgrupperna sker efter *jämförelsetal*, som uträknas särskilt för varje grupp. Jämförelsetalet för en grupp är lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ej fått något mandat sig tilldelat. Därefter har man att dividera gruppens rösttal med 2, 3, 4 och så vidare, allteftersom 1, 2, 3 eller flera namn placerats. Uträkningen kompliceras emellertid om samma person står på två olika gruppernas valsedlar och till följd därav blivit placerad av båda grupperna. Vid uträkning som sker därefter reduceras de båda gruppernas jämförelsetal med $1\frac{1}{2}$, $2\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{2}$ och så vidare. Gruppernas jämförelsetal blir således i fortsättningen högre än det eljest skulle blivit. Det är naturligt eftersom deras andel i representationen blir mindre än om de var för sig placerat olika namn.

2 mom. Vid besättande medelst proportionellt val av ett mandat tillfaller detta den största partigruppen, även om splittning inom denna skulle förekomma i fråga om namn eller deras placering eller i båda dessa hänseenden. Med tillämpning av rangordningsregeln i 4 § PVL bestämmes vilken av gruppens kandidater som blir innehavare av mandatet.¹⁸

6 §

Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

¹⁸ Vid majoritetsval segrar däremot den kandidat som fått högsta rösttalet, se ovan s. 96.

Beträffande lottning hänvisas till anmärkningarna under 25 § FSL.¹⁹

7 §

Vid val av suppleanter skall vad här ovan är stadgat i fråga om val av ledamöter äga motsvarande tillämpning.

Rörande val av suppleanter hänvisas till anmärkningarna under 25 § FSL.²⁰

8 §

Den ordning, vari suppleanter böra inkallas till tjänstgöring i stället för ledamot, skall bestämmas enligt följande regler:

a) Suppleant, utsedd från grupp med samma partibeteckning som den grupp, från vilken ledamoten blivit vald, har företräde framför övriga suppleanter, och av dessa har den företräde, som utsetts från grupp med högre rösttal.

b) Av suppleanter från samma grupp har den företräde, vars namn blivit tidigare uppfört i den jämlikt 4 § bestämda ordningen inom gruppen.

Den ledamot eller suppleant, som fått sig tillerkänd plats från två eller flera grupper, anses vald för den grupp, från vilken plats först tilldelats honom.

Här meddelas bestämmelser om den ordning, i vilken suppleanter skall inkallas när val av både ledamöter och suppleanter skett proportionellt.²¹ Bestämmelserna avser såväl det fall att ledamot avgått²² som det att ledamot är hindrad att delta i sammanträde. Suppleant inkallas från samma grupp som le-

¹⁹ Ovan s. 97.

²⁰ Ovan s. 97.

²¹ Hinder möter ej mot att utse suppleanter genom majoritetsval fastän ledamöter valts proportionellt, jfr ovan s. 132. I sådant fall skall genom majoritetsbeslut bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skall inkallas till tjänstgöring, se ovan s. 98.

²² Fyllnadsval efter avgången ledamot, som valts proportionellt, äger ej rum, se ovan s. 133. Motsvarande gäller i fråga om avgången suppleant.

lamoten tillhört eller tillhör; om gruppen har flera suppleanter, inträder de i tur efter den i 4 § PVL angivna rangordningen. Har gruppen ingen ledig suppleant, inkallas suppleant från annan grupp. Därvid har den företräde, som utsetts för grupp med högre rösttal; inom denna grupp gäller den nyss omnämnda rangordningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1955, då lagen den 6 juni 1930 (nr 254) om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m. upphör att gälla.

Protokoll

Statsammanträde med kyrkofullmäktige¹

Protokoll fört vid sammanträde med Edeby församlings kyrkofullmäktige i församlingssalen tisdagen den 25 oktober 1966.

§ 1

Ordföranden herr Hagman öppnade kl. 19.00 sammanträdet.

§ 2

Förrättades upprop och befanns därvid närvarande utom herr ordföranden följande ledamöter, nämligen herr vice ordföranden Engström² —

Av fullmäktiges 32 ledamöter var således 30 närvarande.

Förfall hade anmälts av fru —

Såsom närvarande antecknades kyrkoherden Berg.

§ 3

Herr ordföranden meddelade att kungörelse om sammanträdet den 12 oktober 1966 anslagits på församlingens anslagstavla och samma dag med posten avsänts till envar fullmäktig, var-

¹ Detta och nästföljande protokollsexempel har redigerats av författaren på grundval av protokoll vid sammanträden med Stockholms stadsfullmäktige och Oscars församlings kyrkofullmäktige. Samtliga namn är fingerade.

² Övriga ledamöter upptages i bokstavsordning.

jämte tillkännagivande om tid och ställe för sammanträdet den 13 oktober 1966 införts i Stegeborgskuriren och Tiunda Folkblad.

Fullmäktige förklarade sammanträdet behörigen utlyst.

§ 4

Herr ordföranden tillkännagav att justering av protokollet vid sammanträdet skulle äga rum i kyrkorådets sessionssal torsdagen den 2 november 1966 kl. 15.00.

Att jämte herr ordföranden justera protokollet utsågs herr vice ordföranden och fru Colling.

§ 5

I enlighet med kyrkorådets hemställan i betänkande nr 8 beslöt fullmäktige, att sammanträden med fullmäktige under år 1967 skulle hållas sista tisdagen i maj och oktober samt andra tisdagen i december.

§ 6

I enlighet med kyrkorådets hemställan i betänkande nr 9 beslöt fullmäktige, att tillkännagivande om tid och ställe för sammanträde med fullmäktige under år 1967 skulle införas i Stegeborgskuriren och Tiunda Folkblad.

§ 7

Företogs till behandling kyrkorådets betänkande nr 10 rörande bemyndigande för kyrkorådet att till avdelning inom rådet eller ledamot av detsamma eller till befattningshavare i församlingen delegera sin beslutanderätt i frågor rörande arbetstidens och semesterns förläggning samt förordnande av vikarie för icke prästerliga befattningshavare i församlingen.

I ärendet uppkom överläggning i vilken deltog herrar Hallgren, vice ordföranden, Svensson, Ericsson, fru Norén, herr vice ordföranden och fru Colling.

Sedan överläggningen förklarats avslutad anförde herr ordföranden att under densamma yrkats

1) av herr vice ordföranden att kyrkorådets hemställan skulle bifallas

2) av herr Ericsson att ärendet skulle bordläggas.

Herr ordföranden upptog först bordläggningsyrkandet och gjorde propositioner dels på bifall till detta yrkande och dels på företagande av ärendet till omedelbart avgörande samt förklarade sig finna sistnämnda proposition vara med erforderlig majoritet med ja besvarad.

Herr Ericsson begärde votering, i anledning varav sådan verkställdes över följande, dessförinnan föreslagna och godkända voteringsproposition:

Den som vill företaga ärendet till omedelbart avgörande röstar ja.

Den det ej vill röstar nej.

Vinner nej, har fullmäktige beslutat bifalla bordläggningsyrkandet.

Voteringen utföll med 19 ja och 11 nej.

Fullmäktige hade alltså beslutat bordlägga ärendet.

Såsom omröstningslistorna nr 1 utvisar röstades ja av herrar ordföranden — samt nej av herr —.

Med beslutet om bordläggning var ärendet för dagen slutbehandlat.

§ 8

Företogs till behandling kyrkorådets betänkande nr 11 med förslag till utgifts- och inkomststat för år 1967.

Herr ordföranden föreslog att det vid betänkandet fogade statförslaget skulle genomgåas punktvis, så att varje grupp av poster eller, där så erfordrades, varje enskild utgifts- och inkomstpost prövades för sig och att, sedan hela statförslaget blivit genomgånet, kyrkorådets hemställan skulle upptagas för beslut. Vid den punkt i statförslaget, där överläggning först uppkom, skulle diskussion om förslaget i dess helhet få äga rum. Denna föredragningsordning godkändes av fullmäktige.

Vid statrubriken I »Anskaffande av och vård om kyrka, begravningsplats, församlingshus, tjänstebostäder och annan för kyrkligt ändamål avsedd egendom» uppkom överläggning angående ett under denna rubrik upptaget anslag av 120 000 kr. för anskaffande av ny orgel till församlingens kyrka.

I överläggningen deltog fru Colling, herr vice ordföranden, kyrkoherden Berg, herrar Svensson, Lind, Ericsson, fru Nilsson, herr vice ordföranden och fru Colling.

Sedan överläggningen förklarats avslutad anförde herr ordföranden, att under densamma yrkats

- 1) av fru Colling att kyrkorådets hemställan skulle bifallas
- 2) av herr vice ordföranden att anslaget till ny kyrkorgel skulle bestämmas till 100 000 kr.
- 3) av herr Svensson att kyrkorådets hemställan skulle avslås
- 4) av herr Lind att ärendet i vad rörde förevarande anslagsfråga skulle återremitteras till kyrkorådet.

Herr ordföranden upptog först återremissyrkandet och gjorde propositioner dels på bifall till detta yrkande dels på företagande av den uppkomna anslagsfrågan till omedelbart avgörande samt förklarade sig finna sistnämnda proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lind begärde votering, i anledning varav sådan verkställdes över följande, dessförinnan föreslagna och godkända voteringsproposition:

Den som vill till omedelbart avgörande företaga frågan om anslag till ny kyrkorgel röstar ja.

Den det ej vill röstar nej.

Vinner nej, har fullmäktige beslutat bifalla återremissyrkandet.

Voteringen utföll med 24 ja och 6 nej.

Fullmäktige hade alltså beslutat företaga frågan om anslag till ny kyrkorgel till omedelbart avgörande.

Såsom omröstningslistorna nr 2 utvisar röstades ja av herr ordföranden — samt nej av herr —.

Vidkommande de i själva saken framställda yrkandena förklarade sig herr ordföranden ämnat först ställa herr Svenssons

avslagsyrkande under proposition och därefter, om detta yrkande avslogs, göra propositioner på bifall till vardera av fru Collings och herr vice ordförandens yrkanden. Denna propositionsordning godkändes av fullmäktige.

Herr ordföranden gjorde nu propositioner dels på bifall till herr Svenssons yrkande om avslag på kyrkorådets hemställan och dels på avslag på samma yrkande samt förklarade sig finna sistnämnda proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Svensson begärde votering, i anledning varav sådan verkställdes över följande, dessförinnan föreslagna och godkända voteringsproposition:

Den som vill avslå herr Svenssons yrkande om avslag på kyrkorådets hemställan röstar ja.

Den det ej vill röstar nej.

Vinner nej, har fullmäktige beslutat bifalla herr Svenssons yrkande.

Voteringen utföll med 25 ja och 5 nej.

Fullmäktige hade alltså beslutat avslå herr Svenssons yrkande.

Såsom omröstningslistorna nr 3 utvisar röstades ja av herr ordföranden — samt nej av herr —.

Herr ordföranden gjorde därefter propositioner på bifall till dels fru Collings yrkande om bifall till kyrkorådets hemställan och dels herr vice ordförandens yrkande att anslaget till ny kyrkorgel skulle bestämmas till 100 000 kr. samt förklarade sig finna förstnämnda proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr vice ordföranden begärde votering, i anledning varav sådan verkställdes över följande, dessförinnan föreslagna och godkända voteringsproposition:

Den som vill bifalla fru Collings yrkande om bifall till kyrkorådets hemställan röstar ja.

Den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har fullmäktige beslutat bifalla herr vice ordförandens yrkande om ett anslag av 100 000 kr. till ny kyrkorgel.

Omröstningen utföll med 16 ja och 14 nej.

Fullmäktige hade alltså beslutat bifalla kyrkorådets hemställan.

Såsom omröstningslistorna nr 4 utvisar röstades ja av herr ordföranden — samt nej av herr vice ordföranden —.

Sedan statförslagets övriga delar genomgått utan att någon erinran mot dessa gjorts beslöt fullmäktige på därom framställda propositioner dels att fastställa kyrkorådets förslag till utgifts- och inkomststat för år 1967, dels att bestämma utdebiteringen av församlingsskatt för år 1967 till 80 öre för skatte-krona.

§ 9

Företogs ärende angående val av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av kyrkorådets förvaltning under år 1967.

Fullmäktige beslöt att antalet revisorer skulle vara tre och skulle till följd därav utses tre revisorssuppleanter.

§ 10

Till revisorer omvaldes auktoriserade revisorn Nils Lindgren samt herrar Lund och Willner.

Till revisorssuppleanter nyvaldes auktoriserade revisorn Svea Hellman samt omvaldes herr Fredriksson och fru Norén.

§ 11

Att vid sammanträde i januari 1967 med de för åren 1967—70 valda kyrkofullmäktige utöva ordförandeskapet intill dess ordförande blivit vald utsågs herr ordföranden Hagman.

§ 12

Herr ordföranden framförde fullmäktiges tack till de avgående ledamöterna herr Edvall, fru Lund, herr Martinsson och fru Olén.

§ 13

Förklarades sammanträdet avslutat kl. 20.30.

Justerat 2/11 1966

Nils Hagman

Robert Engström

Ingrid Colling

In fidem:

Thorsten Telander

Till bevis meddelas härmed att denna dag på församlingens anslagstavla anslagits tillkännagivande om detta protokolls justering jämte meddelande om att protokollet finnes tillgängligt på pastorsexpeditionen. Edeby den 2 november 1966

Nils Hagman

Kyrkofullmäktiges ordförande

Val av kyrkoråd

Utdrag ur protokoll fört vid sammanträde med Årnäs församlings kyrkofullmäktige i församlingssalen tisdagen den 12 december 1967.

§ 8

Företogs ärende rörande val av ledamöter och suppleanter i kyrkorådet för åren 1968—71.

I enlighet med kyrkorådets hemställan i betänkande nr 14 beslöt fullmäktige, att sex ledamöter och fyra suppleanter skulle väljas.

§ 9

Företogs val av ledamöter i kyrkorådet.

Herr Larsson begärde att valet skulle förrättas proportionellt.

På herr ordförandens fråga huruvida fullmäktige önskade att valet skulle ske proportionellt svarades såväl ja som nej.

Med anledning härav förrättades upprop för votering om valmetod, varvid avgavs 5 jaröster och 24 nejroster.¹ Då för beslut om proportionellt val fordrades 5 jaröster, hade fullmäktige beslutat att valet skulle ske proportionellt.

Såsom omröstningslistorna nr 2 utvisar röstades ja av herr — samt nej av fru —.

Att vid valförrättningen biträda herr ordföranden utsågs fru Bremer samt herrar Hansson och Rehn. Herr ordföranden lämnade upplysning om beskaffenheten av valsedel, som skulle användas vid valet.

Därefter verkställdes upprop för votering med slutna valsedlar. Sedan 29 valsedlar avlämnats förklarade herr ordföranden voteringen avslutad.

Vid därpå företagen sammanräkning förklarades en valsedel ogill, enär ett på densamma uppfört namn var understruket med ett blyertsstreck. Av de övriga 28 valsedlarna hade 14 valsedlar partibeteckningen »Kyrkorådval 1967», 9 valsedlar partibeteckningen »Socialdemokraterna» och 5 valsedlar partibeteckningen »Vänsterpartiet».

Av de 14 valsedlarna med partibeteckningen »Kyrkorådval 1967» upptog 8 sedlar namnen Alm, Erik, Berner, Brita, Collén, Thorsten, Dahl, Sven, Erman, Elsa och Florén, Gunnar medan 6 sedlar hade namnen Göransson, Åke, Hedberg, Ulla, Ihrén, Arne, Jonsson, Lars, Kahl, Bertil och Linder, Lotten. De 9 valsedlarna med partibeteckningen »Socialdemokraterna» upptog namnen Melin, Olof, Nilsson, Tora, Olinder, Per, Paulsson, Gustaf, Quint, Stina och Rosén, Alrik. De 5 valsedlarna med partibeteckningen »Vänsterpartiet» hade namnen Stenberg, Knut, Turesson, Signe, Wenngren, John, Ylander, Bengt, Åhs, Agnes och Öman, Birger.

¹ Försöksvotering genom uppresning eller handuppräckning kan företagas, se ovan s. 92. Men om någon fullmäktig begär det innan beslut om valmetod klubbfasts skall votering efter upprop äga rum. Avgöres frågan genom försöksvotering, bör namn på ledamöter, som röstat för proportionellt val, antecknas i protokollet.

Innan mandaten kunde besättas måste med avseende på partigruppen »Kyrkorådsval 1967» ordningen mellan namnen på gruppens valsedlar bestämmas. Då gruppen syntes kunna påräkna att erhålla tre mandat, ansågs tillräckligt att bestämma de tre första namnen. Dessa blev Alm, Erik 8 röster, Göransson, Åke 6 röster och Berner, Brita 4 röster.

Därefter besattes mandaten i följande ordning.

Vid besättandet av det första mandatet var jämförelsetalen för »Kyrkorådsval 1967» 14, för »Socialdemokraterna» 9 och för »Vänsterpartiet» 5. Mandatet tillföll »Kyrkorådsval 1967» och besattes med partiets första namn Alm, Erik.

Vid besättandet av det andra mandatet var jämförelsetalen för »Kyrkorådsval 1967» 7, för »Socialdemokraterna» 9 och för »Vänsterpartiet» 5. Mandatet tillföll »Socialdemokraterna» och besattes med partiets första namn Melin, Olof.

Vid besättandet av det tredje mandatet var jämförelsetalen för »Kyrkorådsval 1967» 7, för »Socialdemokraterna» $4\frac{1}{2}$ och för »Vänsterpartiet» 5. Mandatet tillföll »Kyrkorådsval 1967» och besattes med partiets andra namn Göransson, Åke.

Vid besättandet av det fjärde mandatet var jämförelsetalen för »Kyrkorådsval 1967» $4\frac{2}{3}$, för »Socialdemokraterna» $4\frac{1}{2}$ och för »Vänsterpartiet» 5. Mandatet tillföll »Vänsterpartiet» och besattes med partiets första namn Stenberg, Knut.

Vid besättandet av det femte mandatet var jämförelsetalen för »Kyrkorådsval 1967» $4\frac{2}{3}$, för »Socialdemokraterna» $4\frac{1}{2}$ och för »Vänsterpartiet» $2\frac{1}{2}$. Mandatet tillföll »Kyrkorådsval 1967» och besattes med partiets tredje namn Berner, Brita.

Vid besättandet av det sjätte mandatet var jämförelsetalen för »Kyrkorådsval 1967» $3\frac{1}{2}$, för »Socialdemokraterna» $4\frac{1}{2}$ och för »Vänsterpartiet» $2\frac{1}{2}$. Mandatet tillföll »Socialdemokraterna» och besattes med partiets andra namn Nilsson, Tora.

Till ledamöter av kyrkorådet för åren 1968—71 hade alltså valts herrar Alm, Melin, Göransson och Stenberg samt fruarna Berner och Nilsson.

§ 10

Företogs val av fyra suppleanter i kyrkorådet för åren 1968—71.

Fru Borg föreslog till suppleanter herr Collén, fru Hedberg, herr Paulsson och fröken Quint.

Herr Larsson föreslog till suppleant fröken Turesson.

Sedan överläggningen förklarats avslutad ställde herr ordföranden proposition på val av var och en av de föreslagna särskilt och förklarade sig därefter anse herr Collén, fru Hedberg, herr Paulsson och fröken Quint valda.

Då votering ej begärdes klubbfäste herr ordföranden beslutet om val av de fyra nyss nämnda till suppleanter i kyrkorådet för åren 1968—71.

Herr ordföranden upptog därefter frågan om den ordning, i vilken de sålunda utsedda suppleanterna skulle inkallas till tjänstgöring.

Fru Borg föreslog, att suppleanterna skulle inkallas till tjänstgöring i följande ordning:

för herr Alm: herr Collén, fru Hedberg, herr Paulsson, fröken Quint;

för herr Melin: herr Paulsson, fröken Quint, herr Collén, fru Hedberg;

för herr Göransson: fru Hedberg, herr Collén, fröken Quint, herr Paulsson;

för herr Stenberg: herr Paulsson, fröken Quint, fru Hedberg, herr Collén;

för fru Berner: herr Collén, fru Hedberg, fröken Quint, herr Paulsson;

för fru Nilsson: fröken Quint, herr Paulsson, fru Hedberg, herr Collén.

Sedan överläggningen förklarats avslutad ställde herr ordföranden proposition på bifall till fru Borgs yrkande, och beslöt fullmäktige bifalla detsamma.

Bestämmande av kontraposition

Utdrag ur allmänna kyrkomötets protokoll 1957 nr 5 tisdagen den 1 oktober och onsdagen den 2 oktober i ärende angående lagförslag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst.

— — —

Efter det överläggningen förklarats härmed avslutad, yttrade herr förste vice ordföranden, att med anledning av de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner komme att framställas särskilt beträffande utskottets i det nu förevarande betänkandet gjorda hemställan¹ och särskilt angående motiveringen.

I fråga om utskottets hemställan, fortsatte herr förste vice ordföranden, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att kyrkomötet skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den hemställan, som förordats i den vid betänkandet fogade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice ordföranden propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Göransson* och *Lundqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes, upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad särskilda utskottet hemställt i sitt betänkande nr 1, röstar

ja;

Den, det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den hemställan, som förordats i den vid betänkandet fogade reservationen.

¹ Utskottet hade hemställt, att kyrkomötet skulle förklara sig icke kunna godkänna lagförslaget; fyra reservanter hade ansett att utskottet bort hemställa, att kyrkomötet måtte godkänna förslaget.

Sedan mötets ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen, enligt av herr Lundqvist och 17 av mötets övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop;² och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

ja — 62
nej — 36

Herr förste vice ordföranden förklarade sig avstå från att rösta.

Kyrkomötet hade sålunda bifallit utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr förste vice ordföranden, hade yrkats

1:o) att utskottets motivering skulle godkännas;

2:o) av herr *Hassler, Åke*, att kyrkomötet skulle godkänna följande ändrade motivering: »Kyrkomötet, som anser att hinder i och för sig icke möter att bereda kvinna tillträde till prästämbetet och att en sådan åtgärd skulle vara ägnad att befordra kyrkans bästa, finner likväl att tillbörlig hänsyn till det nuvarande läget kräver, att det vid Kungl. Maj:ts skrivelse fogade lagförslaget icke för närvarande godkännes.»

3:o) av herr biskop *Ljungberg*, att mötet skulle godkänna en så lydande motivering:

»Den nu aktuella frågan om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst kan enligt kyrkomötets mening icke besvaras annat än med utgångspunkt från nya testamentet. Nya testamentet ger i frälsningsfrågor och trons övriga huvudfrågor giltiga besked för alla tider. Av annan art är frågan huruvida och i vil-

² Enligt 27 § 1 arbetsordningen för det allmänna kyrkomötet 7 dec. 1948 sker votering i kyrkomötet i första hand genom uppresning. Begär någon ledamot rösträkning, verkställs sådan medelst namnupprop. Om minst 1/10 av mötets ledamöter sist vid voteringspropositionens godkännande begär namnupprop, skall detta omröstningssätt omedelbart användas; i detta fall skall jämväl i det tryckta protokollet antecknas, huru varje ledamot röstat.

ken omfattning nya testamentets förordningar för de första kristna församlingarna kan anses ha en för all framtid förpliktande innebörd. Till denna grupp av frågor hör den om prästämbetets utgestaltning. Det synes därför kyrkomötet vara angeläget att beslut som binder den kommande utvecklingen icke fattas, förrän man inom kyrkan vunnit större enighet och klarhet beträffande utformningen av prästämbetet. Värdefullt synes i detta sammanhang vara att hela frågekomplexet blir belyst, helst i allmänkyrkligt sammanhang. Ett organ härför finnes i kyrkornas världsråd.

Kyrkomötet kan därför icke anse rådligt att genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag taga avgörande ställning till frågan» samt

4:o) av herr biskop *Nygren*, att motiveringen skulle godkännas med följande avfattning:

»För bedömande av prästämbetets utgestaltning har man att utgå från den på evangeliet grundade kyrkans innersta väsen, hennes organiska uppbyggnad genom tiderna och hennes situation i nutiden. Det kyrkliga ämbetet får icke på så sätt anpassas efter de inom det borgerliga samhället normerande synpunkterna, att det för kyrkan konstituerande därigenom mer eller mindre utplånas. Dessutom finner kyrkomötet, att ett ställningstagande till en för kyrkan så ingripande åtgärd icke gärna kan av ett enskilt kyrkosamfund vidtagas utan hänsyn till det större ekumeniska sammanhanget, sådant det fått sitt uttryck i Lutherska världsförbundet och kyrkornas världsråd.

Då kyrkomötet finner, att dessa principiellt avgörande synpunkter icke varit ledande för det nu framlagda förslaget, kan kyrkomötet för sin del icke antaga detsamma.»

Sedermera gjorde herr förste vice ordföranden propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Hassler*, *Åke*, begärde votering, i anledning varav herr förste vice ordföranden upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida mötet ville antaga detsamma till kontraproposition i den förestående omröstningen;

och förklarade herr förste vice ordföranden sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr biskop Nygrens yrkande.

Herr *Hassler, Åke*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll. Med anledning härav upptog herr förste vice ordföranden vartdera av de under 2:o) och 3:o) här ovan avgivna yrkandena med hemställan, huruvida mötet ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr förste vice ordföranden sig finna de härå avgivna svaren utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr biskop Ljungbergs yrkande.

Herr *Hassler, Åke*, begärde likväl votering om innehållet i denna kontraposition, på grund varav uppsattes, upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående motiveringen i särskilda utskottets betänkande nr 1 antager bifall till herr biskop Ljungbergs yrkande, röstar

ja;

Den, det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits bifall till herr Åke Hasslers yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice ordföranden förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hassler, Åke*, begärde rösträkning, verkställdes votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

ja — 64;

nej — 34.

Därjämte hade 1 ledamot förklarat sig avstå från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående motiveringen i särskilda utskottets betänkande nr 1 antager bifall till herr biskop Nygrens yrkande, röstar

ja;

Den, det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits bifall till herr biskop Ljungbergs yrkande.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice ordföranden förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr biskop *Giertz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

ja — 46;

nej — 52.

Därjämte hade 1 ledamot förklarat sig avstå från att rösta.

Slutligen uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i särskilda utskottets betänkande nr 1 godkänner utskottets motivering, röstar

ja;

Den, det ej vill, röstar

nej;

Vinner nej, godkännes den motivering, som under överläggningen förordats av herr biskop Ljungberg.

Sedan denna voteringsproposition upplästes, verkställdes omröstningen enligt av herr *Lundqvist* jämte 17 av mötets övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

ja — 32;

nej — 62;

Därjämte hade 5 ledamöter förklarat sig avstå från att rösta.

— — —

Kyrkomötet hade alltså godkänt den motivering, som under överläggningen förordats av herr biskop Ljungberg.

— — —

Utgifts- och inkomstat

A. Kommunaktiebolaget har utgivit ett arbete, vari de kyrkokommunala budgetfrågorna ingående behandlas.¹ Boken har tillkommit som ett resultat av samarbete mellan Svenska kommunförbundet, Svenska stadsförbundet, Svenska pastoratens riksförbund och Föreningen Sveriges kyrkokamrerare. Syftet har varit att åstadkomma ett ur olika synpunkter lämpligt budget- och redovisningssystem för kyrkokommuner. Med utgivarens tillstånd intages här dels en redogörelse för indelning av budget i huvudtitlar, dels ett budgetexempel för liten församling för att därmed giva en antydan om huvudlinjerna i framlagda statförslag.

Huvudtitlar

Såväl driftbudget som kapitalbudget indelas i huvudtitlar:

- 0 Central förvaltning
- 1 Kyrkobokföring
- 2 Präster och kyrkomusiker
- 3 Fastighetsförvaltning, pastoratet
- 4 Fastighetsförvaltning, församlingen
- 5 Begravningsväsende
- 6 Församlingsverksamhet
- 9 Finansiering

¹ Kyrkokommunernas budget- och redovisningssystem (Sthlm 1967). En översiktlig redogörelse för arbetets innehåll finns i Svenska pastoratens riksförbunds organ Församlings- och pastoratsförvaltning 1967 h. 4 och 5.

Inom *församling* i flerförsamlingspastorat är endast följande huvudtitlar aktuella:

- 0 Central förvaltning
- 4 Fastighetsförvaltning, församlingen
- 5 Begravningsväsende (kan också inräknas under huvudtitel 4)
- 6 Församlingsverksamhet
- 9 Finansiering

Inom *flerförsamlingspastorat* är följande huvudtitlar aktuella:

- 0 Central förvaltning
- 1 Kyrkobokföring (kan också inräknas under huvudtitel 0)
- 2 Präster och kyrkomusiker
- 3 Fastighetsförvaltning, pastoratet
- 9 Finansiering

I enförsamlingspastorat (kyrkokommun med såväl församlings- som pastoratsangelägenheter) och inom total ekonomisk samfällighet kan alla huvudtitlarna vara aktuella.

Budgetexempel för liten församling

Huvudstat

Driftbudgeten	Utgifts- sida	Inkomst- sida
0 Central förvaltning	4.800	
4 Fastighetsförvaltning	47.700	2.600
6 Församlingsverksamhet	4.800	
9 Finansiering	12.800	74.600
	70.100	77.200

Budgetregleringsposter		14.400
Överföring från driftbudgeten	21.500	
	<u>91.600</u>	<u>91.600</u>
Kapitalbudgeten		
4 Fastighetsförvaltning	15.000	400
9 Finansiering		3.100
	<u>15.000</u>	<u>3.500</u>
Budgetregleringsposter	10.000	
Överföring till kapitalbudgeten		21.500
	<u>25.000</u>	<u>25.000</u>

Driftbudget

0 CENTRAL FÖRVALTNING

01 Kyrkofullmäktige, kyrkoråd, revision

		Kostnader	Intäkter
5	1	Personal	2.200
	5	Administration ¹	2.400
	6	Ersättningar ²	200
		<u>4.800</u>	

4 FASTIGHETSFÖRVALTNING

41 Axby kyrka och kyrkogård

5	1	Personal	21.200	
	4	Förbrukningsmaterial . .	400	
	5	Tel.-avgift, för kyrk- vaktmästaren	200	
	6	Elström, vatten	8.500	
	9	Underhåll ³	11.000	
8	6	Ersättningar ⁴		200
		<u>41.300</u>	<u>200</u>	
		.....	.....	

		Kostnader	Intäkter
	48 Församlingshus		
5	1 Personal	500	
	4 Bränsle	1.200	
	5 Administration	200	
	6 Elström, renhållning, vatten	600	
	9 Underhåll	800	
	0 Kapitaltjänst (avskriv- ning)	3.100	
8	6 Hyror		2.400
		<u>6.400</u>	<u>2.400</u>
		<u>47.700</u>	<u>2.600</u>

6 FÖRSAMLINGSVERKSAMHET**61 Gudstjänst och förrättningar**

5	4 Ljus, blommor, nattvards- vin, psalmböcker	800	
	6 Hyra av lokaler	200	
		<u>1.000</u>	

68 Övrig församlingsverksamhet

5	4 Biblar och andra böcker 5)	600	
	6 Kyrkskjutsar	700	
	7 Bidrag enligt särskild spec.	2.500	
		<u>3.800</u>	
		<u>4.800</u>	

9 FINANSIERING**91 Pensionering och försäkring**

5	1 ATP-avgifter m. m. . . .	1.100	
	8 Sakförsäkringar m. m. .	300	
		<u>1.400</u>	

		Kostnader	Intäkter
	92 RÄNTOR		
5	8 Ränta å likvida medel		4.000
			<u>4.000</u>
	95 Oförutsedda behov		.....
5	0 Anslag för oförutsedda behov	11.400	
		<u>11.400</u>	
		.....	
	97 Församlingsskatt		
8	8 Allmän församlingsskatt (enligt särskild beräkning)		70.600
		<u>12.800</u>	<u>74.600</u>

BUDGETREGLERINGSPOSTER

Ianspråktagande av 19xx års överskott 14.400

ÖVERFÖRINGSPOST

Överföring från driftbudget till kapitalbudget 21.500

Summa driftbudgeten 91.600   91.600

KOMMENTARER:

¹ Reseersättningar, årsavgift till stiftets pastoratsförbund, prenumerationsavgift av tidskrifter

² Avgift till kommunförbundet för konsulentmedverkan

³ Beloppet har beräknats:

Underhåll av kyrkan 2.000

Underhåll av kyrkogården 9.000

⁴ Ersättningar för vård av gravar 200

⁵ Biblar och andra böcker:

Söndagsskoleverksamheten 200

Till konfirmander 400

Kapitalbudget**4 FASTIGHETSFÖRVALTNING**

		Kapital- utgifter	Kapital- inkomster
	41 Axby kyrka och kyrko- gård		
6	1 Nyanläggningsarbete (kyrkogårdens utvidg- ning)	15.000	
7	2 Gravrättsavgifter		400
		<u>15.000</u>	<u>400</u>
	9 FINANSIERING		
	94 Avskrivningsmedel		
7	1 Avskrivningsmedel (För- samlingshus		3.100

BUDGETREGLERINGSPOSTER

Avsättning till investeringsfond	10.000	—
----------------------------------	--------	---

ÖVERFÖRINGSPOST

Överföring till kapitalbudget från driftbudget	—	21.500
Summa kapitalbudgeten . .	25.000	25.000

B. Utgifts- och inkomststat för Oscars församling år 1967 upptager bland andra följande anslagsrubriker.

II. Åtgärder till främjande av gudstjänstliv och kyrklig förkunnelse i övrigt.

1. Församlingsvård i allmänhet
  2. Kyrkomusik
  3. Kyrklig studieverksamhet
  4. Administrationskostnader
  5. Löner och arvoden
- Kvinnlig församlingssekreterare

III. Diakoni

1. Diakonal verksamhet
2. Löner och arvoden
Församlingsdiakonissor

IV. Ungdomsvård

1. Söndagsskolor
2. Konfirmandundervisning
3. Annan kyrklig ungdomsverksamhet
4. Löner och arvoden
Ungdomssekreterare²

V. Verksamhet utom församlingen

1. Rikskyrklig verksamhet
Svenska kyrkans centralråd
Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse
Svenska kyrkans diakoninämnd
Ersta diakonissanstalt
Svenska diakonsällskapet
Sveriges kyrkliga studieförbund
Sveriges kristliga gymnasistförbund
Ansgarsförbundet av kyrkliga juniorer
2. Stiftskyrklig verksamhet
Stockholms stiftskassa
Stiftsrådet i Stockholms stift
Stockholms stifts arbetsfond
Stockholms stifts kvinnoråd
Stockholms stifts ungdomsråd
Stiftelsen Stockholms stifts- och ungdomsgård
3. Annan verksamhet
Stiftelsen unga kvinnors värn
Stockholms teologiska institut
Stockholms stadsmission
Stiftelsen Stockholms kyrkliga sjömansvård
Stockholms studentprästmäand

² Från 1 juli 1967 tillkommer en befattning som lärarinna vid kyrklig småbarnsskola.

Stiftelsen ungdomsgården i Österhaninge

De kristna samfundens nykterhetsrörelse i Stockholm med
omnejd

S:ta Katharinastiftelsen

Föreningen soldaternas vänner i Stockholm

Stadgar för fakultativ nämnd

Stadgar för Oscars församlings diakoninämnd

Nämndens uppgifter

§ 1

Oscars församlings diakoninämnd har till uppgift

att främja och stödja kristen verksamhet inom församlingen bland ålderstigna, sjuka och andra, som äro i behov av omvårdnad,

att förvalta av kyrkofullmäktige till sådan verksamhet anslagna och eljest överlämnade medel,

att upprätthålla erforderligt samarbete med organisationer med diakonalt syfte,

att verkställa av kyrkofullmäktige och kyrkorådet fattade beslut i frågor angående ifrågavarande verksamhet,

att för kyrkorådet framlägga förslag till anslagsäskanden för verksamheten samt

att i övrigt handlägga ärenden, som kyrkofullmäktige eller kyrkorådet överlämnat till nämndens förvaltning.

Sammansättning m.m.

§ 2

Nämnden består av fem ledamöter jämte tre suppleanter, som av kyrkofullmäktige utses för fyra år vid det sammanträde, vid vilket val av ledamöter i kyrkorådet äger rum.

Sker ej val av suppleanter proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

I avseende å valbarhet till ledamot eller suppleant i näm-

den och verkan av valbarhetens upphörande ävensom rätt för vald ledamot eller suppleant att avsäga sig uppdraget skall vad i 10 § lagen om församlingsstyrelse stadgas äga motsvarande tillämpning. Därutöver gäller, att till ledamot eller suppleant ej heller får utses i församlingens tjänst anställd befattningshavare, som förestår någon nämnden underställd förvaltning.

Avgår ledamot, som utsetts vid proportionellt val, under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till ledamot den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda; den sålunda inkallade tjänstgör under den tid, som återstår för den avgångne. Avgår annan vald ledamot, anställes fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden.

§ 3

Av kyrkofullmäktige utses bland ledamöterna i nämnden en ordförande och en vice ordförande att tjänstgöra under den tid ledamöterna blivit valda.

Nämndens sammanträden

§ 4

Nämnden sammanträder å det ställe och å de tider nämnden bestämmer och däremellan så ofta ordföranden finner det nödigt eller minst två ledamöter för uppgivet ändamål gemensamt gör framställning därom.

§ 5

Suppleanterna i nämnden skola i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring, i den mån det erfordras till följd av hinder för ledamot eller vid uppkommen ledighet, som ännu ej kunnat fyllas, efter ledamot, som icke utsetts vid proportionellt val.

Suppleant äger rätt att även eljest närvara vid nämndens sammanträde.

§ 6

Kallelse till sammanträde tillställes ledamöter och suppleanter med posten. Suppleant som ej kallas till tjänstgöring skall med posten erhålla underrättelse om ställe och tid för sammanträde.

Beslutförhet m.m.

§ 7

Nämnden må ej handlägga ärende, såvida icke minst tre ledamöter äro tillstädes.

§ 8

I fråga om förfarandet vid fattande av beslut skall vad därom för kyrkofullmäktige är stadgat i 25 § lagen om församlingsstyrelse äga motsvarande tillämpning med avseende på nämnden.

Protokoll och justering

§ 9

Ordföranden skall vid nämndens sammanträde föra eller på sitt ansvar låta föra protokoll.

Protokollet skall innehålla förteckning å närvarande ledamöter samt för varje ärende, efter en kortfattad redogörelse för dess beskaffenhet, angiva däri framställda förslag och yrkanden, som ej återkallats, samt av nämnden i ärendet fattat beslut, ävensom, där omröstning ägt rum, redogörelse för propositionsordningen och uppgift om huru många röstat för eller emot. Har omröstning skett öppet, skall i protokollet angivas, huru envar röstat.

Justering av nämndens protokoll verkställles senast tio dagar efter sammanträdet av ordföranden jämte minst en därtill för varje gång av nämnden utsedd närvarande ledamot. Justering må ock verkställas av nämnden antingen genast eller vid nästa sammanträde.

Senast å andra dagen efter det protokollet justerats skall genom ordförandens försorg justeringen och det ställe där proto-

kollet finns tillgängligt tillkännagivas å församlingens anslagstavla. Tillkännagivandet skall vara försett med uppgift å den dag det anslagits. Det må ej avlägsnas före utgången av stadgad besvärstid. Bevis om dagen för justeringens tillkännagivande skall tillika åtecknas protokollet eller särskilt utfärdas.

Den som med begagnande av sin rätt enligt tryckfrihetsförordningen tagit avskrift av nämndens protokoll äger att utan avgift få avskriftens riktighet bestyrkt.

§ 10

Protokoll och andra arkivhandlingar tillhörande nämnden skall efter hand överlämnas till kyrkorådet för förvaring i kyrkoarkivet.

Adress, mottagningstid och skriftväxling

§ 11

Nämnden skall på församlingens anslagstavla kungöra varest och på vilka tider till nämnden ställda framställningar emottages.

Nämndens skriftväxling ombesörjes av ordföranden eller under hans inseende.

Räkenskaper m.m.

§ 12

Nämnden skall föra fortlöpande räkenskaper över medel, som nämnden omhänderhar.

Kassa- och räkenskapsgöröml omhänderhavas av kyrkokamreraren.

§ 13

Nämnden skall årligen före den 1 mars, där ej kyrkorådets bestämmer annan tid, till rådet avlämna redovisning för sin förvaltning under näst föregående kalenderår.

Firmateckning

§ 14

Nämndens ledamöter äger, två i förening, företräda nämnden vid utställande av checkar och eljest vid förfogande över bankräkningar samt vid kvittenser av penningmedel och värdehandlingar.

Ansvar

§ 15

Om ansvar och skadeståndsskyldighet för ledamot av nämnden, som vid fullgörandet av sitt uppdrag åsidosätter vad enligt lag eller författning, reglemente, särskild föreskrift eller uppdragets beskaffenhet honom åligger, gäller vad i allmän lag stadgas.

Transumt av Stadgar för Oscars församlings ungdomsnämnd

§ 1

Oscars församlings ungdomsnämnd har till uppgift
att främja och stödja kristen verksamhet bland ungdom i församlingen,
att förvalta av kyrkofullmäktige anslagna medel till sådan verksamhet,
att upprätthålla erforderligt samarbete med icke-kyrkliga ungdomsorganisationer och myndigheter,
att verkställa av kyrkofullmäktige och kyrkorådet fattade beslut i frågor angående verksamheten bland ungdom,
att för kyrkorådet framlägga förslag till anslagsäskanden för ifrågavarande verksamhet samt

att i övrigt handlägga ärenden, som kyrkofullmäktige eller kyrkorådet överlämnat till nämndens förvaltning.

— — —

Stadgarna är för övrigt i huvudsak likalydande med stadgarna för Oscars församlings diakoninämnd.

Litteratur

Betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse samt lag om församlingsstyrelse i Stockholm avgivet av kyrkofullmäktigsakkunniga (SOU 1923: 4). Sthlm 1923.

Betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm avgivet av Ake Hassler (SOU 1941: 31). Sthlm 1941.

Förslag till kommunallag m.m. Kommunallagskommitténs betänkande III (SOU 1952: 14). Sthlm 1952.

Församlingslag. Betänkande avgivet av församlingsstyrelsekommittén (SOU 1957: 15). Sthlm 1957. (cit. FSK).

Församlingslag för Stockholm. Betänkande avgivet av församlingsstyrelsekommittén (SOU 1957: 45). Sthlm 1957.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om församlingsstyrelse och lag om församlingsstyrelse i Stockholm; given Stockholms slott den 31 januari 1930. Bihang till riksdagens protokoll vid lagtima riksdagen år 1930 1 saml. nr 100. Sthlm 1930.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm; given Stockholms slott den 24 april 1942. Bihang till riksdagens protokoll år 1942. 1 saml. nr 291. Sthlm 1942.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till kommunallag m.m.; given Stockholms slott den 8 april 1953. Bihang till riksdagens protokoll år 1953. 1 saml. nr 210. Sthlm 1953.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om församlingsstyrelse m.m.; given Stockholms slott den 17 mars 1961. Bihang till riksdagens protokoll år 1961. 1 saml. nr 70. Sthlm 1961. (cit. Prop. 1961).

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om församlingsstyrelse m.m. även som i ärendet väckta motioner. Bihang till riksdagens protokoll år 1961 5 saml. 2 avd. nr 16. Sthlm 1961.

AHRÉN, P.-O., Församling och församlingsstyrelse i den svenska kyrkan. Lund 1962.

BRILIOTH, Y., Svensk kyrkokunskap. 2 uppl. Sthlm 1946.

DIGMAN, H., Begravningslagstiftningen. Sthlm 1964.

- GLIMELIUS, N., Lagen om församlingsstyrelse med kommentarer. 4 uppl. Lund 1966.
- HAFSTRÖM, G., Sockenindelningens ursprung. Festskrift till Nils Ahnlund. Sthlm 1949.
- , Kyrkovärdarna. Upplands kyrkor Band VII. Upps. 1960.
- , Från kultsocken till storkommun. Bygd och vildmark 1964. Skellefteå 1965.
- , Den kyrkliga självstyrelsen i Sverige. Församlings- och pastoratsförvaltning 1966. Sthlm 1966.
- HAMMARSKJÖLD, C.G., Bidrag till tolkning af k.förordningarne den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet och i stad samt om kyrkostämman med ledning af prejudikat. Sthlm 1888.
- KAIJSER, F., Kommunallagarna I. Kommunindelning och kommunalförbund. Sthlm 1959. II. Kommunallag, landstingslag, kommunaltjänstemannalag m.m., 2 uppl. Kristianstad 1966. (del II cit. Kaijser).
- Kommunalkunskap. 3. Brevskolan. Sthlm 1964.
- Kyrkoförfattningar utgivna av Per Håkan Ohlsson. Lund 1957—
- Kyrkokommunernas budget- och redovisningssystem. Sthlm 1967.
- Kyrkolagarna. I. Svenska kyrkans bekännelse och grundläggande bestämmelser. VII. Kyrkomusiker. Lund 1965.
- MOGÅRD, S., Kyrklig församlingsstyrelse. 3 uppl. Sthlm 1964.
- PRAWITZ, G., Eklestiasitik boställsordning. 2 uppl. Sthlm 1944.
- RAMSTEDT, T., Sammanträde pågår. 4 uppl. Sthlm 1965.
- Statistisk matrikel över svenska kyrkans prästerskap 1967 utgiven av Sven Håkan Ohlsson. Lund 1967.
- STRÖMBERG, H., Kommunalrätt. Lärobok. 2 uppl. Lund 1965.
- SUNDBERG, H., Kyrkorätt. Upps. 1948.
- , Kommunalrätt. Samlad upplaga. Sthlm 1964.
- Sveriges kommunallagar med därtill hörande föreskrifter jämte bihang innehållande särskilda författningar rörande kommunalstyrelsen 1966 utgivna av Halvar G.F. Sundberg. Sthlm 1966. (cit. SKL).
- Sveriges rikets lag gillad och antagen på riksdagen år 1734, stadfästad av Kroungen den 23 januari 1736 med tillägg av stadganden som blivit från trycket tillgängliga före den 1 januari 1967. 88 uppl. utgiven av C.G. Hellquist. Sthlm 1967. (cit. SRL).
- WETTERBERG, G., Handbok i kyrkolagfarenhet. 9 uppl. Lund 1956.

Sakregister

Siffrorna hänvisar till sidor här ovan. Bland flera siffror anger kursiverad siffra sida, på vilken det ifrågavarande ämnet företrädesvis behandlas, om denna sida är annan än den som upptagits först i raden.

- Ajournering 74 77 80 83
 Andaktsstund 30
 Anhängiggörande 78
 Anläggningstillgång 155 163 164 166
 Anmärkning 79 175 176
 Annonsering av kyrklig verksamhet 32 53, av sammanträde 73 212
 Ansgarsförbundet 233
 Anslagsbeslut 157 159 162
 Anslagsrätt 20 49 54
 Anslagstavla 65 72 103 108 118 139 149 151 211 217
 Ansvar 142 148 172 239
 Ansvarsfrihet 54 175 177 178
 Arbetarnas bildningsförbund 41
 Arkitekt 77 137
 Arkiv 104 109 118 146 150 153 238
 Arvode, se Gottgörelse
 Avgift 157
 Avlöning 19 27 127, till församlingspräst 27 46 51 53, till kyrkomusiker 27 47 51 53, till annan befattningshavare 28 51 53
 Avskrift 104 105 109 118 191
 Avsägelse 61 85 133
- Bank 55 141
 Barnavård 11 38
 Befattningshavare 27 51 53 55 77 125 131 136 148 189, se även Avlöning, Disciplinär åtgärd
 Begravningsplats 18 19 22 25 127 166 229 232
 Begravningsrörelse 21 35
 Beredning av ärende 55 78 123 194, särskild b. 77 80 86 121 123
 Beredningsutskott 147 150
 Beskattningsrätt 20 46 49
 Beslutanderätt 46 49 54 66
 Beslutförfarande 86 138
 Beslutförhet 74 113 137 237
 Besvär, kyrkokommunala 185

244 Sakregister

- Besvärshänvisning 193
Besvärsmyndighet 189 197
Besvärsrätt 194 196
Besvärsskrift 190 196
Bibel 31 36
Bibliotek 12 31 38 43
Bildningsverksamhet, se Studiearbete
Biskop 61 104 155
Blindvård 35
Bokföring 124 141 142 170 174 238, se även Kyrkobokföring
Bokslut 170 174
Bordläggning 81 88 92 213
Borgen 54 167 183
Boställsnämnd 145
Boställsstyrelse 124 145 193 202
Brådskande ärende 71 86 113
Budget, se Utgifts- och inkomststat
- Centralisering av medelsförvaltning 143
Centralråd, se Svenska kyrkans centralråd
- Decharge, se Ansvarsfrihet
Dechargesammanträde 70 176
De gamlas dag 34
Delegation 29 53 54 143 149 193 212
Delgivning 72 197
Diakon 34 51 53
Diakoni 32 51 53 233 235
Diakonianstalt 42 233
Diakoniens centrala råd, se Svenska kyrkans diakoninämnd
Diakoninämnd, församlings 145 235
Diakonissa 33 34 51 53 233
Disciplinär åtgärd 126 189
Domkapitel 56 65 68 78 112 118 127 154 185 189
Donation 20 34 54 157 166
Dop 30
Drätsel 46 123 154
- Ecklesiastik boställsordning (EBO) 6 26
Ecklesiastikdepartementet 14 196
Egendom, kyrklig 23 124 140 154 157
Ekumenik, se Svenska ekumeniska nämnden
Eldbegängelse 26
Entreprenad 55 158

Ersättare, se Suppleant

Ersättning, se Gottgörelse

Expediering av protokoll 104 109 118

Fastighet 27 54 141 155, se även Löneboställe, Prästgård

Fastighetsvård, se Förvaltning

Finansplan 159

Flerförsamlingspastorat 22 46 179

Folkhögskola 37

Fond 47 156 163 166

Fondbildning 156 163 166 183

Framställning 67 78 123 139 238, se även Interpellation, Motion

Frågerätt 100

Fullmakt 111

Fyllnadsval 66 85 112 117 132 134 209 236

Föredragning 83 213

Förklaring över anmärkning 79 175, över besvär 191 197

Förkortningar 6

Förkunnelse 18 20 29 33 35

Förlagsmedel 158

Förmögenhetsskydd, kommunalt 155

Församlingsafton 30

Församlingsavgift, se Församlingskatt

Församlingsblad 31

Församlingsdelegerade (FD) 11 13 16 57 86 115 178

Församlingshem, se Församlingshus

Församlingshus 18 24 52 68 124 141 230

Församlingskyrka 19 24

Församlingsmedlem 186 194

Församlingspräst 27 46

Församlingssekreterare 28 51 232

Församlingskatt 20 46 54 157 161 180 200 231

Församlingsstyrelsekommittén 3 14

Församlingsvård, allmän 23 29 119 121 152 189 232

Försegling 98 203

Förslagsanslag 55

Förtroendeman 16 54 106 131

Förvaltning 28 51 55 122 141 147 155 157

Förvaltningsbeslut 193

Gottgörelse till förtroendeman 16 54 106 138 146

Gratifikation 29

Gravrätt 25 166

Gravvård 27

Gudstjänst 18 30 230

Gåva 21

Göteborgs kyrkliga samfällighet 11 13 16 53 56 57 108 109 151 152

Handling, allmän 104

Handuppräckning 92 218

Hem för arbetssökande kvinnor 35

Hem för gamla 31 35

Hem för unga kvinnor 39 233

Hemställen 79 84 88 214 221

Hemsyster 35

Hemvårnsgård 24

Huvudproposition 90

Hyra 157

Högtalare 30

Hörselapparat 30

Icke-territoriell församling 17 60 180

Ingenjör 137

Inhibition 195 198

Initiativrätt, se Anhängiggörande

Installation 140 155

Inteckning 156 167 170

Interpellation 67 98

Inventarier 27 30

Inventarium 155

Inventering 172

Jordfästning 30

Jourtjänst 32

Juniorarbete 35

Justering av voteringsproposition 91 213 221, av protokoll 83 100 138
212 217 237

Jämförelsetal 207 219

Jäv 68 74 137 171

Kallelse 135 136 237

Kammarkollegiet 17 24 152 198

Kammarrätten 198

Kanslidirektör 61

Kanslist 28

Kapell 24

Kapital, se Förmögenhetsskydd

- Kassaförvaltare 141 148 174
 Kassahållning 142 148 169 174
 Katekes 31
 Katharinastiftelsen, S:ta 234
 KFUM (kristlig förening av unga män) 44
 Klagan 184 185
 Klockare 7 28 51 140
 Kollekt 20 34 36 127 155
 Kollektivavtal 29 126 189
 Kolumbarium 21 26
 Kommunalförbund 50
 Kommunalkontor 141
 Kommunallagen (KML) 6 13 18
 Kompetens, församlings 18, överskridande av 188
 Konfirmandundervisning 35 36 39 233
 Konfirmation 30
 Konstitutionsutskottet 16 116
 Konstverk 27
 Kontorsskrivare 28
 Kontrakt 17 43
 Kontraktspäst 104 155
 Kontraposition 90 221
 Konungen 17 18 45 50 56 58 78 107 108 109 119 151 165 166 167
 169 183 184 196 199 200 201
 Krematorium 26
 Kungörelse om sammanträde 67 68 70 83 108 109 113 161, om mot-
 tagande av framställning 139 238, se även Tillkännagivande
 Kyrkbuss 30
 Kyrkoavgiften, allmänna 47 51
 Kyrkobetjante 51 125
 Kyrkobokföring 19 48
 Kyrkobröder 31
 Kyrkobyggnad 19 23 52 126
 Kyrkofonden 46 47
 Kyrkofullmäktige (KF) 10 11 25 53 56 57 59 126
 Kyrkofullmäktigsakkunniga 11
 Kyrkogård, se Begravningsplats
 Kyrkogårdsföreståndare 51 131
 Kyrkogårdsnämnd 131 145 194
 Kyrkoherde 7 9 10 13 76 109 118 127 155 211
 Kyrkokamrerare 28 51 62 77 131 137 141 143 173
 Kyrkokassör, se Kassaförvaltare
 Kyrkokommunal angelägenhet 22 122

- Kyrkolagen (KL) 6 8 25 28 140
 Kyrkomusik 31 43 232
 Kyrkomusiker 19 27 47 51 77 137
 Kyrkomusikerdistrikt 50 120
 Kyrkonotarie, se Protokollförare
 Kyrkonämnd 152 153
 Kyrkorum, upplåtelse av 127
 Kyrkoråd (KR) 8 9 12 53 78 79 104 118 119 161 169 170 180 193
 217
 Kyrkoskrivare 28
 Kyrkostämman (KS) 10 12 53 111
 Kyrkosångsförbund 43
 Kyrkotukt 122
 Kyrkovaktmästare 28 51 140
 Kyrkvaktare 194 199
 Kyrkvärd 7 8 13 140
- Landshövding 61
 Landskamrerare 61
 Landssekreterare 61
 Likställighetsprincip, kommunal 21 189
 Litteraturförteckning 241
 Lottning 64 97 208
 Lutherska världsförbundet 41
 Lån 54 156 167 183 184
 Lånerätt 167 179
 Länsstyrelse (LS) 24 25 28 56 59 60 64 65 67 69 78 108 115 128 144
 157 169 170 183 184 185 189 195 197
 Löneboställe 47 124 145
- Majoritetsval 94 96 98 132 208 220
 Medelsförvaltning 143 169
 Medelsreservation 158
 Menighet 7 197
 Mission, se Svenska Missionssällskapet, Världsmissionen
 Motion 67 78 100
- Nattvardens sakrament 122
 Norrköping 153
 Nämnd, särskild 53 77 99 104 121 143 144 148 161 170 189 193 235
 Närvarorätt, se Yttranderätt
 Ny fråga 68 83 87
 Nykterhetsvård 35 234
 Nytt anslag 162

- Offentlighet 105 113 136
 Oförutsedda behov, anslag för 158 159 231
 Omkostnad, se Gottgörelse
 Omröstning, se Votering
 Ordförande i KF 65 68 69 70 75 80 82 86 92 98 100 105 109 183,
 i KS 112 183, i FD 118, i KR 76 118 133 134 138 139, i annan
 nämnd 145 236
 Ordning 68 85 105
 Ordningsfråga 84
 Organ, kyrkokommunala 53
 Orgel 124

 Pantförskrivning 156
 Parkeringsplats 30
 Parkvårdare 51
 Partibeteckning 204
 Partigrupp 78 103
 Pastor 48 104 105, vice p. 77 128 134
 Pastorat 17
 Pastoratssamfällighet 26 46 57 152
 Pastorsexpedition 25 48 52
 Personal, se Befattningshavare
 Porträtt 27
 Predikan 20
 Presidium, se Ordförande
 Privilegier, prästerskapets 8 9 140
 Procedurfel 188
 Promulgationslag 199
 Proportionellt val 86 94 202 217
 Proposition i beslutförfarande 67 68 79 81 84 86 90 91 92 136 213 214
 220 221
 Propositionsordning 88 100 188 213 214 221
 Protokoll 67 83 85 98 100 104 109 113 118 138 146 149 151 191 203
 211 217 221 237
 Protokollförare, särskild 28 51 85 101 137 139
 Prästgård 19 22 47 124
 Prästlönefond 47 166
 Prästlönekostnad, se Avlöning
 Psalmbok 30 31 36
 Påminnelser i besvärsmål 191 197

 Quorum, se Beslutförhet

- Regeringsrätten (RegR) 92 98 136 137 160 177 197
 Remiss av ärende 82 88 214, från myndighet 98 126 191
 Replikrätt 85
 Representation, rättslig 125 196, civil 140
 Resekostnad, se Gottgörelse
 Reservation 103 138
 Reservationsanslag 156 160
 Revision 54 154 169 171
 Revisionsberättelse 77 79 175 176
 Revisor 70 76 171 216, extra r. 173
 Revisorssuppleant 70 76 171 216, se även Suppleant
 Rikskyrklig verksamhet 41 233
 Ringare 51
 Räkenskaper, se Bokföring
 Rättelse 187 193
 Rättsmedel 186
 Rörelseskola 37
 Röstkort 64
 Röstlängd 60 111
 Rösträknare 90 95 114 202 218
 Rösträtt 16 60 76 111

 Samfällighet, kyrklig 12 13 16 22 45 57 107 115 119 146 150 178 182
 198 200, se även Göteborgs kyrkliga samfällighet, Stockholms kyrk-
 liga samfällighet
 Sammanräkning efter val av KF 62 65, inom KF 92 96 98 203 206 218
 Sammanträde med KF 68 69 70 80 82 100 109 175 211 217, med KS
 112, med FD 118, med KR 134 148, se även Dechargesamman-
 träde, Statsammanträde
 Samråd 161
 Scouting 36
 Sekreterare, se Protokollförare
 Semesterhem 35 37
 Sexmän 8 9
 Siffergranskare 174
 Sigill 98 203
 Sjukvård 33 34
 Självvård 20 32 34
 Självbestämningrätt, kommunal 19 162 184 186
 Sjömansvård 42 233
 Skadestånd 142 172 177
 Skattedirektör 61
 Skattemedel 19 22 23 161 180

- Skattesats 163 216
 Skatteunderlag 48 167 179
 Skolväsendet, se Undervisningsväsendet
 Skriftväxling 139 191 238
 Skrivbiträde 28 48 51
 Småbarnsskola, kyrklig 35 233
 Socialvård 21 32 35
 Socken 7
 Sockenpräst, se Kyrkoherde
 Sockenstuga 68
 Sockenstyrelse 7
 Soldathem 44 234
 Sommarhem 34 37
 Sommarkoloni 38
 Stadgar för fakultativ nämnd 235
 Statförslag 84 161 213 227
 Statistik 127
 Statsammanträde 70 73 132 161 211
 Stift 17
 Stiftelse 20 24 166
 Stifts kyrklig verksamhet 43 233
 Stipendium 37
 Stockholms kyrkliga samfällighet 13 16 50 57 115 116 146 179 182
 Stockholms kyrkliga sjömansvård 233
 Stockholms kyrkliga socialråd 44
 Stockholms stadsmission 44 233
 Stockholms studentpräsnämnd 233
 Stockholms teologiska institut 233
 Studentpräst 44
 Studiearbete 31 36 38 41 43 232
 Ställföreträdare 76
 Suppleant 16 97 107 115 116 128 129 132 135 137 140 148 172 209
 216 220
 Svenska diakonsällskapet 233
 Svenska ekumeniska nämnden 41
 Svenska kyrkans centralråd 41 233
 Svenska kyrkans diakoninämnd 42 233
 Svenska kyrkans diakonistyrelse, se Svenska kyrkans centralråd
 Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse 42 233
 Svenska missionssällskapet 44
 Svenska pastoratens riksförbund 29 40 227
 Sveriges kristliga gymnasistförbund 44 233
 Sveriges kristna ungdomsråd 42

Sveriges kyrkliga studieförbund 42 233

Söndagsskola 35 36 233

Talan, se Representation, rättslig, Skadestånd

Tekniker 77 137

Tillkännagivande om justering 83 102 103 139 190 212 217, om sammanträde 71

Tjänstebostad 18 25 26 46 52

Traktamente, se Gottgörelse

Tryckfrihetsförordningen 104 139 238

Täckningsbeslut 157

Underrättelse till myndighet 56 59 65 112 133 180, till suppleant 136 237

Underskott på stat 159

Underståthållaren 61

Underställning 156 157 165 168 169 183

Undervisningsväsendet 37

Ungdomsgård 36 44 233 234

Ungdomsnämnd, församlings 145 239

Ungdomsråd 42 233

Ungdomssekreterare 28 51 233

Ungdomsvård 35

Uppbyggelse­litteratur 31 36

Uppresning 92 218 222

Upprop 74 82 91 93 95 96 114 138 205 211 218 222

Uppropslista 83 91

Uppskovsbeslut 80

Urna 96 97

Urnlund, se Kolumbarium

Utgift, se Gottgörelse

Utgifts- och inkomststat 159 213 227

Utslag i besvärsmål 192

Utslagsröst 92 97

Val av KF 60 108, av FD 86 116, av KR samt annan nämnd och beredning 70 86 130 144 217 235, av revisorer och revisorssuppleanter 70 86 172 216, av ordförande i KF 65 70 216, i KS 112, i KR och annan nämnd 133 145 236, förfarandet vid val inom KF 92, se även Majoritetsavtal och Proportionellt val

Valsedel 93 95 203

Vatten- och avloppsledning 21

Verksamhet utom församlingen 39 233

Verkställighet 23 55 121 124 183 194, se även Inhibition

Vigsel 30 157

Visitation 140 155

Visitationsförrättare 69

Vittne 111 203

Votering i KF 90 93 95 213 218, i KS 113, i KR 138, i allmänna kyrkomötet 221

Voteringsproposition 90 213 221

Världsmissionen 41

Yrkande 81 82 85 87 92 95 100 103 190 197 213 214 221 222

Yttrande av beredningsorgan 79, i överläggning 84, efter remiss från myndighet 78 126 191

Yttranderätt 76 81 86 109 118 136 148

Alderdomshem, se Hem för gamla

Ålderspresident 67

Åldringsvård 33

Återförvisning 193 197

Återkallelse 192

Återremiss, se Remiss av ärende

Ämbetsförvaltning, prästerskapets 122

Ändamålsbestämmelse 20

Ändring i ecklesiastik indelning 17 60 182 201, i föredragningsordning 68 83, ändringsyrkande 89

Ärende 78 80 82 86, sakärende 85 87, valärende 85 92

Övergångsbestämmelser, se Promulgationslag

Överläggning 84 105 212 214

Överskott på stat 156 159

Överskridande av kompetens 188

Överståhållaren 61

Överståhållarämbetet 182

